

**STRATEGIJA
RURALNOG
RAZVOJA
MEĐIMURSKE
ŽUPANIJE**

IZDAVAČ

Regionalna razvojna agencija Međimurje - REDEA d.o.o.

ODGOVORNA OSOBA

Matija Derk, direktor

AUTORI

Josip Jaguš M.Sc. – direktor, SEEDEV – stručnjak za održivi razvoj

Vlaho Kojaković MBA – direktor, SEEDEV – stručnjak za ruralno financiranje

Pascal Bernardoni M.Sc. – konzultant, SEEDEV – stručnjak za ruralno financiranje

Remy Reymann M.Sc. – konzultant, SEEDEV – stručnjak za prekograničnu suradnju

Goran Živkov, dipl.ing. – konzultant, SEEDEV – stručnjak za poljoprivredu

Dr.Sc. Ivana Dulić Marković – konzultant, UN FAO – stručnjak za poljoprivredu

Tina Ohmann Rowe B.A. – konzultant, UN FAO – stručnjak za ruralno financiranje

Dr.Sc. Eduard Kušen – konzultant, UN FAO – stručnjak za ruralni turizam

Dr.Sc. Stjepan Tanić, Savjetnik za razvoj agribiznisa i poduzetništva,

FAO Regionalni ured za Europu i centralnu Aziju

Dr.Sc. Richard Eberlin, Savjetnik za korištenje zemljišta i ruralni razvoj,

FAO Regionalni ured za Europu i centralnu Aziju

STRUČNA POMOĆ I PROVEDBA:

SEEDEV d.o.o.

STRUČNA POMOĆ I SUFINANCIRANJE:

UN FAO

UZ POTPORU:

Ministarstva poljoprivrede ribarstva i ruralnog razvoja

NAKALADA: 300 kom.

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIREMA ZA TISAK

Logico d.o.o. Čakovec

TISAK

Printex d.o.o. Čakovec

UVODNA RIJEČ

Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA d.o.o. je osnovana 2004. s ciljem unapređenja razvojnih procesa i promocije regionalnog razvoja u Međimurskoj županiji. Prvi značajniji zadatak REDEA-e je bila priprema Regionalnog operativnog programa (ROP) kao temeljnog razvojnog dokumenta u kojem su identificirani strateški ciljevi i mjere za dugoročni održivi razvoj Međimurja. Jedna od navedenih mjera iz ROP-a je i priprema Strategije ruralnog razvoja Međimurja. S obzirom da je Strategija ruralnog razvoja navedena kao dokument od vrlo velike važnosti za daljnje usmjeravanje razvoja ruralnog prostora u Međimurju, Županija je procijenila da se Strategija mora što skorije napraviti te je organizacija izrade delegirana REDEA-i.

Budući da smo željeli dobiti kvalitetnu Strategiju bila nam je potrebna potpora dokazanih stručnjaka na području ruralnog razvoja, ali i aktivno sudjelovanje lokalnih stručnjaka, službi, institucija, poljoprivrednih proizvođača, turističkih djelatnika, udruga. Upravo zbog toga moram naglasiti da je izrada Strategije ruralnog razvoja bio participativni proces u kojem je sudjelovalo 139 sudionika kroz 7 radionica i 56 radnih sastanaka. Strategija je rađena u skladu s najboljom praksom izrade strateških dokumenata u EU i u skladu sa zahtjevima UN FAO-a.

Koristim ovu priliku da se zahvalim UN FAO-u na financijskoj podršci, ali i stručnoj potpori prilikom izrade Strategije. Gospoda Eberlin i Tanić iz FAO-s svojom su stručnošću i poznavanjem problematike razvoja ruralnog prostora značajno doprinijeli kvaliteti Strategije koja je danas pred vama. Nadalje, želim se zahvaliti stručnjacima iz SEEDDEV-a na profesionalnom pristupu i predanom angažmanu s ciljem da Strategija bude drugačija, bolja ali prije svega prilagođena međimurskim prilikama. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja je bez zadržke podržalo našu inicijativu da krenemo u pripremu Strategije što nam je i otvorilo vrata prema suradnji s UN FAO-om, pa koristim ovu priliku da se zahvalim i g. Miroslavu Božiću, ravnatelju Uprave za poljoprivrednu politiku i međunarodnu suradnju. Ne smije biti zanemaren doprinos svih djelatnika REDEA-e, prije svega Mihaele Pancer i Valentine Hažić. Osim odlično odrađenog posla koordinacije svih aktivnosti u pripremi Strategije najviše me veseli doprinos u stručnim raspravama, gdje se pokazalo da smo na pravom putu u stvaranju vlastite baze stručnjaka koji će u budućnosti biti spremni i sposobni samostalno voditi procese vezane uz ruralni razvoj na dobrobit Međimurja i svih Međimuraca.

Iako je dokument predviđen za razdoblje od pet godina i prilikom izrade uzeti su u obzir nacionalni i europski prioriteti, dokument će se sustavno usklađivati s novim razvojnim trendovima.

Na kraju mogu zaključiti da je pristup i model suradnje koji smo postavili rezultirao vrlo kvalitetnim i inovativnim dokumentom, koji može poslužiti kao primjer drugim sredinama koje žele strukturirati razvoj vlastitog ruralnog prostora.

Matija Derk, direktor
Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA d.o.o.

PREDGOVOR

Glavna zadaća Agencije UN-a za hranu i poljoprivredu (FAO) je poboljšati sigurnost hrane, smanjiti siromaštvo savjetovanjem vlada, pružanjem tehničke pomoći i informacija. Organizacija djeluje, također, kao neutralni teren za raspravu i dogovore o međunarodnim standardima i pravilima. U europskoj regiji, FAO pruža podršku zemljama članicama u razvoju programa za smanjenje siromaštva kroz održivi ruralni razvoj, poboljšanje sigurnosti i kvalitete hrane, održivo upravljanje prirodnim resursima te kroz izgradnju institucija i kapaciteta za podršku prijelazu na tržišno gospodarstvo u ruralnom sektoru, pri čemu je poseban naglasak stavljen na proces integracije u Europsku uniju.

Nakon što je postala zemlja kandidatkinja, Hrvatska je počela primjenjivati uvjete za pristupanje Uniji, odnosno pravnu stečevinu ("acqui communautaire"), koja između ostalog uključuje i decentralizaciju i podršku ruralnom razvoju. U sklopu nastojanja hrvatske Vlade da pripremi i provede Regionalni operativni plan u kojem su razrađene i županijske razvojne strategije temeljene na Strategiji razvoja Republike Hrvatske iz 2005., Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja zatražilo je podršku FAO-a u pripremi i razradi „komponente“ ruralnog razvoja Regionalnog operativnog programa na primjeru Međimurske županije kako bi se to iskustvo primijenilo i na ostale županije.

Ministarstvo je odabralo Međimursku županiju kao ogledni primjer upravo zbog njene tipične strukture i izvrsnih uvjeta za pilot-programe zbog relativno male površine i pretežito ruralnog karaktera, duge tradicije u poljoprivrednoj proizvodnji za vlastite potrebe i za potrebe tržišta, ali i zbog izrazito poduzetničkog duha ruralnog stanovništva. FAO je pristao dati podršku u pripremi Strategije ruralnog razvoja koja će biti ogledni primjer za druge županije koje se žele što bolje pripremiti za pristupanje Europskoj uniji. Podrška FAO-a se sastojala u pružanju tehničke pomoći FAO-vih stručnjaka koji su vodili domaće i strane stručnjake i dionike u osmišljavanju novih i inovativnih pristupa ruralnom razvoju. Prema mišljenju FAO-a, Međimurska županija ne samo da ima pionirsku ulogu u pristupanju Europskoj uniji, već i primjenjuje posljednja dostignuća na području ruralnog razvoja.

Maria Kadlecikova
Pomoćnica glavnog direktora i
regionalna zastupnica za Europu

Regionalni ured za Europu i Srednju Aziju

Fernanda Guerrieri
Zamjenica regionalne zastupnice i
podregionalna kordinatorica za
Srednju i Istočnu Europu

Podregionalni ured za Srednju i Istočnu Europu

Uvod	4
1. Okvir za ruralni razvoj Međimurja	6
2. Poljoprivreda i ruralni turizam kao pokretači ruralnog razvoja	6
3. Očekivani trendovi	7
4. Objašnjenje upitnika (prioriteta i očekivanja)	7
5. Načela za razvoj RDS-a i akcijskog plana	9
5.1. Iz perspektive Eu-a	9
5.2. Iz nacionalne perspektive	9
5.2.1. Zakoni i propisi koji su važni za ruralni razvoj	11
5.3. Iz lokalne perspektive	12
Strateški ciljevi	14
Strategija po sektorima	15
6. Poljoprivreda	15
6.1. Tržišni lanci u poljoprivredi Međimurja	15
6.1.1. Izazovi u razvoju tržišnih lanaca	16
6.2. Poboljšanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda povećanom efikasnošću proizvodnje	17
6.2.1. Stvaranje konkurentne poslovne klime	17
6.2.2. Izravna novčana potpora proizvođačima	17
6.2.3. Potpora prihvaćanju / uvođenju novih znanja	19
6.2.4. Ruralna i poljoprivredna infrastruktura	20
6.2.5. Poboljšanje strukture zakupa zemljišta	20
6.2.6. Pristupi koji se temelje na tržištu	22
6.2.7. Stvaranje svijesti eksperimentalnim konsolidacijama zemljišta	22
6.2.8. Spajanje šuma i zemljišta	23
6.2.9. Strateški pristup spajanju zemljišnih čestica	24
6.3. Povećanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda poboljšanjem i marketingom kvalitete	24
6.3.1. Tržišna orijentacija i prepoznavanje važnosti kvalitete	24
6.3.2. Standardi vezani za sigurnost i kvalitetu hrane	25
6.3.3. Međimurska oznaka kvalitete za prehrambene proizvode	25
6.3.4. Odgovorno vođenje gospodarstva, organska proizvodnja i biodinamička poljoprivreda	27
6.3.5. Zaštita i promocija regionalnih posebnosti proizvodima koji sadrže važna geografska obilježja	28
6.3.6. Promocija prehrambenih proizvoda Međimurske županije	30
6.4. Poboljšanje poslovnih veza između sudionika vrijednosnog lanca	31
6.4.1. Vertikalna suradnja među poljoprivrednicima, prerađivačima i trgovcima	31
6.4.2. Horizontalna suradnja među proizvođačima	32
6.5. Diversifikacija aktivnosti	33

7. Turizam	34
7.1. Opće stanje u turizmu Međimurja	34
7.2. Važnost turističkog sektora za Međimursku županiju	35
7.3. Glavna razvojna vizija međimorskog ROP-a	35
7.4. Karakteristike turističke ponude Međimurja	35
7.5. Komentari i zaključci vezani uz stanje postojeće turističke ponude	36
7.6. Zaključci radionica	37
7.7. Kako proširiti i optimirati ponudu ruralnog turizma u Međimurju	37
7.7.1. Trendovi koji pogoduju razvoju ruralnog turizma	37
7.8. Turistička atrakcijska osnova Međimurja	38
7.8.1. Kultura i kulturne aktivnosti kao elementi ruralnog razvoja	38
7.8.2. Vrednovanje turističke atrakcijske osnove	39
7.9. Potencijal za smještajne turističke objekte	39
7.10. Potencijal za ostale ugostiteljske objekte i turističke sadržaje	40
7.11. Zajednička promocija turizma i poljoprivrednog sektora	40
7.12. Upravljanje turističkom destinacijom Međimurje	40
7.13. Prijedlog mjera za razvoj ruralnog turizma Međimurja	41
7.13.1. Mjere potpore razvoju ruralnog turizma na županijskoj razini	41
7.14. Glavni pravci razvoja i pripadajuće mjere	42

Upravljanje prirodnim resursima **43**

8. Tlo	43
9. Upravljanje vodenim resursima	43
10. Šumski resursi	44
11. Prirodna zaštićena područja	46
12. Lovstvo	46

Odabrani društveni aspekti ruralnog razvitka **48**

13. Društveni angažman nacionalnih manjina	48
14. Shema prijevremene mirovine	49

Provedba strategije ruralnog razvoja **50**

15. Institucije	50
15.1. Vladine institucije za potporu ruralnom razvoju	50
16. Civilno društvo	51
16.1. Udruge i zadruge u poljoprivredi i turizmu	51
17. Javne i privatne prateće i uslužne službe	52
17.1. Turističke organizacije	52
17.2. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS)	52
17.3. Hrvatski stočarski centar (HSC)	52
17.4. Županijska Gospodarska i Obrtnička komora	52
17.4.1. Gospodarska komora	52
17.4.2. Trgovačka i obrtnička komora	52
17.4.3. Opći komentari o komorama	53
17.5. Centar za ruralni razvoj Međimurja (CRRM)	53
17.5.1. Uvod	53
17.5.2. Provedba, nadzor i procjena	53
17.6. Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi)	55

18. Financiranje i potpora ruralnom razvitku	57
18.1. Financijska sredstva raspoloživa na državnoj razini	57
18.1.1. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	57
18.1.2. Ministarstvo turizma	59
18.2. Sredstva na županijskoj i općinskoj razini	59
18.2.1. Županijska razina	59
18.2.2. Općinska razina	60
18.3. Instrumenti za pomoć pristupu EU-u - Fond za ruralni razvoj IPARD	61
18.3.1. Prekogranična suradnja (CBC) u Međimurju	61
18.3.2. Glavne karakteristike prekograničnih programa sa Slovenijom i Mađarskom	61
18.3.3. Sudjelovanje REDEA-e u programu prekogranične suradnje	62
18.4. Strukturalni fondovi EU-a	63
18.4.1. Ciljana područja	64
18.4.2. Financijska sredstva i instrumenti	64
18.4.3. Programiranje	64
18.4.4. Preporuke	65
19. Financijske mjere za mikro, male i srednje poduzetnike na županijskoj razini	65
19.1. Garancijski fond za ruralni razvoj	66
19.2. Tehnička pomoć i intervencije koje nisu financijske prirode	67
19.3. Unapređenje poslovne sredine	68
19.4. Financijski proizvodi koje banke osmišljavaju za mikro, male i srednje poduzetnike	68

U godini pisanja ove strategije prvi put u povijesti čovječanstva u gradu živi više ljudi nego na selu. Taj neumoljivi trend, koji je počeo osnivanjem prvoga grada, nastavit će se i u budućnosti, iako ruralna područja zauzimaju više od 95% ukupne površine na Zemlji. No, što se više ljudi odlučivalo za život u gradu i što se više povećavala razlika između razvijenosti grada i sela, sve se češće javljala potreba za promjenama vezano uz razvitak ruralnih područja. Mnogi su govorili da je ta bitka zauvijek izgubljena, da je sada već kasno, da je to čisti romantizam, ali se mnogi nisu ili se ne predaju u namjeri da od ruralnih sredina naprave mjesta u kojima će živjeti, raditi i u kojima će imati pristup servisima i infrastrukturi, jednako kvalitetnima kao i oni u gradu. Tako se uobličava koncept ruralnog razvoja kao briga za područja koja mogu mnogo toga ponuditi, ne samo sirovine nego mjesta za uživanje, odmor, kulturu, ali i život i rad. Ruralna su područja pluća zemlje, kolijevka bioraznolikosti i područje na kojem se vodi bitka protiv globalnog zagrijavanja i promjene klime.

Mali je broj ljudi koji bi rekli da je njihov idealni životni prostor gradski neboder. Najčešći odgovori na pitanje o idealnom stambenom prostoru vežu se za čist okoliš, mnogo slobodnog prostora, suživot sa živim svijetom, no uz pristup svojoj nužnoj infrastrukturi, da nije daleko od mjesta rada, da se ima pristup kulturnim, sportskim, zdravstvenim, edukativnim programima i da, prije svega, taj prostor bude okružen zadovoljnim ljudima.

U tom je smislu Međimurje ispred mnogih drugih regija u Hrvatskoj. Međimurje ima nešto što privlači ljude, što mnogi prepoznaju, a ne znaju definirati. Kvaliteta hrane, specifičnost odmora, bogata tradicija i povijest, gostoljubivi ljudi, razvijena infrastruktura i kulturna ponuda, ili sve to zajedno, čine Međimurje prepoznatljivim u Hrvatskoj kao specifično područje.

Ali gledajući šire, Međimurje zaostaje za mnogim regijama u Europi. Prvenstveno u razvijenosti određenih tržišta, kao što je tržište ruralnog financiranja, tržište zemljišta, ali i u razvijenosti infrastrukture, organizacije civilnog društva, mogućnosti Županije i općina da podupru lokalni razvoj i ostalim važnim aspektima ruralnog razvoja. Hrvatska je jasno odredila svoj put k integraciji u EU. To podrazumijeva ispunjenje tzv. kopenhaskih kriterija, koje svaka nova zemlja članica treba ispuniti. Riječ je o skupu pravila u kojem se jedan dio odnosi i na ekonomska pitanja te podrazumijeva:

- stvaranje i funkcioniranje tržišne ekonomije koja će biti sposobna integrirati se u tržišne ekonomije ostalih zemalja članica;
- sposobnost da se izdrži konkurencija, tako da ekonomija države ne bi bila uništena poplavom uvoznih roba u trenutku pridruživanja velikom slobodnom tržištu;
- prilagođavanje cijelom skupu pravila EU-a i praksi koji su poznati pod zajedničkim nazivom *acquis communautaire*.

Iako je najveći dio ovih izazova izravno vezan za nacionalne politike, znatan doprinos može se postići i lokalnim politikama vezanim za ruralni i regionalni razvoj, pogotovo imajući na umu da su ove politike u EU-u u velikoj mjeri decentralizirane, pružajući jednaku priliku svima, ali njihov rezultat ovisi o spremnosti da se odgovori na pružene mogućnosti. Zbog toga je neophodno izgraditi sustave koji će omogućiti pripremu ekonomije za ove izazove i da se na što je moguće bolji način iskoriste pružene prilike koje integracija u EU donosi. To podrazumijeva da se u pretprijetnom razdoblju međimurska ekonomija i institucije prilagode politikama i standardima EU-a vezano za ruralni razvoj, pritom koristeći sve mogućnosti koje različiti fondovi - nacionalni, lokalni ili fondovi EU-a - pružaju. Znači, unaprijediti institucije i omogućiti potporu skupinama koje će biti korisnici te politike.

Samim tim što je Međimurje prepoznalo i krenulo u izradu Strategije ruralnog razvoja, ono svjedoči o svjesnosti potrebe orijentacije prema sveobuhvatnom pristupu ruralnom razvoju umjesto pojedinačnih sektorskih strategija. No od samog početka izrade Strategije, poljoprivreda, turizam i razvoj poduzetništva isticali su se kao sektori koji nose razvoj Međimurja. Također je bilo jasno da osnovni pristup pri razvoju gospodarstva mora biti zasnovan na izgradnji tržišnih principa i na pojedincu koji donosi poslovnu odluku i sam snosi odgovornost za njezinu ispravnost.

Upravo se zato u Strategiji neće govoriti o tome što treba sijati ili proizvoditi, niti u koji posao krenuti, s obzirom na to da će zbir svih poslovnih odluka pojedinaca dovesti do uspjeha ili neuspjeha, kako osobnog, tako i cijele zajednice. Bilo bi nepošteno, arogantno i nelogično da se u Strategiji govori o tome što je za svakog pojedinca dobro i da se predviđaju njegove odluke. Ali će se zato sugerirati što treba napraviti da bi se omogućilo da u zbiru bude više

uspješnih odluka te kako ukloniti barijere koje sprječavaju razvoj ovih sektora. Strategija će predložiti niz mjera za eliminiranje barijera i načine kako podupirati sektore poljoprivrede, poduzetništva i turizma. Poznato je da su svi ovi sektori povezani i da utječu jedni na druge, stoga će prevladavati holistički pristup prilikom razmatranja problema i predlaganja mjera. Ono što je nesporno i zajedničko za sve proizvodnje i usluge u Međimurju jest orijentacija prema kvaliteti. Stoga će u poglavlju 6. biti predložene metode i modeli definiranja potrebnog standarda kvalitete, brendiranja proizvoda, kontrole i promocije.

Razvoj infrastrukture jedno je od osnovnih pitanja ruralnog razvoja, ali to nije samo građevinski zadatak nego on mora biti zasnovan na prostornom planiranju uzimajući u obzir socijalnu, kulturnu i ekonomsku dimenziju razvoja. Upravo zato on ne može biti centralizirano definiran ni implementiran. Bez participacije lokalnih sudionika i njihova uključivanja u odlučivanje o prioritetima, svaki će napor biti uzaludan. Decentralizacija i lokalna participacija uz potporu lokalnih institucija osnova je ruralne i regionalne politike EU-a, i ne samo to, nego je i većina fondova potpore namijenjena onima koji prihvate ovaj koncept razvoja. Kako raditi na organiziranju civilnog sektora kroz LEADER pristup i kako uključiti zainteresirane u sustav odlučivanja.

Svaka politika i akcija zahtijevaju određena sredstva za njezino provođenje. Sredstva su uvijek problem, ali je problem mnogo veći ako se i onim sredstvima koja su dostupna ne koristi na način kojim će se ostvariti najveći učinak na ekonomski, socijalni i okolišni razvoj. Danas su mogućnosti dobivanja sredstava velika kako za privatni sektor tako i za razvoj institucija, a u budućnosti još i više. Stoga je potrebno imati dugoročnu viziju ruralnog razvoja i znati kako za provedbu te vizije pribaviti financijsku potporu. Ovo podrazumijeva da se već sada definiraju mjere i institucije potpore, koje će biti u stanju privući sredstva namijenjena ruralnom i regionalnom razvoju, ali i ona koja će biti dostupna kroz EU integracijske procese.

Strategija će se zato oslanjati na postojeće institucije, organizacije i ljude težeći da se jasnije definira njihova uloga u ruralnom razvoju. Županija, REDEA, općine, udruge, turistički savezi, Poljoprivredna savjetodavna služba, Hrvatski stočarski centar, Gospodarska komora i ostali, iako već sada znatno pridonose ekonomskom, socijalnom i ruralnom razvoju, morat će koordinirati svoje aktivnosti. U toj će namjeri biti predloženo osnivanje Centra za ruralni razvoj, koji će, osim koordinacijske, imati i ulogu u definiranju, provedbi i kontroli politike ruralnog razvoja u Međimurju. Osim toga, Centar treba biti u stanju pružiti potporu korisnicima, ali se time ne smije prebaciti odgovornost za ruralni razvoj na Centar, s obzirom na to da se odgovornost i interes politike koji se tiču ruralnog razvoja „prostiru“ preko brojnih ministarstava, lokalnih institucija i nevladina sektora. To je razumljivo jer je ruralni razvoj zapravo složen socioekonomski razvoj posebnog tipa, koji uključuje čitav niz pitanja kao što je zaposlenost, industrija, poljoprivreda, zdravlje, transport, životna sredina, socijalne službe, obrazovanje, komunikacije, financije, kulturno naslijeđe i slično. Ruralni je razvoj samo jedno područje regionalne politike, međutim, on je dovoljno važan da ima specifičnu politiku i ciljeve. U tom smislu nužno je da na vrhu piramide zainteresiranih institucija i organizacija postoji institucija koja će, u krajnjem slučaju, biti odgovorna za koordinaciju i provedbu politike na lokalnoj razini, no ona ne treba, a i ne može preuzeti ulogu postojećih institucija. Tijekom brojnih radionica, analiza i intervjua identificirane su snage i slabosti kako u usporedbi

Međimurje zbog svoje specifičnosti, znanja, ljudi i geografskog položaja:

- može postati lider u ruralnom razvoju u Hrvatskoj omogućujući jednake mogućnosti svim svojim stanovnicima, živjeli oni na selu ili u gradu;
- može najprije pripremiti ljude i institucije za korištenje fondova namijenjenih regionalnom razvoju i time unaprijediti svoj razvoj;
- može ostvariti znatno veći prihod od usluga i proizvoda nego što to čini danas;
- može diversificirati ruralnu ponudu i time ponuditi različite opcije za kvalitetniji život u ruralnim sredinama;

Međimurje stoga mora povećati svoje kapacitete za donošenje, provedbu i kontrolu ruralne politike, uz to osluškajući potrebe korisnika ove politike - stanovnika Međimurja.

s ostalim hrvatskim regijama, tako i s regijama Europe. Sudionici radionica koje su se održavale kao dio izrade Strategije, zaštitu okoliša identificirali su kao najmanji problem u odnosu na ekonomski razvoj, ljudske resurse, institucionalnu razvijenost i socijalni razvoj. Također su na listi prioriteta zaštitu okoliša stavili na posljednje mjesto. To sigurno ne znači da u Međimurju ne postoje problemi vezani za zagađenje zemlje, vode i zraka, za eroziju ili za neki drugi oblik degradacije životnog prostora. Ali se opravdano postavlja pitanje ne je li potrebno, nego koliko je potrebno ulagati u očuvanje životne sredine danas. Može li trošak očuvanja postojećeg biti znatno niži ako se reagira sada, nego kad trošak povratka na staro naraste, nakon što se problem identificira? Treba li u ovom trenutku pratiti EU regulativu vezanu za zaštitu okoliša i kreirati mjere na lokalnoj razini, ili čekati mogućnost korištenja fondova EU-a namijenjenih zaštiti okoliša?

1 | OKVIR ZA RURALNI RAZVOJ MEĐIMURJA

Razvoj zajednice, bila ona država, regija ili županija, ne događa se sam od sebe, jednako kao što je i nazadovanje posljedica djelovanja ljudi unutar zajednice i njihove nesprenosti da odgovore izazovima, bilo onim kreiranim vlastitim postupcima bilo nametnutim izvana. Stoga zajednica mora stalno istraživati svoje dobre i loše strane i mora planski raditi na svome unapređenju. Strategije razvoja nastaju radi toga i zato je ova strategija doprinos sveopćem razvoju Međimurja.

Ovako jasno definirane strategije i politike ruralnog razvoja relativno su nova pojava. One su zamišljene kao sveobuhvatne, temeljene na principima održivog regionalnog razvoja, stoga uzimaju u obzir čitav niz pitanja: poljoprivrednu politiku, razvojnu ekonomsku politiku, razvoj zdravstvenih usluga, infrastrukture i zaštite okoliša.

U strategijama ruralnog razvoja tijekom vremena razvijali su se različiti pristupi: strategije fokusirane na sektore, prostor ili na stanovništvo u ovisnosti od zacrtanih ciljeva. Sektorski pristup podrazumijeva prvenstveno okretanje produktivnosti i uporabi resursa. S druge strane, politika ruralnog razvoja zasnovana na prostornom pristupu prepoznaje heterogenosti prostora i njegovih potencijala. Okrenuta je na lokalne razvojne potencijale i izgradnju lokalnih resursa, institucija, infrastrukture, znanja i mreža. Strategije fokusirane na stanovništvu donose novu kvalitetu u potenciranju vrijednosti lokalnih iskustava i tradicionalnog znanja, i to punom participacijom lokalne zajednice, donoseći i realnu opasnost nedovoljnog ljudskog kapaciteta u određenim sredinama za potrebe definiranja i provedbe strategije.

Strategija ruralnog razvoja Međimurja pokušat će korištenjem lokalnih iskustava i znanja postići konsenzus oko vizije, ciljeva i mjera, te pokušati odgovoriti na pitanje koji je optimalni put za razvoj ruralnog područja Međimurja u ovom trenutku.

2 | POLJOPRIVREDA I RURALNI TURIZAM KAO POKRETAČI RURALNOG RAZVOJA

Poljoprivreda je, u pogledu zaposlenja, daleko od najrazvijenijeg sektora u ruralnom Međimurju. Ona najviše iskorištava zemlju i ima ključnu ulogu u upravljanju prirodnim resursima te pri utvrđivanju ruralnoga krajolika. Stoga ima važnu sinergiju s ruralnim turizmom vezano uz krajolik i okoliš, generirajući niz proizvoda koji su od interesa za turizam.

S kompleksom Sveti Martin na Muri termalni turizam vodi mnoge turističke segmente koji, jednom kada se potpuno razviju, mogu tvoriti mrežu atrakcija, aktivnosti i ponude hrane i smještaja, koji mogu biti dio bogate turističke ponude.

Ostali se sektori ne mogu ozbiljnije razmatrati jer bi njihov utjecaj na okoliš i upravljanje prirodnim resursima bio iznimno negativan i u suprotnosti s vizijom ROP-a: "Međimurje – županija snažnog poduzetništva zasnovanog na znanju i inovacijama, očuvanju prirode i kulturne baštine te visoke kvalitete življenja". Ostale uslužne djelatnosti (npr. različite konzultantske usluge) ne mogu se u ruralnom Međimurju snažnije razviti jer nema dovoljno školovanog osoblja.

Stoga, logično je da ROP identificira poljoprivredu i ruralni razvoj kao jedan od 15 prioriteta Međimurske županije. On je strateški dokument za županiju koji uključuje ruralni turizam kao glavni sektor koji može nadopunjavati poljoprivredu radi ruralnog razvoja.

Na kraju, EU politika ruralnog razvoja razmatra poljoprivredu kao potporni sektor za ruralna područja iz jednakih razloga koji su navedeni gore. Različite direktive sprečavaju razvoj određenih aktivnosti u nekim ruralnim dijelovima (npr. direktive vezane za prebivališta i ptice).

3 | OČEKIVANI TRENDOVI

Nekoliko trendova obilježava današnjicu ruralnih područja. Očekivanja su da će se oni nastaviti. Promjene diktiraju razvoj tehnologija, Europske integracije i pomaci na slobodnom tržištu. Stoga Međimurje mora pronaći odgovor kako kroz ove procese proći što bezbolnije i na način koji će jamčiti povećanje ukupnog bogatstva pojedinca, društva i Županije.

Neki od trendova koji karakteriziraju ruralna područja u EU-u, Hrvatskoj i Međimurju jesu:

- **Smanjenje broja poljoprivrednika** uvjetovano ne samo njihovim odlaskom u ostale sektore i neprihvatanjem mladih da nastave posao svojih roditelja nego i nemogućnošću da se bude konkurentan na tržištu s postojećom razinom i načinom proizvodnje. Time se javlja i efekt povećanja broja staračkih domaćinstava u ruralnim krajevima.
- Zbog unaprjeđenja tehnologije u proizvodnji hrane sve je manja potreba za radnom snagom u poljoprivredi i sve je veća **diversifikacija aktivnosti u poljoprivrednom domaćinstvu** vezano uz turizam, zanatstvo i usluge.
- Sve **veća migracija za poslom** u gradovima, koja se javlja zato što: i) napredniji dijelovi ruralne zajednice napuštaju seoske sredine zbog boljih socioekonomskih uvjeta u gradu; ii) siromašniji su slojevi primorani tražiti posao izvan poljoprivrede zbog sve većeg pritiska uslijed niskog prihoda u poljoprivredi na malom domaćinstvu.
- Sve **veća urbanizacija ruralnih predjela** i povećanje potražnje za uslužnim poslovima u ruralnim područjima, koja zahtijeva specifična znanja ljudi koji žive u ruralnim područjima.
- **Smanjenje poljoprivrednih površina** na račun izgradnje industrijskih i uslužnih parkova i zona.
- Poljoprivredno domaćinstvo koje mijenja svoju ulogu jer nije više samo ono koje proizvodi hranu nego su **potrebna sve šira i veća znanja** o ekonomiji, marketingu, menadžmentu...
- **Diversifikacija ruralne ekonomije** koja će od ruralne populacije zahtijevati specifična znanja i vještine.
- Obiteljima će biti **potrebna dva izvora financiranja** za život. Općenito govoreći, te će obitelji imati više prihode, ali i više troškove te manje slobodnog vremena.
- **Povećana razina edukacije ruralnog stanovništva**, koje će sve više nalaziti posao u uslužnim djelatnostima.
- Približavanje i članstvo u EU-u, u Međimurju i Hrvatskoj zahtijevat će postojanje jedinstvenog sustava regionalnog i ruralnog razvoja koji se temelje na **decentralizaciji, većem sudjelovanju civilnog društva u donošenju odluka i povećanoj mogućnosti korištenja EU i ostalih fondova.**

4 | OBJAŠNENJE UPITNIKA (prioriteta i očekivanja)

Da bi se jasno odredili prioriteti vezani za ruralni razvoj u Međimurju i prema njima predvidjele akcije, bilo je potrebno zainteresirane za ruralni razvoj pitati što su, po njima, prioriteti. U isto vrijeme bilo je neophodno identificirati u čemu to Međimurje najviše zaostaje u odnosu na EU i koristeći tu logiku pokušati dizajnirati aktivnosti u tom smjeru. Zato je pripremljen upitnik s tim ciljem – da identificira prioritete i zaostajanje u odnosu na EU. U okviru pet grupa (ekonomski razvoj, razvoj infrastrukture i institucija, socijalni razvoj, zaštita okoliša i ljudski potencijali) postavljen je 31 kriterij po kojem su se ocjenjivali prioriteti i zaostajanje za EU-om. Ako su prioritet i zaostajanje veliki, to je potreba za akcijom veća, i obrnuto.

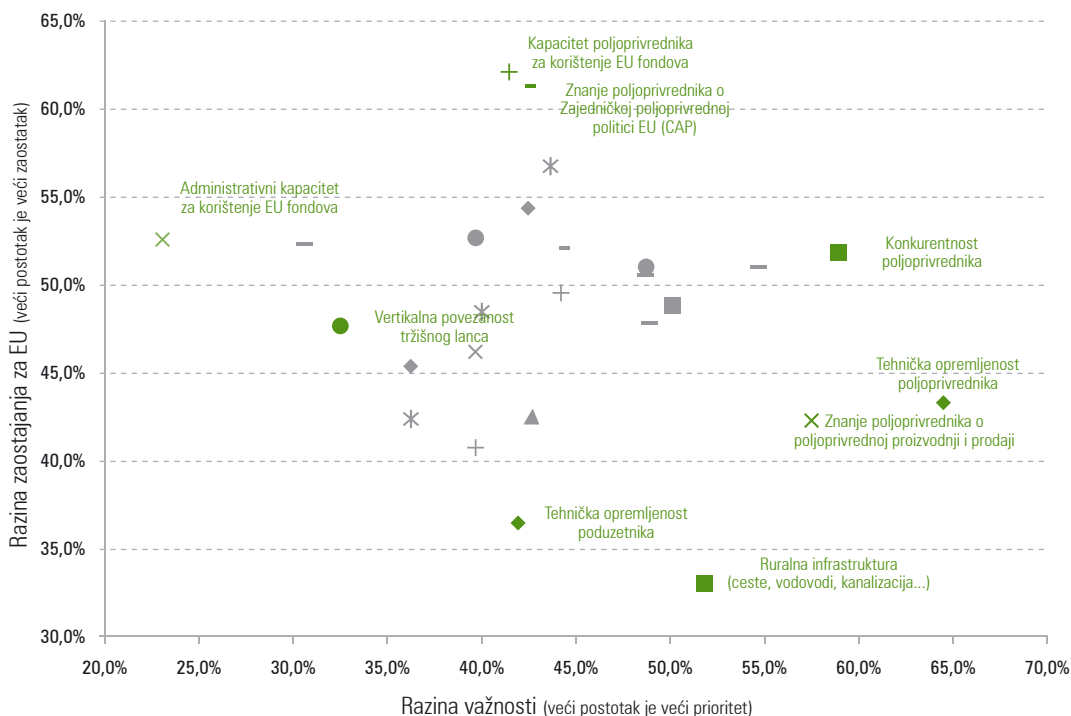
Istraživanje je pokazalo da zainteresirani za ruralni razvoj u Međimurju smatraju da je najveći problem i da najveće akcije treba provesti u pravcu ekonomskog razvoja i izgradnje ljudskih kapaciteta, a da je najmanje potrebno ulagati u infrastrukturu, institucije i zaštitu okoliša. Detaljnije, u okviru 31 postavljenog kriterija smatraju da su najmanji problemi vezani za poduzetništvo i poduzetnike, njihovu konkurentnost, opremljenost, povezanost i znanje. Isto tako, zaštita

UVOD

vezani za poduzetništvo i poduzetnike, njihovu konkurentnost, opremljenost, povezanost i znanje. Isto tako, zaštita okoliša, privlačnost za investiranje te razvijenost ruralne infrastrukture nisu identificirani kao najpotrebnija područja aktivnosti. S druge strane znanje, konkurentnost i tehnička opremljenost poljoprivrednika zajedno sa socijalnom zaštitom jesu prioritetna područja.

TABLICA:

Grupa	Prioritet	Zaostajanje za EU	Razlika
Ekonomski razvoj	58.5% (1)	54.8% (4)	-3.7%
Infrastruktura i institucije	43.1% (3)	62.6% (1)	19.5%
Socioekonomski razvoj	40.0% (4)	55.5% (3)	15.5%
Zaštita okoliša	29.2% (5)	52.2% (5)	22.9%
Ljudski potencijali	52.3% (2)	57.4% (2)	5.1%

5 | NAČELA ZA RAZVOJ SRR-a I AKCIJSKOG PLANA

5.1. Iz perspektive EU-a

S obzirom na perspektivni pristup Hrvatske Europskoj uniji, cjelokupne nacionalne i regionalne odrednice vezane za ruralni razvoj moraju se uskladiti s principima definiranim u pristupu ruralnom razvoju EU-a. Tijekom godina prioriteta EU-a i CAP-a oblikovani su različitim strateškim odlukama i dokumentima: Agenda 2000, Kopenhagen, Göteborg, Solun. Ono što se zajednički zove Lisabonska strategija obuhvaća glavne orijentacije nove politike Europske unije u vezi s ruralnim razvojem.

U zaključcima iz Göteborga naglašava se da se jako gospodarstvo mora paralelno kretati s kontroliranim iskorištavanjem prirodnih resursa i razinom otpada, održavajući bioraznolikost, čuvajući ekosustave i izbjegavajući opustošenost. Iako je ponovno potvrdila potrebu za ravnotežom između okoliša i konkurentnosti, u Lisabonskoj strategiji naglasak je na stvaranju radnih mjesta, ruralnom gospodarskom rastu i poduzetništvu. Toj je strategiji cilj povećati konkurentnost poljoprivrede smanjenjem zajamčenih cijena i kompenzirati poljoprivrednike uvođenjem izravnih isplata subvencija. Novi CAP (Common Agricultural Policy - Zajedničke poljoprivredne politike) poljoprivrednike usredotočuje na njihovo poslovanje i stavlja naglasak na tržišnu orijentaciju, a ne toliko na tržišnu potporu; nešto poduzetniji pristup koji zahtijeva promjenu kulture i radnih navika. No, poduzetništvo je zamišljeno u okviru ruralnog razvoja, koji je glavni dio Lisabonske strategije.

Stoga je iznimno važno da hrvatske regije razviju ruralnu razvojnu politiku čiji bi cilj bio pomagati svim zainteresiranim stranama koje bi se progresivno usklađivale s tim orijentacijama i srodnim direktivama EC-a.

Osim toga, Hrvatskoj će biti dostupni IPA i strukturalni fondovi, koji predstavljaju velike financijske prilike, uz uvjet da predloženi projekti odgovaraju određenom broju kriterija koji proizlaze iz ruralnih razvojnih prioriteta EU-a.

U tom će kontekstu Međimurska županija, koja ima jasnu ruralnu razvojnu strategiju, usklađenu s europskom poljoprivredom i politikom ruralnog razvoja, predstavljati znatnu prednost u pogledu apsorpcijskog kapaciteta i tržišnog pristupa pretprikladnim i strukturalnim fondovima EU-a.

5.2. Iz nacionalne perspektive

Na nacionalnoj je razini glavni argument za razvoj SRR-a Međimurja Ruralna razvojna strategija Hrvatske 2008. - 2013. (2008. nacrt) i Regionalna razvojna strategija (2006. nacrt). U oba ta dokumenta preporučuje i poziva na razvoj i primjenu regionalnih i lokalnih planova ili strategija za ruralni razvoj.

Glavna ruralna razvojna sredstva koja zadovoljavaju ciljeve Lisabonske strategije jesu:

- investiranje u informacijsko društvo i razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije
- osiguravanje inovacije u nabavnom lancu - inovacija, konkurentnost, ciljano investiranje, upravljanje, pojedinačna poljoprivredna gospodarstva ili za hranidbeni vrijednosni lanac za kvalitetu proizvoda
- suradnja u R&D (istraživanje i razvoj) – suradnja prehrambene industrije i poljoprivrednika u skladu s istraživanjem, olakšano preuzimanje novih tehnologija, umreženost
- zajednički rad javnih i privatnih sektora – LEADER
- povećana konkurentnost – mjere ruralnog razvoja: MIS, tržišna reakcija, poduzetništvo, poslovna strategija, upravljački sustavi, planiranje, umreženost i vođenje, kvaliteta proizvoda, sheme kvalitete i označavanje te proizvodi u nišama
- stvaranje radnih mjesta i ruralna diversifikacija – diversifikacija na poljoprivrednom gospodarstvu i izvan njega, turizam, obrti, ruralne vrednote. Mjere ruralnog razvoja: poljoprivredno restrukturiranje, poljoprivrednici srednjeg imovinskog stanja kreću na tržište i povećavaju svoj prihod, vrednovanje tradicionalnih vještina, objekti za djecu, inicijative za suradnju.

Strateški ciljevi hrvatske Strategije ruralnog razvoja od 2008. do 2013. jesu:

- poboljšanja u konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora u Hrvatskoj;
- očuvanje, zaštita i kontrolirano iskorištavanje prirodnog okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog nasljeđa;
- odabrana poboljšanja u kvaliteti življenja ruralnog stanovništva i širenje prilika za gospodarski razvoj tog stanovništva;
- poboljšanja u učinkovitosti institucionalne organizacije koja je zadužena za ruralni razvoj.

Vizija ruralnog razvoja u Hrvatskoj prema nacionalnoj Strategiji ruralnog razvoja SRR

„Hrvatska ruralna područja privlače svoje stanovništvo i posjetitelje, poželjna su za življenje, rad i odmor. Temeljna premisa strategije jest da su značajnije promjene, potrebne za razvoj ruralnih područja, moguće jedino većim poboljšanjima uvjeta življenja i radnih uvjeta svojih stanovnika.“

Razvojna vizija hrvatskih ruralnih područja uključuje:

Stalna unapređenja u kvaliteti življenja stanovnika s odgovarajućim smanjenjem razlika u standardu življenja između urbanih i ruralnih područja. Ruralna su područja vrlo važna i atraktivna mjesta za rad i život, s dobro razvijenim gospodarskim prilikama sukladno lokalnim uvjetima i karakteristikama, s dinamičkim poveznicama između sela, malih gradova i gradskih područja. Ruralna područja pridonose razvoju cjelokupnog gospodarstva. Ona se mogu brzo prilagoditi gospodarskim, društvenim, kulturnim, ekološkim i tehnološkim promjenama i potpuno su integrirana u otvorenu tržišnu ekonomiju. Ruralna se područja kontrolirano razvijaju održavajući ravnotežu između gospodarskog napretka, ekološke zaštite i socijalne stabilnosti ruralnih zajednica.

Za primjenu Strategije najizravnije je zaduženo Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja kao ključna Vladina institucija od koje se očekuje primjena i izravan ruralni razvoj u Hrvatskoj. Sukladno hrvatskom SRR-u (Strategiji za ruralni razvoj) 2008. - 2013., potrebno je provesti sljedeće aktivnosti radi razvijanja ruralnih institucionalnih kapaciteta:

- Ponovno definiranje i postavljanje aktivnosti postojećih institucija radi bolje primjene novih programa i mjera za razvoj ruralnih područja.
- Jačanje financijskih i ljudskih resursa države, regionalne i lokalne administracije u svrhu primjene politike i programa ruralnog razvoja.
- Definiranje prioriternih područja ruralnog razvoja na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini (sukladno županijskom ROP-u i lokalnim PUR-ima).
- Primjena principa EU-a u razvoju i provedbi programa ruralnog razvoja na regionalnim i lokalnim razinama.
- Jačanje regionalnih i lokalnih organizacija i institucija.

Važan dokument ruralnog razvoja jest Program za ruralni razvoj. Riječ je o operativnom dokumentu koji definira primjenu državne politike za ruralni razvoj i koji sadrži sve programe za ruralni razvoj na državnoj razini, kao i mjere potpore.

Sukladno nacionalnoj Strategiji za ruralni razvoj, dugoročno kontrolirani razvoj ruralnih područja strateški je cilj gospodarskog razvoja, s obzirom na to da ostali sektori, i gospodarski i društveni, imaju znatan utjecaj na razvoj ruralnih područja: na primjer ruralna infrastruktura, obrazovanje, promet, poduzetništvo, različite usluge, turizam, zaštita okoliša, zdravstvo i socijalno osiguranje, razvoj civilnog društva itd.

Međimurska Strategija ruralnog razvoja zamišljena je na sličan način, uzimajući u obzir širi opseg pitanja i sudionika, izbjegavajući tradicionalan pristup koji primjerice favorizira poljoprivrednike i njihove interese.

Važan dokument koji zahtijeva pripremu regionalnih i lokalnih planova za ruralni razvoj jest Strategija za ruralni razvoj

Hrvatske 2010 (FAO i Ministarstvo poljoprivrede, 2004. – neslužbeni dokument). Njegovi su strateški ciljevi za razvoj poljoprivrednih područja:

- a) promocija kvalitete življenja i smanjenje razlika u odnosu na urbana područja;
- b) transformacija ruralnih područja u atraktivna mjesta za život i rad, s jednakim mogućnostima za sve;
- c) doprinos cjelokupnoj razini razvoja, nadopunjujući urbana područja;
- d) poboljšanje kapaciteta nadziranja relevantnih modernih razvojnih trendova i uspješno sudjelovanje u otvorenoj tržišnoj ekonomiji.

Strategija nadalje obrađuje te ciljeve kroz tri grupe operativnih programa i zahtijeva osnivanje agencije za razvoj poljoprivrede i seoskih područja.

Prema navedenim strateškim dokumentima i njihovim glavnim ciljevima / svrhama, važno je navesti glavne ciljeve međimurske Strategije ruralnog razvoja:

Poboljšana kvaliteta življenja i učinkovitost pri uporabi prirodnih resursa i ljudskog kapitala u ruralnim područjima Međimurske županije:

- održivim razvojem poljoprivrede i turizma s naglaskom na poboljšanje kvalitete lokalnih proizvoda i usluga;
- poboljšana baza ljudskih resursa i institucionalni kapacitet za sudjelovanje i doprinos ruralnom razvoju;
- očuvanje prirodnog i kulturnog nasljeđa ruralnih područja u Međimurju.

Iz navedenog je vidljivo da postoji jasno svrstavanje i brojna preklapanja između glavnih ciljeva i svrhe strategija za ruralni razvoj Međimurja i Hrvatske, te ciljeva Strategije za ruralni razvoj UN FAO/Ministarstva poljoprivrede i ciljeva ruralnog razvoja EU-a.

5.2.1 Zakoni i propisi koji su važni za ruralni razvoj

Neki od najvažnijih zakona i propisa u Hrvatskoj koji se odnose na ruralni razvoj jesu: Strategija poljoprivrednog razvoja (1995.), Zakon o poljoprivredi (1999.), NN 66/01 i NN 83/02., Hrvatska u 21. stoljeću – Strategija poljoprivrede i ribarstva Hrvatske (2002.) – razvoj matrice agro-političkih mjera, Strategija ruralnog razvoja Hrvatske (UN FAO i Ministarstvo poljoprivrede, 2004.), koja se koristila za izradu, Plan ruralnog razvoja Hrvatske – SAPARD, Zakon o državnim poticajima u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN 87/02.), koji definira prilagodbe prema članskim uvjetima u WTO-u radi usklađivanja državne poticajne politike s CAP-om EU-a (Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi i ruralnom razvoju NN 83/09). Drugi je važan dokument Zakon o poljoprivrednom zemljištu – koji daje jurisdikciju državnih poljoprivrednih dobara lokalnoj vlasti, gdje općine i gradovi imaju pravo i obvezu razviti lokalne državne programe za upravljanje zemljom.

Za sektore poljoprivrede i prehrane važni su i mnogi drugi zakoni i propisi, kao što su:

- Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda
- Zakon o vinu
- Zakon o hrani
- Zakon o GMO-u.

Glavna vizija međimurskog ROP-a jest: "Međimurje – županija snažnog poduzetništva zasnovanog na znanju i inovacijama, očuvane prirodne i kulturne baštine te visoke kvalitete življenja."

Sukladno ROP-u, Strategija ruralnog razvoja mora:

- utvrditi uvjete za županijska ruralna područja, postojeću situaciju i prioritetne potrebe;
- postaviti ciljeve, mjere i prioritete;
- definirati individualne programe ruralnog razvoja i mjera posebno za područje investicija u poljoprivredne proizvodne jedinice, modernizacije preradačkih objekata i trgovine poljoprivrednim proizvodima;
- utvrditi investicijske potrebe za ruralnu infrastrukturu.

5.3. Iz lokalne perspektive

Na regionalnoj razini, glavni službeni dokument koji zahtijeva izradu ove strategije jest Regionalni operativni program (ROP) Međimurske županije (2006.).

Glavni ciljevi, svrha i vizija međimurskog ROP-a

Ciljevi strateškog razvoja međimurskog ROP-a:

- a) jačanje konkurentnosti županijskoga gospodarstva;
- b) jačanje županijskih ljudskih resursa i njihovo uključivanje u razvoj županije;
- c) očuvanje prirodnog okoliša učinkovitim gospodarskim upravljanjem županijskim kulturnim nasljedom i prirodnim resursima.

Posebna pažnja posvećena je usklađivanju međimurskog ROP-a s razvojnim prioritetima i ciljevima hrvatske Strategije za regionalni razvoj i ciljevima/prioritetima/svrhom programa IPA Europske unije te s ciljevima Zajedničke agrarne politike Europske unije za razdoblje od 2007. do 2013. Općenito postoji veliko preklapanje međimurskog ROP-a, hrvatskih strategija za ruralni i regionalni razvoj te razvojnih i pristupnih ciljeva i prioriteta Europske unije (EU Lisabonski prioriteti, EU horizontalni razvojni prioriteti i ciljevi pretpristupnih/pristupnih fondova EU-a).

U ROP-u Međimurske županije jedna od prioritetnih mjera u području poljoprivrede i ruralnog razvoja jest potreba izrade županijske strategije za ruralni razvoj. Popis relevantnih prioriteta i mjera koje služe kao vodič za razvoj RDS-a detaljno su navedene u aneksu ovog dokumenta.

Prema međimurskom ROP-u, cilj je izraditi strateški dokument za ruralni razvoj Međimurske županije koji bi sadržavao restrukturiranje poljoprivrede, očuvanje ruralnih područja u smislu ekološke zaštite, povećanje njezine gospodarske vrijednosti/rente i privlačnosti za življenje.

Organizatori strategije za ruralni razvoj moraju biti Županija, lokalne općine i REDEA.

Iznimno se preporučuje da plan za ruralni razvoj županije bude usklađen s industrijskim razvojem, a posebno s razvojem planova za ruralni turizam. Sukladno ROP-u, nešto konkurentniji tržišni položaj županijske poljoprivrede i ruralnih područja neće biti moguć

- ujedinjenje poljoprivrednih površina koje su previše rascjepkane
- primjena modernih sustava navodnjavanja
- jačanje i rast komercijalno poljoprivrednog sektora
- povezivanje i suradnja malih, uglavnom obiteljskih proizvođača.

Strategija ruralnog razvoja Međimurja od 2008. do 2013. iznimno je važan dokument koji definira viziju ruralnog razvoja, ciljeve i

usmjerenje ruralnog razvoja Međimurja, te sadrži odgovarajuće preporuke i primjenjive mjere s pripadajućim akcijskim planom. Kao što je jasno vidljivo iz strateških dokumenata i legislativne na nacionalnoj i regionalnoj razini, postoji potreba i nužnost za izradu takva regionalnog dokumenta i smjernica za njegovu provedbu.

Definicija ruralnih i urbanih područja

Jedina međunarodno prihvaćena definicija ruralnih područja, tzv. OECD pristup koji se temelji na gustoći naseljenosti stanovništva, upotrebljavala se za definiranje ruralnih/urbanih područja u hrvatskoj Strategiji za ruralni razvoj od 2008. do 2013. Sukladno tom pristupu, na regionalnoj razini (županijskoj) OECD definira tri skupine područja prema omjeru stanovništva koje živi u ruralnim područjima:

jako ruralna područja (više od 50% stanovništva živi u lokalnim ruralnim područjima);

uglavnom ruralna područja (15 - 50% stanovništva živi u ruralnim područjima);

slabo ruralna područja (manje od 15% stanovništva živi u ruralnim područjima).

Na lokalnoj razini prag za definiranje ruralnih/urbanih područja jest gustoća naseljenosti od 150 stanovnika na km². Prema ovim kriterijima, u Hrvatskoj se 91,6% teritorija može klasificirati kao ruralno, a 8,4% kao urbano, s time da je 88,7% svih naselja u ruralnim područjima, a 47,6% stanovništva živi u ruralnim područjima.

Kao što je vidljivo iz tablica (ANEKS 8), Hrvatska je, sukladno OECD kriterijima, uglavnom ruralna zemlja, s 14 od 20 županija definiranih kao jako ruralna područja, 6 je definirano kao uglavnom ruralna područja - u ovu kategoriju spada i Međimurska županija - a samo Grad Zagreb odgovara definiciji urbanog područja.

Krajnji je cilj ove strategije poboljšanje kvalitete života i učinkovitosti u pogledu korištenja prirodnih dobara i ljudskog potencijala u ruralnim područjima Međimurske županije. Navedeni cilj može se ostvariti pomoću dolje navedenih stavki:

- održivi razvitak poljoprivrede i turizma s naglaskom na poboljšanje kvalitete lokalnih proizvoda i usluga;
- poboljšanje u smislu osnovnog ljudskog potencijala, institucionalnog kapaciteta i društveni angažman u smislu sudjelovanja i doprinošenja ruralnom razvitku;
- očuvanje prirodne i kulturne baštine ruralnih područja Međimurja.

Navedeni strateški ciljevi ostvarivat će se poticanjem razvoja i sinergije između poljoprivrede i seoskog turizma kao glavnih pokretača ruralnog razvoja Međimurske županije, a prateće mjere odnosit će se na upravljanje društvenim i prirodnim resursima te na financijske aspekte dotičnog ruralnog područja.

Glavni pravci poboljšanja učinkovitosti poljoprivrednog sektora u Međimurskoj županiji jesu:

- porast u potražnji prehrambenih proizvoda iz Međimurske županije te povećanje u smislu konkurencije među proizvođačima;
- povećanje ruralnih prihoda podizanjem vrijednosti i raznolikosti ponude;
- ojačana pozicija međimurskih proizvođača unutar tržišnih lanaca.

Glavnim pravcima razvoja seoskog turizma u Međimurskoj županiji drže se sljedeći elementi:

- racionalno iskorištavanje turističkog potencijala Međimurske županije radi održivog razvitka seoskog turizma;
- uspostava i osiguravanje učinkovitog turističkog menadžmenta Međimurske županije.

Da bi se osigurao održivi društveno-ekonomski razvitak ruralnih područja, koji se temelji na poljoprivredi i seoskom turizmu, potrebno je sljedeće:

- Sve interesne i društvene grupe trebale bi biti uključene u proces uspješne primjene navedene strategije.
- Prirodnim resursima trebalo bi se upravljati na isplativ i održiv način.
- Malim i srednjim poduzetnicima trebalo bi omogućiti lakši pristup institucijama koje nude pomoć, uključujući javno i privatno financiranje ruralnih područja.

6 | POLJOPRIVREDA

Međimurje je najmanja županija u Hrvatskoj, s razvijenom poduzetničkom klimom i malom stopom nezaposlenosti.

U poljoprivrednoj proizvodnji, međimurski kozari posjeduju 50% svih uzgojno valjanih grla koza te ostvaruju 37% proizvodnje kozjeg mlijeka u Hrvatskoj. K tome, u Međimurju se ostvaruje 25% proizvodnje jabuka, znatna je i proizvodnja povrća, naročito krumpira, proizvodnja vina, konkurentna je proizvodnja mlijeka i mesa na razini Hrvatske, kao i ostale proizvodnje koje, u najmanjoj mjeri, ne zaostaju u odnosu na ostale hrvatske proizvođače.

Poljoprivreda u Međimurju jest grana koja omogućuje prehranbenu sigurnost i zapošljava znatan broj stanovništva, omogućuje održivo korištenje resursa i time doprinosi bogatstvu Međimurja.

Međutim, ona ne omogućuje samo hranu i posao nego ima i važnu socijalnu ulogu u ravnomjernijem razvoju urbanih i ruralnih sredina. Danas je važnost poljoprivrede manja nego prije nekoliko desetljeća jer je razvojem tehnologije sve manji broj poljoprivrednika u stanju proizvesti sve veće količine hrane, čime se potreba za poljoprivrednicima smanjuje te se oni koji ne mogu pratiti tehnološki napredak moraju ili naviknuti na smanjenje svojih prihoda ili moraju tražiti nove izvore prihoda. Sadašnjost s kojom se Međimurje, Hrvatska i Europa suočavaju jest ona s manje poljoprivrednika, većim domaćinstvima te proizvodnjom koja je više specijalizirana i fokusirana na zahtjeve tržišta.

Industrijalizacija i komercijalizacija poljoprivrede neminovan je trend, a nameće ga potreba za opstankom na globalnom tržištu roba i usluga. No pitanje je i je li jedino rješenje? U kontekstu ruralnog razvoja pitanje je kako dugoročno održati najviši broj ruralnih domaćinstava te kako postići ekonomsku isplativost za obiteljska gospodarstva, tako da im se omogući da produktivno pridonose lokalnom, regionalnom i nacionalnom razvoju.

Brojni su načini kojima se trendovi smanjenja broja poljoprivrednika mogu zaustaviti ili usporiti. Naravno da smanjenje prihoda poljoprivrednika nije rješenje. Rješenja treba tražiti u sveobuhvatnom razvoju koji za cilj ima, prije svega, povećanje potrošnje proizvoda iz Međimurja, ostvarivanje bolje cijene za međimurske proizvode, ravnomjerniju raspodjelu dohotka i diversifikaciju aktivnosti. Sve ove aktivnosti usmjerene su na povećanje konkurentnosti proizvođača.

Da bi se povećala konkurentnost poljoprivrede u Međimurju, Strategija će se za ovaj sektor osloniti na sljedeća dva stupa/smjera razvoja: povećanu efikasnost proizvođača i prerađivača, koja bi ciljala na smanjenje troškova, te povećanu dodanu vrijednost poljoprivrednih proizvoda i usluga.

Povećana efikasnost poljoprivrednika i prerađivača zahtijeva dobro ciljane investicije u opremu, znanje i infrastrukturu, dok se povećana dodana vrijednost može postići poboljšanom i primjereno tržišno plasiranom kvalitetom, uvođenjem tržišne marke proizvodnje po prepoznatim standardima ili razvojem regionalnih specijaliteta, zaštićenih registriranom oznakom geografskog porijekla.

Strategija će predložiti mjere koje će osigurati da povećana marža, postignuta sniženjem troškova i ostvarenjem više prodajne cijene, bude pravedno raspoređena sudionicima horizontalnom i vertikalnom suradnjom kroz čitav tržišni lanac.

Da bismo premostili posljedice reformi u poljoprivredi, važno je da se ruralna domaćinstva koja su se dosad bavila isključivo poljoprivredom počnu baviti diversificiranim dohodovnim aktivnostima.

6.1. Tržišni lanci u poljoprivredi Međimurja

Prije dvadesetak godina, kada su podizani mnogi od postojećih kapaciteta, razvoj se prvenstveno temeljio na četiri stupa: Agromedimurju, Poljoprivrednoj zadruzi, Mesnoj industriji Vajda i Čakovečkim mlinovima. Osim njih, danas znatno veći udio u razvoju imaju obiteljska gospodarstva koja su se morala prilagoditi novim uvjetima i razviti nove prodajne lance. Procesi kao što je supermarketizacija prodaje, liberalizacija tržišta kroz pristup WTO-u i EU-u, razvoj poduzetništva u Međimurju, povećani zahtjevi za sigurnost hrane, razvoj kontinentalnog turizma i sl. jesu i još će više oblikovati ove tržišne lance.

6.1.1. Izazovi u razvoju tržišnih lanaca

Brojni su izazovi s kojima se suočavaju ili će se suočiti kreatori agrarne politike i na državnoj i na lokalnoj razini. Promjene koje donosi povećanje konkurencije zbog priključivanja Hrvatske Europskoj uniji u mnogome će promijeniti poslovno okruženje medimurskih proizvođača. Zato oni trebaju biti u stanju prilagoditi se novim uvjetima i u njima biti konkurentni, a kreatori politike trebaju im tu prilagodbu na novo okruženje olakšati. Najvažniji izazovi jesu:

- uključenje malih proizvođača u moderne tržišne lance;
- povećanje konkurencije na razini prerade stvaranjem atraktivnog okruženja za investiranje;
- implementacija standarda EU-a.

Pred kreatorima politike na državnoj razini brojni su zadaci u okviru kojih se osim o ekonomskom razvoju mora voditi računa i o socijalnom, regionalnom i ruralnom razvoju. Ova politika ne može biti provedena bez suradnje s lokalnim čimbenicima razvoja kao što su općine, županije i regionalne razvojne agencije.

Zato bi državna razina, u suradnji s lokalnom zajednicom, trebala svoje aktivnosti u razvoju tržišnih lanaca u Hrvatskoj, a samim tim i Međimurju, fokusirati na:

- prihvaćanje i provedbu standarda koji omogućuju proizvođačima ostvarivanje dodane vrijednosti od svojih proizvoda (integrirana, organska, biodinamička proizvodnja, zaštita geografskog porijekla i sl.);
- razvoj politike i legislative koja će stvoriti konkurentno poslovno okruženje za investiranje, kako na razini države, tako i na razini lokalnih zajednica u Međimurju;
- osiguranje pravne zaštite te njezinu provedbu radi eliminacije utjecaja sivog tržišta;
- razdvajanje poljoprivredne i socijalne politike radi izbjegavanja tržišnih distorzija;
- razvoj fizičke i tržišne infrastrukture u konzultaciji s proizvođačima i ostalim sudionicima;
- podupiranje osnivanja zastupničkih organizacija;
- pružanje tržišnih informacija duž tržišnog lanca.

Prerađivački sektor treba prije svega biti orijentiran na povećanu efikasnost i konkurentnost proizvodnje radi povećanja udjela na tržištu i pronalaženja novih tržišta. U tom smislu sektor treba svoje aktivnosti usmjeriti prema:

- prihvaćanju standarda i uvođenju sustava gradacije kvalitete;
- poboljšanju organizacije unutar tržišnog lanca;
- investiranju u postrojenja i u razvoj duž cijelog lanca nabave;
- razvoju dugoročnih odnosa s proizvođačima, osnovanim na povjerenju i partnerstvu;
- unapređenju promocije i pristupa drugim tržištima;
- unapređenju horizontalne suradnje u dostizanju zajedničkih ciljeva.

Proizvođač mora gledati u tržište prije nego u državu i učiti o tržišnim pravilima i tržišnom poslovanju, te ako želi unaprijediti svoju poziciju na tržištu, mora:

- unaprijediti znanje i pristup informacijama;
- prilagoditi investicije potrebama;
- unaprijediti suradnju s prerađivačima i ostalim proizvođačima.

Spremnost potrošača da plati za određeni proizvod moć je kojom potrošač definira čitav tržišni lanac. Zato je on ne na kraju lanca nego na početku, i mora:

- ohrabriti razvoj sustava klasifikacije kvalitete svojim i ponašanjem svoje organizacije;
- inzistirati na proizvodnji zdravstveno sigurne hrane i hrane više kvalitete;
- lobirati za smanjenje kartelskog i monopolskog ponašanja.

6.2. Poboljšanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda povećanom efikasnošću proizvodnje

Povećanje efikasnosti u proizvodnji hrane podrazumijeva čitav niz aktivnosti i mjera politike na nacionalnoj razini. Međutim, taj nacionalni okvir ne isključuje specifične aktivnosti i intervencije na razini županije koje su usmjerene na smanjenje proizvodnih troškova radi unapređenja konkurentnosti i efikasnosti proizvođača. To se u načelu može postići na sljedeća četiri načina:

- prvo, investiranjem u znanje i opremu;
- drugo, boljim organiziranjem na razini OPG-a ili zadruge čime se omogućava povoljnija nabava i organizirajući a samim tim i efikasniji nastup u prodaji;
- treće, stvaranjem povoljnijih infrastrukturnih uvjeta koji bi smanjili troškove, kao što su poljski i drugi putovi, pristup vodi za navodnjavanje, poljoprivrednim zonama, okrupnjavanje zemljišta i sl.;
- četvrto, izravnom financijskom potporom proizvođačima, čime se omogućava ostvarivanje prihoda i uz sniženje cijene na račun poreznih obveznika.

Investiranje u znanje i opremu: Praćenje tehnološkog napretka, kako najnovije mehanizacije i opreme tako i znanja u njezinoj primjeni, kao i primjeni najnovijih znanstvenih dostignuća i u samom procesu proizvodnje, postalo je ključ uspjeha jednog poljoprivrednika. Poljoprivredu, kao možda ni jedna druga djelatnost, ima potreba za primjenom znanja u svim onim aspektima koji utječu na njegov uspjeh. Poljoprivrednik mora poznavati biologiju, tehniku i ekonomiju, mora znati gdje je njegovo tržište, što potrošači žele kupiti, koliko su spremni platiti te kakvu kvalitetu traže, a isto tako mora slušati kakve mu signale šalje država. Stoga pitanje kako poljoprivredniku osigurati pristup novim tehnologijama i znanju postaje ono što razdvaja poljoprivredno uspješne zemlje i regije od onih ostalih.

Bez razvijenog tržišta kredita, zemljišta i znanja nema uspješne poljoprivrede. Vladina je uloga presudna u razvoju tih tržišta, ali isto tako i Županija i općine mogu pomoći poljoprivrednicima. Postoji nekoliko načina na koji Županija, općine i Centar za ruralni razvoj mogu utjecati na razinu investiranja u zgrade, mehanizaciju, opremu i ljude, te na poboljšanja u strukturi upravljanja i korištenja poljoprivrednog zemljišta.

6.2.1 Stvaranje konkurentne poslovne klime

Prije svega, stvaranjem konkurentne poslovne klime, što znači da će investitor, bio on mali ili veliki, bio iz Međimurja ili ne, bilo da ulaže u veliki preradbeni kapacitet ili u izgradnju male štale ili plastenika na svom imanju, trebati dobiti određenu suglasnost lokalne administracije. Do koje su mjere riješena pitanja vlasništva nad zemljištem, sredenosti katastra, koliko su visoki porezi i davanja, koliko je sredena urbanistička planska regulativa, koliko je administracija efikasna (stručna, tehnički opremljena i motivirana) - možda će presudno utjecati na odluku o investiranju. Zato će lokalna vlast, ako dobro radi svoj posao, na najbolji način doprinijeti poljoprivrednom i ruralnom razvoju.

6.2.2 Izravna novčana potpora proizvođačima

Povećana ulaganja u opremu i mehanizaciju

Županija i općine već imaju ovakve programe i investicijska potpora čini oko 50% ukupnih potpora proizvođačima, te ima stalni trend povećanja. Dosadašnja potpora za protugradne mreže, podizanje novih nasada, plastenika i staklenika trebala bi biti proširena na one proizvode i aktivnosti koji će predstavljati najveći problem prilikom

PREPORUKA: Stalno unapređivati zakonsku regulativu i efikasnost administracije radi stvaranja konkurentne poslovne klime.

MJERA: Konstantno promatrati i revidirati efikasnost rada lokalne i županijske administracije.

PREPORUKA: Poboľšati administrativno okruženje i potporu stvaranju novih proizvodnih kapaciteta (postrojenja).

MJERA: Smanjiti i uskladiti komunalne naknade za relokaciju i pokretanje novih proizvodnih pogona (farme, staklenici, plastenici itd.).

MJERA: Smanjiti troškove i razdoblje potrebno za pribavljanje građevnih i ostalih dozvola/odobrenja.

PREPORUKA: Nastaviti trend povećanja investicijske potpore proširivanjem opreme za koju se ona dobiva, naročito za grupne aktivnosti.

MJERA: Uspostaviti potporu podizanja malih prerađivačkih kapaciteta povezanih sa sustavom kvalitete.

PREPORUKA: Potpora Županije u procesu pripreme poslovnih planova potrebnih za pribavljanje kreditnih i ostalih financijskih mogućnosti za potrebe proizvođača i malih i srednjih poduzetnika-a iz ruralnih krajeva.

MJERA: Razvijati ljudski potencijal Centra za ruralni razvoj za potrebe pružanja usluga poslovne potpore klijentima.

priključenja EU-u, a za koje je identificirano da Međimurje zaostaje u odnosu na EU, kao i za onu opremu kojom bi se postigao najveći efekt (npr. jame za izgnojavanje, sustavi za navodnjavanje). Moguće je i razmotriti tipove investicijske potpore za proizvođače koji su spremni za zajedničke akcije, bilo kroz strojne prstenove, bilo kroz male prerađivačke kapacitete koji bi bili opremljeni i koji bi zadovoljavali neophodne standarde¹.

I na kraju, nimalo manje važan način pospješivanja investiranja od prethodnih jest potpora proizvođačima u pripremi i predstavljanju poslovnih planova koji su im potrebni pri natjecanju za kredite ili različite fondove, kako Vladine, tako i one EU-a. Osim razvojne, jedna od glavnih uloga Centra za ruralni razvoj bila bi pomoć proizvođačima u unaprjeđenju pristupa sredstvima za investiranje. Ta bi pomoć obuhvatila ne samo pripremu poslovnih planova nego i neophodne tržišne, pravne i ostale informacije. Naravno, da bi Centar mogao pružiti kvalitetne usluge, potrebno je stalno ulagati u njegove kadrove, a da bi međimurski proizvođači bili konkurentniji od kolega iz ostalih županija, Županija bi u određenom postotku trebala poduprijeti ovaj servis u početnim fazama razvoja Centra, kao troškovno najefikasniji način ulaganja javnih sredstava.

Izravna potpora poljoprivrednicima

Ako se proizvođačima novčana sredstva transferiraju kao subvencija inputa (sjemena, gnojiva, herbicida), izravnim plaćanjem po hektaru površine ili po glavi uzgajane životinje, ili pak osiguranjem premije na konačnu cijenu, u svakom se slučaju smanjuje cijena. Međutim, praktično to često nije tako:

- jer ako tu subvenciju imaju samo proizvođači u Međimurju, tada cijenu diktira većina ostalih koji nemaju subvenciju, tj. potražnja je nepromijenjena i ona definira cijenu, čime međimurski proizvođač nema razloga spustiti cijenu, nego će samo imati veću zaradu, pa imamo izravan transfer od poreznih obveznika k proizvođaču;
- jer ako međimurski kreatori politike uvode subvenciju zato što ona postoji u ostalim županijama ili pak druge uvode jer ona postoji u Međimurju, dolazi do toga da svi imaju subvenciju, pa ako postoji konkurencija na strani ponude, koja u ovom slučaju definira cijenu, imamo transfer od poreznih obveznika k potrošačima.

U oba slučaja ne postiže se željeni ekonomski efekt povećanja potrošnje ili pak konkurentnosti jer su zapravo ponuda i potražnja te koje definiraju cijenu, a ne subvencija.

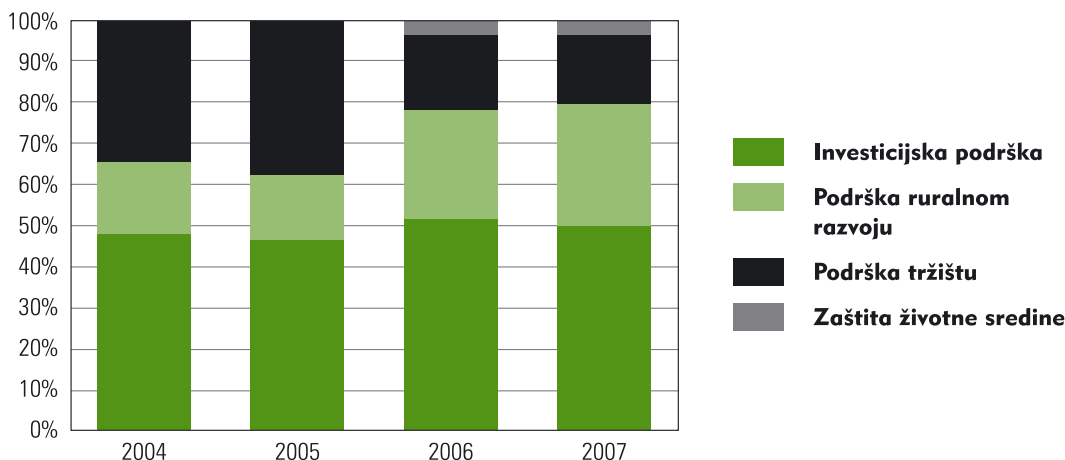
PREPORUKA: Nastaviti s prenamjenom financijske pomoći poljoprivrednicima, u korist potpore investicijama i ruralnom razvoju, umjesto izravne tržišne potpore

¹ Ovo je koncept poznat kao „Kitchen processing“ i dao je zapažene rezultate u Irskoj i SAD-u, a podrazumijeva podupiranje osnivanja malih prerađivačkih kapaciteta u koje se uvode svi potrebni standardi, te se taj prostor iznajmljuje zainteresiranima koji umjesto kod kuće mogu svoje džemove, salate, zimnicu, vino i sl. pakirati, ili sada i prodavati, u supermarketima i na tržištu EU-a. „Kitchen processing“ može biti organiziran po tipu zadruga ili d.o.o.-a.

Primjer:

Županija je kreirala mjere izravne pomoći omogućujući 400 kn za mliječne krave u prvom pripustu i 50 kn za koze i jarčeve. Ispravno, Međimurska županija prepoznala je da je mnogo bolje ulagati sredstva u investicijsku potporu ruralnom razvoju, pa je ovaj tip potpore, iako je novčano ostao na jednakoj razini, udjelom smanjen s 38%, koliko je iznosio 2005. godine, na 16% u 2007. godini. Ovaj pozitivni trend poželjno je nastaviti.

Grafikon 1: Raspodjela županijskih potpora, po tipu (2004. - 2007.)

6.2.3 Potpora prihvaćanju/uvođenju novih znanja

U osnovi, edukacija poljoprivrednika i nije nadležnost općina, a ni Županije, nego Savjetodavne službe i Ministarstva poljoprivrede. Međutim, edukacija jest efikasan i najbrži način kako unaprijediti situaciju u određenom sektoru. Upravo je zbog toga i dobrodošla potpora koju pružaju Županija, općine ili Centar za ruralni razvoj. U znanje se može investirati na različite načine:

- Sufinanciranjem određenih predavanja, lokalnih medija ili manifestacija poljoprivrednika, koje organiziraju savjetodavna služba, nevladine ili donatorske organizacije.
- Izravnom financijskom potporom lokalnoj savjetodavnoj službi za određene projekte.
- Predavanjima, organiziranjem demo-dana, plaćanjem odlazaka na sajmove i slične manifestacije, koje organizira i financira županija, općina ili agencije.
- Organiziranjem županijskog servisa za pomoć prilikom registracije, podnošenja zahtjeva za korištenje sredstava iz poljoprivrednog proračuna ili pomoć prilikom konkuriranja za određena donatorska sredstva.

Do sada je potpora edukaciji bila ad hoc i nije bila zasnovana na jasnem planu, nego na pruženoj prilici, stoga je potrebno napraviti jasan i sveobuhvatan plan edukacije u suradnji sa svima ostalima koji su zainteresirani i/ili mjerodavni za pružanje ovog servisa, a to se prije svega odnosi na savjetodavne službe i Hrvatski stočarski centar. Teško je mjeriti doprinos određene edukacije i kvalitetu svakog trenera ili načina na koji se edukacija obavlja.

PREPORUKA: Potrebno je pripremiti dugoročni plan edukacije (treeninga), koristeći što je moguće veći spektar alata za širenje informacija (predavanja, individualna nastava, demo-dani, stručna putovanja itd.).

MJERA: Poljoprivredna savjetodavna služba, u suradnji s Centrom za ruralni razvoj, trebala bi pripremiti, na lokalnoj razini, dugoročne programe edukacije koji bi uključivali sve sudionike zainteresirane za pružanje potpore programu, bilo financijske, bilo stručne.

PREPORUKA: Edukacijski programi trebali bi biti temeljeni na potrebama proizvođača.

MJERA: Centar za ruralni razvoj treba organizirati godišnje sastanke Savjetodavne službe i poljoprivrednika radi ocjene i, ako je potrebno, revizije edukacijskih programa.

PREPORUKA: Poboljšati iskorištenost postojeće i potaknuti razvoj nove tržišne infrastrukture aranžmanima javno-privatnog partnerstva.

MJERA: Poboljšati iskorištenost postojećih skladišta ugovornim sporazumima između poljoprivrednika i voditelja skladišta.

MJERA: Poduprijeti osnivanje novih postrojenja za spremanje i pakiranje putem aranžmana javno-privatnog partnerstva.

6.2.4 Ruralna i poljoprivredna infrastruktura

Nerealno je očekivati ostanak ljudi na selu ako ne postoje osnovni uvjeti za život, kao što su stabilno električno napajanje, dostupnost vode, izgrađena primjerna mreža putova, komunikacije ili riješen problem kanalizacije. Također, teško je i očekivati bilo kakav ekonomski napredak ili investicije i konkurentne poljoprivrednike ako oni nemaju put do svoje oranice, put do mjesta prodaje ili pristup vodi za navodnjavanje. Međimurje ima dobro razvijenu infrastrukturu i nema problem slabe naseljenosti, koji bi teško opravdao velike troškove uspostavljanja ovog tipa infrastrukture, zato ne treba nikad dvojiti o dugoročnoj opravdanosti ovog ulaganja, s obzirom na to da će ono uvelike doprinijeti konkurentnosti međimurskih proizvođača te kvalitetnijem životu u ruralnim sredinama.

Županija i općine uz potporu središnjih razina vlasti već provode znatne aktivnosti na unapređenju poljoprivredne i ruralne infrastrukture, pa je tako započet velik projekt navodnjavanja i stalno se ulaže u poljoprivrednu putnu mrežu. Da ove aktivnosti treba nastaviti, pokazalo je i istraživanje među zainteresiranim sudionicima za ruralni razvoj u Međimurju, koji su među 31 pojmom razvijenosti razvijenost poljoprivredne infrastrukture (poljski putovi, navodnjavanje, tržnice...) rangirali na 20. mjesto, s prosječnom ocjenom od 2.43, dok su razvijenost ruralne infrastrukture (vodovodi, kanalizacije...) stavili na peto mjesto, s prosječnom ocjenom 3.35. S druge strane, prilikom rangiranja prioriteta razvoj

poljoprivredne infrastrukture zauzeo je peto mjesto, a razvoj ruralne infrastrukture sedmo. Znači, ispitanici drže da je nužno više ulagati u poljoprivrednu infrastrukturu ne samo zato što nije dovoljno razvijena nego i zato što je neophodna. Upravo zato ove već poduzete investicijske aktivnosti treba nastaviti i po mogućnosti proširiti.

Mali su poljoprivrednici vrlo često slabo integrirani u sustave marketinga, posebno oni čiji su proizvodni sustavi marginalno konkurentni ili koji nisu prethodno bili izloženi tržišnoj utakmici. No, rastuća domaća i međunarodna tržišta za visokovrijedne poljoprivredne proizvode mogu predstavljati unosne mogućnosti za konkurentne proizvođače. Za uspješno sudjelovanje na visokovrijednim tržištima, potrebna je vrlo kvalitetna fizička infrastruktura (npr. spremišta, tržnice, hladnjače, ruralne ceste, transport, skladištenje, vodoopskrba, struja), koja je dovoljna za razvoj ruralnog gospodarstva i jednako raspoređena kako bi sva područja s poljoprivrednim potencijalom imala potreban pristup. Tijekom radionice nekoliko poljoprivrednika natuknulo je da postoji manjak skladišta i postrojenja za pakiranje, a istodobno se pokazalo da je skladište PZ-a Čakovec nedovoljno iskorišteno.

6.2.5 Poboljšanje strukture zakupa zemljišta²

Najvažniji faktor poljoprivredne proizvodnje jest zemljište. Situacija vezana uz stanje zemljišta u Međimurskoj županiji, kao i u čitavoj Hrvatskoj, vrlo je složena i povezana s mnoštvom čimbenika. Podaci iz Popisa poljoprivrede iz 2003. g. pokazuju da je jedan od glavnih problema županijskoga poljoprivrednog sektora površina posjeda i rascjepkanost zemljišta: naime, 40% kućanstava nalazi se na površini manjoj od 0.5 ha, a 77% njih na površini manjoj od 2 ha. Ovakva struktura malih razmjera dodatno je otežana rascjepkanošću zemljišta; primjerice, posjedi manji od 0.50 ha (32% svih posjeda) sastoje se od 1.73 zemljišne čestice, s tim da je prosječna veličina čestice 0.09 ha. S druge strane, posjedi čija površina iznosi više od 20 ha (0.5%) sastoje se od 30.6 zemljišnih čestica, s tim da prosječna veličina čestice iznosi 1.01 ha. To znači da čak i najveći obiteljski posjedi imaju goleme probleme s rascjepkanošću zemljišta.

² Vidi Anex 12. Dodatak 3.: "Stanje vezano uz zakup zemljišta; Analiza, preporuke i mjere koje je potrebno poduzeti", za detaljnu analizu i opis preporuka i mjera.

Intervjui i radionice s interesnim skupinama potvrdili su gore navedenu procjenu te omogućili dodatni uvid u spomenuti problem. Prema izjavama i mišljenjima sudionika radionica i intervjuja, male površine zemljišta i rascjepkanost nalazile su se na visokoj poziciji na listi pitanja kojima se treba baviti. Interesne grupe spominjale su manjkavost katastra i zemljišnih knjiga (nisu ažurirani, a ni koordinirani), a kao drugi razlog navele su presnažnu povezanost sa zemljištem, i to je zapravo jedna od glavnih prepreka pri rješavanju problema rascjepkanosti zemljišta – taj bi problem mogli riješiti oni sami (npr. kupnjom zemljišta).

No, ako pogledamo podatke iz Popisa poljoprivrede iz 2003. g., uočit ćemo da je najam zemljišta vrlo česta pojava (19 se posto iskoristivog poljoprivrednog zemljišta unajmljuje, a 13 posto iznajmljuje), te se može zaključiti **da na ovom području postoji zemljišno tržište** (u smislu najma). Međutim, **očito je da gore navedeno tržište ne rješava problem rascjepkanosti zemljišta.**

Tijekom 2008. g. 6,595 poljoprivrednih domaćinstava bilo je **registrirano kao komercijalni posjedi**; to znači da takvi posjedi imaju pravo na potporu glede poljoprivrednog i ruralnog razvitka. Pritom se ostatak kućanstava smatrao kućanstvima s poluosnovnim potrebama, što je značilo da takva kućanstva imaju pravo na društvenu potporu te na pomoć u smislu ruralnog razvitka. Izvješće o stanju zakupa zemljišta vrlo je slično onome koje je navedeno za opću grupu poljoprivrednih posjeda; međutim, nije bilo nikakvih dostupnih podataka o rascjepkanosti tih posjeda (npr. broj zemljišnih čestica).

Međutim, Županija stanovništvu stavlja na raspolaganje određene mjere koje se odnose na poticanje sjedinjenja zemljišta. Primjerice, postoji **subvencija za sjedinjenje i povećanje poljoprivrednog zemljišta**³

Uz financijsku pomoć Švedske razvojne agencije (SIDA), Ministarstvo poljoprivrede RH provodi projekt konsolidacije poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj. Projekt ima šest komponenti: I) Provedbu pet pilot-projekata konsolidacije poljoprivrednog zemljišta na pet pilot lokacija, II) Uspostavu i omogućavanje djelovanja državnih tijela zaduženih za provedbu projekta (Nacionalna komisija za zemljište, Odjel za koordinaciju projekta, osam županijskih komisija za zemljište te osam županijskih zemljišnih ureda, III) potporu uspostavi Agencije za poljoprivredno zemljište, uspostavu Fonda raspoloživog zemljišta te uvođenje mjera potpore radi uspostave tržišta poljoprivrednog zemljišta, IV) Potporu pripremi zakonodavstva potrebnog za provedbu konsolidacije poljoprivrednog zemljišta, V) Aktivnosti s ciljem podizanja svijesti o ovoj problematici, VI) Potpora razvoju kapaciteta potrebnih za uspješnu provedbu projekta⁴.

Kao što je istaknuto, postoji stvaran problem s malom površinom posjeda te rascjepkanošću zemljišta, što, kako je već poznato, sprečava razvoj učinkovitih i održivih posjeda na županijskom području. Stoga bi, a i radi postizanja cilja koji se odnosi na održivi razvitak poljoprivrede pojačanom konkurencijom među proizvođačima prehrambenih proizvoda, županijska Strategija o ruralnom razvoju trebala uključivati preporuke i sve što treba da bi se nadvladala gore navedena ograničenja⁵.

³ 4.000,00 kn/ha za sjedinjenje postojećih zemljišnih čestica i 3.000,00 kn/ha za povećanje posjeda; minimalna površina čestice 0.20 ha; maksimalno 15.000,00 kn po poljoprivredniku; ukupan godišnji iznos svih subvencija po jednom posjedu je 100.000,00 kn; za subvencioniranje su prikladni isključivo registrirani posjedi.

⁴ Općina Vidovec, Varaždinska županija; Općina Tompojevci, Vukovarsko-srijemska županija; Općina Vinodol/Grad Novi Vinodolski, Primorsko-goranska županija; Grad Vrbovec i Općina Krašić, Zagrebačka županija. Više informacija o projektu može se naći na internetskoj adresi: <http://www.okrupnjavanje.net>.

⁵ Preporuke i mjere također se nalaze sažete unutar Aneksa 12.

PREPORUKA: Poboljšanje funkcioniranja zemljišnog tržišta u županiji.

MJERA: Poticanje na sudjelovanje u aktivnostima na tržištu.

MJERA: Sheme prijevremene mirovine.

MJERA: Potpora mladim posjednicima prilikom kupnje zemljišta.

MJERA: Povećanje i stvarno primjenjivanje poreza na neiskorišteno zemljište.

MJERA: Omogućavanje specifičnih kreditnih linija za poboljšanje strukture posjeda kupnjom/razmjenom zemljišta.

MJERA: Olakšavanje administrativnih postupaka koji su uobičajeni za zemljišne transakcije.

MJERA: Kreiranje standardnih formata i ugovora za korištenje, kupnju, najam i razmjenu zemljišta.

MJERA: Olakšavanje registracije koja se odnosi na promjenu vlasništva te na ugovore – stvaranje "jedne univerzalne postaje" za sve administrativne postupke.

MJERA: Poboljšanje transparentnosti zemljišnog tržišta, koje bi moglo uključivati: (1) Postavljanje (u poljoprivrednim uredima pojedinačnih općina) oglasnih ploča za objavu ponuda i zahtjeva vezanih uz zemljište; (2) Stvaranje virtualne (temelji se na internetu i geografskom položaju) oglasne ploče za objavu ponuda i zahtjeva vezanih uz zemljište (ovo uključuje proviziju za internet unutar općinskih/poljoprivrednih upravnih ureda); (3) Stvaranje virtualne zemljišne aukcije/deponiranja zemljišta radi razmjene; (4) Stvaranje virtualne zemljišne banke po modelu španjolske Galicije.

6.2.6 Pristupi koji se temelje na tržištu

Stanje u Medimurskoj županiji pokazuje da je lokalno zemljišno tržište daleko od savršenoga; međutim, županijska vlast može omogućiti kakve poticaje za sudjelovanje na tržištu, olakšavanje administrativnih postupaka za lakše sudjelovanje na tržištu te također može pokušati poboljšati transparentnost.

Posljednje dvije mjere već su postale dijelom mjera ruralnog razvitka koji podupire središnja vlast; one međutim mogu biti potpomognute i županijskim fondovima, ako je to potrebno. Bilo kako bilo, shema prijevremene mirovine ne prisiljava umirovljenike da se odreknu svog zemljišta, stoga bi Županija mogla povećati iznose mirovine pod uvjetom da umirovljenici odustanu/iznajme zemljište.

6.2.7 Stvaranje svijesti eksperimentalnim konsolidacijama zemljišta

Usprkos tome što je većina zainteresiranih ocijenila rascjepkanost zemljišta kao jedan od važnih problema, ni jedan od njih ne provodi aktivno rješenje koje podrazumijeva dobrovoljno sjedinjenje zemljišta. Postoji mnoštvo razloga koji stoje iza toga, poput, primjerice, iskustava vezanih uz obvezatna sjedinjenja zemljišta koja su se provodila u prošlosti, dok je Hrvatska bila dio Jugoslavije. Mogući su razlozi također strah od prevare ili gubitka

PREPORUKA: Primjena eksperimenta vezanog uz sjedinjenje/spajanje zemljišta te uz to vezane mjere potpore.

MJERA: Primjena eksperimentalnog spajanja zemljišta, uključujući: (1) Odabir eksperimentalnih zajednica/općina; (2) Kampanju o javnoj osviještenosti; (3) Procjenu stanja unutar eksperimentalne zajednice; (4) Pripreme za korištenje zemljišta i razvojni plan područja za dotičnu zajednicu - preraspodjela čestica

zemljišta, pripajanje zemljištu predaka, zemljište kao „društvena sigurnost“ itd.

Stoga se osviještenost zainteresiranih u pogledu koristi i prednosti sjedinjenja zemljišta i lakoći dotičnog postupka, vlasničkih prava, točne procjene zemljišta itd., tek treba stvoriti, odnosno poboljšati. Da bi se to postiglo, Županija bi trebala pokrenuti dobrovoljno sjedinjenje zemljišta na eksperimentalnoj osnovi.

Kao dodatak eksperimentalnom spajanju zemljišnih čestica, Županija bi također unutar toga trebala predvidjeti strategije gospodarskog razvitka, generalne urbanističke planove te planove prostornog uređenja, radi uključenja odredbe koja će povezivati veće infrastrukturne projekte (autocesta, željeznica, razvoj zemljišta u svrhe industrijskog ili kućnog korištenja, sustavi drenaže i navodnjavanja itd.), koji opet utječu na korištenje zemljišta na županijskom području; sve to spada u sveobuhvatni postupak spajanja zemljišnih čestica na dotičnom području, koji je uvelike pod utjecajem projekta. Preporučuje se da relevantna tijela županijske uprave kontaktiraju s voditeljem gore opisanog projekta u Ministarstvu poljoprivrede, kako bi prikupila dodatne informacije i organizirala posjet najbližoj pilot-lokaciji u Vidovcu.

MJERA: Određivanje postupaka, mjera potpore te kapaciteta za opću primjenu/ proširenje dobrovoljnog spajanja zemljišta (temelji se na eksperimentu); (1) Priručnik za eksperimentalne projekte vezane uz dobrovoljno spajanje zemljišnih čestica; (2) Priručnik za participativne pristupe za korištenje zemljišta i planiranje razvoja dotičnog područja; (3) Razvoj administrativnih postupaka i mjera potpore od strane općine, županije (i države); (4) Razvoj mehanizama financiranja i identificiranje izvora financiranja; (5) Uvježbavanje osoblja u pogledu dizajna i primjene projekata i programa koji se odnose na spajanje zemljišnih čestica.

PREPORUKA: Povezivanje velikih infrastrukturnih projekata s obaveznim spajanjem zemljišnih čestica.

MJERA: Uključivanje odredbe o povezivanju velikih infrastrukturnih objekata sa spajanjem zemljišnih čestica, i to unutar županijskog Prostornog plana i/ili ostalih zakonskih dokumenata; (1) Definiranje opsega i veličine infrastrukture tamo gdje je potrebno uključiti obavezno spajanje zemljišnih čestica, (2) Određivanje odgovornosti i postupaka potrebnih za primjenu obaveznih spajanja zemljišnih čestica.

6.2.8 Spajanje šuma i zemljišta

Većina vlasnika obiteljskih posjeda ujedno su i vlasnici šuma, u kojima je situacija glede rascjepkanosti zemljišta - jednaka. Stoga bi aktivnosti, osim onih vezanih uz spajanje zemljišnih čestica, trebale također uključivati i šume; za šume su prikladniji „mekši“ pristupi, primjerice zajedničko upravljanje šumama.

PREPORUKA: Potpora za uspostavu zajedničkog korištenja zemljišta i upravljačkih udruženja za šume (i poljoprivredu).

MJERA: Potpora za utemeljenje privatnih upravljačkih udruženja u pogledu šuma; uključujući: (1) Pružanje financijske pomoći za uspostavu navedenih privatnih upravljačkih udruženja; (2) Prilagođavanje zakona o udruženjima, što će omogućiti da dotična udruženja budu na istoj zakonskoj razini kao i privatne tvrtke; (3) Osiguravanje prostora koji će biti sjedište upravljačkih udruga itd.

6.2.9 Strateški pristup spajanju zemljišnih čestica

Na poslijetku, spajanje zemljišnih čestica vrlo je složen problem koji utječe na seosko gospodarstvo, stoga je potrebna koordinacija s nacionalnim, regionalnim i lokalnim razvojnim strategijama. Prema tome, spajanje zemljišnih čestica treba biti planirano u skladu s tim. Međutim, sljedeća preporuka trebala bi se koordinirati na nacionalnoj razini, tamo gdje trenutno ne postoji nikakva strategija vezana uz spajanje zemljišnih čestica, ali se primjenjuje velik broj eksperimentalnih spajanja zemljišnih čestica koja financiraju donatori. Odluka o tome želi li Županija nastaviti s elaboracijom takve strategije ili pak treba pričekati nacionalnu razinu pitanje je koje se treba pažljivo razmotriti.

PREPORUKA: Elaboriranje županijske strategije koja se odnosi na spajanje zemljišnih čestica je eksperimentalna primjena.

MJERA: Priprema strateškog prijedloga za spajanje zemljišnih čestica, uključujući: (1) Analizu političkog i zakonskog okvira koji se odnosi na spajanje zemljišnih čestica; (2) Analizu organizacijskih aranžmana koji se odnose na spajanje zemljišnih čestica; (3) Analizu ključnih pitanja koja se odnose na spajanje zemljišnih čestica; (4) Prijedloge vezane uz strategiju spajanja zemljišnih čestica.

MJERA: Dizajn i primjena komponenti spajanja zemljišnih čestica unutar odabrane eksperimentalne zajednice; uključujući: (1) Odabir eksperimentalnih zajednica; (2) Kampanju radi javne osviještenosti; (3) Procjenu stanja unutar eksperimentalnih zajednica; (4) Pripremu razvojnog plana za područje dotičnih zajednica; (5) Preraspodjelu zemljišnih čestica.

MJERA: Određivanje postupaka, mjera potpore za dobrovoljno spajanje zemljišta (temelji se na eksperimentu); (1) Priručnik za eksperimentalne projekte vezane uz dobrovoljno spajanje zemljišnih čestica, (2) Priručnik za participativne pristupe za korištenje zemljišta i planiranje razvoja dotičnog područja, (3) Razvoj administrativnih postupaka i mjera potpore od strane općine, županije (i države), (4) Razvoj mehanizama financiranja i identifikiranje izvora financiranja.

MJERA: Objekt određenog kapaciteta koji je neophodan za provođenje postupka spajanja zemljišnih čestica, uključujući uvježbavanja osoblja u pogledu dizajna i primjene projekata i programa koji se odnose na primjenu postupka spajanja zemljišnih čestica.

6.3. Povećanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda poboljšanjem i marketingom kvalitete

6.3.1 Tržišna orijentacija i prepoznavanje važnosti kvalitete

Na globalnom konkurentnom tržištu smanjenje cijene i mogućnost plasiranja jeftinih proizvoda često nisu dovoljni da bi se opstalo na duži rok, posebice za male ili srednje poljoprivrednike. Stoga je iznimno važno za poljoprivrednika da može ponuditi više, a ne samo jeftinije proizvode na tržištu. Prioritet međimurskih proizvođača stoga mora biti razvoj ponude proizvoda koji odgovaraju očekivanjima potrošača u pogledu sigurnosti proizvoda, jedinstvenosti i proizvodnih metoda koje poštuju norme vezane za okoliš i društvo. Kako bi se takvi njihovi napori nagradili, poljoprivrednici i prerađivači

razvit će komunikacijske strategije prema krajnjim korisnicima, koje će se temeljiti na povećanoj informiranosti lokalnih potrošača te na označavanju podrijetla proizvoda.

Glede postizanja tih ciljeva, međimurski poljoprivrednici mogu računati na:

- postojanje iznimno dobro organizirane i stručno osposobljene savjetodavne službe, čijim je radom već uspostavljena integrirana proizvodnja na najvećem dijelu proizvodnih površina u Međimurju;
- postojanje sustava praćenja i obilježavanja životinja koji omogućuje jednostavno dokazivanje međimurskog porijekla;
- postojanje spremnosti korištenja u većoj mjeri proizvoda proizvedenih lokalno, od strane stanovnika Međimurja, ako znaju da proizvod potječe iz Međimurja;
- postojanje Regionalne razvojne agencije koja ima iskustva i znanja da provodi programe razvoja u županiji;
- postojanje županijskoga vodstva koje je spremno investirati u visokokvalitetne razvojne programe.

6.3.2 Standardi vezani za sigurnost i kvalitetu hrane

Proteklih su godina standardi privatnog sektora znatno povećani u broju i usklađenosti sa standardima za sigurnost i kvalitetu hrane, s obzirom na to da to postaje nužno kako bi se dobio pristup tržištu. Certifikati, kao jamstvo usklađenosti s tim standardima, mogu olakšati pristup unosnijim tržištima u odnosu na proizvod koji nema certifikat. Usklađenost s takvim standardima često je problematična za privatni sektor i male poljoprivrednike. Usklađenost s privatnim dobrovoljnim standardima može otvoriti tržišne mogućnosti za male poljoprivrednike koji pridonose stvaranju prihoda, uz uvjet da su zadovoljeni minimalni uvjeti. Međutim, nedostatak kapitala može otežati potrebne investicije, a veći tekući troškovi povezani s usklađivanjem doveli su do zaključka da je usklađenost od strane malih ulagača moguća samo u određenim okolnostima.

6.3.3 Međimurska oznaka kvalitete za prehrambene proizvode

Međimurje, možda kao nijedna druga županija u Hrvatskoj, ima prepoznatu kvalitetu svojih proizvoda. Bilo da je riječ o krumpiru, jabuci, vinu, siru, ili pak nekom drugom proizvodu, kupci su spremni izdvojiti međimurske proizvode po kvaliteti. Ovo je preduvjet za uspostavljanje jedinstvenog znaka kvalitete koji bi nosili međimurski proizvodi i tako bili prepoznatljivi na tržištima u Hrvatskoj i šire.

U tom bi slučaju uspostavljanje ovakvog znaka kvalitete donijelo znatne rezultate u povećanju potrošnje međimurskih proizvoda i ostvarivanju bolje cijene za međimurske proizvođače. Promocija bi se obavljala tako da se uspostavi sustav kvalitete s robnom markom („Kvalitetno iz Međimurja“, „Najbolje iz Međimurja“, „Svježje iz Međimurja“ i sl.), koji će se okarakterizirati:

- višim stupnjem standarda u proizvodnji od postojećeg hrvatskog standarda, koji može obuhvatiti integrirane

PREPORUKA: Podupirati poljoprivrednike u pokretanju i primjeni sustava za upravljanje kvalitetom (QMS), uključujući i porijeklo.

MJERA: Centar za ruralni razvoj i savjetodavne službe izrađuju priručnike i obrasce te osiguravaju obuku poljoprivrednika za uvođenje zabilježki za upravljanje kvalitetom na toj razini.

MJERA: Osposobljavati poljoprivrednike da bolje razumiju upravljanje kvalitetom i certifikaciju, uključujući bilježenje i upravljanje dokumentacijom.

MJERA: Omogućiti financijske poticaje za uvođenje sustava za upravljanje kvalitetom i porijeklom.

- standarde ili one slične standardu GlobalGap;
- vrlo transparentnom kontrolom, kako internom, od strane lokalnih proizvođača i lokalne komisije, tako i eksternom, od strane respektabilne institucije kao što je fakultet, konzultantske kuće, državne regulatorne institucije i sl.
 - važnim aktivnostima koje financira županija, a koje se odnose:
 - na organiziranje proizvođača i njihovu izobrazbu o načinima proizvodnje, prodaje i kontrole;
 - na subvencioniranje nužnih proizvodnih i prodajnih elemenata koristeći metodu PPP (public and private partnership – javno-privatno partnerstvo), kao što su pakirnice, male (HACCP standardizirane) kuhinje za proizvodnju pekmeza, sokova i sl. (koje mogu biti u partnerstvu s udrugama ili pojedincima koji bi iznajmljivali opremu i prostor na sat ili dan);
 - na iznajmljivanje prodajnog prostora u većim hrvatskim gradovima, u kojima bi se otvarale specijalizirane prodavaonice za prodaju međimurskih proizvoda s oznakom međimorskog brenda; na promociju brenda i Međimurja koristeći različite načine predstavljanja - od konferencija za tisak i priopćenja, bill boarda, radijskih i TV reklama, promocija na sajmovima, publikacija i sl.

PREPORUKA: Uvođenje i pokretanje jedinstvene oznake kvalitete za međimurske prehrambene proizvode.

MJERA: Organizacija proizvođača i njihovo osposobljavanje za načine proizvodnje, prodaje i nadzora.

Tipovi proizvoda koji bi bili obuhvaćeni u prvo bi vrijeme bili hrana, s tendencijom na proširenje i na ostale proizvode. Također bi se u restoranima mogli zaštititi obroci proizvedeni od svih glavnih sastojaka dobivenih od proizvoda s oznakom, čime bi se u menijima nalazila posebna kategorija (pravilnikom bi se detaljnije propisao način dobivanja certifikata, provedbe i kontrole).

Različiti sudionici poduzimaju korake u tom pravcu, ali će samo koordinirani naponi svih proizvođača regije rezultirati konkretnim koracima da njihovi kapaciteti budu transparentni, da prođu na tržište i postignu bolje cijene. Definicija jasnog kriterija kvalitete i prihvaćanje pravilnika pravni je preduvjet za registraciju oznake kvalitete i postavlja se kao sljedeći cilj zainteresiranih proizvođača. Glavni organizator ovih aktivnosti trebali bi biti REDEA i Centar za ruralni razvoj.

Osnovna načela poljoprivredno-ekoloških mjera:

- poljoprivredna ekologija slobodan je izbor svih poljoprivrednika;
- poljoprivredna ekologija vezana je uz lokaciju;
- raznolikost postupaka i ekoloških situacija zahtijeva strukturirano i dugoročno praćenje te procjenu;
- razine plaćanja trebaju se postaviti tako da dođe do natjecanja u gospodarskom smislu između poljoprivredno-ekoloških ugovora i najprofitabilnijeg korištenja zemljišta;
- poljoprivredno-ekološke isplate mogu uslijediti samo za aktivnosti koje su iznad referentne razine obveznih zahtjeva, kako je to trenutno određeno propisom "dobrog vođenja gospodarstva" (GFP);
- države članice imaju dosta iskustva u primjeni poljoprivredno-ekoloških mjera;
- poljoprivredno-ekološke isplate posjeduju status zvan "Green Box" ("zelena kutija"), što govori o tome da poljoprivredno-ekološke isplate nisu subvencije koje negativno utječu na trgovinu.

6.3.4 Odgovorno vođenje gospodarstva, organska proizvodnja i biodinamička poljoprivreda

U posljednjih nekoliko desetljeća velika udruženja koja se bave okolišem i zaštitom zdravlja navodila su gospodarska društva da promoviraju i provode održivu poljoprivredu. Navedeno se uglavnom sastojalo od prihvaćanja prakse dobrog vođenja gospodarstva uključujući integralnu zaštitu bilja ili pak organski uzgoj. Ovaj su pokret inicirali i potrošači koji su očekivali zdravije proizvode, ali i odgovorno upravljanje prirodnim resursima (tlo, vodom, krajolikom). Kao odgovor službenim oznakama, maloprodajni je sektor na ovaj novi zahtjev odgovorio utemeljivanjem vlastitih oznaka. Gore navedena institucionalizacija, gonjena tržištem, u daljnjem je razvoju uvela nove uvjete poput onog zvanog GlobalGAP 1997. g. Organska poljoprivreda, uključujući biodinamičku proizvodnju, također je napredovala, iako njezin udio u tržištu u većini zemalja ne prelazi 10%. Pojavili su se i ostali holistički pristupi. Integrirano upravljanje gospodarstvom kombinira najbolje od tradicionalnih metoda vođenja gospodarstva s modernom tehnologijom.

Sasvim logično, ovi novi prioriteti postali su sastavni dio politike EU-a. Od 1992. g. poljoprivredno-ekološke mjere jedan su od važnijih instrumenata koji pomažu posjednicima EU-a. One su zapravo isplate posjednicima koji idu izvan granica dobrog vođenja gospodarstva, što u principu predstavlja minimalan standard unutar zemalja članica EU-a.

Mnogi proizvođači Međimurske županije, koji su prije svega orijentirani na tržište, već su se prebacili na praksu integrirane zaštite bilja. Ovo posebno vrijedi za proizvođače koji se bave voćem i za neke koji se bave uzgojem žitarica. Nekolicina poljoprivrednika bavi se organskom poljoprivredom. REDEA, Centar za ruralni razvoj, kao i Poljoprivredna savjetodavna služba, trebali bi poticati gore navedene trendove, i to paralelno sa strategijom održivog razvitka i kvalitetnih proizvoda (vidi sljedeći odlomak).

Integrirana zaštita bilja zapravo je u službi dobrog vođenja gospodarstva čija je praksa u principu referentna razina za poljoprivredno-ekološke isplate, s obzirom na to da od gore navedenih mjera profitiraju samo oni posjednici koji su u najvećoj mjeri predani okolišu. Stoga se preporučuje na integriranu zaštitu bilja gledati kao na prvi korak unutar konteksta pristupa EU-u. U ovu svrhu ovlaštene službe sustavno će poučavati i savjetovati posjednike. Integrirana zaštita bilja trebala bi biti minimalan standard na osnovi kojeg bi Županija trebala profitirati (vidi sljedeće poglavlje).

Potrebno je poticati organsku poljoprivredu za one proizvode za koje su dobiti u ekonomskom smislu najznačajnije. Pri poticanju poljoprivrednika na to da se prebace na organsku poljoprivredu trebalo bi svakako uzeti u obzir izazov u tehničkom smislu te riječi, kao i vještine poljoprivrednika/gospodarstvenika.

PREPORUKA: Postupno poboljšavanje gospodarstvenih vještina koje su potrebne za provođenje poljoprivrednih aktivnosti koje su u skladu s politikom dobrog vođenja gospodarstva - sve to radi postizanja boljih cijena i lakšeg pristupa tržištu.

MJERA: Poljoprivredna savjetodavna služba trebala bi sistemski poučavati poljoprivrednike dobrom vođenju gospodarstva, uključujući integriranu zaštitu bilja.

PREPORUKA: Poticanje uvođenja organske i biodinamičke poljoprivrede.

MJERA: Jačanje centra za biodinamičku poljoprivredu.

PREPORUKA: Pružanje financijskih poticaja i promoviranje integriranog upravljanja gospodarstvom u testnim područjima.

MJERA: Centar za ruralni razvoj trebao bi poraditi na razvoju kriterija za podobnost i osnovati registar gospodarstvenika koji primjenjuju integrirano vođenje gospodarstva.

MJERA: Savjetodavna služba trebala bi gospodarstvenicima omogućiti izobrazbu i dati im osnovne smjernice; pritom se misli na gospodarstvenike koji primjenjuju integrirano vođenje gospodarstva.

Međimurska županija trebala bi se i dalje voditi činjenicom da je Rudolf Steiner, koji je rođen u ovoj županiji, promovirao biodinamičku poljoprivredu, te na taj način poticati rad centra za biodinamičku poljoprivredu. Udruga ili udruge biodinamičkih proizvođača trebale bi i dalje razvijati suradnju s postojećim dinamičkim mrežama u Europi te organizirati međunarodne događaje na temu biodinamičke poljoprivrede.

Dugoročno gledano, integrirano upravljanje gospodarstvom pristup je koji bi mogao poslužiti u svrhe cjelokupne strategije ruralnog razvitka prilikom kombiniranja poljoprivrednih aktivnosti s prirodnim resursima te upravljanjem okolišem. Prihvatanje integriranog vođenja gospodarstva također bi trebalo osposobiti poljoprivrednike/gospodarstvenike da udovolje zahtjevima Opće poljoprivredne politike EU-a te da na taj način profitiraju od poljoprivredno-ekoloških isplata. Centar za ruralni razvitak mogao bi promovirati ovaj model u pojedinim eksperimentalnim područjima kao što je gornje Međimurje; promoviranje bi podrazumijevalo osvješćivanje i uvježbavanje. Županija će promovirati ovaj pristup financijskim poticajima.

6.3.5 Zaštita i promocija posebnosti regionalnih proizvoda

Takozvano "zemljopisno podrijetlo" u principu je intelektualno vlasništvo koje štiti proizvode čije su karakteristike i kvaliteta povezani s njihovim jedinstvenim zemljopisnim podrijetlom, a sve to zahvaljujući posebnom zemljopisnom okruženju u kombinaciji s prirodnim i/ili ljudskim čimbenicima. Zemljopisnim podrijetlom sprečava se prisvajanje određenih proizvoda od strane proizvođača izvan tradicionalnog područja proizvodnje. U posljednjih nekoliko godina zemljopisno podrijetlo postalo je važan instrument unutar zemalja EU-a, koji zagovara zahtjev potrošača za specifične proizvode iz specifičnih regija, što omogućava odlične poslovne prilike za proizvođače.

Zemljopisno podrijetlo nije zaštitni znak. Ono ne može biti lišeno lokalnih svojstava i u principu je kolektivno vlasništvo svih proizvođača s dotičnog proizvodnog područja; odnosi se na proizvođače koji poštuju specifikaciju proizvoda.

PREPORUKA: Zaštita u smislu zemljopisnog podrijetla koja se odnosi na sljedeće proizvode: meso z tiblice, sir turoš, bučino ulje, međimursku gibanicu, čurke, kao i međimurska vina, primjerice sortu pušipel.

MJERA: Potpora interesnim skupinama prilikom postizanja konsenzusa oko različitih ključnih pitanja koja se tiču zemljopisnog podrijetla i kodeksa prakse, uključujući proizvodni proces te područje proizvodnje.

MJERA: Centar za ruralni razvoj, kao neutralni sudionik, predlaže (nudi) svoje usluge posredovanja/podupiranja zainteresiranim prerađivačima.

Unutar zemalja članica EU-a zemljopisno podrijetlo ima veliku stratešku važnost za razvoj poljoprivrede. Vezano uz zemlje koje su pred pristupom u EU, zemljopisno podrijetlo smatra se alatom koji služi za postizanje kvalitete proizvoda kako u smislu sigurnosti, tako i u smislu organoleptičkih svojstava, što dovodi do povećanja cijena i marže.

Kao dodatak, za regije s turističkom vokacijom zemljopisno podrijetlo poboljšava imidž regije stavljajući u prvi plan prehranbenu tradiciju i kulturu.

Slično kao i u EU, hrvatsko zakonodavstvo definira tri tipa „oznake“:

1. "Oznaka izvornosti" naziv je regije, određenog mjesta ili, u iznimnim slučajevima, zemlje, koji se rabi za označavanje prehranbenog proizvoda: koji potječe iz te regije, odnosno iz tog mjesta ili iz te zemlje, i čija kakvoća ili karakteristike, u bitnom ili isključivo, nastaju pod utjecajem posebnih prirodnih i ljudskih čimbenika određene zemljopisne sredine i njegova se proizvodnja, prerada i priprema u cijelosti odvija u tom zemljopisnom području.

2. "Oznaka zemljopisnog podrijetla" naziv je regije, određenog mjesta ili, u iznimnim slučajevima, zemlje, koje se rabi za označavanje prehranbenog proizvoda: koji potječe iz te regije, odnosno iz tog mjesta ili iz te zemlje, te koji ima specifičnu kakvoću, ugled ili drugo obilježje koje se pripisuje njegovom zemljopisnom podrijetlu i njegova se proizvodnja i/ili prerada i/ili priprema odvija u tom zemljopisnom području.

3. Oznaka "tradicionalni ugled" ne odnosi se na podrijetlo, već ističe tradicijska obilježja, bilo sastavom ili pak sredstvima proizvodnje. Prepoznavanje prehrambenog proizvoda na tržištu kao proizvoda koji se odlikuje posebnim svojstvom ili svojstvima. Posebna svojstva oznake "tradicionalni ugled" prehrambenog proizvoda ne smiju biti vezana za zemljopisno područje. Oznaka "tradicionalni ugled" sastoji se od naziva prehrambenog proizvoda uz navođenje posebnosti koje se tiču tradicionalnosti. "Tradicionalno" znači način proizvodnje i/ili prerade koji se prenosi iz naraštaja u naraštaj.

U slučaju Međimurske županije određeni broj proizvoda ima visok potencijal za zaštitu zemljopisnog podrijetla. Glavni su takvi proizvodi međimursko meso z tiblice, sir turoš, bučino ulje, međimurska gibanica, čurke, kao i međimurska vina, primjerice sorta pušipel.

Poduzet je određen broj aktivnosti radi zaštite bučina ulja, turoša i mesa z tiblice. Udruga za zaštitu tradicionalnih proizvoda iz Međimurja, koja okuplja većinu većih, ali i neke manje proizvođače, već je pokrenula neke aktivnosti glede zaštite bučina ulja, mesa z tiblice i sira turša. Za sada se učinjeni koraci prvenstveno odnose na definiciju kodeksa prakse od strane stručnjaka s Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu te na promociju koncepta zaštite zemljopisnog podrijetla među proizvođačima. Za zaštitu zemljopisnog podrijetla potrebno je da interesne grupe uključene u proizvodne lance postignu konsenzus u pogledu različitih ključnih točaka koje se tiču kodeksa prakse, uključujući proizvodni proces te zemljopisno područje proizvodnje. Unutar navedenih procesa glavni proizvođači, prerađivači i distributeri su rivali koji moraju surađivati radi određivanja minimalne kvalitete te tržišnih strategija. Ovo često zahtijeva posredovanje trećih osoba, što uvelike može olakšati postupak.

Oznaka tradicionalnog ugleda podrazumijeva da svaki proizvođač koji želi na tržištu plasirati zaštićeni proizvod mora poštovati određeni postupak, a svojstva proizvoda moraju odgovarati opisu koji je specificiran relevantnim pravilnikom proizvodnje. Usprikoš gore navedenom, ovaj oblik zaštite proizvoda dopušta bilo kojem proizvođaču i bilo gdje u svijetu, da proizvodi i plasira na tržište proizvod tradicionalnog ugleda neovisno o lokaciji proizvodnje.

Primjerice, u slučaju sira turoša kodeksa prakse koji nameće korištenje nepasteriziranog mlijeka isključivao bi važne mljekare koje proizvode velike količine mlijeka za turoš te kojima, po odredbama o zdravoj hrani, nije dopušteno proizvoditi sir s nepasteriziranim mlijekom. U ovom slučaju moguće rješenje bilo bi tranzicijsko razdoblje za mljekare koje proizvode za turoš do trenutka kada odredbe o zdravoj prehrani ne dopuste uporabu nepasteriziranog mlijeka za proizvodnju sira u poluindustrijskim mljekarama.

Da bi se postigla kvalitetna i poboljšana tržišna strategija, preporučuje se da se ovlaštene korisnici organiziraju u udrugu koja će se baviti zaštitom zemljopisnog podrijetla. Udruge bi se trebale dogovarati oko kodeksa prakse, trebale bi određivati sustave unutarnje kontrole kvalitete, kao i strategije proizvodnje. Pretpostavlja se da će se hrvatsko zakonodavstvo u vrlo bliskoj budućnosti uskladiti sa zakonodavstvom EU-a. EU je nedavno izvršila inspekciju okvira te od Hrvatske traži da proizvođači upravljaju zemljopisnim podrijetlom. Ovakva načela trebala bi osigurati da se svi proizvođači pridržavaju kodeksa prakse, kao i sprečavanje izuzeća pojedinih proizvođača iz uporabe zemljopisnog podrijetla.

PREPORUKA: Potpora skupinama proizvođača prilikom prijave za registraciju zemljopisnog podrijetla te upravljanje zemljopisnim podrijetlom, jednom kada je ono već zaštićeno.

MJERA: Centar za ruralni razvitak trebao bi promovirati uključivanje glavnih proizvođača unutar proizvoda koji nose obilježja izvornosti i zemljopisnog podrijetla.

MJERA: Centar za ruralni razvitak trebao bi pomagati prerađivačima i poljoprivrednicima u formuliranju internih propisa koji će služiti za upravljanje aktivnostima koje obavljaju udruženja zadužena za zemljopisno podrijetlo.

MJERA: Županijski budžet trebao bi pokriti troškove koji se odnose na zaštitu zemljopisnog podrijetla, a koji su povezani s povijesnim, zakonskim i tehničkim aspektima, pod pretpostavkom da cijeli proces vode reprezentativni proizvođači.

Izuzeće glavnih proizvođača (poljoprivrednika) donosi dvije vrste rizika. Prva je opasnost ta što nije osigurana kvaliteta zaštićenih proizvoda, s obzirom na to da obrađene sirovine ne udovoljavaju minimalnim standardima. Druga je opasnost ta da utjecaj utemeljenja zemljopisnog podrijetla ni na kakav način ne utječe na ruralni razvitak, jer od njega profitira samo mali broj interesnih skupina, točnije prerađivača proizvoda.

PREPORUKA: Promoviranje poljoprivrednih proizvoda iz Međimurske županije jedinstvenim sustavom oznake kakvoće, uporabom pritom cijelog spektra promotivnih alata.

MJERA: Sve korisnike oznake kakvoće (organski faktori, zemljopisno podrijetlo, integrirana zaštita bilja itd.) potrebno je uvjeriti da prihvate oznake kakvoće Međimurske županije. Promocija kvalitete proizvoda iz Međimurske županije uz korištenje različitih medija.

MJERA: Organizacija redovitih tiskovnih konferencija i objava, reklamnih panela, radijskih i TV reklama, tržišnih sajmova koji služe u svrhe promocije, tiskanje brošura itd.

MJERA: Otvaranje međimurskih trgovina u većim hrvatskim gradovima, u kojima bi se prodavali tipični međimurski proizvodi koji posjeduju odgovarajuću oznaku kakvoće.

PREPORUKA: Promocija lokalnih proizvoda u lokalnim restoranima i turističkim odredištima.

MJERA: Organizacija tjedna međimurskih gastronomskih specijaliteta u odmoristima, hotelima i restoranima.

MJERA: Centar za ruralni razvitak podržat će zasnivanje ugovora između lokalnih proizvođača i restorana.

6.3.6 Promocija prehrambenih proizvoda Međimurske županije

Napori poljoprivrednika i prerađivača hrane u postizanju određene razine kvalitete - a to su sigurnost, okoliš, zdravlje, okus i jedinstvenost – nagrađuju se visokim cijenama, koje pak se postižu zajedničkom i aktivnom strategijom promoviranja. Stoga je od iznimne važnosti sposobnost uspostavljanja čvrste komunikacijske strategije s potrošačima iz svakog pojedinog tržišnog segmenta. Četiri su osnovne grupe potrošača na koje cilja Međimurska županija:

- lokalni potrošači
- potrošači na državnoj razini
- lokalni turist
- izvozno tržište

Lokalni potrošači

Specifične strategije koje ciljaju na lokalne potrošače i povećanje marže baziraju se na bliskosti između proizvođača i potrošača. U sljedećem odlomku posebice se razmatraju izravna prodaja i pretplata na tjednu košaricu sezonskih proizvoda.

S aspekta promocije, aktivnosti poput tjednih poljoprivrednih sajmova, organizacije školskih posjeta poljoprivrednim gospodarstvima, organizacije "doručka na poljoprivrednom gospodarstvu" jednom godišnje mogu doprinijeti bliskom odnosu između poljoprivrednika i lokalnih potrošača. Glavna poruka ovih aktivnosti i manifestacija jest zapravo svježina proizvoda te proizvođačke metode koje su u skladu s okolišem.

Potrošači na državnoj razini

Trenutačno je najzanimljivije domaće tržište, stoga bi se najveći napori trebali ulagati u to da se privuku kupci među hrvatskim stanovništvom i turistima koji pristižu na ovo područje. Jedan od načina da se postigne navedena veća izloženost tržišta jest da se u većim hrvatskim gradovima osnuju tzv. međimurske trgovine u iznajmljenim poslovnim prostorima, gdje će se moći prodavati i promovirati poljoprivredni i obrtnički proizvodi i usluge s područja Međimurske županije.

Promoviranje izvoza

Izvozno tržište je svojevrsna novost za proizvode Međimurske županije. I doista, trenutačno se izvozi samo nekoliko proizvoda, a navedeni proizvodi predstavljaju samo mali udio u ukupnoj proizvodnji poljoprivrednog sektora. Međutim, nakon pristupa Hrvatske europskom tržištu, vrlo je vjerojatno da će doći do golemog

porasta tržišnog potencijala; stoga bi poljoprivredni proizvođači Međimurske županije trebali težiti uspostavi poslovnih odnosa i veza sa stranim partnerima unutar EU-a. To se može postići promocijom na tržišnim sajmovima, mjerama koje će podupirati izvoz te pružanjem na uvid informacija o zahtjevima i trendovima na spomenutim tržištima. Centar za ruralni razvoj trebao bi biti taj koji će provesti gore navedene aktivnosti, naravno, uz potporu sponzora i Županije.

PREPORUKA: Promoviranje specifičnih proizvoda na izvoznim tržištima.

MJERA: Potpora proizvođačima Međimurske županije u sudjelovanju na međunarodnim tržišnim sajmovima.

MJERA: Podizanje razine svijesti među prodavačima međimurskih poljoprivrednih proizvoda vezano uz svojstva i vrijednosti tih proizvoda.

MJERA: Priprema izvoznih priručnika za proizvođače, s informacijama o zemljama s najboljim tržišnim potencijalom, povoljnim uvjetima uvoza te s informacijama o glavnim uvoznicima i maloprodajnim uvjetima i potrebama (proizvodi, pakiranje, količine).

6.4. Poboljšanje poslovnih veza između sudionika vrijednosnog lanca

6.4.1 Vertikalna suradnja među poljoprivrednicima, prerađivačima i trgovcima

Mali poljoprivrednici ne mogu biti samo proizvođači hrane, već moraju preuzeti i dodatnu ulogu poduzetnika kako bi poboljšali svoj životni standard i odmaknuli se od bazične poljoprivrede. Nadalje, poljoprivredne tvrtke trebaju pouzdanu domaću sirovinu kako bi poboljšale svoju međunarodnu konkurentnost.

Sve je više dokaza da je "win-win" ishod moguće postići komercijalno sposobnim poslovnim modelima, načinima kojima se stvara vrijednost unutar tržišne mreže proizvođača, dobavljača i potrošača, koji uključuju male poljoprivrednike i male i srednje poduzetnike. Takvi poslovni modeli za male poljoprivrednike i male i srednje poduzetnike moraju osigurati potrebne usluge za proizvođače i osigurati pouzdanu opskrbu kupaca, a ujedno voditi računa o visokim troškovima poslovanja i rizicima kojima su izloženi kupci kada kupuju od velikog broja raspršenih poljoprivrednika i malih i srednjih poduzetnika.

Ilustrativni primjer uspješne poslovne veze između malih poljoprivrednika i tržišta u Međimurju već postoji u Belici.

Cjelokupan uspjeh i razvoj međimurske poljoprivrede i proizvodnje hrane ovisi ne samo o individualnoj konkurentnosti poljoprivrednika i prerađivača nego i o stupnju njihove suradnje, poslovnog odnosa. Često poljoprivrednici imaju problema prilikom identificiranja tržišta za svoje sirovine ili, ako im to uspije, onda su financijski učinci umanjeni zbog većih troškova pristupanja tim udaljenim tržištima. S druge strane, prerađivači koji su suočeni s nedovoljnom opskrbom sirovine moraju se snalaziti nabavljajući je na drugim tržištima. U prethodnim odlomcima predložene su brojne mjere koje bi mogle dovesti do standardizirane kvalitete i veće količine poljoprivrednih proizvoda.

PREPORUKA: Učvrstiti komunikaciju i suradnju među poljoprivrednicima, tvrtkama privatnog sektora i institucija koje su aktivne u poljoprivrednim granama i agroindustrijskom razvoju.

MJERA: Organizirati godišnje poslovno-poljoprivredne forume koji bi spojili komercijalne poljoprivrednike, lokalne i nacionalne trgovce, prerađivače i trgovce na malo.

PREPORUKA: Podupirati pokretanje i jačanje poslovnih veza među malim poljoprivrednicima, velikim tvrtkama i trgovcima na malo.

MJERA: Podržati i omogućiti repliciranje poslovnog modela Belice vezanog uz formiranje klastera u proizvodnji krumpira, u ostalim općinama, te drugim proizvodima.

STRATEGIJA PO SEKTORIMA

Međutim, kako bi se potpuno iskoristili učinci tih mjera, vrlo je važno da prerađivači i turističke tvrtke povećaju uporabu lokalno proizvedenih poljoprivrednih proizvoda. Stoga je potrebno da županijske institucije, ponajprije Centar za ruralni razvoj, promoviraju, osiguraju i podupru pokretanje poslovnih aranžmana. Za postizanje toga, preporučaju se sljedeće mjere i preporuke:

PREPORUKA: Podupirati programe lokalnih prerađivača i trgovaca koji se temelje na povećanoj uporabi sirovina iz Međimurja.

MJERA: Pomoći poljoprivrednicima u stvaranju zadruga i ugovornih sporazuma s lokalnim prerađivačima i trgovcima.

PREPORUKA: Podupirati poslovne veze između poljoprivrednika i lokalnog turističkog tržišta Međimurja.

MJERA: Organizirati događaje u okviru kojih bi turisti imali priliku kušati i kupiti visokokvalitetne poljoprivredne proizvode iz Međimurske županije.

MJERA: Olakšati potpisivanje ugovora za opskrbu hranom između poljoprivrednika i turističkih tvrtki (toplice, hotel, restorani).

6.4.2 Suradnja među proizvođačima

U Međimurju postoji devetsto udruga. No samo je nekoliko aktivno u poljoprivredi, a razina aktivnosti je niska. S obzirom na to da je najveća proizvodna snaga upravo u malim proizvođačima, njihovo udruživanje u zadruge od iznimne je važnosti. Suradnja dopušta smanjenje troškova zbog boljeg pregovaračkog položaja i nabave većih količina sredstava i opreme, poboljšanje kvalitete, skladištenja i pakiranja. Na izlaznoj strani skupine poljoprivrednika imaju bolji pristup tržištu zahvaljujući zajedničkoj promociji, prikupljanju resursa, mogućnosti opskrbe količinama koje zahtijevaju kupci, lakši pristup zajmovima, donacijama i stručnim savjetima te bolji pregovarački položaj s državnim vlastima i prerađivačkim tvrtkama.

PREPORUKA: Županija treba osigurati financijsku legislativu i infrastrukturnu pomoć za pokretanje zadruga i udruga.

PREPORUKA: Županija treba omogućiti potporu osiguravanjem prostora za utemeljenje i funkcioniranje krovne proizvođačke zadruge.

MJERA: Centar za ruralni razvoj trebao bi inicirati početni postupak osnivanja i pomoći poljoprivrednicima pri pripremi združnih propisa i pravilnika.

Proces pokretanja suradnje nije jednostavan i potrebno je razmotriti različite probleme, kao što su: nedostatak početnog kapitala, nevoljkost poljoprivrednika da osnuju zadruge jer ne prepoznaju njezine koristi, nedostatak upravljačkih kapaciteta na svim razinama zadrugarskog donošenja odluka, poslovanje u tranzicijskim tržišnim ekonomijama, loša prethodna iskustva s kooperantima tijekom socijalizma itd. Stoga postupak mogu olakšati javne agencije, ali moraju izbjegavati zamjenjivanje poljoprivrednika u samom procesu i predlaganje inicijativa koje ne mogu biti dobar i ključni razlog da poljoprivrednici pokreću takve organizacije.

Nekoliko je pitanja relevantno za većinu međimurskih poljoprivrednika; sudjelovanje poljoprivrednika u odlučivanju o ovim pitanjima trebalo bi se pojednostavniti postojanjem organizacije koja bi dopustila razgovore među proizvođačima i prosljedila zajedničke poruke lokalnoj i nacionalnoj vlasti. Trebala bi se osnovati jedna krovna zadruga koja bi bila savez različitih proizvođačkih organizacija županije.

6.5. Diversifikacija aktivnosti

Povećani pritisci konkurencije u poljoprivredi tijekom nekoliko posljednjih dekada prisiljavaju poljoprivrednike da prepoznaju potrebu za promjenom i inovacijom u svakodnevnim aktivnostima.

U Međimurju, kao i u mnogim drugim europskim regijama, diversifikacija će srednjoročno biti jedini način da se osigura pristojan prihod za mnoge male i srednje poljoprivrednike. Sinergija s turističkim aktivnostima i aktivnostima na otvorenom daje priliku za ponudu povezanih usluga. Povećana potražnja za kvalitetom i moguće ponude novih proizvoda također su prilika za poljoprivrednike da povećaju svoju zaradu.

Tržišno orijentirana poljoprivreda mora uzeti u obzir nove potrebe i trendove potrošača. Tradicionalni usjevi i proizvodi životinjskog porijekla možda će se zamijeniti srednjoročno i dugoročno novim vrstama proizvodnje, sukladno tržišnoj potražnji. Poljoprivredna zajednica mora promatrati tržišni razvoj i nove skrivene proizvode koji bi mogli povećati njezinu zaradu.

Pod mjerom 3 IPARD-a, 14,3 milijuna eura dodjeljuje se za "diversifikaciju i razvoj ruralnih gospodarstava" na tri godine. Centar za ruralni razvoj stoga će pomoći potencijalnom ruralnom poduzetniku da pristupi IPA fondovima kako bi razvio te aktivnosti.

Prerađivanje na poljoprivrednom gospodarstvu omogućava korištenje dodatne radne snage kako bi se dodala vrijednost primarnim proizvodima. Županija bi mogla osigurati inicijative za osnivanje "kuhinjskih radionica" za skupine poljoprivrednika. Ovaj model koji se bazira na dijeljenju opreme omogućava poljoprivrednicima da prerade svoje proizvode po niskim cijenama, a sukladno standardima za sigurnost hrane.

Kako potrošači traže kvalitetu i pouzdano porijeklo hrane, izravna je prodaja sve veći trend u Europi. Za poljoprivrednike to je često prilika da povećaju svoju maržu i kreiraju svoju proizvodnju prema zahtjevima klijenata. Centar za ruralni razvoj i ostale službe pomoći će poljoprivrednim skupinama da razviju modele izravne prodaje za svježiju i prerađenu hranu, kao što je pretplata na košaru tjednog sezonskog povrća, prodaja voća i povrća na poljoprivrednom dobru ili narudžba zimnice tijekom jeseni.

Tržišno orijentirana poljoprivreda mora uzeti u obzir nove zahtjeve i trendove potrošača. Tradicionalni usjevi i proizvodi životinjskog porijekla možda će se srednjoročno i dugoročno zamijeniti novim vrstama proizvodnje, sukladno tržišnoj potražnji. Poljoprivredna zajednica mora promatrati tržišni razvoj i nove skrivene proizvode koji bi mogli povećati njezinu zaradu.

Znatna prisutnost poluurbanog stanovništva u Međimurju i blizina Zagreba otvaraju iznimnu priliku za razvoj aktivnosti na otvorenom,

PREPORUKA: Poduprijeti diversifikaciju izvora prihoda poljoprivrednika.

MJERA: Centar za ruralni razvoj i ostale službe razvile su korisne, savjetodavne module koji pomažu poljoprivrednicima u donošenju strateških odluka u njihovoj dugoročnoj poslovnoj orijentaciji.

MJERA: Centar za ruralni razvoj trebao bi pomoći potencijalnom ruralnom poduzetniku pri pristupanju IPA fondovima radi diversifikacije aktivnosti.

PREPORUKA: Poticati prerađivanje na poljoprivrednim gospodarstvima, kako bi se upotrijebila dodatna radna snaga i dodala vrijednost primarnim proizvodima.

MJERA: Osigurati financijske poticaje za proizvodne i prodajne elemente, koristeći pristup javno-privatnog partnerstva za mala skladišta (HACCP standard).

MJERA: Osigurati poticaje za osnivanje "kuhinjskih radionica" za skupinu poljoprivrednika.

PREPORUKA: Podupirati prerađivanje na poljoprivrednim gospodarstvima i prodaju poljoprivrednih proizvoda.

MJERA: Centar za ruralni razvoj pomaže skupinama poljoprivrednika da razviju modele izravne prodaje (uključujući i korištenje internetskih stranica).

PREPORUKA: Uvođenje nove poljoprivredne proizvodnje.

MJERA: Financijski poticaji za uzgoj poljoprivredne divljači (jeleni itd.)

kao što su jahanje, vožnja biciklom, lov, trekking, ekoturizam, obrazovne aktivnosti za djecu koje su vezane uz poljoprivredu, prirodu, sport itd. Kako bi razvili ponudu usluga, poljoprivrednici imaju jasnu prednost i u lokaciji i u prostoru. Njihova poljoprivredna gospodarstva locirana su na mjestima gdje se odvijaju gore navedene aktivnosti. Oni mogu koristiti objekte na svojem gospodarstvu za držanje konja, prikolica, bicikala i mogu povezati te aktivnosti s ponudom hrane i smještaja.

PREPORUKA: Poljoprivredni poduzetnici pružaju usluge koje su vezane za aktivnosti na otvorenom.

MJERA: Centar za ruralni razvoj i ostale službe utvrđuju vještine potrebne za nove vidove aktivnosti i sukladno tome razvijaju module za prekvalifikaciju i obuku.

MJERA: Centar za ruralni razvoj pomaže poljoprivrednicima u procjeni tržišta i povezuje ih s turističkim organizacijama i tour operaterima.

MJERA: Centar za ruralni razvoj pomaže potencijalnim ruralnim poduzetnicima da pristupe IPA fondovima, kako bi razvili te aktivnosti.

7 | Turizam

7.1. Opće stanje u turizmu Međimurja

U Međimurju se turizam počeo znatnije razvijati 60-ih godina prošlog stoljeća, s dva naglašena segmenta, a to su tranzitni i lovni turizam. Tada je počela i turistička polarizacija Hrvatske na primorski i kontinentalni dio, koja traje do danas, a na što upućuju državni statistički podaci.

Tablica: Odnos broja postelja, dolazaka i noćenja turista u primorskim i kontinentalnim hrvatskim županijama u 2006. godini.

	Primorske županije	Kontinentalne županije			Sveukupno
		Grad Zagreb	Ostali	Ukupno	
Smještajni Kapaciteti (broj stalnih kreveta u kolovozu)	832.861	10.235	15.484	25.719	858.580
Dolasci	9.244.578	603.857	536.486	1.140.343	10.384.921
Noćenja	50.823.078	1.018.549	1.165.319	2.183.868	53.006.946

Izvor: BIST - online informacijski sustav Instituta za turizam koji koristi podatke DZS-a o turističkom prometu (2008.) www.itzg.hr/bist/.

Udio Međimurja u takvom turističkom «kolaču» Hrvatske iz 2006. godine, nalazimo samo u tragovima, primjerice, broj postelja 581, broj dolazaka 21.960 i broj noćenja 50.177.

Prijelaz na tržišnu ekonomiju u 90-im godinama, afirmacija privatnog vlasništva i, osobito u novije vrijeme, pridavanje veće važnosti poljoprivrednom sektoru i razvoju ruralnih područja, radikalno su promijenili odnos prema razvoju hrvatskog kontinentalnog turizma, naročito u segmentu ruralnog turizma. Pretežiti broj hrvatskih kontinentalnih regija (županija) i mikroregija (gradova i općina) za razvoj svog ruralnog prostora, u pravilu, određuje dva strateška sektora, poljoprivredu sa šumarstvom te turizam.

Iskustva iz pretežito spontanog razvoja turizma u kontinentalnom dijelu Hrvatske, u posljednjih 15-ak godina pokazala su da je razvoj ruralnog turizma duboko vezan uz cjelokupni razvoj ruralnog prostora, organizaciju poljoprivredne proizvodnje, kvalitetu (ekonomsku, društvenu i okolišnu) života njegovih stanovnika, osobito seljaka. Pritom je najveći problem usitnjenost poljoprivrednog zemljišta (mala seljačka gospodarstva).

S obzirom na turističke resurse, osobito na turističku atrakcijsku osnovu te na trendove na europskom turističkom tržištu, razvoj međimurskog turizma osobito će se oslanjati na razvoj poljoprivrednog sektora Međimurja.

7.2. Važnost turističkog sektora za Međimursku županiju

S obzirom na razvojnu orijentaciju Međimurja, obilježenu održivim razvojem i osiguranjem kvalitete života koja isključuje velike i za okoliš štetne objekte, koja će osobito razvijati poljoprivredni sektor po mjeri Međimurja, sasvim je logično da se, uz poljoprivredu i poduzetništvo, turizam nameće kao treći ključni sektor u razvoju Međimurja. S jedne strane, postoji odgovarajuća resursna osnova za razvoj turizma, a s druge strane, upravo je turizam po svojim osnovnim značajkama kompatibilan s visokim razvojnim ciljevima Županije.

7.3. Glavna razvojna vizija međimurskog ROP-a:

Međimurje - županija snažnog poduzetništva zasnovanog na znanju i inovacijama, očuvanju prirodne i kulturne baštine te visoke kvalitete življenja.

Ciljevi strateškog razvoja međimurskog ROP-a:

- a) jačanje konkurentnosti županijskog gospodarstva;
- b) jačanje županijskih ljudskih resursa i njihovo uključivanje u razvoj županije;
- c) očuvanje prirodnog okoliša učinkovitim gospodarskim upravljanjem županijskim kulturnim nasljedom i njezinim prirodnim resursima.

Turizam će konvertirati prirodna i kulturna dobra županije u gospodarska dobra, pri čemu se ona neće degradirati i znatno mijenjati. Zbog vlastitog interesa, turizam mora štiti prirodnu i kulturnu baštinu, od sebe samog i od ostalih sektora. Struktura i posebne karakteristike prostora Međimurja osobito odgovaraju novim trendovima u razvoju novog turizma, označenim riječima „malo je lijepo“.

7.4. Karakteristike turističke ponude Međimurja

Uzevši u obzir ukupnu razinu razvoja županije i njezin turistički razvojni potencijal, Međimurje možemo opisati kao nedovoljno razvijenu turističku destinaciju. Statistički su relevantni samo podaci o kapacitetima smještajnih objekata, o broju dolazaka i noćenja turista u Međimurju. Ključni podatak na razini Županije sadržan je u tablici, a obuhvaća razdoblje od 2000. do 2008. godine. Tako su smještajni kapaciteti Međimurja u 2007. godini bili: 594 stalnih i 204 pomoćnih postelja. Te je godine bilo 28.909 dolazaka i 66.249 noćenja. Važno je naglasiti da se skokovit rast svih stavaka, u odnosu na 2000. godinu, dogodio 2005. godine, kada su do punog izražaja došli novi kapaciteti Toplica Sv. Martin.

STRATEGIJA PO SEKTORIMA

Tablica: Smještajni kapaciteti, dolasci i noćenja turista u Međimurskoj županiji od 2000. do 2007.

		2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008. ⁶
Kreveti 31.08. '07	Stalni	381	364	332	345	346	558	581	594	-
	Pomoćni	-	-	40	40	40	208	199	204	-
Dolasci	Ukupno	6,753	7,286	6,092	7,305	7,865	14,077	21,960	28,909	35,019
	Domaći	3,209	3,642	2,906	3,569	4,023	7,734	14,730	19,809	24,342
	Strani	3,544	3,644	3,186	3,736	3,842	6,343	7,230	9,100	10,677
Noćenja	Ukupno	18,556	19,726	16,169	21,127	19,312	29,844	50,177	66,249	73,296
	Domaći	12,111	12,999	10,003	12,836	11,380	17,033	33,187	49,378	55,471
	Strani	6,445	6,727	6,166	8,291	7,932	12,811	16,990	16,871	17,825

Izvor: Županijski ured za statistiku.

Prostorna distribucija smještajnih kapaciteta, dolazaka i noćenja turista po gradovima i općinama Međimurske županije vrlo je neravnomjerna. Toplice Sv. Martin imaju nešto manje od polovice stalnih postelja, dolazaka i noćenja u Međimurju te znatno premašuju dolazke u Čakovec, smještajne kapacitete i noćenja u gradu. Izvan ovih dvaju turističkih središta nalazi se malen broj smještajnih kapaciteta.

U Međimurju postoji jedan OPG koji nudi 22 sobe za iznajmljivanje. Turističkih seljačkih gospodarstava koja nude usluge - nema. U županiji su se krajem 2007. godine nalazila 442 ugostiteljska objekta koja su pružala usluge hrane i pića, koje pretežito koristi lokalno stanovništvo iz Međimurja.

Prepoznatljiva ponuda jela i pića koncentrirana je na Međimurskoj vinskoj cesti, također u gornjem Međimurju.

Uvjeti za različite turističke aktivnosti također su koncentrirani u Toplicama Sv. Martin (vodeni park, sportsko-rekreacijski tereni, dvorane za skupove, zdravstveni turizam) i u Čakovcu (spomenici kulture, kulturne i vjerske ustanove, zatvoreni bazeni, atraktivna gastronomska i enogastronomska ponuda).

Turistička organiziranost Međimurja temelji se na sustavu turističkih zajednica, na regionalnoj razini postoji TZ Međimurske županije; a na razini gradova i općina: TZ Grada Čakovca, TZ Grada Preloga, TZ Grada Mursko Središće, TZ Općine Kotoriba, TZ Općine Nedelišće, TZ Općine Sveti Martin na Muri, TZ Općine Štrigova.

7.5. Komentari i zaključci vezano uz stanje postojeće turističke ponude

Postojeća turistička ponuda Međimurja u stanju je barem početnog razvoja u svim glavnim segmentima, no ako se uzme u obzir razina kvalitete i raspon usluga, onda ona nije ni približno u skladu s turističkim potencijalom Međimurja, posebno sa svojom turističkom resursnom osnovom. Nadalje, ona nije ni u skladu s popularnim globalnim trendovima na tržištima kontinentalnog i ruralnog turizma. Situacija posebno ne zadovoljava u udaljenijim ruralnim prostorima, nasuprot dijelovima županije bližim Čakovcu.

⁶ Prema raspoloživim službenim podacima.

Posebno su pogodeni sljedeći segmenti:

- smještajni kapaciteti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima,
- smještajni kapaciteti u sobama, stanovima i kućama za iznajmljivanje u ruralnim područjima,
- kapaciteti ponude jela i pića, ali i raznih ostalih turističkih aktivnosti za koje bi idealan smještaj bio u tradicionalnom ruralnom ambijentu.

7.6. Zaključci radionica

Stavovi sudionika o ruralnom turizmu u Međimurju, prikupljeni na radionicama, u osnovi su vrlo bliski stručnim nalazima na ovu temu.

Od mnogobrojnih potencijala za razvoj turizma u Međimurju posebno se ističu dobro očuvan okoliš, vrijedan geoprometni položaj, bogata prirodna i kulturna baština, osobito kultura života i rada, pri čemu se izdvajaju izvorišta termo-mineralne vode, Sv. Martin i Draškovec, rijeke Mura i Drava te međimurski vinogradi.

Nedostatak osmišljenog razvoja ruralnog turizma u županiji, nedostatak turističkog imidža i nedostatak odgovarajućih državnih i županijskih potpora ruralnom turizmu smatraju se ključnim preprekama za njegov razvoj. Kao posebni problemi ističu se vrlo slabo turističko obrazovanje lokalnog stanovništva, slaba međusobna povezanost turističkih subjekata i nedostatak koordinacije između razvoja poljoprivrede i turizma te nedostatak smještajnih kapaciteta.

Vizija razvoja međimurskog turizma sažeta je u riječima: Međimurje – turistička destinacija obilježena sinergijom turizma, poljoprivrede i kulturne baštine. U tom smislu, potrebno je osobito, jasno definirati Međimurje kao prepoznatljivu turističku destinaciju, prikupiti podatke o turističkoj atrakcijskoj osnovi, izraditi dugoročni sektorski plan turizma za županiju i organizirati djelotvorno upravljanje turističkom destinacijom Međimurje. Prioritet imaju sljedeći projekti: pilot projekt za nekoliko oglednih turističkih seljačkih gospodarstava, program poticanja osnivanja turističkih seljačkih gospodarstava, projekt poticanja na turističko iznajmljivanje soba, stanova i kuća, planovi turističke edukacije na selu, poticanje na suradnju poljoprivrednog i turističkog sektora te projekt razvoja međimurskog tradicijskog zanatstva, narodnog rukotvorstva i ekološke poljoprivredne proizvodnje.

7.7. Kako proširiti i optimirati ponudu ruralnog turizma u Međimurju

Na osnovi analize postojeće turističko-ugostiteljske ponude međimurskoga turizma, stavova Županije o razvoju ruralnog turizma u županiji, trendova na svjetskom turističkom tržištu i analizi turističkih potencijala Međimurja, treba zasnovati strateški pristup razvoju ruralnog turizma u županiji.

7.7.1 Trendovi koji pogoduju razvoju ruralnog turizma

Primjenjivo na sve oblike turizma i sve vrste destinacija, pa tako i na Međimurje, načelo održivosti podrazumijeva usklađenost i izbalansiranost ekonomskih (osiguranje dugoročno održivog poslovanja i koristi za sve interesne skupine), sociokulturnih (uvažavanje sociokulturne autohtonosti lokalnih zajednica) te ekoloških (optimalno korištenje prirodnih resursa uz zaštitu prirodne baštine i biodiverziteta) aspekata turističkog razvoja. Osim toga, scenarij razvoja ruralnog turizma treba se temeljiti na pretpostavkama koje su odraz globalnih sagledavanja i trendova u turizmu u Hrvatskoj i njezinu okruženju, ali, također, i činitelja koji određuju kretanja u okviru ruralnog prostora:

Povećanje turističke potražnje za kratkim boravcima:

- povećana dostupnost (razvoj cestovne infrastrukture, smanjenje cijena avioprijevoza)
- jačanje segmenta zdravih, platežno sposobnijih starijih osoba
- smanjenje obitelji i rast raspoloživog dohotka.

Povećanje zahtjeva za kvalitetom usluge i međudnosom kvalitete i cijene:

- veći izbor i rast konkurencije
- rast raspoloživog dohotka i veća očekivanja vezana uz dohodovni razred
- rast iskustva kupaca
- ograničeno vrijeme raspoloživo za konzumaciju.

Povećanje zanimanja za cjelovit turistički proizvod koji obuhvaća različite aspekte ponude destinacije pružanjem mogućnosti edukacije i zabave:

- potražnja za destinacijama u kojima kultura, povijest i običaji čine sastavni dio turističkog proizvoda
- svijest o važnosti očuvanja okoliša
- svijest o važnosti zdravlja te važnosti zdravog odmora
- tehnologija stavlja kupca u poziciju da samostalno osmišljava boravak.

7.8. Turistička atrakcijska osnova Međimurja

Međimurje, po svom turističkom potencijalu, pripada idealnim ruralnim turističkim destinacijama. Ono se sastoji od tri prostorne cjeline, riječ je o gornjem Međimurju, donjem Međimurju i gradu Čakovcu. Čakovec ostaje prirodno srstao sa svojim okolnim ruralnim prostorom i u turističkom smislu. Stoga Čakovec valja tretirati kao važnu turističku atrakciju usred međimurskog ruralnog prostora, kao atrakcijsku cjelinu pogodnu za razvoj kulturnog, izletničkog, poslovnog i tranzitnog turizma. Analiza atrakcijskog potencijala Čakovca provedena je u studiji "Mogućnosti razvitka turizma na području Grada Čakovca", 2001. godine⁷.

Budući da za preostali ruralni prostor Međimurja ne postoje odgovarajući usustavljeni podaci o potencijalnim i realnim turističkim atrakcijama (katastar i atlas), za čiju je izradu potreban višegodišnji kontinuirani rad, to ih je nemoguće egzaktno ustvrditi. Na osnovi raspoloživih podataka procjenjuje se da broj i privlačna snaga svih turističkih atrakcija u međimurskom ruralnom prostoru višekratno premašuju potencijal grada Čakovca. S druge strane, turistički potencijal ruralnog prostora mnogo je slabije iskorišten u odnosu na grad Čakovec.

Međimurje obiluje važnom vrstom turističkih atrakcija u okviru očuvane prirodne baštine. To su zaštićena područja prirode, u kategoriji značajnog krajolika takav status od 2001. godine ima 14.469 ha ili 20% površine županije, dok je u proceduri za proglašenje regionalnim parkom predviđeno proširenje zaštićenih međimurskih područja na ukupno 23.123 ha. Tako bi Međimurje imalo 32% svog teritorija sa statusom zaštićenog područja, a kontinentalni dio Hrvatske u prosjeku ima svega 9,06% takvih područja⁸.

Pregled turističkih atrakcija ruralnog prostora Međimurja priložen je u Aneksu 6.1. Širi sustav turističkih atrakcija izvan granica županije, pridonosi i turističkoj atraktivnosti Međimurja. Na području susjednih županija to su poglavito Varaždin – grad baroka, jedino svetište u Hrvatskoj s papinskom bulom – Ludbreg, Varaždinske Toplice te dvorci Veliki Bukovec i Opeka - Vinica, a na području Slovenije toplice u Lendavi, dvorac Borl i vinogradarsko područje Jeruzalem.

7.8.1 Kultura i kulturne aktivnosti kao elementi ruralnog razvoja

Međimurje je županija s jednom od najaktivnijih scena kulturnih aktivnosti i manifestacija u Hrvatskoj, kako tradicionalnih tako i modernih. Više od 50 folklornih skupina, sa tisućama članova, održava i promiče tradiciju folklor, pjesme i plesa Međimurja brojnim događanjima i manifestacijama tijekom godine. U veljači, čitava regija sudjeluje u fašničkim karnevalima, a za ljetnih mjeseci popularano je "Ljeto u gradu Zrinskih" s nizom kulturnih aktivnosti kao što su koncerti, projekcije na otvorenom, kazališne predstave i ostalo.

Za ruralnu regiju kao što je Međimurje te manifestacije treba sagledati kao važne i snažne atrakcijske potencijale za

⁷ E. Kušen et al. (2001) *Mogućnosti razvitka turizma na području grada Čakovca*, Institut za turizam, Zagreb.

⁸ *Izješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj (2007)*, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Zagreb.

daljnji razvoj turizma. Stoga je od ključne važnosti razviti promotivnu turističku strategiju koja uključuje ovaj segment kulturne ponude. Posebni promotivni turistički aranžmani koji promoviraju karneval, te ljetni program mogli bi biti izvrstan model za privlačenje potencijalnih turista koji žele posjetiti i razgledati Medimurje.

Polazeći od postavke da jedino turizam može konvertirati kulturno u gospodarsko dobro, a da se ono pri tome znatno ne mijenja, može se zaključiti da se kultura i kulturne aktivnosti u gospodarskom razvoju Medimurja mogu koristiti samo putem turističke konverzije. Ovdje kulturu i kulturne aktivnosti treba shvatiti u znatno širem kontekstu od zaštićenih kulturnih dobara prema posebnom zakonu.

Njima treba pridodati i sve sadržaje vezane uz kulturu života i rada, s osobitim naglaskom na nematerijalna kulturna dobra. Stoga treba osobito poticati suradnju kulture i turizma u ruralnom prostoru te osmišljeno pripremati zajedničke projekte.

7.8.2 Vrednovanje turističke atrakcijske osnove

Vrednovanje pojedinih turističkih atrakcija, ali poglavito atrakcijsko vrednovanje cijele ruralne destinacije, valja provesti s aspekta sezonalnosti, boravišno-izletničkih značajki, vrsti smještaja te prostorne distribucije turističkih atrakcija po destinaciji.

U okrilju ruralnog turizma, na atrakcijskoj osnovi Medimurja mogu se razvijati različite vrste turizma, od topličkog turizma (zdravstveni i wellness), turizma na seljačkim gospodarstvima i seoskog (agro) turizma, odmorišnog kontinentalnog turizma, do kulturnog turizma, zatim izletničkog i tranzitnog turizma, sportsko-rekreacijskog turizma, lovnog i ribolovnog turizma, gastronomskog i enogastronomskog turizma, ekoturizama, poslovnog turizma i avanturističkog turizma.

Vrste turističkih atrakcija, njihova distribucija i koncentracija u prostoru, određuju turističku prostornu organizaciju destinacije. Tako se ruralni prostor Medimurja može podijeliti na turistički posebno atraktivan i ostali ruralni prostor. Posebno atraktivan ruralni prostor sastoji se od tri zone:

- vinorodni dio gornjeg Medimurja s turističkim mjestima Štrigovom i Svetim Martinom na Muri te posebno Toplicama Sveti Martin;
- područje uz Muru, s velikim prostranstvom prirodne baštine, s nekoliko turističkih mjesta: Kotoriba, Mursko Središće i Sveti Martin na Muri, na kojem se preklapaju dvije zone atraktivnog ruralnog prostora Medimurja;
- područje uz Dravu, s dva akumulacijska jezera sa sportsko-rekreacijskim sadržajima (Kuršanec i Prelog), s nekoliko turističkih mjesta - Donja Dubrava, Sveta Marija i Prelog - te s izvorštem termo-mineralne vode u Draškovcu (potencijalni turistički kompleks novih toplica).

Osim toga, na detaljnoj razini, u spomenutim zonama postoji čitav niz atraktivnih mikrolokacija.

7.9. Potencijal za smještajne turističke objekte

Turistički kompleksi, koji sadrže znatne smještajne kapacitete u ruralnom prostoru Medimurja, mogu se temeljiti samo na izvorštima termo-mineralne vode. To su dvije lokacije, Toplice Sveti Martin i Draškovec.

Mali obiteljski hoteli i pansioni imaju atrakcijsko uporište za podizanje u spomenutim trima turističkim zonama, i uz prometne pravce koji od Čakovca vode prema Medimurskoj vinskoj cesti (Toplice Sveti Martin te mjesta Štrigova i Sveti Martin na Muri), prema Murskom Središću, prema Prelogu, prema Dravskom mostu (Varaždin) i prema graničnom prijelazu Trnovec.

Sobe, stanovi i kuće za iznajmljivanje atrakcijsko uporište načelno imaju u cjelokupnom ruralnom prostoru, s tim da su daleko veće šanse u spomenute tri turističke zone, osobito u blizini važnih pojedinačnih turističkih atrakcija. Turistička seljačka gospodarstva imaju dovoljno snažnu turističku atrakcijsku osnovu i izvan turističkih zona, međutim, svaki

kandidat treba posebno ispitati svoj slučaj s obzirom na turističku privlačnost kraja i podobnost svoga gospodarstva za ovu vrstu dodatne djelatnosti. Takva gospodarstva mogu paralelno razvijati i ugostiteljsku djelatnost kao posebnu djelatnost, bez ikakvih ograničenja, s tim da će njihov turistički proizvod biti vrlo sličan onom turističkih seljačkih gospodarstva i temeljen na istoj atrakcijskoj osnovi.

7.10. Potencijal za ostale ugostiteljske objekte i turističke sadržaje

Pod ostalim ugostiteljskim objektima u ruralnom prostoru misli se na ugostiteljske objekte u kojima se poslužuje jelo i piće, tipa restoran ili bar, koji mogu poslovati kao obrt, trgovačko društvo ili turističko obiteljsko seljačko gospodarstvo, a namijenjeni su poglavito dnevnim posjetiteljima (izletnicima), ali dijelom i turistima smještenim u ruralnom prostoru.

Sustav kretanja ruralnim prostorom Međimurja treba biti osmišljen i jednim dijelom realiziran putem turističkih staza, putova i cesta, a drugim dijelom osmišljenim itinererima koji povezuju dostupne turističke atrakcije.

Posebno su privlačna turistička seljačka gospodarstva specijalizirana za pružanje usluga jela i pića, kušaonice vina i slično. To su objekti koji gostima pružaju osobiti doživljaj i bit osnovne (poljoprivredne) proizvodnje takvih gospodarstava.

Može se zaključiti da ruralni prostor Međimurja obiluje bogatom turističkom atrakcijskom osnovom, u kojoj se ističu tri naglašeno turističke zone. Nadalje, da ta osnova pruža uporište za dugoročni i održivi razvoj dvaju velikih turističkih topličkih kompleksa, za 20 malih obiteljskih hotela i pansiona, za gotovo 1000 postelja u sobama, stanovima i kućama za iznajmljivanje (tu se uključuje i moguće iznajmljivanje kuća za odmor – vikendica i klijeti) te 25 turističkih seljačkih gospodarstava.

7.11. Zajednička promocija turizma i poljoprivrednog sektora

Turizam na seljačkom gospodarstvu strukturno je vezan s poljoprivrednom proizvodnjom na tom gospodarstvu. Neke značajke proizvodnje na gospodarstvu mogu povećati atraktivnost njegove turističke komponente. To su: vrsta osnovne poljoprivredne proizvodnje, površina gospodarstva, način poljoprivredne proizvodnje (dinamička, ekološka ili konvencionalna), prodaja poljoprivrednih proizvoda unutar dvorišta gospodarstva i kućna radinost tradicijskih proizvoda.

Problem usitnjenosti poljoprivrednog zemljišta i malih poljoprivrednih gospodarstava podjednako je važan za turizam kao i za poljoprivrednu proizvodnju, stoga je okrupnjavanje zemljišta i OPG-a dugoročno najvažniji razvojni cilj OPG-a i TSG-a (turističko seljačko gospodarstvo).

Poljoprivredna proizvodnja čini turističku destinaciju prepoznatljivom i pridonosi njezinoj atraktivnosti, ali i svakom ugostiteljskom objektu u ruralnom prostoru. Komuniciranje manjih poljoprivrednih proizvođača, primjerice vinara, s pojedinim segmentima turističkog tržišta predstavlja prigodu za zajedničku promociju poljoprivrede i turizma.

7.12. Upravljanje ruralnom turističkom destinacijom Međimurje

Turistički destinacijski proizvod je kompleksan jer se sastoji od niza parcijalnih turističkih proizvoda koje nude raznorodni, međusobno slabo povezani subjekti, a neke neophodne kohezijske proizvode i sadržaje ne nudi nitko.

Turističke zajednice brinu se tek za promociju turističkih proizvoda, pa ostaje otvoreno pitanje tko će u turističkoj destinaciji poticati i koordinirati razvoj turističkog destinacijskog proizvoda. Rješenje je u osnivanju specijalizirane organizacije ili kompanije (DMC/DMO) koja će upravljati turističkom destinacijom. U slučaju Međimurja treba se odlučiti koji je oblik povoljniji.

7.13. Prijedlog mjera za razvoj ruralnog turizma Međimurja

Mjere potpore i poticanja razvoja ruralnog turizma uglavnom su financijske i organizacijske. U tom smislu valja izdvojiti dvije razine takvih potpora, državne (koje mogu biti dopunjene sredstvima iz pretpristupnih fondova i međunarodnih institucija), te županijske i potpore jedinica lokalne samouprave.

7.13.1 Mjere potpore razvoju ruralnog turizma na županijskoj razini

Republika Hrvatska kao zemlja kandidatkinja za članstvo u Europskoj uniji od ove će godine moći koristiti Instrument pretpristupne pomoći (IPA) i različite fondove prekogranične suradnje. Program IPA sastoji se od pet sastavnica od kojih je jedna Ruralni razvoj (IPARD) kojem je dodijeljeno 18% od ukupnih sredstava ovog fonda. Budući da je ruralni turizam važan za ekonomski, socijalni i kulturni razvoj ruralnih područja, to će prema IPARD strategiji biti prihvatljiva ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za turističke usluge, poput soba, WC-a i ostalih prostorija, uključujući objekte za uzgoj životinja u turističke svrhe, objekte za rekreaciju, turističke kampove, poboljšanje objekata na otvorenom (za jahanje, sportski ribolov na kopnenim vodama, vožnju biciklom, ekostaze), obnovu starih zgrada (starih podruma, mlinova i ostalog). Predviđena su i ostala ulaganja koja će indirektno pogodovati razvoju ruralnog turizma, kao što su ulaganja u tradicijske obrte i u izravnu prodaju poljoprivrednih proizvoda.

Strategija bi se trebala prije svega usmjeriti na pružanje pomoći sudionicima radi njihova uspješnog korištenja fonda IPARD. To se može postići pomaganjem u pripremi projektnih zahtjeva za IPARD i pružanjem komplementarne financijske pomoći radi osiguranja uspješnog pristupa IPARD-u. To se poglavito odnosi na izgradnju i/ili rekonstrukciju:

- svih smještajnih objekata u ruralnom prostoru, a osobito turističkih obiteljskih seljačkih gospodarstava te soba, stanova ili kuća za iznajmljivanje;
- turističkih seljačkih gospodarstava koja nude usluge prehrane i pića, te ostalih ugostiteljskih objekata koji su oblikovani na tragu tradicijskog graditeljstva i tradicijskog uređenja interijera te koji nude i dio tradicijskih međimurskih jela;
- objekata i slobodnih prostora sportsko-rekreacijske i kulturne namjene;
- ostale turističke infrastrukture u ruralnom prostoru.

7.14. Glavni pravci razvoja i pripadajuće mjere

Prijedlozi mjera za razvoj ruralnog turizma Međimurja obuhvaćaju tri glavna pravca razvoja, koja su ukratko opisana u tekstu koji slijedi zajedno s opisom pripadajućih mjera čija bi implementacija trebala dovesti do postizanja glavnih razvojnih ciljeva:

RAZVOJNI PRAVAC: Osigurati održivi razvoj ruralnog turizma Međimurja.

MJERA: Poticanje, potpora i pružanje logističke pomoći građanima pri izgradnji i/ili rekonstrukciji objekata ruralnog turizma.

MJERA: Osiguranje uvjeta za dugoročni održivi razvoj ruralnog turizma u Međimurju.

MJERA: Unapređenje turističkih proizvoda i usluga.

MJERA: Unapređenje znanja i vještina ljudskih resursa u turizmu.

MJERA: Specijalizacija i diversifikacija turističkih proizvoda i usluga.

MJERA: Stvaranje uvjeta za stjecanje praktičnih iskustava na turističkim seljačkim gospodarstvima.

MJERA: Suradnja turizma i poljoprivrede na osiguranju sinergijskog učinka ruralnog turizma. (Zajednička mjera turizma i poljoprivrede.)

RAZVOJNI PRAVAC: Racionalno korištenje turističkog potencijala Međimurja, sa svrhom održivog razvoja ruralnog turizma.

MJERA: Očuvanje turističke atrakcijske osnove županije s naglaskom na zaštiti prirodne i kulturne baštine vođenjem dokumentacije o turističkim atrakcijama Međimurja.

MJERA: Očuvanje nematerijalne kulturne baštine.

RAZVOJNI PRAVAC: Osiguranje efikasnog upravljanja turističkom destinacijom Međimurske županije.

MJERA: Osnivanje, kroz javno-privatno partnerstvo, organizacije koja će upravljati ruralnom turističkom destinacijom Međimurje.

MJERA: Poticanje razvoja receptivnih turističkih agencija.

MJERA: Promocija Međimurja kao turističke regije.

Kako je već spomenuto, općeniti trendovi ruralnog razvoja i politika EU-a, koja se zasniva na navedenim trendovima, posebnu pažnju posvećuju upravljanju prirodnim resursima i zaštiti okoliša. Ovaj je pristup izričito naglašen unutar zaključaka donesenih u sklopu Lisabonske strategije te njihove primjene, koja je regulirana propisima EU-a; pritom se misli na direktive o nitratima, prirodnim staništima, divljim pticama i sl. Određeni broj instrumenata koji služe u navedene svrhe definiran je unutar Ekološke mreže Europske unije - Natura 2000, cross-compliance regulative Europske unije i poljoprivredno-ekoloških isplata.

UPRAVLJANJE PRIRODNIM RESURSIMA

U slučaju Međimurske županije, upravljanje okolišem i prirodnim resursima bit će potrebno za udovoljavanje zahtjevima Europske unije, ali ne samo za to. Visoka gustoća naseljenosti stanovništva i velik broj farmi predstavljaju pravu prijetnju za okoliš. Istodobno, prirodni resursi i krajolik predstavljaju glavna “sredstva” neophodna za razvoj seoskog turizma.

Trenutačno postoji velik nedostatak u primjeni velikog broja mjera EU-a, a te se mjere odnose na poljoprivredni okoliš i uključuju vrlo važne direktive. Potpuna i učinkovita primjena navedenih mjera bila bi važna početna točka za uspješnu strategiju integracije.

Strategija integracije morala bi poštivati fundamentalna načela, poput Polluter Pays (načelo zvano „Zagađivač plaća“) te prepoznati izazove koje postavljaju ekološke norme.

8 | TLO

Međimurska županija suočena je s vrlo malo problema koji se odnose na očuvanje tla. Uočena je erozija unutar nekoliko šumskih područja, što je posljedica lošeg upravljanja šumskim resursima (vidi poglavlje o šumskim resursima). Erozija je uočena i na nekim usjevima u gornjem Međimurju.

U odsutnosti bilo kakvih hitnosti koje se odnose na očuvanje tla, postupno prihvaćanje praksi iz dobrog gospodarstvenog vođenja trebalo bi osigurati održivo upravljanje resursima tla.

U vinogradima bi se moglo provesti nekoliko mikroogleda radi testiranja učinka tehnika orezivanja nekorova na pojavu erozije. Upravljanje riječnim slivovima također bi moglo spriječiti pojavu erozije uz riječna korita.

Potrebno je nastaviti s uspješnom praksom Poljoprivredne savjetodavne službe na promociji odgovornog, održivog integriranog pristupa poljoprivredi, npr. kroz informiranje i preporuke poljoprivrednicima o primjeni ekološki odgovornih zaštitnih sredstava i metoda gnojidbe. Više o problematici potencijalno prekomjernog korištenja gnojiva i zasićenja tla nitratima bit će rečeno u sljedećem odjeljku.

9 | UPRAVLJANJE VODENIM RESURSIMA

Okvirna direktiva Europske unije o vodama, koja se temelji na međunarodno priznatim načelima, trebala bi u načelu biti okvirni dokument za definiranje lokalne politike i mjera. Ključna načela su sljedeća: upravljanje vodenim resursima na razini riječnog sliva, skupno određivanje kvalitete i kvantitete vode, poticanje interesnih skupina na sudjelovanje u procesu donošenja odluka te primjena načela “korisnik plaća” i “zagađivač plaća”. Ipak, nije baš velika vjerojatnost da će Međimurska županija ispuniti ciljeve Okvirne direktive o vodama unutar sljedeće četiri godine, ali bi primjena navedenih načela mogla županiju približiti željenom cilju.

Okvirna direktiva o vodama zapravo poziva na uspostavu odgovarajuće administrativne uprave, a posebice ovlaštenog vlastodavnog tijela unutar županija s riječnim koritima, prihvaćanje prekogranične i sektorske suradnje te aktivno sudjelovanje svih interesnih skupina, uključujući nevladine organizacije i lokalne zajednice, i to unutar aktivnosti koje se odnose na upravljanje vodenim resursima.

Godine 1991. Europa je prihvatila Nitratnu direktivu (91/676/EC). To je ekološka mjera osmišljena u svrhu smanjenja zagađenja vode zbog poljoprivrednih izvora te radi sprečavanja takve vrste zagađenja u budućnosti. Ova direktiva traži sljedeće od država članica:

- Imenovanje svih kopnenih i vodenih područja koja su pod utjecajem nitrata; takva područja nazivaju se nitratno–ranjivim zonama (NVZ).
- Utemeljenje dobrovoljnog kodeksa dobrog gospodarstvenog vođenja kojeg će se pridržavati svi poljoprivrednici na području čitave županije.

PREPORUKA: Čitava županija trebala bi imati odgovarajući kanalizacijski sustav.

MJERA: Dovršenje mreže kanalizacijskog sustava, ponajprije na područjima na kojima postoji opravdana i stvarna prijetnja za podzemne vode.

MJERA: Uvođenje pomoćnih objekata za mikrobiološki kanalizacijski sustav u udaljenim seoskim područjima/selima.

MJERA: Upotreba mulja iz kanalizacijskog sustava kao gnojiva u poljoprivredi.

PREPORUKA: Očuvanje šumskih resursa s posebnim fokusom na šume koje posjeduju visoku prirodnu vrijednost.

MJERA: Započeti razgovore sa svim interesnim skupinama iz Hrvatske, Slovenije i Mađarske, radi proširenja prekograničnih zaštićenih područja

PREPORUKA: "Čvrsto" upravljanje rijekom Murom koje bi osiguralo očuvanje ekoloških svojstava i funkcija te rijeke.

MJERA: Određivanje biološkog minimuma rijeke, što bi obavljali znanstveni timovi sačinjeni od hrvatskih i slovenskih stručnjaka.

- Uspostava akcijskog programa mjera radi uklanjanja nitrata iz poljoprivrede. Akcijski program trebao bi se primjenjivati ili unutar nitrarno–ranjivih zona ili na području čitave županije.
- Pregled razmjera i opsega nitrarno–ranjivih zona, učinkovitosti pojedinačnih akcijskih programa najmanje svake četiri godine te nadopunjavanje stavki programa, ako je to potrebno.

Uzevši u obzir činjenicu da kroz ovo područje prolaze dvije velike rijeke, možemo reći da je glavna briga županije politika upravljanja vodenim resursima. Glavni problemi unutar županije su sljedeći:

- potencijal zagađenja podzemnih voda zbog intenzivnih poljoprivrednih aktivnosti i neprikladnog sustava kanalizacije i odvodnje, a posebice na području gornjeg Međimurja;
- uništavanje staništa od velike prirodne važnosti uz rijeke Muru i Dravu:
 - zbog sustava navodnjavanja koji se treba izgraditi na području donjeg Međimurja
 - izgradnje brane uzvodno na slovenskom teritoriju.

Drava je rijeka koja posjeduje najveći broj tokova s visokim prirodnim vrijednostima na području između Hrvatske, Slovenije i Mađarske. Stoga bi se, vezano uz prethodno navedenu točku, gore spomenute aktivnosti trebale provoditi u suradnji sa susjednim državama, odnosno međugraničnom suradnjom.

Za rijeke koje su podložne promjenama toka postoji skup pravila i smjernica koje mogu pomoći pri osiguranju minimalnog toka rijeke, koji pak je potreban za osiguranje minimalnih uvjeta nizvodnog toka. Većina zemalja ima pravila u svrhu očuvanja ekoloških funkcija i obilježja, poput estetike, proizvodnje ribe te prirodnih uvjeta za vodene biotope.

Uspostava zajedničke osnove za određivanje minimalnih vrijednosti tj. biološkog minimuma toka olakšala bi suradnju i razumijevanje između zainteresiranih strana te bi se tako lakše postigao sporazum oko "prekograničnih" rijeka.

10 | ŠUMSKI RESURSI

Šume u Međimurju sveukupno pokrivaju 9700 ha, od čega je 3300 ha u državnom vlasništvu, a 6400 ha u privatnom (šumsko zemljište). Pošumljenost Međimurja iznosi 12%, najniža je na području Hrvatske te odgovara jednoj trećini nacionalnog prosjeka. Šume najvećim dijelom iskorištava državno poduzeće Hrvatske šume. Prihod od aktivnosti kojima godišnje proizvedu oko 10.000 m³ drva odgovara iznosu od 40% svih troškova pokrivenih državnim subvencijama. Navedena negativna profitabilnost dijelom je posljedica drva niske kvalitete, koje se uglavnom koristi za potrebe industrije papira. Stoga je šumsko gospodarstvo uvelike ovisno o državnoj potpori.

UPRAVLJANJE PRIRODNIM RESURSIMA

Privatni su posjedi poprilično raspršeni, a prosječna im površina iznosi oko 0.2 ha; ta je površina često podijeljena na nekoliko manjih čestica. Kao rezultat svega toga, samo nekolicina od ukupno 30.000 vlasnika koristi svoje šumske čestice te njima upravlja. Posljedice gore navedenog su sljedeće: napuštanje šuma, visok postotak nezakonite sječe te oportunitizam u pogledu sječe drva koju je vlasnik dopustio za neku neznačajnu svotu.

Navedeni nedostatak vezan uz upravljanje šumskim resursima ograničava ponovno pošumljavanje te predstavlja prijetnju za očuvanje biološke raznolikosti šuma. Takvo je stanje posebice nanijelo štetu većem broju zaštićenih stabala i šumskim staništima. Primjerice, nekontrolirana izgradnja građevina, odlaganje otpada, iskorištavanje šljunka te nekontrolirana sječa šume od strane romske populacije predstavljaju golemu prijetnju za šumska područja koja se nalaze u blizini rijeka Mure i Drave, a koja su pak od iznimne važnosti za biološku raznolikost te za upravljanje riječkim koritima.

Visoki troškovi održivog iskorištavanja šumskih resursa mogu se s društvenog aspekta opravdati višefunkcionalnošću šumskog područja; pritom se misli na biološku raznolikost, rekreacijske aktivnosti za lokalno stanovništvo i turiste te tradicionalni krajolik. Stoga će se strategija koja se tiče upravljanja šumskim resursima bazirati na neproizvodnim aspektima šuma. Aktivnosti ove strategije trebale bi se odvijati paralelno s ostatkom strategije ruralnog razvitka, koja se temelji na razvoju ekološkog turizma, sportskih aktivnosti itd.

Šuma koja se nalazi uz tok rijeke Mure i Drave ima visoku prirodnu vrijednost koja je od posebnog interesa za ekološki turizam i aktivnosti na otvorenom. Nadalje, šume i vegetacija uz rijeke imaju važnu ulogu u pogledu prevencije poplava i erozije. Stoga se preporučuje određivanje posebnih mjera očuvanja, kao što je to primjerice proširivanje prirodnih zaštićenih područja (vidi odlomak koji se bavi zaštitom prirode).

Da bi se opravdalo očuvanje šuma te da bi društvo to što bolje prihvatilo, potrebno je razviti inicijative koje će dovesti do toga da lokalno stanovništvo profitira od šuma. Na taj će način ono bolje shvatiti korištenje šumskih područja za rekreativne svrhe, kao i sudjelovanje turista u aktivnostima na otvorenom. U ovom drugom slučaju dobrobit za lokalno stanovništvo sastojala bi se od povećanog broja stranaka vezano uz usluge koje se odnose na pružanje smještaja, ponudu hrane te onih usluga koje su povezane s aktivnostima na otvorenom.

Zbog sve većeg broja privatnih vlasnika, svaki pokret koji cilja na podizanje svijesti, određivanje i provođenje pojedinih prava u pogledu upravljanja šumskim resursima, trebao bi se provesti unutar udruženja privatnih vlasnika šuma. Takvo će udruženje imati ključnu ulogu u planiranju sječe, ponovnom pošumljavanju te spajanju pojedinačnih šumskih čestica. Da bi se stimuliralo osnivanje gore navedene organizacije, županija bi trebala pružiti nekakav oblik poticaja, poput honorara za ponovno pošumljavanje i sl.

Poljoprivredna savjetodavna služba obično se susreće s poljoprivrednicima koji su vrlo vjerojatno jedini vlasnici šuma, koji se bave eksploatacijom šumskih resursa, odnosno upravljanjem njima. Stoga se preporučuje da Poljoprivredna savjetodavna služba savjetuje poljoprivrednike o upravljanju šumskim resursima. U smislu institucija, Šumarska savjetodavna služba surađivat će s Poljoprivrednom savjetodavnom službom radi kreiranja dokumentacije te prosljeđivanja informacija.

PREPORUKA: Razvoj rekreativnih aktivnosti koji će se temeljiti na šumama.

MJERA: Dovršavanje mreže staza, uključujući signalizaciju, regulaciju (staze za bicikliste, staze za jahanje itd.), karte, mjesta za piknik, mogućnosti kampiranja, sanitarne čvorove, itd.

PREPORUKA: Poboljšati sustav upravljanja šumama koje su u privatnom vlasništvu.

MJERA: Prosljeđivanje informacija putem Poljoprivredne savjetodavne službe te Centra za ruralni razvoj.

MJERA: Centar za ruralni razvoj trebao bi stimulirati osnivanje udruge koja će okupljati vlasnike privatnih šuma.

PREPORUKA: Sprečavanje ilegalne sječe.

MJERA: Potrebno je osigurati 2 m³ drva godišnje po osobi za siromašnija kućanstva.

Da bi se spriječila ilegalna sječa te da bi se upravljanje šumskim resursima imalo pod kontrolom, županija i poduzeće Hrvatske šume trebali bi osigurati proračun koji bi bio od pomoći prilikom ostvarivanja ekoloških i društvenih ciljeva.

11 | PRIRODNA ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Međimurje obiluje važnim turističkim atrakcijama, i to u obliku svog bogatog prirodnog naslijeđa. U tom se smislu govori o prirodno zaštićenim područjima koja ulaze u kategoriju važnih krajolika. Prema službenim statistikama, 14.469 ha ili 20% ukupnog županijskog područja zaštićeno je prema gore navedenom mehanizmu. Ta bi se površina trebala uskoro povećati na 23.123 ha, i to nakon dovršenja postupka za proglašenje regionalnog parka. To znači da će otprilike 32% Međimurja biti pod oblikom neke prirodne zaštite, što će biti u oštrom, a opet pozitivnom kontrastu u odnosu na ostatak kontinentalne Hrvatske. Naime, u ostatku kontinentalne Hrvatske prosječan udio prirodno zaštićenih područja u odnosu na ukupnu površinu regije iznosi 9,06%⁹.

Direktiva o očuvanju prirodnih staništa¹⁰ te životinjskog i biljnog svijeta smatra se najvažnijim i najzahtjevnijim dokumentom EU-a koji se odnosi na zaštitu prirode. Cilj je te direktive doprinos očuvanju biološke raznolikosti zemalja članica EU-a, i to zaštitom staništa, biljnog i životinjskog svijeta. Glavna metoda za zaštitu je uspostava suvisle ekonomske mreže. Navedena mreža sadrži najvažnije vrste unutar EU-a, a poznata je pod nazivom NATURA 2000.

Direktiva Vijeća 79/409/EEC, poznata pod općim nazivom Direktiva o pticama, sadrži veliki broj propisa za očuvanje staništa ptičjih vrsta, posebice u močvarnim područjima te na mjestima koja ptice koriste tijekom selidbe. O navedenoj direktivi mogao bi ovisiti broj lokacija uz tok dviju glavnih rijeka koje prolaze kroz Međimurje.

PREPORUKA: Priprema za primjenu mreže pod nazivom Natura 2000.

MJERA: Kontaktirati s Državnim institutom za zaštitu prirode te s njegovim stručnjacima raspraviti o primjeni mreže Natura 2000 na području Međimurja

PREPORUKA: Utemeljenje prekograničnih područja koja će se nalaziti pod prirodnom zaštitom.

MJERA: Predložiti projekt prekogranične suradnje s Mađarskom i Slovenijom, tako da prirodno zaštićeno područje bude pod jedinstvenom upravom.

Trenutačno, ovaj projekt podupire hrvatske institucije u približavanju Direktivi o staništima unutar EU-a te Ptičjoj direktivi. Njegova je svrha uspostava i daljnja primjena mreže NATURA 2000 u Hrvatskoj te povećanje ovlasti državnog Instituta za zaštitu prirode (SINP). Primjena članka 6. iz Direktive o staništima ojačat će razvojem planova upravljanja za dvije lokacije iz mreže NATURA 2000 te uvježbavanjem primjene procjenjivanja prirodnog utjecaja.

No, u pogledu primjene mreže Natura 2000, Međimurje će provoditi mjere koje su već poduzimane u prošlosti. Postojeća područja prirodne zaštite koja se nalaze u sklopu Međimurske županije, uglavnom uz tok rijeka Mure i Drave, mogla bi biti proširena te bi program prekogranične suradnje mogao spojiti zaštićena područja proširujući ih u smjeru Mađarske.

12 | LOVSTVO

Lov je vrlo popularna aktivnost, a i dio tradicije u Međimurju. U Međimurskoj je županiji registrirana ukupno 21 lovačka udruga, u koje je uključeno 990 članova. Lovačke udruge upravljaju površinom većom od 70.000 ha, koja se odnosi na područja namijenjena za lov. U županiji postoji jedan lovački teritorij koji je u državnom vlasništvu. Glavni plijen lovaca u Međimurju su sljedeće životinjske vrste: jelen, fazan, zec i jarebica. Prije raspada bivše Jugoslavije, Međimurje je bilo vrlo popularno turističko-lovačko odredište, posebno za skupine lovaca iz Italije i Mađarske, i glasilo je i za jedno od najprestižnijih

⁹ Izvješće o stanju prirodnog okoliša u Hrvatskoj (2007.), Ministarstvo za zaštitu okoliša, prostorno planiranje i izgradnju, Zagreb.

¹⁰ Direktiva Vijeća 92/43/EEC

lovišta u ovom dijelu Europe. S raspadom bivše države od lova se odustalo kao od komercijalne i turističke aktivnosti. Kao posljedica navedenoga, unutar posljednjeg desetljeća povećao se sveukupan broj životinja za lov te sada Međimurje opet ima potencijal i priliku razviti lov u gastronomski i turistički resurs.

Neophodno je kontrolirati sveukupan broj životinja namijenjenih za lov, u skladu s kapacitetom prirodnog staništa, i to radi izbjegavanja negativnih posljedica na prenapučenost životinjskog svijeta unutar ekološkog sustava. S tim u svezi trebao bi se postići kompromis između komercijalnih interesa i zaštite okoliša, tako da lov može postati prepoznatljivi "brend/marka" te održivi resurs za razvoj turizma.

Kao društvena skupina, lovci čine javnosti golemu uslugu u pogledu zaštite okoliša, jer su u principu oni ti koji daju informacije o statusu međimurskih šuma; oni, naime, izvještavaju o stanju populacije divljači.

Gubitak divljači za lov posljedica je poljoprivrednih aktivnosti i korištenja neprimjerene i stare poljoprivredne mašinerije (prilikom žetve pšenice/kukuruz, npr.), što znatno ugrožava divljač, koja spada u lovnu populaciju.

Iako na stranom tržištu postoji povećani interes za lovni turizam u Međimurju, lokalne turističke agencije nisu osobito zainteresirane za promoviranje ove vrste turizma te nisu posebno aktivne u pogledu razvoja i marketinga takvih turističkih aranžmana.

Kao alternativa, mogla bi se pokušati olakšati suradnja između druga lovaca i županijske Turističke zajednice, i to radi povećanja izloženosti lovnog turizma unutar sveukupne turističke ponude Međimurja koja je trenutačno prisutna na tržištu. Iako je lov vrlo važna aktivnost na međimurskom području, restorani se žale na nedostatak divljači koju gosti uključujući i turiste, jako cijene.

Drugi problem koji se tiče lovačkog sektora jest velik porast godišnjih premija osiguranja za lovačke klubove/udruženja - u posljednjih pet godina premije su porasle s 6000 na 35.000 kn - problem nesreća na cestama u kojima stradavaju životinje - a paralelno s tim povećao se i iznos naknada te troškovi osiguranja.

Kao alternativa, ako je to isplativije i učinkovitije, potrebno je posjetiti članarine za lovce na županijskom području, i to radi pokrivanja povećanih troškova osiguranja.

Potrebno je podržati osnivanje klaonice za ulovljenu divljač koja će posjedovati dozvolu za izvoz, koju izdaje EU, ili pak pripremiti prijedlog za prihvaćanje postojeće klaonice kojoj će EU izdati dozvolu za izvoz mesa divljači.

Lovačke su udruge u dobrim odnosima s Hrvatskim šumama, u pogledu suradnje i razmjene informacija. Nažalost, postoji samo povremena komunikacija s privatnim vlasnicima šuma, i to uglavnom na individualnoj osnovi.

PREPORUKA: Angažman lovačkih klubova pri upravljanju divljači i zaštitom okoliša, uključujući informacije o lovnoj populaciji, trendovima u lovu, krivolovu i incidentima.

PREPORUKA: Županija bi trebala nastojati olakšati suradnju između poljoprivrednog i lovnog sektora - sinergija

MJERA: Županija bi trebala provesti eksperimentalne projekte prihvaćanja poljoprivredne opreme radi smanjenja opasnosti od gubitka populacije divljači za sezone žetve – na taj bi način pokazala prednosti takve sheme.

MJERA: Potrebno je u budućnosti osnovati turističku agenciju koja će se baviti isključivo lovnim turizmom – primjer Varaždina.

PREPORUKA: Povezati lovačke klubove s lokalnim restoranima u svrhu osiguranja divljači, kako bi se udovoljilo zahtjevima ugostiteljskog sektora koji je izrazio brigu oko kvalitete mesa; najvažnija je, naime kvaliteta, i to je ono što treba osigurati.

MJERA: Potrebno je uključiti lovački sektor, u bilo kakvu obliku, u fond za ruralni razvoj.

MJERA: Županija bi mogla pokušati olakšati neke formalnije načine komunikacije između lovačke udruge i novoutemeljene udruge vlasnika privatnih šumskih posjeda; ta bi komunikacija trebala biti slična onoj između lovaca i državne tvrtke, te bi na taj način obje strane profitirale.

13 | DRUŠTVENA UKLJUČENOST NACIONALNIH MANJINA

Regionalni operativni plan Međimurja (ROP) prihvaća društvene izazove i predlaže niz zanimljivih odgovora na ta pitanja. No, ROP ne udovoljava specifičnim potrebama Roma, koji predstavljaju najranjiviju društvenu skupinu u županiji. Međimurje je županija s najvećim brojem Roma u cijeloj Hrvatskoj. Procjenjuje se da u naseljima u blizini Čakovca živi 7500 Roma. Velik je dio romske populacije nezaposlen. Prema službenim podacima, gotovo 90% Roma nema stalno zaposlenje. Kao posljedica toga čak 73% romske populacije prima socijalnu pomoć. Od ukupno 1400 romskih učenika 315 ih je u prvom razredu, a 50 njih u osmom razredu osnovne škole. Velik broj mladih Roma upleten je u sitni kriminal.

Godine 2003. hrvatska je Vlada razvila Nacionalni program za Rome, koji obuhvaća područja zaštite obitelji, majčinstva i mladeži, socijalne skrbi, zapošljavanja i zdravstvene zaštite.

Državne vlasti koje su "Desetljeće Roma 2005. – 2015." prepoznale kao instrument za promoviranje angažmana Roma, 2004. godine prihvatile su Akcijski plan Desetljeća. Velik broj mjera definiran je za postizanje ciljeva projekta, a te bi mjere trebale nadopuniti Nacionalni program za Rome, i to u području obrazovanja, zapošljavanja, stambene i zdravstvene zaštite.

Međutim, preraspodijeljeni financijski resursi očito se smatraju nedovoljnima za primjenu mjera sadržanih unutar programa i Akcijskog plana Desetljeća – osam milijuna eura za cijelo desetljeće iz državnog proračuna - a namijenjeni su potrebama isključivo romske populacije. Drugi je problem nedostatak koncepcijske čvrstoće, posebno u odnosu na pokazatelje i čimbenike Akcijskog plana Desetljeća.

U određenim poljima, kao što su stambeno pitanje, politika Međimurja prema Romima u skladu je s dobrim praksama, te ju romske udruge i organizacije koje prate politiku uključivanja Roma kao manjine – cijene. No, Županija je uvelike podvrgnuta kritikama zbog pristupa Romima kao odvojenom klasnom sustavu, što se smatra jednom od najvećih prepreka za njihovo uključivanje u društveni život.

U slučaju Međimurja, romski lideri, socijalni radnici i lokalne vlasti jasno su identificirali OBRAZOVANJE kao prioritet. Nastava se smatra glavnim čimbenikom koji utječe na sva ostala ključna pitanja: zapošljavanje, zdravlje, siromaštvo i sitni kriminal. Identificirani problemi vezani uz obrazovanje, po redoslijedu uzročnosti su sljedeći:

- slabo poučavanje hrvatskoga jezika
- loš uspjeh učenika
- segregacija unutar glavnog školskog sustava
- visoka stopa odustajanja od školovanja
- nepostojanje radnih vještina
- nezaposlenost, sitni kriminal, prijevremeni ulazak u brak.

U Međimurju vlada konsenzus da bi glavni cilj politike koja cilja na socijalnu uključenost Roma kao manjine trebao biti smanjenje siromaštva, i to tako da se poboljša pristup obrazovanju te da se razviju radne vještine.

Velik broj sponzora ima važne programe financiranja (npr. Fond za obrazovanje Roma), koji uključuju financiranje projekata i brojne stipendije. Što se tiče korištenja ovih sredstava od strane zemalja u regiji, Hrvatska je zemlja s najmanjim udjelom broja projekata i doznačenih sredstava.

Pojedini fondovi imaju za cilj uključenje Roma u socijalni aspekt, a naglasak je stavljen na olakšanje i poboljšanje pristup zaposlenju i obrazovanju:

PREPORUKA: Povećati postotak pohađanja četverogodišnje, osmogodišnje i srednje škole širokim spektrom mjera koje će kombinirati podizanje svijesti i razne poticaje

MJERE: vidi aneks 5

- Fond za obrazovanje Roma (REF)¹¹ sa svojim središnjim programom, dopunama i međuregionalnim stavkama¹².
- europski fondovi za ruralni razvoj te slični lokalni fondovi koji bi trebali pomagati pri intenziviranju društvene uključenosti i integracije manjinskih skupina, a to uključuje sljedeće:
 - potporu manjinskim skupinama u smislu zaposlenja
 - potporu manjinskim skupinama u smislu obrazovanja.

Organizacija će preuzeti odgovornost za pridobivanje fondova koji će biti od pomoći prilikom primjene projekata za potporu Romima, na bazi određenih prioriteta. Ova bi organizacija redovito trebala surađivati s mjerodavnim državnim vlastima vezano uz ažuriranje informacija o dostupnim fondovima Vladinih programa te bi isto tako trebala olakšati korištenje postojećih mjera za priznavanje i prihvaćanje Roma u Međimurskoj županiji. REDEA će poduprijeti navedenu organizaciju pri formuliranju projekta, podnošenju zahtjeva te će pratiti proces primjene navedenih programa.

Na poslijetku, Međimurje će, kao županija s najvećim brojem romskog stanovništva, lobirati pri državnoj vladi tražeći od nje da dodijeli dovoljno javnih sredstava, koja će omogućiti da se ozbiljno pristupi izazovu uključenja Roma u socijalni/društveni život.

PREPORUKA: Nastojati povećati broj projekata koje će financirati međunarodni sponzori, a koji će se odnositi na potporu Romima

MJERA: Odgovorna pravna jedinica definirat će i nadzirati financijske resurse (Vlada i sponzori) te će se ozbiljno zalagati i pozivati populaciju na uključivanje Roma u društveni život. Na toj osnovi odgovorna pravna jedinica treba procijeniti, pripremiti i predati projekte za financiranje.

14 | SHEMA PRIJEVREMENOG UMIROVLJENJA

Poljoprivreda Međimurja obilježena je velikim brojem gospodarstava malih površina. Koncentriranje tj. povećanje veličine gospodarstava dio je ciljeva koji vode povećanju konkurentnosti poljoprivrede na županijskom području. Određena stavka pomogla bi ubrzanju navedenog procesa, a riječ je o politici prijevremenog umirovljenja, dosta sličnoj onoj koja se provodi u zemljama EU-a. Od nje bi mogli profitirati mladi poljoprivrednici, a istodobno bi starije stanovništvo bilo oslobođeno određenih negativnih utjecaja. Vlada Republike Hrvatske već provodi navedenu shemu. Međutim, za razliku od sheme koja se provodi unutar EU-a, poljoprivrednici koji profitiraju od potpore hrvatske Vlade ne trebaju odustati od svojih posjeda, već samo prestati obavljati poljoprivredne aktivnosti. Međimurska županija mogla bi razmotriti mogućnost intervencije u smislu kompenzacije onim poljoprivrednicima koji svoje zemljište ustupe mladim poljoprivrednicima.

PREPORUKA: Poticati restrukturiranje poljoprivrede i spajanje zemljišnih čestica.

MJERA: Davanje mjesečne nadoknade starijim poljoprivrednicima koji se prestanu baviti poljoprivredom i ustupe svoja zemljišta mladim poljoprivrednicima.

¹¹ <http://www.romaeducationfund.hu/documents/List%20of%20approved%20projects%20updated%20April%202008.doc>

¹² Materijali za Romski dopunski i međuregionalni program vođen od strane Romskog fonda za obrazovanje dostupni su od 16. lipnja 2008. Krajnji rok za prijavu za programe jest 16. rujna 2008.

15 | INSTITUCIJE

15.1. Vladine institucije za potporu ruralnom razvoju

Ustrojstvo i djelokrug rada ministarstava i državnih upravnih organizacija regulirani su zakonom. Širu problematiku ruralnog razvoja, uključujući poljoprivredu, turizam, ruralni prostor te «zahvate» u ruralnom prostoru, tretiraju četiri resorna ministarstva.

Resorna ministarstva

1. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
2. Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
3. Ministarstvo turizma
4. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva

Državni uredi

Od četiri središnja državna ureda za problematiku planiranja i izrade strateških razvojnih dokumenta te korištenje sredstava EU fondova, svakako je najvažniji:

Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU-a

Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije obavlja stručne i upravne poslove vezane uz pripremu strategije razvitka Republike Hrvatske i prati provedbu ciljeva utvrđenih strategijom, a zadužen je i za sveukupnu koordinaciju fondova Europske unije otvorenih Republici Hrvatskoj. Ured također koordinira pripremu Okvira za usklađenost strategija, kao temeljnog strateškog dokumenta za korištenje pretpripravnog programa IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) u dijelu programa koji se odnosi na promicanje gospodarskog i socijalnog razvitka Republike Hrvatske. Na navedenim poslovima suraduje s ostalim tijelima državne uprave, nevladinim sektorom i službama Europske komisije.

Instituti

Institut za turizam

Institut za turizam jedini je znanstveni javni institut u Hrvatskoj specijaliziran za istraživanje i savjetovanje o turizmu. Svoje iskustvo temelji na znanstvenom radu, kontinuiranim istraživanjima i stalnom usavršavanju multidisciplinarnog radnog tima. Integrirani pristup turističkom razvoju i upravljanju, koji uvažava razvojne aspekte poduzeća, turističke destinacije i nacionalnu turističku politiku, strateška je odrednica djelovanja Instituta. IT je partner nositeljima turističke aktivnosti u ostvarivanju zajedničkog cilja – postizanja veće konkurentnosti hrvatskog turizma. U Institutu za turizam kontinuirano se unapređuju specijalistička znanja iz različitih domena važnih za razvoj i upravljanje turizmom: ekonomije, marketinga, upravljanja, prometa, zaštite prostora i primjene suvremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Zavodi, centri i agencije

Zavodi, centri i agencije čiji je djelokrug vezan uz poljoprivredu, zaštitu prirode, okoliš, uglavnom djeluju na tzv. praktičnoj razini - daju stručne savjete, instrukcije i praktična predočenja, prikupljaju i obrađuju podatke, izrađuju analize, mjerenja, ocjenjivanja, vode registre i izdaju potvrde/svjedodžbe/mišljenja.

- Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo
- Zavod za zaštitu bilja u poljoprivredi
- Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo
- Državni zavod za zaštitu prirode
- Agencija za zaštitu okoliša
- I drugi

Osim institucija i tijela koja čine institucionalni okvir, od prvenstvene je važnosti njihova osposobljenost za učinkovito upravljanje razvojem. Važna je i njihova koordinacija te horizontalna i vertikalna suradnja, tj. odnosi, komunikacija i koordinacija svih ključnih aktera pri upravljanju razvojem županije. Upravo su tu uočljiva znatna ograničenja i nedostaci u županiji.

16 | CIVILNO DRUŠTVO

16.1. Udruge i zadruge u poljoprivredi i turizmu

Udruge

U Međimurskoj su županiji ukupno registrirane 924 udruge. Njihove aktivnosti i područje njihova rada vrlo su široki, te je ponekad teško odrediti koje od njih zapravo generiraju dodanu vrijednost, odnosno koja je to dodana vrijednost za društvo. Trenutno većina udruga u Međimurju radi zasebno, bez nekakve znatne suradnje i međusobne koordinacije. Takve nekoordinirane aktivnosti obično ne postižu željene rezultate, a ponekad su i projekti koje one generiraju od manje važnosti s obzirom na potrebe društva. Također, zbog nedovoljne međusobne suradnje između udruga, udruge s dobrim idejama i relevantnim projektima pojedinačno ih adresiraju lokalnim vlastima (županiji), međutim, županijski proračun namijenjen za rad i projekte udruga limitiran je. Tu su i drugi izvori financiranja, kao što su npr. EU i nacionalni fondovi, međutim, samo rijetke udruge raspolažu znanjima potrebnim za prijavu projekata za korištenje sredstava iz tih fondova.

Od ukupnog broja udruga dvadesetak ih je vezano za poljoprivredu (udruge poljoprivrednih proizvođača) i petnaestak uz ekologiju i zaštitu okoliša. Većina tih udruga radi vrlo dobro, ali su njihove aktivnosti većim djelom vezane uz razmjenu informacija i edukaciju. Također, one raspolažu vrlo malim proračunom, koji je baziran na članarinama te na potpori županije, općina ili, rjeđe, države. Iskustvo vezano uz EU fondove je minimalno.

Jedan je od ciljeva Strategije ruralnog razvoja kreirati uvjete za daljnji razvoj adresiranjem zajedničkih potreba različitih sudionika u ruralnom razvoju. Strategija će odrediti jasnu viziju razvoja ruralnih područja (prvenstveno glede poljoprivrede i turizma) u županiji definiranjem prioriteta područja i identificiranjem potencijala i mogućnosti koji će se otvoriti pristupom Europskoj uniji.

Jak i inovativni civilni sektor zahtijeva mnogo rada i truda svih uključenih. Budući Centar za ruralni razvoj trebao bi osigurati potrebnu potporu radu udruga u sektoru poljoprivrede i turizma, prvenstveno vezano uz kreiranje projekata, koordinaciju aktivnosti i provedbu projekata. Aktivnosti Centra za ruralni razvoj trebale bi biti usmjerene i na jačanje kapaciteta udruga, što bi rezultiralo jačanjem uloge udruga i civilnog sektora u ruralnom razvoju županije.

Zadruge

Zadruge i zadrugarstvo imaju dugu tradiciju u Republici Hrvatskoj. Njihov broj i uloga tijekom povijesti su se mijenjali. Gubitak povjerenja u zadruge i zadrugarstvo, koji je u novije doba nastupio u Međimurju (i šire) zbog učestalih nepravilnosti u poslovanju i upravljanju, rezultirao je svojevrsnom averzijom prema ovom obliku udruživanja.

Prema podacima Hrvatskog zadrugnog saveza, u Međimurju su trenutno registrirane 24 zadruge. Najviše je braniteljskih zadruga, zadruga poljoprivrednih proizvođača i obiteljskih zadruga, zatim slijede štedno-kreditne i dr. Osnivanje većine ovih zadruga bilo je potaknuto poticajnim mjerama ministarstava, posebno Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva. No, gotovo ni jedna od njih ne ispunjava svoju osnovnu funkciju niti je zadruga u pravom smislu riječi.

Jedan od vidova neformalnog udruživanja koji se u posljednje vrijeme javlja kod proizvođača krumpira u Međimurju (zajednička kupnja i upotreba strojeva i opreme) mogao bi se razviti u kvalitetno zadrugno udruženje. Tako dugo dok situacija na tržištu ne prisili individualne poljoprivredne proizvođače na udruživanje, vjerojatno neće ni biti porasta broja i jačanja uloge zadruga u Međimurju.

17 | JAVNE I PRIVATNE PRATEĆE I USLUŽNE SLUŽBE

17.1. Turističke organizacije

Turistička organiziranost Međimurja temelji se na sustavu horizontalno umreženih turističkih zajednica; na regionalnoj razini to je TZ Međimurske županije, a na razini gradova i općina: TZ Grada Čakovca, TZ Grada Preloga, TZ Grada Mursko Središće, TZ Općine Kotoriba, TZ Općine Nedelišće, TZ Općine Sveti Martin na Muri, TZ Općine Štrigova.

17.2. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS)

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu - odsjek Međimurje jedan je od 21 odsjeka HZPSS-a, koji je organiziran po županijama. HZPSS je vladina ustanova specijalizirana za potporu znanju u poljoprivredi. Financira se iz proračuna Republike Hrvatske. HZPSS besplatno savjetuje obiteljska poljoprivredna gospodarstva, radi unapređenja poljoprivredne proizvodnje i očuvanja vrijednosti ruralnih područja u Međimurju.

U Odsjeku je zaposleno 7 savjetodavaca. Godišnje održe 40 – 50 predavanja, a teme se izabiru na osnovi dijagnostičkog anketiranja.

Nesumnjivo je da HZPSS ima velik ugled i utjecaj na OPG. Isto tako, među poljoprivrednicima vlada veliko zanimanje za znanje. U okolnostima svakodnevnog povećavanja broja informacija koje je potrebno prenijeti poljoprivrednicima, a koje se tiču ne samo stručne pomoći proizvodnji nego i upravljanja gospodarstvom i poljoprivredne ekonomije, ali i mjera koje su dostupne OPG-u za provedbu poljoprivredne politike, savjetodavna služba mora ojačati svoje ljudske i ostale potencijale.

17.3. Hrvatski stočarski centar (HSC)

Hrvatski stočarski savez zapošljava 11 djelatnika u Međimurju, i jedna je od glavnih uslužnih službi potpore uzgajivačima stoke u regiji. Aktivnosti su HSC-a pružanje relevantne stručne i savjetodavne pomoći, administrativna potpora poljoprivrednicima, obrazovanje i promotivne aktivnosti. U buduću, HSC bi mogao znatno pridonijeti razvoju sustava međimurske marke kvalitete i izvornosti prehrambenih proizvoda.

17.4. Županijska Gospodarska i Obrtnička komora

17.4.1 Gospodarska komora

Hrvatska gospodarska komora neovisna je profesionalna i poslovna organizacija koja predstavlja sve pravne osobe koje se bave poslovnim aktivnostima u RH. Svaka tvrtka koja je registrirana na Trgovačkom sudu njezina je članica. Sjedište joj je u Zagrebu, a ukupno postoji 20 regionalnih, županijskih komora.

Osim standardnih aktivnosti kojima Komora promovira, štiti i predstavlja zajedničke interese svojih članova, postoje i strukovne grupe članova Komore. Unutar međimurske Komore postoji osam strukovnih grupa: tekstilna, metaloprerađivačka, turizam, transport, drvoprerađivačka i poljoprivredna strukovna grupa. U posljednje vrijeme Komora značajnije sudjeluje i kao partner na EU projektima.

17.4.2 Obrtnička komora

Uz Hrvatsku obrtničku komoru postoji još 20 regionalnih (županijskih) komora i 116 trgovačkih udruga koje aktivno promoviraju i štite interese trgovaca, svojih članova. Komora podupire sudjelovanje svojih članova na brojnim domaćim i međunarodnim trgovačkim izložbama i sajmovima. Njezin savjetodavni odjel nudi pravne i financijske savjetodavne usluge članovima. Nadalje, Komora sakuplja i lobira za opravdane zahtjeve svojih članova za promjenama poreznih zakona, radnog zakonodavstva te zakonodavstva vezanog za stručno obrazovanje za relevantne obrte. Komora obrađuje te zahtjeve i usmjerava ih prema vlastima, te su dosad imali čitav niz uspješnih lobiranja u tom smislu.

17.4.3 Opći komentari o komorama

Iako su komore neovisne organizacije, one bi trebale imati aktivniju ulogu u ekonomskim zbivanjima i razvojnim projektima. Snažnije uključivanje i sudjelovanje Gospodarske i Obrtničke komore u procesima planiranja razvoja na županijskoj razini boljom komunikacijom, zajedničkim projektima i promocijom dovelo bi do uspješnijeg i uravnoteženijeg gospodarskog rasta.

17.5. Centar za ruralni razvoj Međimurja (CRRM)

17.5.1 UVOD

Međimurje je tijekom posljednjeg desetljeća stvorilo konkurentnu poslovnu klimu za poduzetnike i investitore, te je stanovništvu uspjelo omogućiti kvalitetne usluge lokalnih institucija. Razvoj u proteklim godinama i ostvareni rezultati u privlačenju investicija i smanjenju nezaposlenosti imali su i imaju utjecaj i na razvoj ruralnih područja. Taj utjecaj i procesi događali su se u dobrom dijelu spontano i samo su djelomično bili vođeni i usmjeravani aktivnostima Ministarstva poljoprivrede. Županija je također, u okviru svojih mogućnosti, sa svojim službama i sredstvima, pokušavala usmjeravati procese u poljoprivredi i ruralnom razvoju, ali se do sada nije prihvaćala aktivnije uloge u planiranju ruralnog razvoja i sektora koji se naslanjaju na njega, kao što su poljoprivreda i ruralni turizam.

Osnovni je razlog taj što se poljoprivredna i ruralna politika definiraju u Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja i Ministarstvu regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, dok je županijska nadležnost u domeni poljoprivrede vrlo ograničena. U isto su vrijeme županijski i općinski predstavnici prvi izabrani organ vlasti. Upravo njima kao takvima, iako često potpuno nenadležnima, ljudi najprije dolaze da bi se informirali, potražili pomoć ili se požalili. Znači, ne postoji zakonska nadležnost općine i županije nad definiranjem ili provođenjem poljoprivredne politike, međutim, postoji jasna potreba i želja da se omogućí razvoj poljoprivrede u svojoj općini ili županiji.

Upravo zato Međimurska županija želi preuzeti aktivnu ulogu u razvoju poljoprivrede u ruralnim područjima, zasnovanu na planskom i institucionalnom djelovanju, osnivajući Centar za ruralni razvoj Međimurja (CRRM) i prihvaćanjem dugoročnog programa potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju u Međimurju.

Dosadašnja organizacija potpore poljoprivredi u Međimurju odvijala se kroz Upravni odjel za gospodarstvo te kroz aktivnosti REDEA-e te drugih stručnih službi. Prijedlog za osnivanje CRRM-a sadrži nekoliko važnih promjena, koje su napravljene potpuno u skladu s potrebama Međimurja i trendovima u EU-u, čime se omogućuje potpuno usklađivanje sa zahtjevima koje treba ispuniti za korištenje sada pretprikladnih, a poslije strukturnih fondova namijenjenih ruralnom razvoju.

Rad CRRM-a bit će organiziran tako da, s jedne strane podupre napore Županije i REDEA-e u obavljanju redovitih djelatnosti u domeni poljoprivrede i ruralnog razvoja, da bude veza između korisnika, općina, REDEA-e, Županije, ministarstava i donatora, da se brine o koordiniranju aktivnosti vezanih za ruralni razvoj i njegovom strateškom planiranju, a da pritom osnovna djelatnost bude pružanje neophodnih usluga krajnjim korisnicima (poljoprivrednici, poduzetnici, prerađivači, oni koji se bave ruralnim turizmom i ostali). (Vidi aneks 10).

17.5.2 PROVEDBA, NADZOR I PROCJENA

Dio je svake sveobuhvatne i provedive strategije jasan pristup provedbi aktivnosti koje su u skladu sa strateškim ciljevima i prioritetima. Osim opisa relevantnih institucija (te neizravno/izravno uključenih sudionika) jedan su od osnovnih dijelova provedbe funkcionalni mehanizmi nadzora i procjene provedbe. Prečesto smo vidjeli dokumente koji završe kao hrpe papira koje nitko ne čita, niti provodi. Da bismo ovdje izbjegli sličnu situaciju, aktivnosti provedbe trebalo bi slijediti neovisno tijelo za nadzor, čija bi uloga bila pružanje jasne procjene kvalitete provedbenih aktivnosti organizacija koje imaju određene odgovornosti.

Kontinuiran nadzor omogućio bi relevantnim institucijama da se posvete rješavanju eventualnih problema još za vrijeme provedbe strategije. Nadzor i procjena trebali bi pružiti informacije o tome tko uspješno, a tko manje uspješno provodi strategiju, što tijelima uprave zaduženim za odlučivanje (kao što su županija, gradovi ili općine) omogućuje uvid i poziciju da mogu reagirati na temelju pravodobnih i relevantnih informacija.

Provedba

Iz opisa institucionalne strukture Međimurja u prethodnom poglavlju jasno je da postoji nekoliko institucija i službi koje mogu preuzeti djelomičnu odgovornost za aktivnosti potrebne za ukupnu provedbu strategije. Međutim, još uvijek očito postoje određene institucije i usluge koje su potrebne za jasno i održivo upravljanje razvojnim procesima u Međimurskoj županiji. U strategiji se opisuju mnoga područja koja nisu bila razmatrana prije, a važna su za potporu razvoju poljoprivrede, turizma i kulture. Dio ovih usluga trenutačno pružaju razvojne agencije, no pitanje je je li ovaj pristup dugoročno održiv, imajući na umu rast potražnje za njihovim uslugama te potrebu za stalnim poboljšanjem kvalitete pružene usluge („tzv. vrijednost za novac“). Problem s tržištem ovih usluga je niska razina svijesti krajnjih korisnika o njima te, ne manje važno, koja je dodana vrijednost koje ovi pružatelji usluga nude, s obzirom na uložena sredstva?

Kao što je prije opisano, REDEA može pružiti osnovne usluge u ruralnim krajevima, međutim, daljnji razvoj zahtijevat će više kapaciteta za pružanje tih usluga, što uključuje sposobnost za poboljšanje postojećih usluga te pružanje više dodane vrijednosti u pružanju usluga. Vrlo će važno biti pozicioniranje i kredibilitet pružatelja usluga, jer će potencijalni korisnici morati biti u stanju prepoznati REDEA-u kao referentni centar, te prepoznati dodanu vrijednost njenih ponuđenih usluga. Da bi ostvarila ovu poziciju, REDEA će morati razviti snažan fokus na ruralni razvoj te primjereno tome alocirati većinu svojih resursa na ruralni razvoj. Ako uzmemo u obzir da REDEA pokriva mnogo šire područje rada i aktivnosti nego što je ruralni razvoj, onda je teško očekivati potrebni fokus u smislu ljudskih resursa, aktivnosti i usluga, koje su potrebne za kvalitetan ruralni razvoj, u kontekstu aktivnosti REDEA-e.

PREPORUKA: Osnivanje Centra za ruralni razvoj Međimurske županije (CRRM).

Pojašnjenje: Centar za ruralni razvoj preuzeo bi odgovornosti vezane za pitanja ruralnog razvoja. Relativno skroman veličinom, no fleksibilan, CRRM bi bio u stanju odgovoriti na izazove u ruralnim sredinama u situaciji kada svijest o globalnim trendovima i tržištima postaje sve važnija. Ove promjene uključuju pružanje sve naprednijih usluga poljoprivrednim i turističkim tvrtkama/poduzetnicima, radi poboljšanja konkurentnosti i kvalitete življenja u Međimurju.

Osnivanje CRRM-a omogućilo bi snažan fokus na razvoj potrebnih kompetencija, uglavnom stvaranju i razvoju stručnih kadrova koji bi mogli svojim znanjem pružati visokokvalitetnu potporu poslovnim subjektima te ponuditi svoje usluge na otvorenom tržištu. Tržišni aspekt CRRM-a vrlo je važan jer bi on omogućio održivost Centra. CRRM će biti, u skladu sa svojim osnovnim djelatnostima i stručnosti, jedan od najvažnijih mehanizama provedbe strategije.

Nadzor i procjena

U Međimurju trenutno ne postoji tijelo uprave ili privatna organizacija koja bi mogla pružiti uslugu nadzora i procjene provedbe javnom sektoru. Preduvjeti i osnova za razvoj takve organizacije bit će predviđeni u sklopu zakona o regionalnom razvoju¹³. Nadalje, trebat će uzeti u obzir dolazeće NUTS II definicije regija u Hrvatskoj, s obzirom na to da će one imati snažan utjecaj na organizacijsku strukturu institucija uključenih u razvojne procese u Međimurju, ali i u Hrvatskoj općenito.

Bit će razrađeno nekoliko mogućih opcija te će biti predložene najpraktičnije i najlogičnije strukture za potporu dugoročnom ruralnom razvoju, unutar okvira ukupnog razvoja Međimurske županije.

Novi zakon predlaže županije kao glavne administrativne strukture odgovorne za razvojne procese. U tom kontekstu, svaka županija morat će delegirati jednu agenciju koja će morati proći proces službene akreditacije, da bi time postala

¹³ Jednom kad se donese nacrt ovog zakona, slika o tome kako će on funkcionirati u praksi bit će mnogo jasnija. Zakon bi trebao biti predstavljen javnosti ove godine, nacrt bi trebao biti gotov do proljeća 2009., prema tome, dio ovog dokumenta koji se odnosi na taj zakon trebat će u budućnosti osvježiti.

PROVEDBA STRATEGIJE RURALNOG RAZVOJA

referentna točka za koordinaciju razvojnih procesa na lokalnoj i regionalnoj razini, a prema institucijama na nacionalnoj razini. Uzevši u obzir novu NUTS II podjelu regija u Hrvatskoj, akreditirana agencija će vjerojatno upravljati koordinacijom pomoći EU-a i IROP-om (Integrirani regionalni operativni programi). IROP su regionalni (NUTS II razina) operativni programi koji će sadržavati glavne prioritete i projekte koji su definirani u županijskim razvojnim strategijama. Akreditirane agencije bit će zadužene za pripremu županijskih strateških dokumenata, što ih čini idealnima za nadzor i procjene provedbe predloženih strategija i razvojnih planova.

Predviđene aktivnosti akreditiranih agencija zahtijevaju potrebna sredstva, a agencije bi trebale izbjegavati potencijalni sukob interesa. Iako je moguće da nadzor i procjenu obavljaju organizacije izravno uključene u provedbu, to dugoročno nije održivo. Naš je cilj imati jasnu strukturu za provedbu, nadzor i procjenu, što znači da bi one morale biti jasno odvojene. Ova činjenica podupire argument da su za gore navedenu svrhu potrebne nove strukture, posebno one koje bi bile odgovorne za upravljanje procesima koji se tiču hrvatske integracije u EU. Jedna od takvih struktura, koja je već ovdje predložena, jest Centar za ruralni razvoj Međimurja (CRRM).

Kao što je već izloženo, novi zakon predviđa akreditaciju županijskih razvojnih agencija kao referentnih točaka za razvojne procese i koordinaciju aktivnosti na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Preporuka je u tvom kontekstu preispitivanje uloge REDEA-e kao županijske razvojne agencije te pomak k postupnoj reorganizaciji u skladu s novim zakonom i razvojnim potrebama regije.

Objašnjenje: Jednom kad novi zakon bude izglasan, od akreditiranih regionalnih razvojnih agencija zahtijevat će se čitav niz novih aktivnosti. Prirodno je da REDEA preuzme ulogu takve agencije za Međimursku županiju, što znači nova zaduženja u vezi s koordinacijom razvojnih procesa na NUTS II razini te, prema potrebi, u suradnji s relevantnim ministarstvima. Od jednake je važnosti koordinacija razvojnih procesa unutar same županije, kao potrebnog preduvjeta za zastupanje interesa Županije na nacionalnoj i NUTS II razini. Jasno je da su te aktivnosti vrlo specifične, te zahtjevne što se tiče vremena, znanja i ljudskih resursa.

Za primjerenu organizaciju potrebnih struktura potrebna sredstva ne bi smjela ovisiti o otvorenom tržištu, jer bi u tom slučaju agencija bila prisiljena zanemarivati svoje glavne aktivnosti i samu svrhu, (koordinaciju razvojnih procesa i promociju županijskih interesa) zbog potrebe samofinanciranja na otvorenom tržištu. Reorganizacija agencije pruža idealnu priliku za uspostavu mehanizama nadzora i procjene kao dijela aktivnosti REDEA-e, a što je vrlo komplementarno s ulogama koordinacije, programiranja i planiranja koje će REDEA ubuduće i preuzeti.

PREPORUKA: Revizija uloge REDEA-e kao županijske razvojne agencije te postupna reorganizacija njezinih zaduženja prema pružanju usluga programiranja, planiranja, nadzora i procjene javnom sektoru.

17.6. Leader pristup

Leader je inicijativa Europske unije za podupiranje ruralnih zajednica radi poboljšanja kvalitete življenja i ekonomskog razvoja u tim sredinama. Leader pristup postao je ključni element strategija ruralnog razvoja zemalja EU-a, i kao takav prihvaćen je u RH, kao što se vidi iz plana za program IPARD Republike Hrvatske.

Leader je lokalni, "odozdo prema gore", pristup razvoju koji se temelji na osnivanju lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova ¹⁴). LAG je tijelo sastavljeno od sudionika iz privatnog i javnog sektora, povezanih u partnerstva kojima se identificira zajednička strategija i lokalni akcijski plan za razvoj Leader regije. LAG je jedna od originalnih, strateških odlika (karakteristika) pristupa Leader. U potpunosti kvalitetnim timom za provedbu, uz autonomiju za donošenje odluka, te s relativno velikim proračunom, LAG predstavlja novi oblik organizacije koji može znatno utjecati na institucionalni i politički balans Leader regije.

¹⁴ LAG će predstavljati ruralno područje s više od 5000, a manje od 150.000 stanovnika, uključujući male gradove i gradove s manje od 25.000 građana. Područje obuhvaćeno LAG-om bit će integralno u ekonomskom, društvenom i fizičkom (geografskom) smislu, te se neće preklapati s teritorijem drugih LAG-ova. Jedna fizička lokacija ne može pripadati više nego jednom LAG-u, znači LEADER-pristup označava jedno partnerstvo, jednu strategiju, na jednom, jedinstvenom, području.

PREPORUKE:

Županija treba definirati mjere koje bi trebale spriječiti (ograničiti) utjecaj na kontrolu i vođenje LAG-ova od strane različitih uskih interesnih skupina i lobija.

- Naučene lekcije i pozitivna iskustva iz Leader-projekata treba upotrijebiti i ugraditi, kad god je moguće, u ostale razvojne projekte.
- Treba koristiti Leader pristup i procedure u procesu formiranja ostalih lokalnih razvojnih programa, tj. LAG-ovima treba omogućiti da dizajn, provedbu, monitoring i procjenu svih ostalih mjera ruralnog razvoja prilagode lokalnoj situaciji, te s njom povezanim potrebama i prilikama.

MJERA: Poljoprivredni sektor: koristiti pristup javno-privatnog partnerstva (npr. za EU fondove - primjer finski Leader pristup). Ova mjera pomoći će malim poljoprivrednicima u povezivanju s velikim kompanijama, koristeći prodajne ugovore kojima bi se osigurali cjenovno konkurentni proizvodi za kompanije, a s druge strane poljoprivrednicima sigurnost prihoda. Ovaj se model također može koristiti za ulaz na velika tržišta, dajući poljoprivrednicima priliku za pristup velikim dobavljačima.

MJERA: Županija treba provoditi Leader pristup, organizirati ljude po modelu „odozdo prema gore“. (Primjeri u Karlovcu i Istri). Za to će biti dostupni fondovi u Ministarstvu poljoprivrede.

Glavni cilj Leader pristupa jest “promocija ruralnog razvoja kroz lokalne inicijative i partnerstva”. Detaljnije, ciljevi su:

- Razvoj kapaciteta i ohrabrenje ruralne populacije za zajednički pristup kroz kooperativne projekte.
- Razvoj integralnih lokalnih razvojnih strategija i priprema njihove provedbe.
- Promocija lokalnih inicijativa i partnerstva uključenjem lokalnih zajednica, zajedno s predstavnicima poslovnog i sektora javne uprave.
- Prijenos dostignuća, iskustava i stručnosti te prenošenje informacija i zaključaka umreženim povezivanjem.

Leader pristup definiraju sljedeći elementi:

- lokalne razvojne strategije, bazirane na teritorijalnom pristupu, a predložene za jasno definirane podregionalne ruralne sredine (teritorije);
- javno-privatno partnerstvo s izvršnim upravljačkim tijelom koje zastupa interese različitih skupina u ruralnoj populaciji;
- pristup “odozdo prema gore”, znači pristup donošenju odluka (upravljanju) gdje pripremu i provedbu lokalnih razvojnih strategija vode lokalne akcijske grupe;
- multisektoralni dizajn i provedba strategije koja se bazira na interakciji između sudionika i projekata iz različitih sektora lokalne ekonomije;
- uvođenje i provedba inovativnih pristupa razvoju;
- uvođenje i provedba projekata suradnje;
- umrežavanje među lokalnim partnerstvima.

Projekti koje su identificirali LAG-ovi u EU-u, a koji su provedeni pomoću Leader-okvira (pristupa), pokrivaju vrlo raznolik spektar sektora i pitanja. Slijede neki od oglednih primjera koji bi mogli ilustrirati potencijal za Leader pristup u Međimurju:

- “Reintegracija poljoprivrede u društveni život ruralne zajednice” (LAG Cuestas u Belgiji): projekt je fokusiran na potporu skladnijem suživotu i radu poljoprivrednika i lokalnih stanovnika, radi kolektivnog i individualnog promišljanja (planiranja) budućeg razvoja poljoprivrede u regiji. Glavni su ciljevi projekta: ostvarenje bolje predodžbe trenutnog i budućeg stanja poljoprivredne proizvodnje studijama, razvojem scenarija, otvorenim raspravama i sastancima; organizacija aktivnosti koje lokalnom stanovništvu omogućuju da “otkrije” poljoprivredne farme i njihovo funkcioniranje, gdje LAG djeluje kao posrednik između poljoprivrednika i lokalne zajednice; eksperimentiranje s novim pristupima diversifikacije i promocije djelatnosti na poljoprivrednim imanjima.
- “Mreža komplementarnih poduzetničkih inicijativa” (LAG Halkidiki, Grčka): glavni je cilj projekta osnivanje tvrtke koja bi funkcionirala kao klaster, tako što bi

grupirala svoje članove oko zajedničkih kooperativnih aktivnosti. Članovi dolaze iz različitih segmenata poljoprivrednog i turističkog sektora, te su visoko komplementarni, npr. restoran u clusteru nabavlja lokalno proizvedene namirnice, koje dobavljaju za to specijalizirani proizvođači uključeni u cluster.

- “Uvođenje novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija u sektor proizvodnje ovčjeg mlijeka” (LAG “Mendinet” u Španjolskoj)
- “Održivi centar za hranu i poljoprivredu” (LAG Wealden and Rother u Ujedinjenom Kraljevstvu): projekt nastoji stimulirati razvoj održivih ruralnih ekonomskih sredina; povećati, diversifikacijom, broj i raznolikost poslovnih subjekata koji koriste poljoprivredno zemljište; poduprijeti i poboljšati krajobraznu i biološku raznolikost; smanjiti negativni ekološki utjecaj duljine nabavnog lanca hrane; poboljšati pristup lokalno proizvedenim, svježim i zdravim namirnicama; poticati šire sudjelovanje u stručnom usavršavanju i obrazovanju.

18 | FINANCIRANJE I POTPORA RURALNOM RAZVITKU

18.1. Financijska sredstva raspoloživa na državnoj razini

Potpora ruralnom razvoju u Hrvatskoj se ostvaruje aktivnostima nekoliko ministarstava, koja svojim strategijama, programima i proračunima doprinose, izravno ili neizravno, ruralnom razvitku Hrvatske. Određena sredstva dodjeljuju se na osnovi unaprijed definiranih kriterija raspodjele, a pri određenima se koristi projektni pristup koji podrazumijeva natječajne za dobivanje sredstava. Najvažnija po obimu i utjecaju na ruralna područja jesu sredstva koja se plasiraju kroz različite programe Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (MPRRR).

Razina proizvodnje, spremnost za ulaganje, kvalitetne projektne ideje, sufinancijska potpora županija i općina, sve su to činitelji koji utječu na razinu sredstava koja iz proračuna MPRRR-a završe u Medimurju. Zato stalni cilj treba biti maksimiziranje sredstava koja se od državnog proračuna alociraju u Medimurje i njihova upotreba za najsvrhovitije projekte.

Uloga Županije i Centra za ruralni razvoj može biti važna ne samo u potpori za koju oni izravno konkuriraju nego i u smislu da na neizravan način povećaju transfere u Medimurje pružanjem kvalitetnog servisa medimurjskim poljoprivrednicima. Znači, njihove aktivnosti trebaju biti usmjerene na:

- pripremu kvalitetnih projekata za potrebe Županije,
- potporu i edukaciju poljoprivrednika u pripremi dokumentacije za registraciju i pripremu projekata,
- omogućavanje pristupa informacijama svim zainteresiranima u Medimurju o mogućnostima za korištenje sredstava osiguranih iz proračuna Hrvatske.

18.1.1 Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja

Reformom sustava potpore u poljoprivredi, uvođenjem registra poljoprivrednih gospodarstava i zakonskim reguliranjem agrarne politike 2002. godine postavljen je temelj za razvoj hrvatske poljoprivrede. Osnovne su karakteristike te reforme bile utvrđivanje razlike između komercijalnih i nekomercijalnih gospodarstava i uvođenje nekoliko različitih modela potpora u poljoprivredi koji se odnose na dodjelu nepovratnih novčanih sredstava:

1. Model poticanja proizvodnje

Namjena je ovog modela poticanje proizvodnje koja obuhvaća: ratarske kulture, sadni materijal, višegodišnje nasade, preradu ploda maslina i maslinovo ulje, stočarstvo i stočarske proizvode, ekološku proizvodnju, ribarstvo. Korisnici su ovog modela poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava (fizičke i pravne osobe). Unutar modela poticanja proizvodnje isplaćuju se godišnji iznosi po proizvodnoj jedinici i jednokratna plaćanja (pri podizanju nasada i u dijelu stočarske proizvodnje).

2. Model potpore dohotku

Potpore dohotku je potpora nevezana uz proizvodnju, a namijenjena je malim, nekonkurentnim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, čiji su članovi starije životne dobi, ali još uvijek radno aktivni. Cilj je njihovo zbrinjavanje i osiguranje primjerenijeg životnog standarda njegovim članovima, uz stvaranje pretpostavke za postupno smanjenje njihove aktivnosti u poljoprivredi.

3. Model kapitalnih ulaganja

Investicijska potpora podrazumijeva dodjelu nepovratnih sredstava ili sudjelovanje u financiranju ukupne vrijednosti investicije koja je financirana iz vlastitih sredstava ili za koju je financijska institucija odobrila kredit ili novčani zajam za ulaganja u poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo. Potpora iznosi 40% za tzv. jednostavne investicije, odnosno 50% vrijednosti investicije bez PDV-a za složene investicije.

4. Model ruralnog razvitka

Resorno ministarstvo poljoprivrede osnovalo je 2003. godine Upravu za održivi razvitak seoskog prostora, koja je nedavno preimenovana u Upravu za ruralni razvoj. Osnivanjem te uprave počelo je sustavno poticanje ruralnog razvoja. Zakonom o državnoj potpori Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja određena su četiri modela potpore, od kojih je jedan Sufinanciranje modela ruralnog razvitka. Cilj je ovog modela: zadržati postojeću populaciju u ruralnim krajevima, izjednačiti kvalitetu življenja u ruralnim i urbanim sredinama, potpomagati naseljavanje u ruralne sredine i podupirati povećanje konkurentnosti proizvodnje u ruralnim sredinama, te tako povisiti prihode poljoprivrednika koji u njima žive i rade.

Ovaj model ima tri programa:

■ Program razvitka seoskog prostora

Program se sastoji od 10 mjera unutar kojih se tijekom godine raspisuju natječaji koji se uglavnom odnose na uređenje i opremanje objekata za skladištenje i preradu proizvoda, sufinanciranje rada udruga i zadruga, sufinanciranje edukacije, na poboljšanje turističke ponude u ruralnom prostoru, opremanje objekata u poljoprivrednim srednjim školama itd.

Ministarstvo svake godine povećava iznos namijenjen za mjere iz Programa ruralnog razvoja, tako je za 2008. godinu bilo osiguralo 456,5 milijuna kuna, što je za 234% više u odnosu na ukupno odobrena sredstva prethodne godine.

■ Marketinška priprema poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Cilj je programa pridonijeti konkurentnosti poljoprivrednog sektora poticanjem prodaje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kako na domaćem turističkom tržištu, tako i na stranim tržištima, potporom istraživanju tržišta, unapređenju kvalitete poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i promotivnih aktivnosti te zaštitom hrvatskih autohtonih, prehrambenih proizvoda.

■ Program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina

Program se odnosi na očuvanje izvornih vrsta i pasmina domaćih životinja. Korisnici novčane potpore jesu komercijalna ili nekomercijalna poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina provode Hrvatski stočarski centar, koji vodi središnju bazu podataka o životinjama, i Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.

18.1.2. Ministarstvo turizma

Ministarstvo turizma RH trenutno provodi sljedeće programe potpore i poticaja u turizmu:

- Program poticanja, zaštite, obnove i uključivanja u turizam kulturne i prirodne baštine u turistički nerazvijenim područjima
- Program kreditiranja «Poticaj za uspjeh» s potprogramom «Pod stoljetnim krovovima»
- Poticanje turističkih tematskih putova
- Poticanje izrade izvornih hrvatskih suvenira
- Poticaji za povećanje konkurentnosti turističkog tržišta
- Sufinanciranje turističkih projekata kojima su odobrena sredstva iz međunarodnih fondova
- Program kreditiranja «Razvoj turizma na selu».

Ministarstvo turizma RH je 2008. godine provelo tri natječaja za dodjelu ukupno 9,5 milijuna kuna u sklopu svojih programa za razvoj turizma - Baština u turizmu, Tematski putovi i Izvorni suvenir. Nadalje, u okviru programa Poticaj za uspjeh Ministarstvo za izgradnju obiteljskih hotela posreduje pri kreditima čiji je rok otplate 15-20 godina, s dvije godine počeka uz 2% promjenjivih kamata. Oko 25% ove vrste turističkih objekata u posljednjih pet godina građeno u ruralnom prostoru.

Hrvatska turistička zajednica osnovala je Ured za kulturni turizam, koji raspolaže svojim vlastitim proračunskim sredstvima. Većina tih sredstava alocira se u dvije glavne aktivnosti, a to su financijski poticaj razvoja kulturnih atrakcija i događanja te program obrazovanja, kojih se znatan dio nalazi u ruralnom prostoru Hrvatske.

Oba gore navedena ministarstva pripremaju novi paket zajedničkih mjera za razvoj ruralnog turizma.

18.2. Sredstva na županijskoj i općinskoj razini

18.2.1. Županijska razina

Županija je, počevši od 2004. godine, namijenila sredstva za poticaj poljoprivrede. Osnovne su karakteristike ove potpore da se sredstva i broj mjera uvećavaju iz godine u godinu; da se smanjuje udio tržišnih mjera s 35% u 2004. na 16% 2007. godine; da se povećava investicijska potpora s 48% na 49% i potpora ruralnom razvoju s 18% na 30%. Ako bismo mjere koje Županija omogućuje poljoprivrednicima svrstali po kriterijima EU-a, vidjeli bismo da 16% otpada na potporu tržištu, tj. stup 1, a ostalih 84% na potporu ruralnom razvoju kroz stup 2. Ovakva je raspodjela poželjna jer se i preko Ministarstva poljoprivrede omogućuje znatna potpora stupu 1, a i potpora ruralnom razvoju ekonomski je, socijalno i ekološki efikasnija od tržišne potpore.

Ovo su dobri trendovi koje treba nastaviti s obzirom na to da se ostvaruje znatno veći efekt na poljoprivredu i ruralni razvoj ako se proračun povećava i ako se potpora osigura kroz investicije, čime se povećava konkurentnost poljoprivrednika. Pravci koji bi trebali karakterizirati buduću županijsku potporu jesu:

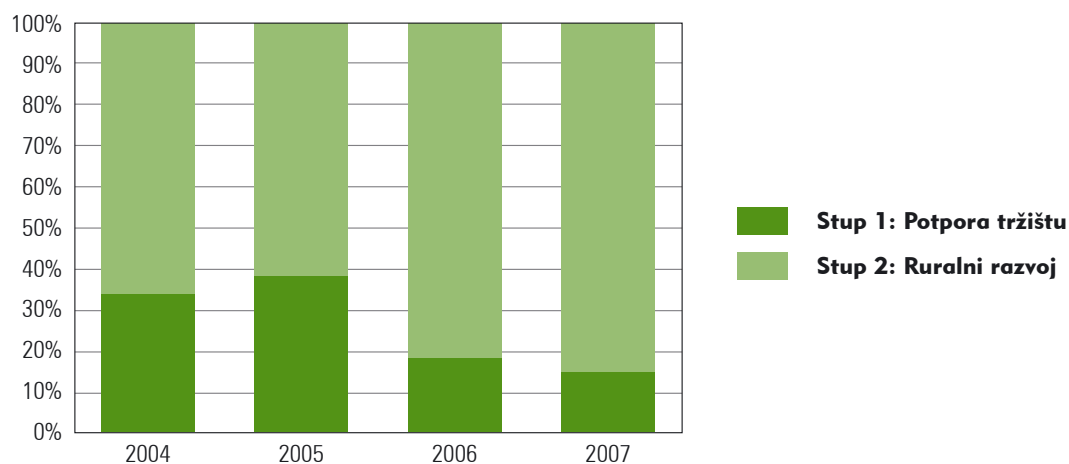
- nastavak trenda rasta povećanja proračuna;
- nastavak povećanja investicijske i potpore ruralnom razvoju;
- nastaviti i dodatno unaprijediti dobru praksu uključivanja korisnika u definiranje mjera potpore;
- uvođenje investicijske potpore za one investicije koje mogu predstavljati limitirajući faktor u proizvodnji, nakon priključenja EU-u;
- definirati mjere koje bi bile usmjerene na grupne aktivnosti kao što su zadruge ili strojni prstenovi;
- kreirati mjere koje će promovirati i ostvarivati sinergijski efekt i time privući dodatna sredstva i investicije (projekti koofinanciranja);
- koristiti u što većoj mjeri projektni pristup prilikom provođenja mjera, koji će ostaviti određenu slobodu korisnicima u definiranju njima najpotrebnijih mjera i aktivnosti;
- unaprijediti sustav kontrole poticaja i provjere rezultata pojedinih mjera;
- povezati u uvjetovati određene mjere podupiranjem uvođenja kvalitete (vidi aneks 10).

PROVEDBA STRATEGIJE RURALNOG RAZVOJA

Tablica: Županijski poticaji za poljoprivredu

	2004	2005	2006	2007
Subvencije za okrupnjavanje i povećanje posjeda polj. zemljišta	177,375	190,145	540,350	637,760
Subvencije za nabavu voćnih sadnica i loznih cjepova	249,975	286,059	349,801	599,112
Podizanje novih plastenika/staklenika	223,855	256,630	249,961	58,000
Subvencije za razvoj proizvodnje mlijeka i mesa u govedarstvu	343,200	353,600	320,000	300,000
Subvencije za uzgoj i držanje rasplodnih koza i jarčeva		93,200	99,990	100,007
Subvencije za premije osiguranja višegodišnjih nasada i povrća			91,832	100,000
Protugradne mreže			599,400	553,000
Ekološka poljoprivreda			100,512	100,000
Ukupno poticaji	994,405	1,179,634	2,351,846	2,447,879

Grafikon: Razdioba između tržišnih poticaja i poticaja ruralnom razvoju

18.2.2. Općinska razina

U Medimurju postoje 22 općine i 3 grada i većina ih nema na raspolaganju znatnija sredstva za financiranje i potporu poljoprivrednim projektima i investicijama. Međutim, pojedini gradovi i općine, kao što su Prelog, Kotoriba i Donji Kraljevec, koriste dio svojih proračuna za subvencioniranje poljoprivredne proizvodnje.

18.3. Instrumenti za pomoć pristupu EU-u – Fond za ruralni razvoj IPARD

18.3.1 Prekogranična suradnja (CBC) u Međimurju

Za županiju koja graniči s dvije države članice EU-a prekogranična se suradnja, naravno, drži važnom i transverzalnom temom koja bi mogla utjecati na većinu ili sve ekonomske sektore.

Takav oblik suradnje stup je i osnova regionalnog razvoja EU-a te se tako preraspodjeljuju integracijske strategije i važna financijska sredstva, na redovnoj osnovi, u pogledu razvoja prekogranične suradnje među pojedinim zemljama članicama, ali i među zemljama članicama i zemljama koje to tek trebaju postati. U Međimurju je provedeno ukupno 11 projekata prekogranične suradnje s Mađarskom i/ili Slovenijom, a svi su oni dio susjednih programa (INTERREG/Phare). To čini Međimurje područjem s najvećom koncentracijom projekata EU-a koji se odnose na prekograničnu suradnju, u jugoistočnoj Europi. Od 2008. g., pa najmanje u idućih sedam godina, projekti prekogranične suradnje nastavljat će se utemeljivati kao važna komponenta instrumenata pretpristupne pomoći.

Ciljevi instrumenata pretpristupne pomoći i prekogranične suradnje u prvom su redu društveni i ekonomski razvitak prekograničnih regija, ali ova suradnja za cilj ima i pripremu lokalnih interesnih grupa za rad s instrumentima koji su već odavno u uporabi unutar zemalja članica EU-a. Upravo je to razlog zbog kojeg su propisi navedene prekogranične suradnje odraz propisa Europskog fonda za ruralni razvitak. Stoga je potrebno razumjeti relativnu složenost instrumenata pretpristupne pomoći kao pripremu za pristup EU-u, a ovo se odnosi na međugraničnu suradnju (komponenta II), kao i na ruralni razvoj (komponenta V). Unutar županije dolazi do ostvarenja dodatnih projekata koji se odnose na prekograničnu suradnju, a što ih je više, to će Županija prije biti spremna da se pridruži EU-u te da apsorbira strukturne fondove. Isto vrijedi i za Europski fond za ruralni razvitak.

Prekogranična se suradnja u Međimurju stoga treba smatrati alatom koji ima tri osnovna cilja:

- navedeni pristup prekogranične suradnje, te takav način razmišljanja, vrlo će vjerojatno priskrbiti sredstva za ostvarenje nekih ciljeva koji su definirani Strategijom,
- partnerstvo sa slovenskim i mađarskim interesnim skupinama,
- pripremu Međimurja za integraciju unutar EU-a.

Opća preporuka

Može se reći da su u Međimurju, što je svakako iznimka na području jugoistočne Europe, postignuti kvalitativni ciljevi koji se odnose na prekograničnu suradnju. Pretpostavka je da će broj projekata osnovan pod okriljem prekogranične suradnje (iz Europskog fonda za ruralni razvoj u zemljama članicama) biti jednak ili čak veći od onog koji se nalazi pod okriljem susjednih programa (INTERREG/PHARE). Stoga bi županija, da zadrži prednost nad ostalim hrvatskim županijama, trebala posebno naglasiti sadržaj i važnost inicijativa koje se odnose na prekograničnu suradnju; kvantitativni aspekti ne bi trebali biti toliko važni.

18.3.2. Glavne karakteristike prekograničnih programa sa Slovenijom i Mađarskom

Europska komisija i određene zemlje partneri odobrili su dva prekogranična programa; jedan sa Slovenijom, a drugi s Mađarskom. Ovi programi opisuju prioritete prekogranične suradnje te mjere koje je potrebno primijeniti kroz navedene programe. Naime, programi pokrivaju proračun u razdoblju od 2007. do 2013. godine, što znači da će se početi primjenjivati od 2008. do najkasnije 2014. godine (posljednji projekti bit će privedeni kraju 2016./2017. g.). Program će se primjenjivati, većinom ili pak isključivo, putem zajedničkih prijedloga (potrebno je da obje zemlje sudjeluju u donošenju prijedloga i odluka). Prijedlozi će se donositi na godišnjoj osnovi (npr. jedan prijedlog po godišnjoj financijskoj raspodjeli), ili, kako je to slučaj za Sloveniju/Hrvatsku, na trogodišnjoj osnovi (jedan prijedlog iznese se 2008. godine i vrijedi za iduće tri). U ovom potonjem slučaju, sljedeći prijedlog bit će iznesen 2010. g. Gotovo svi tipovi organizacija i

institucija koji se nalaze u Međimurju, izuzevši prijedloge malih i srednjih poduzetnika¹⁵ imaju pravo predati prijavu. Četiri su osnovne značajke projekta prekogranične suradnje:

- neprofitabilnost
- zajednički razvoj i/ili primjena, pri čemu svaku zemlju sudionicu zastupa najmanje jedan član
- dosljednost u odnosu na mjere i postupke koji su opisani unutar programa međugranične suradnje te iznošenje prijedloga; ovo podrazumijeva riješena prekogranična pitanja
- u Hrvatskoj najmanje 15% javnog sufinanciranja mora dolaziti od partnera koji rade na projektu.

Razdoblje koje je pokriveno navedenim instrumentima pretprijetne pomoći dovoljno je dugačko da dopusti razmatranje dužih strategija, a ne da se sve pokuša riješiti jednokratnim akcijama (npr. koji bi se projekti prvi trebali predati na razmatranje, kako bi se mogli razviti navedeni projekti te redosljed prijedloga vezan uz te projekte, postoje li poveznice između projekata na relaciji Slovenija-Međimurje te Mađarska-Međimurje?). Stoga je vrlo važno dobro poznavati sveukupne programe, posebno zato što pojedini programi već rezultiraju preciznim odlukama, idejama i projektima.

Opća preporuka

Razdoblje primjene programa dovoljno je dugo i proračuni su dovoljno veliki da bi se program prekogranične suradnje mogao uklopiti kao potpuna komponenta strategije ruralnog razvoja. Zemljopisni položaj Međimurja također ide u korist sustavne integracije svih aspekata međugranične suradnje u svim sporednim sektorima plana na ruralni razvoj. Sljedeća pitanja trebala bi biti postavljena za svaku pojedinu tematiku:

- Kako određena komponenta prekogranične suradnje, s jednim ili drugim partnerom, može doprinijeti poboljšanju situacije?
- Kako bi program prekogranične suradnje mogao financijski doprinijeti aktivnostima koje je potrebno provesti? Tko su najbolji potencijalni partneri, kako u Međimurju, tako u ostalim zemljama partnerima?

18.3.3. Sudjelovanje REDEA-e u programima prekogranične suradnje

Trenutno REDEA istodobno obavlja funkciju pružatelja usluga potpore potencijalnim kandidatima za prijavu i podnošenje prijedloga vezanih uz projekt prekogranične suradnje, ali i kao vodeći partner koji podnosi zahtjeve te izravno primjenjuje svoje vlastite projekte. Ovo je uvelike doprinijelo tome da Međimurje postane jedno od najiskusnijih i najuspješnijih područja na polju prekogranične suradnje na području jugoistočne Europe (od ukupno 11 projekata koji su osnovani pod okriljem susjednih programa INTERREG/PHARE, čak je tri provela REDEA). Međutim, ova je situacija dugoročno neodrživa i može čak postati proturječna obvezi REDEA-e s obzirom na razvojne trendove i stvaranje novih struktura za upravljanje regionalnim razvojem. Prije svega se ovo odnosi na poslove vezane uz organizaciju i planiranje na NUTS II razini i potrebi da se postavi kvalitetni mehanizmi za praćenje i evaluaciju provedbe županijskih strateških i planskih dokumenata. Pored toga, obveza je agencije pružanje potpore lokalnim interesnim skupinama, a ne njihova zamjena. Budući da potreba u gospodarstvu i u javnom sektoru sve više ide u smjeru formiranja novih specijaliziranih usluga koje jasno mogu prikazati «vrijednost za novac», nužno je uzeti u obzir stvaranje novih stručnih tijela kroz čije će se usluge moći ostvariti kvaliteta i dodatna vrijednost u gospodarstvu. Primjeri takvih institucija su brojni, a u Međimurju je već formirana Međimurska energetska agencija (MENE) te je u završnoj fazi priprema Tehnološko-inovacijskog centra (TIC). U kontekstu ruralnog razvoja trebalo bi osnovati Centar za ruralni razvoj, koji bi preuzeo velik dio odgovornosti za provedbu Strategije ruralnog razvoja, ali i razvio niz mehanizama i usluga za potporu gospodarstvu u skladu s ROP-om, Strategijom ruralnog razvoja Međimurja, te dugoročnim planovima za ruralni razvoj EU. Dakle, situacija u kojoj REDEA priprema planske i strateške dokumente, priprema projektne prijedloge, direktno radi na provedbi projekata, te je zadužena za praćenje i evaluaciju, dugoročno bi mogla ugroziti kvalitetu obavljenog posla i vjerodostojnost agencije u pogledu njezine glavne uloge dizajnera i pokretača primjene razvojnih strategija.

¹⁵ Međutim, mali i srednji poduzetnici mogu i trebali bi biti uključeni u prekogranične projekte. Oni to mogu postići posredovanjem gospodarske komore, trgovačkog sindikata, udruženja poduzetnika, udruga koje su zakonski registrirane itd.

PROVEDBA STRATEGIJE RURALNOG RAZVOJA

Uzevši u obzir tu pretpostavku, posebne preporuke bile bi sljedeće:

- REDEA bi trebala nastaviti djelovati kao svojevrsna informacijska služba u pogledu prekogranične suradnje: trebala bi informirati i organizirati lokalne interesne skupine o rasporedu donošenja prijedloga; i dalje bi trebalo olakšavati uspostavu partnerskih odnosa, pomagati potencijalnim podnositeljima prijave pri organizaciji usluga vezanih uz projekt, surađivati s nacionalnim i općim upraviteljskim strukturama koje se odnose na prekograničnu suradnju. Potreba za ulaganjem u izgradnju kapaciteta s ciljem postavljanja optimalnog sustava upravljanja razvojem na županijskoj razini i dalje raste. Županija će nastojati održati svoju prednost poboljšavajući važnost i kvalitetu projekata, a razvoj administrativnih kapaciteta, usmjeravati prema razvoju novih i specijaliziranih usluga. Čak i ako bi tko stekao dojam da kapaciteti vezani uz procedure EU-a nisu još uvijek na razini, u usporedbi s ostalim regijama jugoistočne Europe Medimurje je najdalje doguralo. Također se treba uzeti u obzir i činjenica da će nacionalne i zajedničke upravljačke strukture prekogranične suradnje najvjerojatnije primjenjivati svoje vlastite aktivnosti poučavanja i podizanja svijesti.
- Mandat vezan uz prekograničnu suradnju na području ruralnog razvoja trebao bi biti predan Centru za ruralni razvoj: usput bi trebalo provesti sustavno istraživanje koje će povezivati tematiku ruralnog razvoja i inicijative poduzete unutar prekogranične suradnje; trebalo bi predati bazu podataka koja će sadržavati sve potencijalne sudionike, kao i sve projekte prekogranične suradnje; trebalo bi provesti istraživanje vezano uz potencijalne partnere iz drugih zemalja; organizirati okrugle stolove na kojima će sudjelovati interesne skupine iz svih zemalja, a svrha tih sastanaka biti će određivanje ideja i metodologija koje će se odnositi na projekt prekogranične suradnje. Ovdje ne postoji potreba za naglašavanjem činjenice da su prioriteta i mjere, sadržani unutar obaju prekograničnih programa (vidi tekst gore), odraz mjera koje su već unaprijed određene Planom za ruralni razvoj. Poveznica je i više nego očita; uloga Centra za ruralni razvoj je da poradi na izvedivosti pojedinih inicijativa te metoda koje je potrebno provesti.
- REDEA bi, u ovoj fazi, trebala nastaviti s pripremom i podnošenjem zahtjeva te ispravnim primjenjivanjem projekata prekogranične suradnje, jer je to naime jamstvo Županiji da osigura dovoljan iznos unutar fonda za prekograničnu suradnju. Međutim, ovi bi se projekti postupno trebali koncentrirati na dugoročne probleme te bi trebali osigurati dobit potencijalnim interesnim skupinama unutar županije (a ne se natjecati protiv potencijalnih interesnih skupina). Gore navedeni problemi mogli bi biti sljedeći:
 - sva pitanja koja uključuju prijenos znanja i vještina iz zemalja članica u smjeru županija
 - sva pitanja koja bi trebala pripremiti Županiju za razumijevanje i rad s financijskim instrumentima koji su već odavno u uporabi u Europskoj uniji.
- Procjena i nadzor trebali bi postati glavna os sudjelovanja agencije REDEA unutar programa EU-a koji se odnose na prekograničnu suradnju. U ovom smislu potrebno je spomenuti da visoka koncentracija projekata koji se nalaze pod okriljem susjednih programa čine Medimurje eksperimentalnim područjem na kojem se aktivnosti procjene mogu početi odvijati prije same primjene projekata vezanih uz instrumente pretpriputne pomoći, što u određenoj mjeri krči put primjeni programa prekogranične suradnje. Pod pretpostavkom da partner u jednoj od susjednih, graničnih država pokaže zanimanje za to, trebalo bi biti moguće predati prijedlog za projekt prekogranične suradnje koji za cilj ima procjenu postignuća prijašnjih programa susjednih država. U svrhe procjene i praćenja, REDEA bi trebala pokušati ostvariti dolje navedene ciljeve:
 - razumijevanje utjecaja prethodnih i projekata koji su u tijeku te problema i ograničenja kojima su suočeni navedeni projekti, što će pomoći pri definiranju novih ideja i metodologija koji će se koristiti u prekograničnoj suradnji.
 - izgradnjom vlastitih kapaciteta za procjenu i nadzor provedbe projekata, REDEA bi se mogla etablirati (a time i županija) te biti priznata i prihvaćena od državne vlasti, europske zajednice i država članica kao resursna organizacija; za sada je ona samo primatelj pomoći među mnoštvom drugih primatelja. Gore navedeno omogućilo bi REDEA-i da postigne jednu višu razinu te da si stvori nove mogućnosti financiranja u kontekstu pristupanja Hrvatske EU i otvaranjem brojnih novih izvora financiranja iz fondova EU.

18.4. Strukturni fondovi EU-a

Nakon službenog pristupanja Hrvatske EU-u, Medimurje će imati pristup strukturnim fondovima Unije (Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond) i Kohezijskom fondu zajedno s Općom poljoprivrednom politikom, strukturnim i kohezijskim fondovima koji čine veliku financijsku skupinu EU-a, te većina ukupne potrošnje EU-a otpada upravo na njih. Oni će dakle predstavljati važnu polugu za ruralni razvoj županije.

Strukturni i kohezijski fondovi zapravo su sredstva koja EU doznačuje u dvije glavne svrhe: za potporu siromašnijim regijama u Europi i kao pomoć za integraciju europske infrastrukture, posebno u sektoru transporta. Trenutni programi aktivni su unutar razdoblja od 2007. do 2013.

18.4.1. Ciljna područja

Za navedeno razdoblje određena su tri ciljna područja, a ukupan proračun za to iznosi 347 milijardi eura:

- **Konvergenција (Ciljno područje 1):** Ovaj cilj pokriva regije i područja čiji je BDP po glavi stanovnika manji od 75% u odnosu na prosjek EU-a; opći cilj je ubrzanje gospodarskog razvoja navedenih područja. Financiranje obavljaju Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond te Kohezijski fond. Prioriteti su u ovom slučaju sljedeći: ljudski i fizički potencijal, inovacija, društvena, ekološka i administrativna učinkovitost. Proračun koji je raspodijeljen za ovaj cilj daleko je najveći od svih.
- **Regionalna konkurentnost i zapošljavanje (Ciljno područje 2):** Ovaj cilj pokriva cjelokupni teritorij EU-a, osim regija koje su pokrivene konvergencijskim ciljem. Ovdje je cilj jačanje konkurentnosti, porast stope zaposlenosti te privlačnost spomenutih regija. Glavne teme ovdje su inovacija, promocija poduzetništva i zaštita okoliša. Financiranje obavljaju Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond.
- **Teritorijalna suradnja (Ciljno područje 3):** Ova se stavka zasniva na INTERREG inicijativama te trenutnim inicijativama koje se odnose na prekograničnu suradnju. Financiranje obavlja Europski fond za regionalni razvoj. Cilj je ovdje promoviranje suradnje među europskim regijama, razvoj zajedničkih rješenja u pogledu razvoja urbanih, ruralnih i priobalnih područja, kao i gospodarski razvoj i upravljanje okolišem. Ovaj se cilj dijeli na tri glavna smjera: prekogranična suradnja, međudržavna suradnja te međuregionalna suradnja. Za ovaj je aspekt proračun daleko najniži od svih (oko 7/8 milijardi €); međutim, zbog zemljopisnog položaja Medimurja ovo bi mogla biti vrlo korisna i važna prilika.

18.4.2. Financijska sredstva i instrumenti

Gore navedeni ciljevi bit će ostvareni programima koji se financiraju putem sljedećih instrumenata:

- **Europski fond za regionalni razvoj (ERDF):** ERDF će podupirati programe koji se posvećuju regionalnom razvoju, ekonomskim promjenama, poboljšanoj konkurentnosti i teritorijalnoj suradnji širom EU-a. Prioriteti financiranja uključuju istraživanja, inovacije, zaštitu okoliša i sprečavanje rizika, dok ulaganje u infrastrukture i dalje ima važnu ulogu, posebno u najslabije razvijenim regijama.
- **Europski socijalni fond (ESF):** ESF će se fokusirati na četiri ključna područja: povećanje prilagodljivosti radnika i poduzeća; povećanje pristupa zapošljavanju i sudjelovanje na tržištu rada; jačanje socijalne uključenosti borbom protiv diskriminacije i olakšavanje pristupa tržištu rada za osobe koje se nalaze nepovoljnoj situaciji; te promoviranje partnerstva, u svrhu reforme na području zapošljavanja i socijalnog uključenja.
- **Kohezijski fond:** Financiranje putem Kohezijskog fonda namijenjeno je onim državama čiji bruto nacionalni prihodi iznosi manje od 90% prosjeka EU-a. Kohezijski fond pridonosi intervencijama na polju transeuropske transportne mreže. Ovaj fond zasad pokriva zemlje članice, kao i Grčku, Portugal i Španjolsku, na tranzicijskoj osnovi.

Većinu financiranja ne isplaćuje izravno Europska komisija, već se ono provodi putem državnih i regionalnih vlasti zemalja članica.

18.4.3 Programiranje

Programiranje i osmišljavanje aktivnosti koje se financiraju iz strukturnih i kohezijskih fondova, provodi se na tri različite razine:

- Na razini EU-a prioriteti su određeni unutar Strateških smjernica zajednice (CSG) te je tako zadan okvir za sve akcije koje se mogu poduzeti korištenjem sredstava iz fondova.
- Na državnoj razini: Unutar ove razine svaka zemlja članica posjeduje svoj vlastiti državni referentni strateški okvir (NSRF) unutar kojeg su definirani prioriteti za zemlju članicu, a koji su u skladu s državnom politikom određene zemlje.
- Na razini regije (NUTS III): Svaka pojedina regija sastavlja svoj operativni program koji odražava njezine potrebe. Iako postoji fleksibilnost, prioriteti regije moraju biti u skladu sa NSRF-om.

18.4.4. Preporuke

- Pristup strukturnim fondovima, kao i Kohezijskom fondu, dugotrajniji je proces i kao takvog ga treba i percipirati; potrebno ga je shvatiti kao dio dugoročne strategije. Međutim, najbolji način za pripremu za korištenje strukturnih fondova jest fokusiranje na instrumente pretpriputne pomoći i inicijative poduzete i financirane u sklopu nje. Pravila spomenute politike su odraz propisa i pravila strukturnih fondova. Primjena projekata koje financira takva politika prvi je korak prema korištenju strukturnih fondova.
- Daljnje sudjelovanje Međimurja u programima koje financiraju strukturni fondovi i Kohezijski fond trebalo bi biti pripremljeno u suradnji s nacionalnim vlastima i partnerima na regionalnoj razini. Prioriteti definirani za ovo područje trebali bi biti što je moguće više uključeni u NSRF te Regionalni operativni program. REDEA će, naravno, imati glavnu ulogu prilikom uspostave opisane suradnje i koordinacije.
- Drugi mogući način pripreme Međimurja za prijavu i korištenje strukturnih fondova je učenje na primjeru Slovenije i Mađarske. Prijenos znanja i iskustva na polju strukturnih fondova čak bi i mogao biti cilj projekta prekogranične suradnje koji bi vodila agencija REDEA.

19 | FINANCIJSKE MJERE ZA MIKRO, MALE I SREDNJE PODUZETNIKE NA ŽUPANIJSKOJ RAZINI

ARGUMENT: Poboljšani pristup kreditiranju mikro, malih i srednjih poduzetnika u poljoprivrednom i turističkom sektoru.

Financiranje mikro, malih i srednjih poduzetnika promiče razvoj privatnog sektora i državnog poduzetništva, što će rezultirati prilikama za stvaranje prihoda i poboljšanje ukupne društveno-gospodarske situacije te, u skladu s tim, otvaranje novih radnih mjesta. Razvoj sektora mikro, malih i srednjih poduzetnika također može uvelike olakšati problem nezaposlenosti. Iako je navedeni sektor važan čimbenik za gospodarski rast i otvaranje radnih mjesta u Međimurskoj županiji, potpuno je isključen iz bankarskog sektora. Stoga manjak sredstava za financiranje predstavlja glavnu prepreku za rast i razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva u Međimurskoj županiji.

Iako je pristup financiranja putem bankarskog sustava za mikro i mala poduzeća lakši u Hrvatskoj nego u susjednim zemljama izvan EU-a, još uvijek nije ispunjena većina zahtjeva potražnje koji se nalaze na donjem dijelu tržišne ljestvice. U razgovoru s nekoliko tvrtki koje djeluju na županijskom području te na temelju studije koja je nedavno provedena zajedničkom suradnjom Organizacije za gospodarski razvoj i suradnju te Europske banke za izgradnju i razvoj, vidljivo je da velik dio mikro, malih i srednjih poduzetnika drži da je vrlo teško dobiti kratkoročne zajmove banaka, te je stoga još jako izražen utjecaj takozvanih internih fondova (npr. vlastiti fondovi, prijatelji, obitelj, doznake iz inozemstva), čak i za najmanja poduzeća.

19.1. Povećanje sredstava Garancijskog fonda za ruralni razvoj

Cilj Županije trebao bi biti da privuče i osigura dodatna financijska sredstva od države, a posebno od Ministarstva poljoprivrede, gospodarstva i turizma, Europske banke za obnovu i razvoj, međunarodnih institucija te, u skorašnjoj budućnosti, od strukturnih/kohezijskih fondova za ruralni razvoj EU-a, a u svrhe razvoja i poticaja mikro, malih i srednjih tvrtki. Prema mišljenju i izjavama Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva, Međimurska je županija jedna od prvih u Hrvatskoj koja bi trebala dobiti sredstva za financiranje nekoliko projekata koji su već prethodno odobreni.

Županija bi trebala osnovati i definirati posebna područja unutar svog vlastitog teritorija koja se odlikuju najbogatijom proizvodnjom te imaju najperspektivnije mogućnosti za mikro i male poduzetnike. Isto tako, trebala bi podržati navedena područja putem županijskog proračuna, uvrštavajući pritom nekoliko preporuka navedenih u donjem tekstu.

Dokazano je da bi u smislu fondova u Međimurskoj županiji bilo najbolje utemeljiti/osnovati Garancijski fond (GF) za ruralni razvoj, i to koristeći načela koja je Američka agencija za međunarodni razvoj osmislila izričito za Hrvatsku. Podrazumijeva se i sasvim je jasno da svaka županija u Hrvatskoj ima svoje posebne zahtjeve i potrebe, koje će iziskivati određene promjene Garancijskog fonda, međutim, opće smjernice navode na postupke koji će služiti u svrhe započinjanja i primjene faza GF-a, a s njima se može odmah započeti, i to s minimalnim troškovima. Na lokalne mikro, male i srednje poduzetnike koji se bave poljoprivredom i turizmom gleda se kao na visokorizične klijente, posebno one koji tek ulaze u posao, ali realno gledajući, i njima treba kredit da bi zasnovali i pokrenuli posao. Manje rizična opcija za gore navedeni primjer je korištenje GF-a. Nadalje, iskustva su pokazala da je za mala poduzeća daleko važniji pristup različitim oblicima kreditiranja od visine kamatne stope ili pak traženoga jamstva. Gotovo svi krediti i zajmovi zahtijevaju neku vrstu imovinskog jamstva kao sigurnost, a to podrazumijeva opet procjenu imovine, javnog bilježnika te pitanje vlasništva; sve to klijentu oduzima vrlo mnogo vremena i novca. Druga pritužba vezana uz jamstvo jest ta da se vrijednost imovine često podcjenjuje. U seoskim područjima većina imovinskog vlasništva nikad ne može postići realnu vrijednost te se stoga klijenti dodatno terete da bi pronašli nekakvo drugo jamstvo.

Kao izvor financiranja Županija bi trebala započeti razgovore s Europskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD). EBRD bi razmotrio mogućnosti ulaganja ili djelomičnog financiranja u regionalni Garancijski fond, ali bi za to bila potrebna kritična masa, što znači da bi vjerojatno bilo potrebno kombinirati nekoliko županija koje bi imale zajedničko jamstvo. Ovo bi moglo uključivati susjedne županije, ili čak i projekt prekogranične suradnje sa Slovenijom i Mađarskom. U daljnjem tekstu navedene su dvije susjedne županije s kojima bi se trebalo kontaktirati ako se želi početi s navedenim procesom. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva bi također trebalo imati dostupno financiranje za GF, kao dijela Regionalne jamstvene sheme.

PREPORUKA: Korištenje

projekta zvanog "Mikrokreditiranje" kao osnove, osnivanje Garancijskog fonda za ruralni razvoj Međimurske županije u svrhu stvaranja povoljnije financijske klime za poduzetnike koji su aktivni unutar poljoprivrednog i turističkog sektora; ti su sektori održivi, mogu se obnavljati i donose profit Županiji.

Kao potencijalne partnere Županija bi trebala uzeti u obzir i banke koje financira EBRD, s obzirom na to da su one često orijentirane na male i srednje poduzetnike. Navedene banke vrlo često imaju kako osoblje, tako i iskustvo u takvu tipu kreditiranja. Većina banaka vjerojatno ne može razviti određene proizvode za područje županije, ali možda može mijenjati trenutne proizvode tako da bolje odgovaraju potrebama klijenata. To će uključivati, na primjer, dugoročne kredite s ne baš strogim jamstvima, u iznosu do 30.000 €. Trebalo bi uzeti u obzir banke koje imaju razvijen program leasinga, jer baš one mogu pomoći uskladiti potrebe klijenata i prodavača opreme. Konačno, većina bi banaka željela sudjelovati na tzv. "kreditnom sajmu" Županije, jer na taj način može najbolje predstaviti svoje proizvode i usluge mikro, malim i srednjim poduzetnicima.

Županija bi trebala osmisliti i dati osnovne obrise o podobnostima i kriterijima kreditiranja GF-a. Trenutno je u Hrvatskoj aktivno nekoliko garancijskih fondova na razini županija koji vrlo uspješno posluju, što je rezultat dobrih smjernica i vodstva; npr:

- GARA - Garancijski fond u Varaždinu; osnovan je u travnju 2006. u suradnji s Američkom agencijom za međunarodni razvoj, i to radi kreditiranja malih i srednjih poduzetnika.
- ZARA - garancijski fond u Krapini
- Istra 21 Konzorcij za razvoj, Istarska agencija za razvoj

19.2. Tehnička pomoć i intervencije koje nisu financijske prirode

Postoje različiti oblici intervencija koje nisu financijske prirode te koje bi Županija mogla inicirati; od njih bi mogli profitirati mikro, mali i srednji poduzetnici. Da bi se započelo s tim, trebala bi se koristiti ograničena sredstva županijskoga proračuna. Prilikom posjeta malim poduzetnicima te tijekom razgovora ustanovljeno je da na nekoliko polja postoji golema potreba za tehničkom pomoći pri poslovanju, počevši od dovršenja projektnih prijava pa sve do pronalaska sredstava. Županija bi trebala uložiti napore da redovito kontaktira s poduzetnicima te da im pomogne u rješavanju problema s kojima su suočeni. U te svrhe trebalo bi podržati osnivanje i Centra za ruralni razvoj koji bi se specijalizirao za pružanje usluge općinama, poduzetnicima i poljoprivrednicima u Međimurskoj županiji.

Centar za ruralni razvoj bi obradivao i prosljeđivao informacije potencijalnim korisnicima te nudio potporu u pogledu savjetovanja, poslovnog planiranja, povezivanja, pripremu projektne dokumentacije i olakšavanja "start-up" perioda što će omogućiti Županiji najbolje dostupne usluge za sektor poljoprivrede i turizma. Ono što je najvažnije jest da ideja mora doći od same Županije te je njeni članovi moraju podržati i promovirati, odnosno predstaviti lokalnim mikro, malim i srednjim poduzetnicima. Županija bi također trebala razmotriti druge nefinancijske mjere potpore mikro, malim i srednjim poduzetnicima, uključujući smanjenje poreza, povlastice za otvaranje novih radnih mjesta, uklanjanje nekih administrativnih prepreka (registracija tvrtke itd.) te poticanje žena na otvaranje malih poduzeća.

Usluge koje bi se trebale nuditi:

- tehnička pomoć u prikupljanju sredstava za mikro, male i srednje poduzetnike;
- kreditni sajmovi za sektor poljoprivrede i turizma (interesnim skupinama pružaju se informacije o mogućnostima financiranja). Uključene su: banke, leasing-tvrtke, štedno-kreditne zadruge, garancijski fondovi, instrumenti pretprijetne pomoći, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR), Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG), Hrvatska udruga poslodavaca (HUP), Agencija srednjih i malih poduzetnika, Europska banka za obnovu i razvitak);
- vještine financijskog menadžmenta za poduzetnike;
- poslovne usluge;
- marketinške usluge koje će dovesti do potražnje proizvoda;
- upravljanje ljudskim resursima;
- nova i poboljšana poljoprivredna tehnologija;
- poslovni plan za poljoprivrednike (posebice za fondove EU-a, te specifični uzorci koje je potrebno koristiti: npr. aplikacija Ministarstva poljoprivrede);
- poučavanje o kreditiranju za male poljoprivrednike i proizvođače;
- poučavanje bankara u odabiru potrebnih proizvoda – moraju znati koji se proizvodi traže.

PREPORUKA: Dati podršku postavljanju Centra za ruralni razvoj koji koji će stimulirati razvoj mikro, malih i srednjih poduzeća, promičući inovativne aktivnosti i stvarajući poduzetnički duh.

PREPORUKA:

Rad sa školama, poslovnim centrima, udrugama i bankama; sve radi stvaranja jakog poduzetničkog duha u županiji.

MJERE:

Poticanje poduzetničke kulture počevši od školske dobi, uvođenjem tečajeva poduzetništva u lokalnim školama.

Poticati stimulatívni okoliš za poljoprivredni i turistički sektor, u suradnji s lokalnim bankama i drugim izvorima financiranja, u svrhu kontrole provođenja zakonskih transakcija

Rad s odgovarajućim udruženjima i zadrugama, uključujući Hrvatsku udrugu poslodavaca (HUP) koja provodi radionice i obuku u pogledu pretpripravnih fondova.

Prikladno nadgledanje projekata.

Potpoma sinergije i veza na relaciji komercijalni izvori fondova – javna/privatna partnerstva.

19.3. Unaprjeđenje i jačanje poduzetničkog duha i poslovnog okruženja

Stvaranje stimulirajuće okoline za mikro, male i srednje poduzetnike Županija može povećati daleko brže nego inače i probuditi poduzetnički duh vlasnika privatnih poduzeća. U suradnji s hrvatskim institucijama, Centrom za politiku razvoja malih poduzeća (CEPOR), Centrom za praćenje globalnog poduzetništva (GEM), nastala je studija završena 2002. g., koja je otkrila glavnu prepreku razvoju poduzetničkog društva u Hrvatskoj. Riječ je o nepostojanju fokusirane izobrazbe u pogledu poduzetništva¹⁷. Slična otkrića proizašla su i iz studije koju je provela Mira Krneta 2003. g. HBOR, Hrvatska banka za obnovu i razvoj. Ova je studija obuhvaćala male i srednje poduzetnike s kojima je radila navedena banka u sklopu svog programa. Glavne brige su nedostatak obrazovnih mogućnosti koje bi potaknule stvaranje poduzetničkog duha, posebice među ženskom populacijom, mladima te onima koji su stalno oko razine siromaštva. Problemi s nedostatkom poduzetničkih vještina mogu zatim dovesti do problema sa zajmovnim aplikacijama i loše pisanim poslovnim planovima.

Domino efekt nastavlja se i dalje, kada nedovoljne vještine dovode do problema upravljanja i nepropisnog upravljanja poslovanjem, što dovodi do stečaja i poslovnog neuspjeha. Međutim, ako se navedeno dovelo izravno u vezu s mikro, malim i srednjim poduzetnicima, većina njih osjećala se kao da su imali sve potrebne vještine i znanja potrebna za uspješno vođenje svojih poslovnih aktivnosti i bili su "poduzetni".

19.4. Financijski proizvodi koje banke osmišljavaju za mikro, male i srednje poduzetnike

Sve donedavno, banke su se uglavnom usredotočivale na veća poduzeća kao na svoje klijente, ali u posljednje se vrijeme orijentiraju na manje - male i srednje poduzetnike – jer, napokon, počinju shvaćati potencijal ovog dijela poduzetničkog sektora. Međutim, i dalje postoji prazan prostor u pogledu kredita u iznosu do 25.000 eura. Pojedinci i tvrtke koje nemaju nikakvu kreditnu povijest i vrlo malo imovine koju mogu iskoristiti kao hipoteku, rijetko imaju pristup službenom financijskom sektoru. Isto tako, visina zajmova koje ovaj tip poduzetnika traži premala je za banke, administrativni troškovi odobrenja i nadgledanja ovakvih zajmova nisu bankama isplativi. Također, vrlo je vjerojatno da banke nisu svjesne posebnih potreba poljoprivrednog i turističkog sektora.

¹⁷ Što čini Hrvatsku (ne) poduzetničkom zemljom: Rezultati istraživanja centra koji se bavi praćenjem globalnog poduzetništva 2002. g. za Hrvatsku. Slavica Singer, CEPOR, Zagreb, veljača 2003.)

PROVEDBA STRATEGIJE RURALNOG RAZVOJA

Županija može pomoći zadovoljavanju osnovnih financijskih potreba poduzetnika u ruralnom prostoru tako da pruži svoju potporu pri stvaranju novih bankarskih proizvoda.

PREPORUKA: Stvaranje radne skupine koja će uključivati članove Županije, mikro i male poduzetnike, lokalne banke; a sve to radi razvoja novih, inovativnih, fleksibilnih i jednostavnih proizvoda, koji će na bolji način moći udovoljiti potrebama mikro, malih i srednjih poduzetnika. Promovirati razvoj novih proizvoda poput:

- zajmova na određeno razdoblje, pri čemu će jamstvo biti oprema i/ili proizvodi;
- leasinga.

Budući da je likvidnost često glavni problem poljoprivrednika, potrebno je surađivati s bankama i dogovoriti linije kreditiranja u skladu s navedenim.

Aneks 1: Matrične preporuke i mjere za poljoprivredni sektor

Tematika	Preporuka	Mjera
Poboljšanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda povećanjem proizvodne učinkovitosti		
Poslovno ozračje	Stalno unaprjeđivanje zakonodavne i administrativne učinkovitosti, radi stvaranja konkurentnog poslovnog ozračja.	Neprestano nadgledanje i pregledavanje administrativne učinkovitosti na županijskoj i općinskoj razini.
	Unaprjeđivanje administrativne okoline te potpora pri uspostavi novih proizvodnih postrojenja.	Smanjivanje i usklađivanje komunalnih pristojbi, u svrhu preraspodjele troškova i osnivanja novih proizvodnih postrojenja (gospodarstva, staklenici, plastenici...).
		Redukcija troškova i ušteda vremena potrebnog za ishođenje građevinskih dozvola.
Ulaganja i službe potpore	Potrebno je održati trend povećanog ulaganja kao instrumenta potpore, i to ekspanzijom širokog spektra opreme koja je prihvatljiva za potporu, posebice u pogledu grupnih aktivnosti.	Uvođenje potpore u pogledu osnivanja malih postrojenja za preradu proizvoda koji su povezani sa sustavom osiguranja kakvoće proizvoda.
	Županija bi trebala podržati proces poslovnog planiranja u svrhu olakšanog pristupa oblicima kreditiranja i financiranja, koje bi trebali dobiti mali i srednji poduzetnici te proizvođači koji se bave seoskim djelatnostima (poljoprivreda i turizam).	Centar za ruralni razvoj trebao bi razviti ljudske resurse koji će obavljati djelatnosti službe za pomoć i potporu poduzetnicima.
	Nastavak rekonstruiranja financijske pomoći poljoprivrednicima u pogledu ulaganja i ruralnog razvoja; naglasak bi trebao biti na tome više nego na izravnoj tržišnoj potpori.	
	Priprema dugoročnog obrazovnog plana koristeći različita sredstava prenošenja znanja (predavanja, individualne pouke, dani demonstracija i prezentacija, organizirani izleti pod vodstvom stručnjaka itd.).	Poljoprivredna savjetodavna služba, u suradnji s Centrom za ruralni razvoj, trebala bi pripremiti dugoročni plan obrazovanja na lokalnoj razini, s uključenjem svih pojedinaca i skupina zainteresiranih za pogodnosti financijske ili stručne pomoći.
	Obrazovni programi trebali bi se zasnivati na potrebama proizvođača.	Centar za ruralni razvoj trebao bi organizirati godišnje sastanke poljoprivrednika i Poljoprivredne savjetodavne službe radi procjene programa.

ANEKSI

Tematika	Preporuka	Mjera
Poboljšanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda povećanjem proizvodne učinkovitosti		
Poboljšanja u infrastrukturi	Poboljšanja u smislu korištenja postojeće infrastrukture te potpora u pogledu razvoja nove infrastrukture kroz partnerstva između javnih tvrtki i privatnih poduzetnika.	Poboljšanje u pogledu korištenja postojećih skladišnih objekata olakšavanjem sporazumnih dogovora između poljoprivrednika i "operatera" koji se bave skladištenjem.
		Potpora pri utemeljenju novih postrojenja skladištenja i pakiranja dogovorom između predstavnika javnih tvrtki i privatnih poduzetnika.
Situacija vezana uz zakup zemljišta	Poboljšanje strukture vezane uz zakup zemljišta.	Vidi Aneks 2
Promocija međimurskih proizvoda na osnovi regionalne oznake kakvoće	Uvođenje i utemeljenje jedinstvene oznake kakvoće za sve prehrambene proizvode koji dolaze iz Međimurske županije.	Organizacija i okupljanje proizvođača te njihova izobrazba u pogledu načina proizvodnje, prodaje i menadžmenta.
	Pomoć poljoprivrednicima pri osnivanju i primjeni kvalitetnog sustava upravljanja, uključujući dosljednost.	Centar za ruralni razvoj i Savjetodavna služba trebali bi zajedničkom suradnjom razviti priručnike te predloške kojima će poljoprivrednicima dati priliku da nauče nešto o kvalitetnom vođenju i održavanju poljoprivrednog gospodarstva.
		Osposobljavanje poljoprivrednika radi boljeg razumijevanja kvalitativnog menadžmenta uključujući vođenje i upravljanje dokumentima.
Promocija i uvođenje poljoprivrednih aktivnosti koje imaju pozitivan utjecaj na okoliš	Postupno unaprjeđivati vještine poljoprivrednika koje su potrebne za provođenje poljoprivrednih aktivnosti koje udovoljavaju praksi dobrog vođenja gospodarstva; sve to radi postizanja boljih cijena i lakšeg pristupa tržištu.	Poljoprivredna savjetodavna služba trebala bi sustavno poučavati poljoprivrednike o dobrom gospodarstvenom vođenju, uključujući i oplemenjeno bilje ili takozvanu integriranu zaštitu bilja.
	Poticanje uvođenja organske i biodinamičke poljoprivrede.	Jačati centar za biodinamičku poljoprivredu.
	Pružiti financijske poticaje i promovirati integrirani gospodarstveni menadžment u nekim eksperimentalnim područjima.	Centar za ruralni razvoj trebao bi razviti određene kriterije te utemeljiti popis poljoprivrednika koji primjenjuju integrirani gospodarstveni menadžment.

ANEKSI

Tematika	Preporuka	Mjera
Poboljšanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda povećanjem proizvodne učinkovitosti		
Promocija i uvođenje poljoprivrednih aktivnosti koje imaju pozitivan utjecaj na okoliš	Pod režimom neke od „zaštita“, potrebno je zaštititi sljedeće proizvode: meso z tablice, sit turoš, bučino ulje, međimursku gibanicu, mlince te čurke; kao i vina iz Međimurja, poput sorte pušipel (moslavac/šipon).	Savjetodavna služba trebala bi poljoprivrednicima omogućiti poučavanje i dati im osnovne smjernice u primjenjivanju integriranog gospodarstvenog vođenja.
		Podržati interesne skupine, tj. vrijednosne lance pri postizanju sporazuma u vezi s različitim pitanjima koja se tiču zemljopisnog podrijetla i kodeksa prakse, uključujući proizvodni proces i područje proizvodnje.
Zemljopisno podrijetlo	Potpora skupinama proizvođača vezano uz prijavu za registraciju zemljopisnog podrijetla proizvoda, kao i upravljanja navedenim podrijetlom, jednom kada je zaštićeno.	Centar za ruralni razvoj trebao bi predložiti da posreduje/olakša usluge prerađivačima proizvoda.
		Centar za ruralni razvoj trebao bi promovirati uključenje glavnih proizvođača u proizvodne lance vrijednosti koji uključuju izvornost proizvoda i garantirano tradicijski specijalitet.
	Promocija poljoprivrednih proizvoda iz Međimurja jedinstvenim sustavom oznake kakvoće; pritom se koristi čitav spektar promotivnih alata.	Centar za ruralni razvoj trebao bi pomoći prerađivačima proizvoda i poljoprivrednicima prilikom formuliranja internih propisa i pravila koja će služiti za regulaciju zemljopisnog podrijetla.
		Županija bi trebala sudjelovati sa svojim vlastitim proračunom u pokrivanju troškova koji se odnose na zaštitu zemljopisnog podrijetla, i to u svim aspektima; kako povijesnom, tako i zakonskom i onim tehničkim; pod pretpostavkom da ovaj proces vodi reprezentativna skupina proizvođača.
	Potrebno je uvjeriti sve korisnike oznaka kakvoće (organske, zemljopisno podrijetlo, integrirana zaštita (oplemenjivanje) bilja itd.) da prihvate međimursku oznaku kakvoće.	
Promocija	Promocija međimurske oznake kakvoće korištenjem različitih medija.	Organizacija redovitih tiskovnih konferencija i objava, reklamnih ploča, radijskih i TV reklama, promocija tržišnih sajmova, brošura itd.

ANEKSI

Tematika	Preporuka	Mjera
Poboljšanje konkurentnosti međimurskih prehrambenih proizvoda povećanjem proizvodne učinkovitosti		
Promocija	Promocija lokalnih proizvoda u lokalnim restoranima i turističkim odredištima.	Osnivanje takozvanih "međimurskih trgovina" u većim hrvatskim gradovima, koje će služiti za prodaju proizvoda iz Međimurja koji imaju međimursku oznaku kakvoće.
		Centar za ruralni razvoj poduprijet će zasnivanje ugovora između lokalnih proizvođača i restorana.
	Promocija specijaliteta na izvoznom tržištu.	Podržati proizvođače iz Međimurja u njihovoj namjeri da budu nazočni na međunarodnim tržišnim sajmovima.
	Podizanje razine svijesti među prodavačima u pogledu poljoprivrednih proizvoda Međimurja te usluga, o njihovim jedinstvenim značajkama i svojstvima.	

Tematika	Preporuka	Mjera
Poboljšane poslovne veze između aktera unutar vrijednosnih lanaca		
Vertikalna suradnja između poljoprivrednika, prerađivača i trgovaca	Poboljšati komunikaciju i suradnju među poljoprivrednicima, tvrtkama iz privatnog sektora te institucijama koje su aktivne u poljoprivrednim aktivnostima te se zalažu za razvoj poljoprivredne industrije.	Organizacija godišnjih poljoprivredno-poslovnih foruma koji bi na jednom mjestu okupljali komercijalne poljoprivrednike, lokalne i nacionalne trgovce, prerađivače i maloprodaju.
	Pomoći pri osnivanju i jačanju poslovnih veza među malim poljoprivrednicima i velikim poduzetnicima te maloprodajom.	Poduprijeti i ubrzati primjenu modela udruživanja poput proizvođača krumpira iz Belice u ostalim općinama i za ostale proizvode.
	Podupiranje programa lokalnih prerađivača proizvoda i trgovaca; navedeni se programi baziraju na povećanoj uporabi sirovina iz Međimurja.	Pomaganje poljoprivrednicima pri stvaranju udruga i postizanju dogovora s lokalnim prerađivačima i trgovcima.
	Potporna u stvaranju poslovnih veza među poljoprivrednicima, u pogledu lokalnog turističkog tržišta u Međimurju.	Organizirati manifestacije na kojima će turisti imati priliku kušati i kupiti visokokvalitetne proizvode domaćih poljoprivrednika.
		Olakšati uspostavu komunikacije i nabavu proizvoda na relaciji poljoprivrednici – turistički objekti (spa centri, hoteli, restorani).

ANEKSI

Tematika	Preporuka	Mjera
Poboljšane poslovne veze između aktera unutar vrijednosnih lanaca		
Horizontalna suradnja među proizvođačima	Županija bi trebala pružiti financijsku, zakonodavnu i infrastrukturnu potporu pri osnivanju udruga i zadruga.	
	Županija bi trebala pružiti potporu u obliku osiguranja uvjeta koji bi ubrzali osnivanje i funkcioniranje udruga proizvođača.	Centar za ruralni razvoj trebao bi započeti s procesom utemeljenja pravila i propisa udruga i zadruga, te bi trebao pomoći poljoprivrednicima u pripremi gore navedenog.

Tematika	Preporuka	Mjera
Raznolikost aktivnosti		
Raznolikost gospodarskih / domaćinskih aktivnosti	Potpora u pogledu raznolikosti izvora prihoda poljoprivrednika.	Centar za ruralni razvoj u suradnji s Poljoprivrednom savjetodavnom službom mora razviti module savjetovanja koji će pomoći poljoprivrednicima pri donošenju strateških odluka koje su vezane uz njihovu dugoročnu poslovnu orijentaciju.
		Centar za ruralni razvoj trebao bi pomoći potencijalnom poduzetniku u ruralnom prostoru da pristupi fondovima pretpriputne pomoći; u svrhu raznolikosti poslovnih aktivnosti.
	Poticati rad na poljoprivrednom gospodarstvu te na taj način povećati potrebu za dodatnom radnom snagom koja će raditi na povećavanju vrijednosti osnovnih proizvoda.	Pružanje financijskih poticaja za elemente proizvodnje i prodaje, koristeći pritom pristup javno-privatnog partnerstva u pogledu pakiranja, primjenjuju se standardi HACCP-a (sustavni pristup identifikaciji, vrednovanju i upravljanju potencijalnim opasnostima vezanim uz hranu).
		Pružanje "poticaja radi osnivanja" kuhinjskih radionica za skupine poljoprivrednika.
	Podupiranje u pogledu rada na poljoprivrednom gospodarstvu i prodaje poljoprivrednih proizvoda.	Centar za ruralni razvoj trebao bi pomoći skupini poljoprivrednika u razvijanju modela izravne prodaje (uključujući uporabu internetskih stranica).
Uvođenje novih oblika poljoprivredne proizvodnje.	Financijski poticaj npr. da se potakne porast uzgoja divljači u sklopu gospodarstva (jelen itd.).	

Tematika	Preporuka	Mjera
Raznolikost aktivnosti		
Raznolikost gospodarskih / domaćinskih aktivnosti	Podupiranje u pogledu pružanja usluga koje su povezane uz aktivnosti na otvorenom.	Centar za ruralni razvoj i Poljoprivredna savjetodavna služba trebale bi zajedničkim snagama odrediti znanja i vještine koje će biti potrebne u sklopu novih aktivnosti te u skladu s tim trebaju razviti module osposobljavanja i izobrazbe.
		Centar za ruralni razvoj trebao bi pomoći poljoprivrednicima pri procjeni tržišta te ih povezati s turističkim organizacijama i agencijama.
		Centar za ruralni razvoj trebao bi pomoći potencijalnim poduzetnicima u ruralnom prostoru u pristupu fondovima pretprijetne pomoći; sve to radi razvoja prethodno spomenutih aktivnosti.

Aneks 2: Poboljšanje strukture vezane uz zakup zemljišta - matrice preporuke i mjere

Poboljšanje strukture vezane uz zakup zemljišta – preporuke i mjere koje je potrebno poduzeti

Preporuka	Mjera	Za	Protiv	Troškovi
PREPORUKA 1: Poboljšanje funkcioniranja zemljišnog tržišta unutar županije	MJERA 1.1.: Pružanje poticaja za sudjelovanje na tržištu	mjere su već prisutne na državnoj razini	politička nezainteresiranost glede provođenja nepopularnih mjera (porez ili kazne na neobrađeno zemljište)	nema izravnih dodatnih troškova, jer sredstva potrebna za mjere poljoprivredne i socijalne potpore mogu biti preusmjerena na nove mjere
	MJERA 1.2.: Olakšati administrativne postupke koji se odnose na zemljišne transakcije	procedure su raspoložive (npr. One stop shop) te se samo trebaju prihvatiti	procedure su raspoložive (npr. One stop shop) te se samo trebaju prihvatiti	niski do srednji
PREPORUKA 2: Primjena eksperimenta vezanog uz dobrovoljno spajanje zemljišnih čestica te mjera potrebnih u svrhe navedenog eksperimenta	MJERA 1.3.: Poboljšati transparentnost zemljišnog tržišta	pristupi i modeli su raspoloživi	pristupi i modeli su raspoloživi	niski do srednji, ovisno o odabranom modelu/pristupu
	MJERA 2.1.: Primijeniti eksperimentalno dobrovoljno spajanje zemljišnih čestica	iskustvo u Hrvatskoj i susjednim zemljama	manjak zanimanja interesnih skupina	srednji do visoki, ovisno o složenosti situacije (npr. čista vlasnička pitanja ili ne možda će biti dostupni vanjski izvori financiranja koji pak iziskuju više vremena (npr. državni proračun, EU program ruralnog razvoja)
	MJERA 2.2.: Definirati postupke, mjere potpore i odgovarajući objekt za opću primjenu/proširenje procesa dobrovoljnog spajanja zemljišnih čestica	procedure i materijali za obuku su raspoloživi	eksperiment možda neće uvjeriti ostale interesne skupine	niski do srednji, ovisno o odabranom modelu/pristupu

Poboljšanje strukture vezane uz zakup zemljišta – preporuke i mjere koje je potrebno poduzeti

Preporuka	Mjera	Za	Protiv	Troškovi
PREPORUKA 3: Povezivanje velikih infrastrukturnih projekata s obveznim spajanjem zemljišnih čestica	MJERA 3.1.: Uključiti odredbu u Županijski prostorni plan i/li ostale zakonske dokumente; odredba se odnosi na povezivanje velikih infrastrukturnih projekata sa spajanjem zemljišta	nema prisilnog izvlaštenja	ovisi o veličini i opsegu projekata	niski ili pak nema nikakvih dodatnih troškova s obzirom na to da onaj koji primjenjuje projekt nosi glavni teret
PREPORUKA 4: Poduprijeti zajedničku uporabu zemljišta te udruženja za upravljanje šumama	MJERA 4.1.: Podupiranje u pogledu osnivanja privatnih udruženja koja će se baviti upravljanjem šumskim resursima	iskustva dostupna (npr. Austrija)	manjak zanimanja interesnih skupina	niski
PREPORUKA 5: Elaborirati županijsku strategiju spajanja zemljišnih čestica i eksperimentalnu aplikaciju	MJERA 5.1.: Priprema prijedloga za strategiju spajanja rascjepkanih zemljišta	dovršenja procesa vezanih uz strateško planiranje Županije	zasićenost interesnih skupina zbog ostalih koordinacija i strategija koje su povezane s državnim strategijama	srednji
	MJERA 5.2.: Dizajniranje i primjena eksperimentalne komponente spajanja zemljišta unutar odabrane eksperimentalne zajednice	vidi preporuku 2	vidi preporuku 2	vidi preporuku 2
	MJERA 5.3.: Definirati postupke i mjere potpore za dobrotoljno spajanje zemljišnih čestica (temelji se na eksperimentu)	""	""	""
	MJERA 5.4.: Jačanje kapaciteta za konsolidaciju zemljišta	""	""	""

Aneks 3: Preporuke i detaljni prijedlog mjera, sektor - turizam

Mjere potpore i poticanja razvoja ruralnog turizma uglavnom su financijske i organizacijske. S jedne strane riječ je o potpori individualnim investitorima na konkretnim lokacijama, a s druge strane to se odnosi na ukupni ruralni prostor županije kao okvir unutar kojeg bi se trebao razviti održivi ruralni turizam. U tom kontekstu ova strategija predlaže sljedeće mjere:

Razvojni cilj 1: Osigurati održivi razvoj ruralnog turizma Međimurja

Mjera 1.: Poticanje, potpora i pružanje logističke pomoći građanima pri izgradnji i/ili rekonstrukciji objekata ruralnog turizma

CILJ MJERE: Animirati zainteresirane građane, koji imaju uvjete, da se uključe u stvaranje ponude međimurskog ruralnog turizma, te im pritom pomoći organizacijski i materijalno pri donošenju odluke o izgradnji/rekonstrukciji objekata ruralnog turizma te prilikom njegove realizacije.

SADRŽAJ: Utvrditi program za pružanje pomoći zainteresiranim investitorima pri donošenju odluke o izgradnji/rekonstrukciji objekata ruralnog turizma, koji se poglavito odnosi na izbor kompetentnih arhitekata za uređenje ruralnog prostora i tradicijsku arhitekturu, na participaciju u izradi procjene sa skicom mogućnosti razvoja ruralnog turizma na konkretnoj lokaciji te izradi idejnog arhitektonskog rješenja, zatim pružanje stručnih savjeta i osiguranje protočnosti potrebnih dokumenata kroz administrativnu proceduru te aktivno uključivanje Županije u osiguranje kvalitetnih kreditnih sredstava.

NOSITELJI: Turistička zajednica Međimurske županije, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, novi DMO, Poglavarstvo Međimurske županije, Zavod za prostorno planiranje Međimurske županije, poglavarstva gradova i općina, TZ-i gradova i općina, turističke agencije, Muzej Međimurja, udruge za očuvanje prirodne i kulturne baštine, Društvo arhitekata Međimurja, udruge poljoprivrednih proizvođača, Poljoprivredna savjetodavna služba, bankarski sustav.

INDIKATORI: Broj novih objekata i sadržaja ruralnog turizma u Međimurskoj županiji.

Mjera 4.: Osiguranje uvjeta za dugoročni održivi razvoj ruralnog turizma u Međimurju

CILJ MJERE: Evaluacijom svih turističkih potencijala Međimurja i procjenom dugoročnog razvoja turizma u svijetu, utvrditi uvjete i instrumente za dugoročni održivi razvoj turizma u Međimurju.

SADRŽAJ: Izrada dugoročnog plana razvoja turizma Međimurja za razdoblje od 20 do 30 godina, koja se poglavito temelji na cjelovitoj evaluaciji turističke atrakcijske i ostale resursne osnove Međimurja. To nije «master plan turizma» kakvi se izrađuju u Hrvatskoj, riječ je o dugoročnom razvojnom planu turizma, a ne o marketinškom planu turizma. Taj bi plan, kao sektorski plan turizma, s potrebnom prostornom argumentacijom, osim sektoru turizma, trebao poslužiti prostornom i integralnom planiranju Međimurske županije.

NOSITELJI: Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, Upravni odjel za gospodarstvo Međimurske županije, Turistička zajednica Međimurske županije, TZ-i gradova i općina, Županijski zavod za prostorno planiranje, HGK i HOK Međimurske županije, ostali sektori, udruge ugostitelja, turističke agencije.

INDIKATORI: Ostvarene faze na izradi i provedbi dugoročnog razvoja turizma Međimurske županije.

Mjera 8.: Unapređenje turističkih proizvoda i usluga

CILJ MJERE: Cilj je unapređenjem kvalitete turističkih proizvoda i usluga u Međimurju, unaprijediti konkurentnost i atraktivnost regije kao turističke destinacije. Konkretnije, postojeća turistička ponuda nedovoljna je i nedovoljno raspoređena u ruralni prostor. Nova ponuda koja će se stvarati u ruralnom prostoru Međimurja mora biti na razini takve ponude susjednih zemlja.

SADRŽAJ: Izrada i provedba programa za kvalitetne turističke proizvode i usluge, uspostava sustava poticaja kvalitete;

subvencioniranja kredita i poticaja za podizanje kvalitete u turizmu, certifikacija kvalitete turističkih proizvoda.

NOSITELJI: Upravni odjel za gospodarstvo Međimurske županije, Turistička zajednica Međimurske županije, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, HGK Međimurske županije, novi DMO, udruge ugostitelja, postojeće međimurske turističke agencije i svi subjekti koji nude turističke proizvode i usluge u Međimurju.

INDIKATORI: Manje pritužbi i povećanje broja pohvala za kvalitetu usluga; bolji financijski rezultati pružatelja usluga; povećanje udjela gostiju višeg socioekonomskog profila; broj i vrsta novih usluga.

Mjera 9.: Unapređenje znanja i vještina ljudskih resursa u turizmu

CILJ MJERE: Unaprijediti i stalno razvijati znanje, vještine i sposobnosti ljudskih resursa u turizmu u Međimurju. Na taj način unaprijedit će se konkurentnost i atraktivnost regije kao turističke destinacije.

SADRŽAJ: Izrada i provedba programa obrazovanja ugostiteljsko-turističkih kadrova; organizacija ciljanih i specijaliziranih seminara i tečajeva; primjena međunarodnih standarda rada u ugostiteljstvu i turizmu; organiziranje ciljanih studijskih putovanja (benchmarking).

NOSITELJI: Upravni odjel za obrazovanje, kulturu i sport, novi DMO, udruge ugostitelja, udruge turističkih agencija.

INDIKATORI: Bolja kvaliteta usluga, poboljšanje znanja, vještina i sposobnosti zaposlenih; povećanje prihoda u turizmu; povećanje plaća zaposlenika; povećanje udjela gostiju višeg socioekonomskog profila.

Mjera 10.: Specijalizacija i diversifikacija turističkih proizvoda i usluga

CILJ MJERE: Primjenom novog razvojnog modela turizma u Međimurju nameće se potreba specijalizacije i diversifikacije postojećih turističkih proizvoda i usluga. Mjera je usmjerena prvenstveno na razvoj novih turističkih proizvoda i usluga u Međimurju. Na taj način unaprijedit će se konkurentnost i atraktivnost regije kao turističke destinacije.

SADRŽAJ: Izrada, uspostava i primjena programa za povećanje specijalizacije i diversifikacije turističkih proizvoda i usluga, s naglaskom na toplički, sportsko-rekreacijski, vinski, lovni i ribolovni, kulturni, tranzitni i avanturistički turizam te turizam na seljačkim gospodarstvima; razvoj sustava upravljanja turističkom destinacijom Međimurje; certifikacija turističkih proizvoda (dodjela specijalnih oznaka).

NOSITELJI: Upravni odjel za gospodarstvo Međimurske županije, Turistička zajednica Međimurske županije, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, novi DMO, HGK Međimurske županije, udruge ugostitelja, Poljoprivredna savjetodavna služba, obrazovne institucije i svi subjekti koji nude turističke proizvode u Međimurju.

INDIKATORI: Povećanje kvalitete usluga; broj novih proizvoda i usluga; povećanje prihoda pružatelja usluga u ruralnom prostoru Međimurja; povećanje udjela gostiju višeg socioekonomskog profila.

Mjera 11.: Stvaranje uvjeta za stjecanje praktičnih iskustava na turističkim seljačkim gospodarstvima

CILJ MJERE: Na području Međimurja osigurati uvjete za stjecanje praktičnih iskustava vezanih uz razvoj turističkih seljačkih gospodarstava, koja bi poslužila kao inkubator za širenje ove vrste ponude u Međimurju.

SADRŽAJ: Osigurati organizacijske uvjete i financijsku potporu osnivanju najmanje pet turističkih seljačkih gospodarstava u Međimurju, koja bi poslužila kao ogledni primjerci pomoću kojih bi se animirali ostali vlasnici OPG-a da se bave turizmom i gdje bi stjecali konkretna saznanja o ovoj vrsti dodatne djelatnosti na svome imanju.

NOSITELJI: Upravni odjel za gospodarstvo Međimurske županije, Turistička zajednica Međimurske županije, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, Poljoprivredna savjetodavna služba, HGK Međimurske županije.

INDIKATORI: Broj novih turističkih seljačkih gospodarstava u Međimurju.

Mjera 12.: (Zajednička mjera turizma i poljoprivrede.) Suradnja turizma i poljoprivrede na osiguranju sinergijskog učinka ruralnog turizma

CILJ MJERE: Osigurati optimalan sinergijski učinak ruralnog turizma na obogaćivanje turističke ponude, ali i na kvalitetu života seljaka, s gospodarskog, sociokulturnog i okolišnog aspekta.

SADRŽAJ: Koordinacija aktivnosti sektora turizma i sektora poljoprivrede pri osnivanju i djelovanju turističkih seljačkih gospodarstava.

NOSITELJI: Županijski odbor za turizam, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, Upravni odjel za gospodarstvo Međimurske županije, novi DMO, Turistička zajednica Međimurske županije, Poljoprivredna savjetodavna služba.

INDIKATORI: Broj turističkih seljačkih gospodarstava s ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, broj gospodarstava s drugom turizmu prijateljskom turističkom proizvodnjom, porast prihoda i drugih uvjeta života na turističkom seljačkom gospodarstvu i u ruralnoj turističkoj destinaciji.

Razvojni smjer 2: Racionalno korištenje turističkog potencijala Međimurja radi održivog razvoja ruralnog turizma

Mjera 2.: Očuvanje turističke atrakcijske osnove županije s naglaskom na zaštitu prirodne i kulturne baštine - vođenjem dokumentacije o turističkim atrakcijama Međimurja

CILJ MJERE: Identificirati, evidentirati, evaluirati i staviti na korištenje podatke o realnim i potencijalnim turističkim atrakcijama Međimurja radi održivog razvoja turizma Međimurske županije, ali i radi zaštite prirodne i stvorene (kulturno-povijesne) baštine od uništenja i neracionalnog korištenja. Osnovati vođenje dokumentacije o svim potencijalnim i realnim turističkim atrakcijama Međimurske županije te poticati akcije na zaštiti ovog turističkog resursa.

SADRŽAJ: Izrada katastra i atlasa potencijalnih i realnih turističkih atrakcija Međimurske županije po osnovnoj funkcionalnoj klasifikaciji turističkih atrakcija na 16 vrsta. Osigurati suradnju s drugim sektorima i službama koje vode podatke o svojim resursima koji su ujedno i turističke atrakcije, osobito sa službama u čijem je djelokrugu zaštita prirodne, odnosno kulturne baštine. Nadalje, osigurati suradnju sa sustavom prostornog planiranja u Međimurskoj županiji, osobito onim njegovim dijelom koji se bavi dokumentacijom prostora.

NOSITELJI: Upravni odjel za gospodarstvo Međimurske županije, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, Turistička zajednica Međimurske županije, Katastar, Županijski zavod za prostorno planiranje, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Međimurske županije, drugi sektori u djelokrugu svoga rada, Muzej Međimurja, udruge građana za zaštitu kulturne i povijesne baštine.

INDIKATORI: Broj unesenih stavaka u županijski katastar i atlas turističkih atrakcija.

Mjera 3.: Očuvanje nematerijalne kulturne baštine

CILJ MJERE: Zaštitom, afirmacijom i obnovom nematerijalne kulturne baštine, koja ima znatan turistički potencijal u okviru atrakcija kulture života, otvaranjem radionica starih, autohtonih obrta, poticanjem osnivanja KUD-ova i manifestacija izvorne kulture te sličnih akcija očuvat će se duhovna baština Međimurja i prepoznatljiv međimurski identitet življenja.

SADRŽAJ: Obnova objekata tradicijske arhitekture te eventualnih ruralnih cjelina i ruralnih sredina, restauracija unutrašnjosti sakralnih objekata u ruralnom prostoru Međimurja, osnivanje radionica tradicijskih obrta i narodnog rukotvorstva, osnivanje te stručna i financijska potpora postojećim KUD-ovima; umrežavanje te financijska i stručna potpora manifestacijama koje promiču međimurske kulturne vrijednosti i tradiciju; povezivanje sa zainteresiranim gospodarstvenicima, institucijama i pojedincima; povezivanje s međunarodnim institucijama radi traženja financijskih sredstava i stručne pomoći.

NOSITELJI: Upravni odjel za obrazovanje, kulturu i sport, mjerodavne stručne institucije (EMI, Uprava za zaštitu kulturne baštine.), KUD-ovi, ostale udruge koje promiču kulturu života i rada, jedinice lokalne samouprave, TZ-i gradova i općina, HOK i HGK Međimurske županije.

INDIKATORI: Broj obnovljenih i promoviranih sadržaja duhovne i druge nematerijalne kulture, broj organiziranih manifestacija - izložbi, predstavljanja, gostovanja.

Mjera 4: Osnivanje, kroz javno-privatno partnerstvo, organizacije koja će upravljati ruralnom turističkom destinacijom Međimurje

CILJ MJERE: Osnovati, kroz javno-privatno partnerstvo, organizaciju koja će upravljati ruralnom turističkom destinacijom županije (DMO).

SADRŽAJ: Zadaća organizacije, u kojoj je vlasnički udio 49% Županija i jedinice lokalne samouprave, a 51% privatni turistički sektor Međimurja, treba biti tržišno upravljanje sa svim turističkim potencijalima Županije kao cjelinom. Ona bi poglavito trebala voditi brigu o koordinaciji subjekta turističke ponude na području županije, o stvaranju novih parcijalnih turističkih proizvoda, o potrebnim zajedničkim radnjama koje prelaze interese i kompetencije pojedinih sudionika turističke ponude te o uvjetima za kreiranje održivog destinacijskog turističkog proizvoda.

NOSITELJI: Poglavarstvo Međimurske županije, Turistička zajednica Međimurske županije, HGK i HOK Međimurske županije, subjekti međimurske turističke ponude.

INDIKATORI: Faze osnivanja organizacije i ostvarene akcije iz njezina plana i programa rada.

Mjera 5.: Poticanje razvoja receptivnih turističkih agencija

CILJ MJERE: Na području Međimurja osigurati potreban broj receptivnih agencija koje će iz ostalih hrvatskih županija i drugih zemalja dovoditi turiste i dnevne posjetitelje u ruralni prostor Međimurja.

SADRŽAJ: Osiguranje financijskih i drugih uvjeta, olakšica i pogodnosti za rad receptivnih turističkih agencija u Međimurju, jer su one manje profitabilne u slabo razvijenom turističkom prostoru od emitivnih turističkih agencija. Naime, ako želi opstati, receptivna turistička agencija treba bdjeti nad destinacijskim turističkim proizvodom koji nudi te sama ulagati dio sredstava u njegovu promociju ili neki od dijelova. Županija bi trebala vrednovati angažman takve turističke agencije i sudjelovati u dijelu njenih posebnih troškova ulaganja u turistički destinacijski proizvod.

NOSITELJI: Udruga turističkih agencija, HGK i HOK Međimurske županije, Turistička zajednica Međimurske županije.

INDIKATORI: Broj receptivnih turističkih agencija.

Mjera 6: Promocija Međimurja kao integralne turističke regije

CILJ MJERE: S obzirom na nedovoljno razvijen i nedovoljno prepoznatljiv destinacijski turistički proizvod međimurske ruralne destinacije, koji se prije temeljio na lovnom i tranzitnom turizmu, konstantno na gradskom turizmu, a u novije vrijeme na topličkom i vinskom turizmu, primjenom novog razvojnog modela nameće se potreba odgovarajuće promocije Međimurja kao kvalitetne i prepoznatljive turističke destinacije. Mjera je usmjerena prvenstveno na unapređivanje promocije i afirmacije brenda Međimurja u Hrvatskoj i u susjednim zemljama. Na taj način unaprijedit će se konkurentnost i atraktivnost Međimurja kao turističke destinacije kontinentalne Hrvatske, između rijeka Mure i Drave.

SADRŽAJ: Izrada jedinstvenog vizualnog identiteta regije; sustavna promocija brenda Međimurje kao turističke regije, i to na svim razinama.

NOSITELJI: Novi DMO, Turistička zajednica Međimurske županije, Regionalna razvojna agencija Međimurje – REDEA, Centar za ruralni razvoj, HGK i HOK Međimurske županije, udruge dizajnera i drugih kreativaca, svi subjekti koji nude turističke proizvode i usluge u Međimurju.

INDIKATORI: Vizualni identitet - brend regije; veća prepoznatljivost regije pri odabiru destinacije za godišnji odmor i izlete; prepoznatljivost regije.

Aneks 4: Matrica prijedloga mjera za razvoj ruralnog turizma

Mjera	Cilj	Sadržaj
Razvojni smjer 1: Osigurati održivi razvoj ruralnog turizma Međimurja		
Poticanje, potpora i pružanje logističke pomoći poduzetnicima ruralnog turizma	Animirati zainteresirane građane, koji imaju uvjete, da se uključe u stvaranje ponude međimurskog ruralnog turizma, te im pritom pomoći organizacijski i materijalno pri donošenju odluke o izgradnji/rekonstrukciji objekta ruralnog turizma te pri njegovoj realizaciji.	<p>Utvrđiti program za pružanje pomoći zainteresiranim investitorima pri donošenju odluke o izgradnji/rekonstrukciji objekata ruralnog turizma.</p> <p>Participacija u izradi procjene sa skicom o mogućnosti razvoja ruralnog turizma na konkretnoj lokaciji te izradi idejnog arhitektonskog rješenja.</p> <p>Pružanje stručnih savjeta i osiguranje protočnosti potrebnih dokumenata kroz administrativnu proceduru.</p> <p>Aktivno uključivanje Županije u osiguranje kvalitetnih kreditnih sredstava.</p>
Osiguranje uvjeta za dugoročni održivi razvoj ruralnog turizma u Međimurju	Evaluacijom svih turističkih potencijala Međimurja, procjenom dugoročnog razvoja turizma u svijetu, utvrditi uvjete i instrumente za dugoročni održivi razvoj turizma u Međimurju	<p>Izrada dugoročnog plana razvoja turizma Međimurja za razdoblje od 20 do 30 godina, koja se poglavito temelji na cjelovitoj evaluaciji turističke atrakcijske i ostale resursne osnove Međimurja.</p> <p>Ovaj bi plan, kao sektorski plan turizma, s potrebnom prostornom argumentacijom, osim sektoru turizma, trebao poslužiti prostornom i integralnom planiranju Međimurske županije.</p>
Unapređenje turističkih proizvoda i usluga u Međimurju	Cilj je unapređenjem kvalitete turističkih proizvoda i usluga u Međimurju, unaprijediti konkurentnost i atraktivnost regije kao turističke destinacije. Nova ponuda koja će se stvarati u ruralnom prostoru Međimurja mora biti na razini takve ponude susjednih zemlja.	<p>Izrada i provedba programa za kvalitetne turističke proizvode i usluge.</p> <p>Uspostava sustava poticaja kvalitete.</p> <p>Subvencioniranja kredita i poticaja za podizanje kvalitete u turizmu.</p> <p>Certifikacija kvalitete turističkih proizvoda.</p>

Mjera	Cilj	Sadržaj
Unapređenje znanja i vještina ljudskih resursa u turizmu	Unaprijediti i stalno razvijati znanje, vještine i sposobnosti ljudskih resursa u turizmu u Međimurju. Na taj način unaprijedit će se konkurentnost i atraktivnost regije kao turističke destinacije.	Izrada i provedba programa obrazovanja ugostiteljsko-turističkih kadrova; organizacija ciljanih i specijaliziranih seminara i tečajeva; primjena međunarodnih standarda rada u ugostiteljstvu i turizmu; organiziranje ciljanih studijskih putovanja (benchmarking).
Specijalizacija i diversifikacija turističkih proizvoda i usluga	Primjenom novog razvojnog modela turizma u Međimurju nameće se potreba specijalizacije i diversifikacije postojećih turističkih proizvoda i usluga. Mjera je usmjerena prvenstveno na razvoj novih turističkih proizvoda i usluga u Međimurju.	Izrada, uspostava i primjena programa za povećanje specijalizacije i diversifikacije turističkih proizvoda i usluga, s naglaskom na toplički, sportsko-rekreacijski, vinski, lovni i ribolovni, kulturni, tranzitni i avanturistički turizam te turizam na seljačkim gospodarstvima. Razvoj sustava upravljanja turističkom destinacijom Međimurje; certifikacija turističkih proizvoda (dodjela specijalnih oznaka).
Stvaranje uvjeta za stjecanje praktičnih iskustava na turističkim seljačkim gospodarstvima	Na području Međimurja osigurati uvjete za stjecanje praktičnih iskustava vezanih uz razvoj turističkih seljačkih gospodarstava, koja bi poslužila kao inkubator za širenje ove vrste ponude u Međimurju.	Osigurati organizacijske uvjete i financijsku potporu osnivanju najmanje pet turističkih seljačkih gospodarstava u Međimurju, koja bi poslužila kao ogledni primjerci pomoću kojih bi se animirali drugi vlasnici OPG-a da se bave turizmom i gdje bi stjecali konkretna saznanja o ovoj vrsti dodatne djelatnosti na svome imanju.
Suradnja turizma i poljoprivrede na osiguranju sinergijskog učinka ruralnog turizma	Osigurati optimalan sinergijski učinak ruralnog turizma na obogaćivanje turističke ponude, ali i na kvalitetu života seljaka - s gospodarskog, sociokulturnog i okolišnog aspekta.	Koordinacija aktivnosti sektora turizma i sektora poljoprivrede pri osnivanju i djelovanju turističkih seljačkih gospodarstava.

Mjera	Cilj	Sadržaj
Razvojni smjer 2.: Racionalno korištenje turističkog potencijala Međimurja radi održivog razvoja ruralnog turizma		
Očuvanje turističke atrakcijske osnove županije s naglaskom na zaštitu prirodne i kulturne baštine vođenjem dokumentacije o turističkim atrakcijama Međimurja	Identificirati, evidentirati, evaluirati, usustaviti i staviti na korištenje podatke o realnim i potencijalnim turističkim atrakcijama Međimurja radi održivog razvoja turizma Međimurske županije, ali i radi zaštite prirodne i stvorene (kulturno-povijesne) baštine od uništenja i neracionalnog korištenja. Osnovati vođenje dokumentacije o svim potencijalnim i realnim turističkim atrakcijama Međimurske županije te poticati akcije na zaštiti ovog turističkog resursa.	<p>Izrada katastra i atlasa potencijalnih i realnih turističkih atrakcija Međimurske županije.</p> <p>Osigurati suradnju s drugim sektorima i službama koje vode podatke o svojim resursima koji su ujedno i turističke atrakcije, osobito sa službama u čijem je djelokrugu zaštita prirodne odnosno kulturne baštine;</p> <p>osigurati suradnju sa sustavom prostornog planiranja u Međimurskoj županiji, osobito onim njegovim dijelom koji se bavi dokumentacijom prostora.</p>
Očuvanje nematerijalne kulturne baštine	Zaštitom, afirmacijom i obnovom nematerijalne kulturne baštine, koja ima znatan turistički potencijal u okviru atrakcija kulture života, otvaranjem radionica starih, autohtonih obrta, poticanjem osnivanja KUD-ova i manifestacija izvorne kulture te sličnih akcija očuvat će se duhovna baština Međimurja i prepoznatljivi međimurski identitet življenja.	<p>Obnova objekata tradicijske arhitekture te eventualnih ruralnih cjelina i ruralnih sredina, restauracija unutrašnjosti sakralnih objekata u ruralnom prostoru Međimurja;</p> <p>osnivanje radionica tradicijskih obrta i narodnog rukotvorstva;</p> <p>osnivanje te stručna i financijska potpora postojećim KUD-ovima;</p> <p>umrežavanje te financijska i stručna potpora manifestacijama koje promiču međimurske kulturne vrijednosti i tradiciju;</p> <p>povezivanje sa zainteresiranim gospodarstvenicima, institucijama i pojedincima;</p> <p>povezivanje s međunarodnim institucijama radi traženja financijskih sredstava i stručne pomoći.</p>

Mjera	Cilj	Sadržaj
Razvojni smjer 3.: Osiguranje efikasnog upravljanja turističkom destinacijom Međimurske županije		
Osnivanje, kroz javno-privatno partnerstvo, organizacije koja će upravljati ruralnom turističkom destinacijom Međimurje	Osnovati, kroz javno-privatno partnerstvo, organizaciju koja će upravljati ruralnom turističkom destinacijom županije.	<p>Zadaća organizacije, u kojoj je vlasnički udio podijeljen između Županije i jedinica lokalne samouprave, te privatnog turističkog sektora Međimurja, treba biti tržišno upravljanje sa svim turističkim potencijalima županije kao cjelinom.</p> <p>Ona bi se poglavito trebala brinuti o koordinaciji subjekta turističke ponude na području županije, o stvaranju novih parcijalnih turističkih proizvoda, o potrebnim zajedničkim radnjama koje prelaze interese i kompetencije pojedinih sudionika turističke ponude te o uvjetima za kreiranje održivog destinacijskog turističkog proizvoda.</p>
Poticanje razvoja receptivnih turističkih agencija	Na području Međimurja osigurati potreban broj receptivnih agencija koje će iz ostalih hrvatskih županija i drugih zemalja dovesti turiste i dnevne posjetitelje u ruralni prostor Međimurja.	<p>Osiguranje financijskih i drugih uvjeta, olakšica i pogodnosti za rad receptivnih turističkih agencija u Međimurju, jer su one manje profitabilne u slabo razvijenom turističkom prostoru od emitivnih turističkih agencija.</p> <p>Receptivna turistička agencija treba bdjeti nad destinacijskim turističkim proizvodom koji nudi te sama ulagati dio sredstava u njegovu promociju ili neki od dijelova. Županija bi trebala vrednovati angažman takve turističke agencije i sudjelovati u dijelu njenih posebnih troškova ulaganja u turistički destinacijski proizvod.</p>
Promocija Međimurja kao integralne turističke regije	S obzirom na nedovoljno razvijen i nedovoljno prepoznatljiv destinacijski turistički proizvod međimurske ruralne destinacije, primjenom novog razvojnog modela nameće se potreba odgovarajuće promocije Međimurja kao kvalitetne i prepoznatljive turističke destinacije.	<p>Izrada jedinstvenog vizualnog identiteta regije; sustavna promocija brenda Međimurja kao turističke regije na svim razinama.</p> <p>Mjera je usmjerena prvenstveno na unapređivanje promocije i afirmacije brenda Međimurja u Hrvatskoj i u susjednim zemljama. Na taj način unaprijedit će se konkurentnost i atraktivnost Međimurja kao turističke destinacije kontinentalne Hrvatske, između rijeka Mure i Drave.</p>

Aneks 5: Matrične preporuke i mjere – sektor za socijalni angažman/društvenu uključenost

Tematika	Preporuka	Mjera
Financiranje programa namijenjenih romskoj populaciji	Povećanje broja projekata koje financiraju međunarodni sponzori, radi potpore romskoj populaciji.	Potpore nevladinim organizacijama u pronalaženju i nadgledanju sredstava financiranja (Vlada i sponzori) te prijedlozi za uključenje Roma, priprema projekata vezanih uz navedeno.
		Potpore nevladinim organizacijama u prikupljanju pouzdanih podataka o Romima, radi izrade smjernica politike, uključujući suradnju s važnim institucijama i romskim zajednicama.
Obrazovanje	Povećanje broja romskih učenika koji pohađaju predškolsku naobrazbu.	Informativna predavanja u romskim naseljima na temu besplatnih pripremnih programa za predškolsko obrazovanje
		Osiguravanje proračuna iz kojeg će se subvencionirati predškolski program za rome i druge socijalno osjetljive skupine
	Izrada državnih programa koji ciljaju na prevenciju odustajanja od daljnjeg obrazovanja, kao i na potporu u pogledu integracije učenika manjinskih skupina u glavni program školovanja.	Uklanjanje odvojenog obrazovanja romske populacije te njihovo uključivanje u glavni školski sustav.
		Osigurati besplatni prijevoz koji će biti financijski podržan od strane Državnog programa. ¹⁷
		Sustav mentorstva za rad nakon završenog školovanja
		Osposobljavanje pomoćnih profesora, uz plaćanje države.
Povećati broj Roma sa završenom osnovnom školom, preko Programa za obrazovanje odraslih.	Uspostava mehanizama koji će pomoći siromašnim romskim obiteljima u obliku financiranja školskih knjiga – državne mjere.	
	Informativna predavanja u romskim zajednicama na temu programa za opismenjavanje odraslih osoba.	

¹⁷ Ova će mjera utjecati na smanjenje financijskog tereta u pogledu romskih obitelji te omogućiti bolju raspodjelu romskih učenika u školama, primjerice, izbjeći odvojeno obrazovanje.

ANEKSI

Tematika	Preporuka	Mjera
Zaposlenost	Smanjiti stopu nezaposlenosti unutar romske zajednice.	Potporna nevladinim organizacijama pri maksimizaciji Vladinih i ostalih mjera, te potpora na polju zaposlenja.
		Zaposlenje u javnim kampanjama.
		Razvoj programa samozaposlenja u nevezanim obrtima.
		Razvoj sustava prikupljanja otpada (organski otpad, metal, papir, PET, staklo) za recikliranje, što bi značilo zapošljavanje većine romske populacije.
Kriminal	Smanjiti stopu kriminaliteta među romskim stanovništvom.	Uspostava sustava društveno korisnog rada za mlade Rome osuđene za sitne kriminalne aktivnosti (izgradnja pješačkih staza, čišćenje riječnih korita ...).
Tolerancija	Povećati toleranciju među pripadnicima različitih nacionalnosti.	Promoviranje romske tradicije i glazbe (glazba, obrti), kao i promoviranje uspješnih Roma na polju poduzetništva, umjetnosti, obrazovanja itd.
		Kao dodatak radu na školskoj razini, posebne aktivnosti trebale bi ciljati na odrasle i njihovu toleranciju prema pripadnicima ostalih nacionalnosti.
		Podignuti razinu svijesti i usvojiti jasan politički stav koji glasi da je socijalna uključenost dugoročna obveza i ulaganje od kojeg će profitirati manjinske grupe, ali isto tako i većinske (smanjeni socijalni troškovi, sigurnost, smanjena stopa sitnog kriminala, pozitivna slika u javnosti).
Restrukturiranje poljoprivrede i spajanje zemljišnih čestica	Provesti eksperiment vezan uz shemu prijevremene mirovine.	Omogućiti mjesečnu nadoknadu starijim poljoprivrednicima koji su se prestali baviti poljoprivredom i koji su zemlju ustupili mlađim poljoprivrednicima.

Aneks 6: Pregled turističke resursne osnove

Aneks 6.1.: Turističke atrakcije međimurskoga ruralnog prostora

S obzirom na to da, kao što je utvrđeno, za područje Međimurske županije ne postoji detaljno i sustavno vođena dokumentacija o njezinim turističkim atrakcijama, u nastavku je provedena procjena međimurskog atrakcijskog potencijala korištenjem podataka iz ostalih dostupnih izvora.

Usprkos pojednostavljenoj metodi procjenjivanja podataka, sljedeće usustavljanje potencijalnih i realnih turističkih atrakcija u međimurskom ruralnom prostoru provedeno je u skladu s osnovnom funkcionalnom klasifikacijom turističkih atrakcija (Kušen, 2002)¹⁸, prema kojoj se sve potencijalne i realne turističke atrakcije dijele na 16 osnovnih vrsta. Ovom prigodom obrađena je resursna osnova pretežito regionalne i više kategorije iako su za razvoj ruralnog turizma važne i turističke atrakcije lokalne važnosti, ali se one trebaju vrednovati na razini lokalnih projekata, u okviru konkretne osnovne turističke destinacije, koje se približno poklapaju s područjima koje pripadaju sadašnjim gradskim i općinskim turističkim zajednicama.

1. Geološka obilježja prostora

Morfološki, Međimurje je sastavljeno od dva dijela - donjeg (nizinskog) i gornjeg (brdskog). S tog je gledišta gornje Međimurje turistički atraktivnije, poglavito zbog vidikovaca, slikovitosti krajolika i reljefne energije. Od geološke građe pozornost privlači kvalitetan šljunak na površini (šljunčare), izvorišta termo-mineralne vode (prirodna lječilišta), naslage ugljena lignita (zatvoreni rudnik), skromne količine nafte (svojevremena eksploatacija) i čestice zlata u šljunku rijeka Mure i Drave (tradijsko ispiranje zlata).

2. Klima

Klima je u Međimurju izrazito kontinentalna, turistički je privlačna u proljeće, ljeto i jesen, a zime su oštre zbog otvorenosti Međimurja panonskom klimatskom utjecaju. Ljeti je mikroklima gornjeg Međimurja za nijansu ugodnija u odnosu na onu u donjem Međimurju.

3. Vode

Od voda tekućica valja izdvojiti rijeke Muru i Dravu, koje obodno oplakuju Međimurje. Na rijeci Dravi izgrađene su dvije hidroelektrane, koje su formirale dva akumulacijska jezera (Čakovečko jezero i Dubravsko jezero). Turističke aktivnosti koje bi se mogle provoditi na ovim vodama jesu: kupanje, veslanje, vožnja plovilom, sportski ribolov, sportovi na vodi, razgledavanje obale. Od voda stajaćica uređen za boravak turista tijekom kupališne sezone (primjerice Totomore). Od ljekovitih voda tu se nalaze rezidue Panonskog mora, koje na površinu dolaze putem bušotina naftaša, koje ostaju nakon završetka istražnih bušačkih radova. To su lokacije Grkavešćak (Toplice Sv. Martin) i Draškovec (potencijal za razvoj zdravstvenog turizma i sl.).

4. Biljni svijet

Struktura biljnog svijeta Međimurja gotovo je isključivo antropogenog podrijetla i ona je odraz kultiviranog međimurskog pejzaža. Uvjetno prirodna vegetacija održala se u šumama, osobito u uz Muru i ponešto uz Dravu, te u vrlo rijetkim zamočvarenim ostacima riječnih meandara i sl. Tu su se održale brojne specifične biljne zajednice, karakteristične za ovakve predjele. Za turiste to je vrlo zanimljiv prostor za šetnje, promatranje, osluškivanje i fotografiranje. Uzgajana vegetacija poglavito se odnosi na ratarske usjeve, livade i vrtove, osobito u nizinskim dijelovima Međimurja, a vinogradi i voćnjaci na njegov brdoviti dio. Pojedine oranice sve se više specijaliziraju za određene kulture, primjerice krumpir, voće i povrće. Uzgajana vegetacija uvjetuje tip seljačkih gospodarstava i njihovu turističku atraktivnost, ali i opće značajke krajolika, važne za ugođaj boravka turista na otvorenom. Za turiste je osobito zanimljiv uvid u proces uzgoja, prerade i skladištenja ovih proizvoda, primjerice organsko-biološki uzgoj. Pri tome valja posebno izdvojiti turističku privlačnost vezanu uz vinovu lozu i vinograde. Vinogorje Međimurje se po svom sortimentu i načinu obrade približilo europskim standardima. Turiste sve više zanimaju priče vezane uz tradicijske sorte uzgajanih biljaka, osobito voćaka.

¹⁸ E. Kušen (2002) *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb.

5. Životinjski svijet

Divlje su životinje uglavnom vezane uz staništa što ih čine područja divlje vegetacije (šume i zamočvareni dijelovi). Divljač, koja dijelom obitava i na područjima uzgajane vegetacije (zec, fazan, divlja svinja, srneća divljač), atrakcijska je osnova lovnog turizma. U Međimurju se za divljač brine 990 lovaca okupljenih u 20 društava. Preostali dio divljeg životinjskog svijeta, vezan uz pojedine dijelove divlje vegetacije, čini zanimljive ekosustave koji doprinose biološkoj raznolikosti Međimurja. Tu su podjednako zastupljene različite vrste sisavaca, ptica, riba, vodozemaca i kukaca (primjerice leptiri). Te su životinje turistima privlačne za promatranje (primjerice promatrači ptica) i osobito za "fotolov". Jedna od međimurskih ptica, sova, postala je neka vrsta međimorskog simbola. Ruralni je prostor u okviru seljačkih gospodarstava osmišljeno nastanjen domaćim životinjama; stokom - krave, svinje, konji i koze; peradi - kokoši, patke, guske i purani; kao i čuvarima kuće - psima i mačkama, koji sve više gube tradicijsku funkciju i postaju kućni ljubimci. Ovo je dio atrakcijske osnovice za razvoj turizma na seljačkim gospodarstvima. Dakako da tu pripada i masovni uzgoj stoke i peradi, međutim, on je znatno manje privlačan za turiste. Zanimljivo je da je međimurski konj prvi hrvatski hladnokrvni konj, uzgojen kao pasmina radnog konja.

6. Zaštićena prirodna baština

Nažalost, u Međimurju ne postoji značajniji trajni dio zaštićene prirode, kao što su to nacionalni parkovi ili parkovi prirode, no treba istaknuti da je čak trećina Međimurja pod preventivnom zaštitom u kategoriji „regionalni park“ (Mura-Drava), što je tek drugi regionalni park u RH, te čini osnovu za prekograničnu suradnju sa Slovenijom i Mađarskom. Zaštićena su pojedinačna stabla (ginko - Donja Dubrava; platana - Nedelišće; hrast lužnjak - Donji Vidovec; platane - Sveti Urban; tulipanovac - Vučetinec; malolisna lipa - Strelec; magnolija – Pribislavec). Zaštićena su i brojna staništa rijetkih, reliktnih, ugroženih i zaštićenih vrsta. Ovdje je potrebno posebno spomenuti Bedekovićeve grabe u općini Sveti Juraj na Bregu.

7. Zaštićena kulturno-povijesna baština

Pokretni spomenici kulture prikazani su kao sastavni dijelovi sakralne ili profane arhitekture, izloženi u muzejima i galerijama ili uskladišteni i turistima nedostupni u različitim depoima, pa se ovdje neće posebno isticati. Od nepokretnih spomenika kulture izdvajaju se arheološka nalazišta, spomeničke cjeline, pojedine sakralne građevine i pojedinačne profane građevine.

Arheološka nalazišta, kao vrijedne potencijalne turističke atrakcije, raštrkana širom Međimurja, svjedoče o njegovoj naseljenosti od kamenog doba, preko metalnih doba i antike do ranog srednjeg vijeka. Posebno valja uputiti na najbogatiju prapovijesnu arheološku zonu na području naselja Goričan, gdje se naseljenost ovog kraja može pratiti od srednjeg brončanog doba, preko starijeg brončanog doba do antike i srednjeg vijeka. Nalazi iz rimskog doba locirani su uz važne rimske putove koji su se križali na području Međimurja. To su bili poznati trgovački pravci uz koje su se od I. stoljeća razvijala rimska naselja (vojna uporišta), centri rimskog života i trgovine. Jedan od tih pravaca bio je i poznati «jantarski put» od sjeverne Italije do Baltika.

Sakralnih objekata u ruralnom prostoru Međimurja ima veći broj, to su mahom župne crkve i brojne kapelice. Međutim, posebno valja izdvojiti pavlinsku baroknu crkvu sv. Jeronima u Štrigovi, u kojoj se nalaze originalne freske najpoznatijeg hrvatskog baroknog majstora, Ivana Rangera, koji je također oslikao brojne pavlinske barokne crkve, među kojima i one u Lepoglavi i Olimju (Slovenija), zatim župnu crkvu sv. Jakoba u Prelogu, jedinu baroknu crkvu u sjevernoj Hrvatskoj koja je svodena križno-bačvastim svodom, te župnu crkvu Sedam žalosti Blažene Djevice Marije i Svetog križa u Kotoribi, najveću crkvu u Međimurju.

Dvoraca u Međimurju ima malo. To su Feštetićev dvorac u Pribislavcu, koji je grof Juraj Feštetić sagradio 1870. godine u neogotičkom stilu. Danas je u dvorcu smještena osmogodišnja škola. Dvorac Banfi je kasnobarokna građevina u međimurskom vinogorju blizu Štrigove, čije su gospodarske zgrade (podrumi) rekonstruirane u privlačan gospodarski objekt. Dvorac Fodroczy-Dunay u Štrigovi danas je u ruševnom stanju.

8. Kultura života i rada

Za ruralni su prostor općenito važne turističke atrakcije vezane uz kulturu života i rada na selu. One su brojne i raznolike te važne za stvaranje turističke ponude «sitnog veza». Do sada je turistički sektor pokazivao minornu pozornost za ovu vrstu turističkih atrakcija. Ruralni prostor Međimurja bogat je upravo ovom vrstom turističkih atrakcija, kojima sektor kulture posvećuje sve veću pozornost.

Folklor Međimurja čine svjetski prepoznatljive međimurske pjesme te plesovi i običaji. Poznate su pokladne drvene maske i maske od slame. Većina međimurskih legendi vezana je uz pozoje (zmajeve) na različitim lokacijama (Štrigova, Sv. Juraj na Bregu, Donji Vidovec, Donja Dubrava, Čukovec), zatim uz teme iz narodnih pjesama itd. Međimurski folklor promiče gotovo 50 kulturno-umjetničkih udruga.

Narodno rukotvorstvo obuhvaća proizvodnju različitih tradicijskih proizvoda po međimurskim selima. To su narodne nošnje, drvorezbarstvo, žensko pletenje i kukičanje, izrada čipke, proizvodi od slame i proizvodi od komušine.

Tradicijski obrti, nažalost, većinom polako izumiru u Međimurju, otpornost donekle iskazuju licitari i medičari te košaraštvo i lončarstvo.

Za potrebe turizma obnovljeno je pokazno ispiranje zlata na Dravi. Specifičnost predstavlja i proizvodnja čipaka na batiče (međimurska čipka) u Svetoj Mariji.

Tradicijske građevine uglavnom su nestale u međimurskim selima, poglavito stoga što nisu površinom i organizacijom odgovarale suvremenom stanovanju i zato što su od drvene i kanatne građe, koja, za razliku od kamene gradnje u hrvatskim priobalnim područjima, ubrzano propada. To su bile prizemne kuće izdužena oblika i pokrivene slamom. Još se mogu vidjeti u selima Frkanovcu, Svetom Urbanu i Jurovčaku. Na Dravi i Muri bili su brojni ploveći (plutajući) mlinovi. Samo ih je na Muri u određenom razdoblju bilo 90. Nedavno obnovljeni mlin na rijeci Muri, u mjestu Žabnik, predstavlja prvoklasnu turističku atrakciju.

Tradicijska plovila koja su se koristila na rijeci Muri bile su skele-brodi i ladje, prepoznatljive konstrukcije. Očuvane su skele u Sv. Martinu na Muri, Žabniku, Križovcu, Miklavcu, Podturnu, Novakovcu i Donjoj Dubravi.

Gastronomija i enogastronomija Međimurja vrlo su bogate, postoje mnoga tradicijska jela, a prepoznatljivi su sir turoš, meso z tiblice, bučino ulje i međimurska gibanica.

U Međimurskom vinogorju proizvode se vrhunska i prepoznatljiva vina, ovdje je potrebno posebno spomenuti regionalnu sortu moslavac/šipon.

Tradicijska i suvremena poljoprivredna proizvodnja osnovna je djelatnost pretežitog dijela ruralnog stanovništva. Ona određuje i pretežiti dio gospodarskih, organizacijskih i društvenih značajki međimorskog ruralnog prostora. U turističkom smislu, ona predstavlja okvir posjeta i boravka gostiju u tom prostoru i njegovu prepoznatljivost. Posebno je zanimljiv začetak biološko-dinamičke proizvodnje prema nauku Rudolfa Steinera, te određeni turistički potencijal voćarstva, vinogradarstva i proizvodnje krumpira, kao tri grane poljoprivrede Međimurja koje su poznate diljem Hrvatske.

Ostale povijesne djelatnosti, iako prekinute, mogu biti zanimljive, primjerice, vadenje ugljena i nafte na području Murskog Središća ili rad jedne od najstarijih hrvatskih tiskara u Nedelišću.

9. Znamenite osobe i povijesni događaji

Međimurje je osobito obilježila obitelj grofova Zrinski, među kojima se izdvaja Nikola Šubić Zrinski i Nikola Zrinski, hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik; tu su i akademik Vinko Žganec, muzikolog, Josip Štolcer Slavenski, skladatelj.

K tome, u Donjem Kraljevcu rođen je glasovit filozof Rudolf Steiner (1861-1925), koji se posvetio stvaranju duhovne znanosti antropozofije i utemeljenju waldorfske pedagogije, antropozofske medicine i arhitekture te euritmije i biološko-dinamičke poljoprivrede. Uza nj se veže jedna od najvažnijih potencijalnih turističkih atrakcija Međimurja.

10. Manifestacije

Na području Međimurja godišnje se organizira gotovo 40 manifestacija, među kojima valja izdvojiti sljedeće: Vincekovo, Martinje, Dani kruha i plodova zemlje (iako nespecifične samo za Međimurje), Međimurski sajam poduzetništva - MESAP, Međunarodnu božićnu prodajno-izložbenu manifestaciju „Na to mlado leto“, Fašnik, Rafting na rijeci Muri, Dani Rudolfa Steinera, Dani vina (Urbanovo), Porcijunkolovo, Konjički turnir u preponskom jahanju, Međunarodni biciklistički maraton, Aeromiting, «Dani šibe i ribe» i dr.. Osim toga gotovo svako međimursko selo organizira i svoje lokalne priredbe (proštenja, dane općine i sl.). Te su manifestacije vrlo dobro organizirane, slikovite, i prati ih odlična

gastronomska ponuda. Sportske građevine i uredeni sportski tereni privlačna su mjesta za gledanje sportskih natjecanja. U međimurskom ruralnom prostoru sagrađen je jedan od najsuvremenijih spidvejskih stadiona na svijetu: Milenium - Donji Kraljevec.

11. Kulturne i vjerske ustanove

Osim Muzeja Međimurja, koji se odnosi i na velik dio međimurskoga ruralnog prostora, osobito njegov etnografski odjel, izvan Čakovca zanimljivi su rodna kuća Rudolfa Steinera u Donjem Kraljevcu (muzej), Međimurska hiža u Frkanovcu, etnografska zbirka u Kotoribi, etnografska zbirka u Maloj Subotici, obiteljska zbirka Trstenjak (Marof), zavičajna zbirka u Svetoj Mariji, zoološka zbirka Andrije Lesingera i zoološka zbirka Osnovne škole Štrigova u Štrigovi. U novije vrijeme osnovana je Prirodoslovna zbirka u Križovcu, koja je u kratko vrijeme ostvarila vrijedan rezultat u radu i djelovanju na području ruralnog razvoja. Selo Križovec jedan je od najboljih primjera kako MŽ u stvarnosti potiče koncept ruralnog razvoja – smještanjem županijske ustanove koja se bavi trećinom županijskog (zaštićenog) teritorija - na selo.

12. Prirodna lječilišta

Najvažnija turistička atrakcija Međimurja izvan Čakovca jesu Toplice Sveti Martin, koje se samo uvjetno mogu nazvati prirodnim lječilištem. Ovaj kompleks obuhvaća 4000 m² vodene površine, 8 bazena, 6 jacuzzija i 5 tobogana, 400 kreveta, wellness-centar s nekoliko vrsta sauna i masaža, solarij, fitness, sportsko-rekreacijske terene, konferencijske dvorane i apartmanski smještaj. Nedavno je otvoren i novi "Spa Golf Hotel" sa 302 kreveta. Izvorište termo-mineralne vode (konzervirana naftna bušotina) u Draškovcu, u donjem Međimurju, potencijalna je turistička atrakcija za podizanje prirodnog lječilišta.

13. Sportsko-rekreacijske građevine i tereni

Pokretni sportsko-rekreacijski poligoni za postavljanje u slobodnom prostoru, za paintball i streličarstvo. Uz Dubravsko jezero podignut je sportsko-rekreacijski kompleks s ribičkim domom Glavatica, lovačka zavjetna kapelica, ugostiteljski objekt s kampiralištem, lučica za stotinjak vezova tradicionalnih plovila, jahti, jedrilica, te nautički dom. Nova gimnastička dvorana u Nedelišću, objekt SRC Mladost Čakovec sa svim sportskim sadržajima, te karting-staza u Belici važni su sportski sadržaji. Brojni su i teniski tereni. Ruralni prostor Međimurja velikim dijelom svojih slobodnih neobrađenih površina pruža mogućnost za različite vrste sportske rekreacije, kao što su hodanje, trčanje, vožnja bicikla, jahanje i slično. Ovamo pripadaju i svi lovački te ribički domovi.

14. Turističke staze, putovi i ceste

Turističke staze, putovi i ceste u novije vrijeme su se nametnuli kao turističke atrakcije i turistički proizvod. Od njih je u Međimurju najvažnija «Međimurska vinska cesta» u vinorodnom dijelu gornjeg Međimurja, koja obuhvaća 27 vinogradarskih gospodarstava (vinogradarstvo i podrumarstvo ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo). Ona nije longitudinalno položena (ulaz – izlaz), već kapilarno povezuje jedno kompaktno vinogradarsko područje koje ima više ulaza. U Međimurju se turistima preporučuju dvije biciklističke staze: prva, ravničarska staza u širem području Čakovca, koja obuhvaća dio autonomne biciklističke staze, dio poljskog puta, dio makadamske ceste i dio asfaltirane ceste, u ukupnoj dužini nešto manjoj od 19 km, te druga, koja prolazi srednjim i gornjim Međimurjem, približne dužine od 90 km, s tri lakša i četiri teža uspona. U pripremi je „Međimurska biciklistička mreža“, a posebno još treba spomenuti „Međimurski planinarski put“ i „Cestu tradicije“.

15. Atrakcije zbog atrakcija

Izgradnja artificijelnih atrakcija u funkciji je poglavito zabave i rasonode turista, ali i lokalnog stanovništva, na mjestima gdje za to ne postoje autohtoni uvjeti. U tu vrstu turističkih atrakcija izvan Čakovca, gdje su sagrađeni Gradski bazeni, može se ubrojiti Letački centar Pribislavec – kao ishodište za panoramske letove turista.

16. Turističke paraatrakcije

Turističke su paraatrakcije sve one građevine i ostali sadržaji koji, poput ostalih turističkih atrakcija, privlače turiste i jednodnevne posjetitelje, ali iz čisto nedokoličarskih motiva, kao što su prometna infrastruktura i servisi putovanja, poslovna putovanja, redovno obrazovanje, liječenje, znatnija kupnja i sl.

Uvjete putovanja najsnažnije obilježava Autocesta Budimpešta – Zagreb, s međunarodnim graničnim prijelazom u Goričanu, čvorištima Čakovec i Goričan te odmorištima uz autocestu na području Međimurja, preko kojih se treba

ustpostaviti turistička informacijska veza između područja Međimurja i tranzitnih putnika koji putuju «unutar žice» autoceste. Osim toga preko Međimurja prolazi nekoliko državnih cesta na važnim međunarodnim pravcima i s međunarodnim graničnim prijelazima u Murskom Središću - za Lendavu, i u Trnovcu - za Ptuj. Postoji stoljeće i pol stara željeznička mreža (najstarija željeznička pruga u RH), koja danas nema osobitu važnost za putnički promet, međutim, očekivanim povećanjem putničkog prometa željeznicom u budućnosti, mogle bi ove pruge biti i od turističke važnosti. Zračna luka Čakovec dobro služi za promet osobnih zrakoplova. Poslovna putovanja manjim su dijelom određena mjestima sa središnjim funkcijama, to su ponajprije gradovi Mursko Središće i Prelog, dok su ostala usmjerena na županijsko središte Čakovec, kao što su putovanja zbog edukacije, liječenja ili znatnije kupovine.

Aneks 6.2.: Zaključni rezultati radionica

Stavovi sudionika o ruralnom turizmu u Međimurju, prikupljeni na radionicama, u osnovi su vrlo bliski stručnim nalazima na ovu temu.

U panel-diskusiji o razvoju ruralnog turizma u Međimurju zauzeti su brojni stavovi.

- O prednostima koje Međimurje ima:
 - Dobro očuvan okoliš i dobar geografski položaj
 - Obitelj Zrinskih i ostala kulturna baština
 - Radišnost, poduzetnost, otvorenost za novo i gostoljubivost Međimuraca
 - Vinska cesta, vinogradarstvo i podrumarstvo, gastroponuda i ekoproizvodnja
 - Termo-mineralna voda kao osnova topličkog turizma (Sv. Martin i Draškovec)
 - Tradicija općenito i tradicijski proizvodi
 - Podjela na dva turistički karakteristična dijela Međimurja, na gornje i donje, te dobra cestovna povezanost
 - Razvijena poljoprivreda, brojna poljoprivredna gospodarstva te poljoprivredni proizvodi – zaštićene marke
 - Uvjeti za sportsko-rekreacijski turizam, lov i ribolov te mogućnost povezivanja turističke ponude sa susjednim županijama i zemljama
 - Dvije rijeke, Drava i Mura
 - Relativno visok standard stanovništva, potpora Županije i turističkih zajednica; cjelogodišnja sezona.
- O nedostacima:
 - Slab marketing, osobito promocija međimurskog turizma
 - Nedostatak turističko-ugostiteljskih kadrova
 - Vrlo slabo turističko obrazovanje lokalnog stanovništva
 - Nedostatak smještajnih kapaciteta te nedovoljna zainteresiranost Županije i lokalne samouprave za razvoj ruralnog turizma
 - Nedostatak tradicije u turizmu i segmentirane turističke ponude
 - Slaba međusobna povezanost turističkih subjekata i nedovoljno financijskih sredstava
 - Nedostatak osmišljenog razvoja ruralnog turizma, nedostatak turističkog imidža i nedovoljna državna potpora
 - Nedostatak koordinacije između razvoja poljoprivrede i turizma, receptivnih turističkih agencija, turističkih seljačkih gospodarstava te konkurencija susjednih zemalja
 - Slabo provođenje zakona, neriješeni imovinskopravni odnosi, slaba turističko-ugostiteljska potražnja lokalnog stanovništva, nedostatak suradnje s ostalim sektorima, starenje lokalnog stanovništva, nedovoljna koordinacija u razvojnom planiranju, nedovoljna informiranost o turizmu, problem banaka, kredita i PDV-a te izostanak turističke signalizacije.
- O viziji razvoja ruralnog turizma, izraženoj sljedećim riječima:
 - Jedinstvo okusa, prirode, odmora i duhovnog mira
 - Odmor za dušu i tijelo
 - Na međimurskih bregi zlatno trsje raste
 - Destinacija Međimurje obilježena mentalitetom i prostorom, bogatstvom nasljeđa i poduzetničkim duhom

- Destinacija ekološkog turizma s naglaskom na rekreaciji, zabavi i gastronomiji
- Odmori se, počini se, okrjepi se i popij dobro vino
- Odmorite se drugačije, otkrinite Međimurje
- Svega pomalo, ničeg previše
- Destinacija obilježena sinergijom turizma, poljoprivrede i kulturne baštine.
- O mogućim projektima:
 - Marketinški plan turizma Međimurja
 - Istražiti tržište ruralnog turizma
 - Program poticanja seoskog turizma
 - Osnivanje eko-etno sela
 - Temeljita priprema za razvoj ruralnog turizma
 - Poticati zanimanje Zagreba za sudjelovanje u razvoju međimurskog turizma
 - Uređenje ekoloških zona
 - Program povezivanja turizma i poljoprivrede
 - Stvaranje turističke županijske receptivne agencije i osnivanje organizacije za upravljanje turističkom destinacijom Međimurje
 - Osnivanje agencije za specijalizirane projekte
 - Program razvoja kulturnog turizma
 - Projekti za fondove EU-a
 - Međimursko veleučilište s programom poljoprivreda - turizam
 - Brendiranje međimurskog turizma
 - Razvoj tradicijskog zanatstva
 - Vrednovanje geoprometnog položaja Međimurja
 - REDEA kao nositelj projekata
 - Planovi turističke edukacije
 - Biciklističke i pješačke staze
 - Plan 10 turističkih seljačkih gospodarstava
 - Program punog sadržaja Vinske ceste
 - Kuća Međimurja u Čakovcu
 - Međimurski vrtovi.

Na radionici o pitanjima turizma na seljačkim gospodarstvima pretežit dio sudionika bio je iz različitih tipova seljačkih gospodarstava, iz TZ-a i turističkih agencija. Nekoliko pitanja i sugestija bilo je izrazito naglašeno:

- Osiguranje pomoći i sugestija pri osmišljavanju turizma na OPG-u.
 - Kako OPG učiniti turistički prikladnim
 - Utvrđivanje i vrednovanje turističkih resursa
- Oživiti tradicijsko zajedništvo na selu
 - Osnovati tradicijske zadruge, osobito za zajednički nastup
 - Zajedništvo bi pomoglo i korištenju fondova EU-a
- Sustav promidžbe OPG-a s turističkim sadržajima
 - Dograditi sustav promidžbe na razini Županije
 - U sustav obilježavanja prometnica uvrstiti i OPG
- Osmisliti program za diseminaciju specifičnih znanja o ruralnom turizmu i turizmu na seljačkim gospodarstvima
 - Ciljano obrazovanje onih koji rade u turizmu ili odlučuju o njegovu razvoju
 - Obrazovanje konkretnih kandidata za turistička seljačka gospodarstva i ostalih izravnih sudionika u ruralnom turizmu
- Poticanje i promoviranje ruralnog turizma zadaća je TZ-a
- Utvrditi potrebe turističkog tržišta i mogućnosti ruralnog prostora za razvoj ruralnog turizma
- Treba se osnovati DMC ili DMO za upravljanje turističkom destinacijom Međimurje
- Iskoristiti u turizmu druge gospodarske aktivnosti
 - Proizvodnja jabuka, krumpira, prerada voća
 - Tradicija košaraštva

- Kompleksnost poslovanja turističkog seljačkog gospodarstva
 - Posebna znanja
 - Administracija/inspekcije
 - Financije
 - Biti dobar domaćin
 - Strani jezici
- Dio zakonodavstva koji regulira pitanja ruralnog turizma nije primjeren
- Ponuda turistima proizvoda s gospodarstva
- Medimurje ima dobru predispoziciju za razvoj ruralnog turizma, dobru infrastrukturu i bogatu atrakcijsku osnovu.

Na radionici s obrtnicima utvrđeno je nekoliko novih stavova

- Potražnja: cikloturizam, kombinacija kontinent-more, vikend-obilje, parovi
- Treba ustrojiti dokumentaciju o turističkim atrakcijama
- Utvrditi potencijalne iznajmljivače soba, stanova i kuća (vikendica) te izraditi akcijski plan za njihovu animaciju uz potporu poticajima
- Na razini Županije osnovati sustav za animiranje OPG-a za pružanje turističkih usluga sa stručnom ekipom za obilazak imanja i izradu idejnih rješenja za njihovo turističko uređenje

Na radionici s vlasnicima restorana:

- Medimurje – nedovoljno jasno definirana turistička destinacija
- «Siva ekonomija» u turizmu
- Potreba boljeg receptivnog marketinga
- Stvaranje kritične mase velikih i malih visokokvalitetnih objekata turističke ponude
- Razvijanje destinacijskog menadžmenta
- Selektivni «udar» financijske i higijenske inspekcije na one najistaknutije i najkvalitetnije
- Nedostatak stručnog kadra u ugostiteljstvu
- Pitanje razvoja tranzitnog turizma Medimurja
- Pitanje dugoročnog gospodarskog planiranja turizma

Na sastanku u Toplicama Sv. Martin, najvećem turističko-ugostiteljskom kompleksu u Medimurju:

- Potpora lokalnoj poljoprivredi korištenjem lokalnih proizvoda i uvođenjem autohtonih jela
- Zadovoljstvo Toplica suradnjom s lokalnom zajednicom
- Kritika nelojalne konkurencije u ugostiteljstvu i negativan stav prema malim obiteljskim objektima
- Spremnost Toplica da prepoznaju svoju vodeću ulogu u regiji i na povezivanje s pružateljima komplementarnih usluga u županiji.

Na radionici OPG-TSG:

- Nedostatak strateških ciljeva u turističkoj destinaciji Medimurje
- Neodgovarajuće prostorno planiranje
- Nedostatak infocentara za krajnje korisnike u županiji
- Podupiranje i podizanje kvalitete turističke ponude u destinaciji
- Usitnjenost, slaba vertikalna i horizontalna povezanost
- Uvođenje poticaja za razvoj organiziranog povezivanja TSG-a
- Kandidate za osnivanje TSG-a valja tražiti među 1500 do 1700 farmara u Medimurju, osobito među 500 ozbiljnih proizvođača
- Tržište: Zagreb, Budimpešta, vikend-dolasci s mora
- Potreban razvoj turističkih atrakcija – od potencijalnih u realne

Na radionici s malim obiteljskim hotelima:

- Loša poslovna suradnja s ostalim turističkim sudionicima
- Pozitivno gledanje na pojavu konkurencije, s obzirom na to da ona vodi podizanju kvalitete

Aneks 7: Programi prekogranične suradnje s Mađarskom i Slovenijom – kratak pregled

Program prekogranične suradnje Mađarska - Hrvatska

Ovaj se program fokusira na dva prioriteta, koja se mogu podijeliti na nekoliko mjera unutar kojih je moguće prijaviti projekte.

Prioritet 1: Održivi okoliš i turizam

- Mjera 1.1.: Održivi i privlačan okoliš
 - Razvoj krajolika unutar područja koje obuhvaća rijeke Muru, Dravu i Dunav (te njihova prirodna i ruralna okruženja) - radi stvaranja održivog i prirodno vrijednijeg okoliša te atraktivnijih lokacija za ekološki turizam
 - Aktivnosti vezane uz ekološko planiranje te neke manje javne akcije koje se provode radi poboljšanja okoliša unutar prirodnih područja; obnova prirodnih staništa
- Mjera 1.2.: Održivi turizam na području rijeka Mure, Drave i Dunava
 - Elaboracija plana koji se odnosi na proizvode regionalnog turizma
 - Razvoj infrastruktura za aktivni i ekološki razvitak: centri za posjetitelje, škole šumarstva, infrastruktura vodenih sportova, biciklističke rute, staze za hodanje i planinarenje, usluge iznajmljivanja
 - Tematski posjeti kulturnoj baštini
 - Promocija područja oko rijeke kao pojedinačnog turističkog proizvoda
 - Atrakcije koje spadaju u privatna ulaganja

Prioritet 2: Razvoj kooperativnog gospodarstva i zajedničkih ljudskih resursa

- Mjera 2.1.: Kooperativno gospodarstvo
 - Pronalaženje prekograničnih poslovnih partnera
 - Promocija prekogranične radne mobilnosti
 - Zajedničko istraživanje, razvoj i inovacije (R&D&I)
 - Zajedničko lokalno planiranje, strategije, programi
- Mjera 2.2.: Razvoj zajedničkih ljudskih resursa
 - Projekti prekograničnog obrazovanja, uvežbavanja i razmjene
 - Međuljudsko ponašanje i veze među pojedincima
 - Dvojezične aktivnosti

Ukupan proračun koji je na raspolaganju unutar prve tri godine provođenja programa iznosi oko 20 milijuna eura za obje zemlje (85% osigurava EU, a 15% državni/regionalni/lokalni javni fondovi).

Program prekogranične suradnje Slovenija - Hrvatska

Ovaj se program fokusira na dva prioriteta, koja se opet mogu podijeliti na nekoliko mjera.

Prioritet 1: Ekonomski i društveni razvoj

- Mjera 1.1.: Turistički i ruralni razvoj
 - Razvoj i poboljšanje integriranih proizvoda i usluga unutar različitih tipova turističke ponude (ekološki turizam, kulturni turizam, poljoprivredni turizam, zdravstveni turizam, riječni turizam itd.)
 - Integracija kulturnih resursa unutar političkih proizvoda revitalizacijom i očuvanjem kulturnih resursa i poticanjem na kulturološku razmjenu i kulturne događaje
 - Osnivanje i poboljšanje zajedničkog marketinga i promoviranje turističkih i poljoprivrednih proizvoda i usluga
 - Poboljšanje infrastrukture rekreativnog i turizma malih razmjera
 - Stvaranje i integracija novih atrakcija unutar turističke ponude
 - Stvaranje i integracija prirodnih vrijednosti i prirodno zaštićenih područja unutar turističke ponude

- **Mjera 1.2.:** Razvoj poduzetništva
 - Razvoj službi potpore malim i srednjim poduzetnicima radi poboljšanja poslovne suradnje i zajedničkog marketinga malih i srednjih poduzetnika
 - Razvoj suradnje između malih i srednjih poduzetnika, obrazovnih, istraživačkih i razvojnih organizacija - radi poboljšanja poslovne inovativnosti i tehnologije
 - Jačanje poduzetničkog duha te razmjena iskustava i informacija
 - Uspostava prekograničnih mreža službi za zapošljavanje te njihova suradnja vezano uz poslovno savjetovanje, mobilnost radne snage, praćenje zahtjeva radnog tržišta itd.
- **Mjera 1.3.:** Stimulacija kulturnih i društvenih razmjena
 - Stimuliranje mobilnosti umjetnika te razmjene u kulturološkom smislu
 - Suradnja među pojedinim civilnim udrugama (vatrogasna društva, zdravstvene institucije, obrazovni programi itd.)
 - Očuvanje i revitalizacija kulturnih resursa
 - Uključenje očuvanja kulturne baštine unutar identiteta prekograničnog teritorija

Prioritet 2: Održivi menadžment prirodnih resursa

- **Mjera 2.1.:** Zaštita okoliša
 - Zajedničko podizanje razine svijesti među zagađivačima i lokalnim stanovništvom vezano uz inovativne akcije/mjere zaštite okoliša te održivu uporabu prirodnih resursa
 - Priprema provedivih studija u kojima se opisuju načini poboljšanja i praćenja sustava upravljanja zrakom, vodom, otpadom i otpadnim vodama te načini smanjenja zagađenja tla, šuma te ostalih vrsta zagađenja
 - Zajedničko upravljanje i zajedničko očuvanje vodenih resursa te poboljšanje kvalitete vode
 - Identifikacija i sanacija nekontroliranog odlaganja otpada te razvoj preventivnih mjera
 - Priprema tehničke dokumentacije te izgradnja postrojenja za tretiranje otpadnih voda, domaćeg otpada, tretiranje kanalizacijskih sustava unutar prekograničnih osjetljivih područja
 - Uspostava suradnje među lokalnim i regionalnim akterima te njihovim prekograničnim partnerima - radi zajedničkog prostornog planiranja.
- **Mjera 2.2.:** Zaštita prirode i održivi razvoj
 - Uspostava zaštićenih područja i njihovih prekograničnih mreža
 - Poboljšanje sustava upravljanja postojećim zaštićenim područjima
 - Akcije koje je potrebno poduzeti radi očuvanja visoke biološke raznolikosti, kao i raznolikosti u pogledu krajolika
 - Očuvanje obilježja prirodnog krajolika te revitalizacija prirodnih resursa radi njihove integracije unutar razvojnih pokreta
 - Priprema tehničke dokumentacije za zaštitu prirodnih resursa i/ili održivog razvoja
 - Aktivnosti vezane uz podizanje razine svijesti/promoviranja zaštite prirodnih resursa
 - Budući da je planirano područje regionalnog parka Mura - Drava samo privremeno zaštićeno, potrebno je u ovom slučaju osigurati trajnu zaštitu
 - Poticati suradnju mjerodavnih institucija na međudržavnoj i međuregionalnoj razini

Ukupan proračun koji je na raspolaganju unutar prve tri godine provođenja programa iznosi oko 18 milijuna eura za obje zemlje (85% osigurava EU, 15% državni/regionalni/lokalni javni fondovi).

Aneks 8: Ruralna područja u Hrvatskoj – stanje i definicija

Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja, prema kriterijima Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD)

Podjela	OECD kriterij					
	km2	%	Broj naselja	%	Broj stanovnika	%
Ruralna područja*	51.872	91,6	6001	88,7	2,110.988	47,6
Urbana područja	4.731	8,4	763	11,3	2,326.472	52,4
UKUPNO	56.603	100	6751	100	4,437.460	100

Izvor: DZS, 2001., i prijedlog strategije ruralnog razvoja za Hrvatsku za razdoblje od 2008. do 2013. *Uključuje većinska i značajna seoska područja

Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja, prema kriterijima Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD), ilustrirano na županijskim razinama

Županija	Većinom ruralno		Značajno ruralno		Većinom ruralno	
Bjelovarsko-bilogorska	133.084	6,30 %				
Brodsko-posavska	176.765	8,37 %				
Dubrovačko-neretvanska			122.870	7,94 %		
Istarska			206.344	13,34 %		
Karlovačka	141.787	6,72 %				
Koprivničko-križevačka	124.467	5,90 %				
Krapinsko-zagorska	142.432	6,75 %				
Ličko-senjska	53.677	2,54 %				
Međimurska			118.426	7,65 %		
Osječko-baranjska			330.506	21,36 %		
Požeško-slavonska	85.831	4,07 %				
Primorsko-goranska			305.505	19,74 %		
Sisačko-moslavačka	185.387	8,78 %				
Splitsko-dalmatinska			463.676	29,97 %		
Šibensko-kninska	112.891	5,35 %				
Varaždinska	184.769	8,75 %				
Virovitičko-podravska	93.389	4,42 %				
Vukovarsko-srijemska	204.768	9,70 %				
Zadarska	162.045	7,68 %				
Zagrebačka	309.696	14,67 %				
Grad Zagreb					779.145	100 %
Ukupno	2,110.988	100 %	1,547.327	100 %	779.145	100 %

Aneks 9: Opis prijedloga sustava poboljšanja kvalitete međimurskih proizvoda

Ostvarivanje dodane vrijednosti uspostavom prepoznatog sustava kvalitete međimurskih proizvoda

Polazne osnove

- Postojanje iznimno dobro organizirane i stručno osposobljene savjetodavne službe, čijim je radom već uspostavljena integrirana proizvodnja na najvećem dijelu proizvodnih površina u Međimurju
- Praćenje i obilježavanje životinja koje omogućuje jednostavno dokazivanje međimurskog porijekla
- Postojanje prepoznatljivosti kvalitete međimurskih proizvoda na hrvatskom tržištu
- Spremnost na znatniju uporabu lokalno proizvedenih proizvoda stanovnika Međimurja ako se zna da proizvod potječe iz Međimurja
- Postojanje Regionalne razvojne agencije koja ima iskustva i znanja u provedbi programa razvoja u županiji
- Postojanje županijskog vodstva koje je spremno investirati u dobre programe

Osnovni cilj programa

Povećanje potrošnje i profitabilnosti proizvoda porijeklom iz Međimurja povećanjem njihove vrijednosti - uspostavljanjem i promoviranjem znaka kvalitete

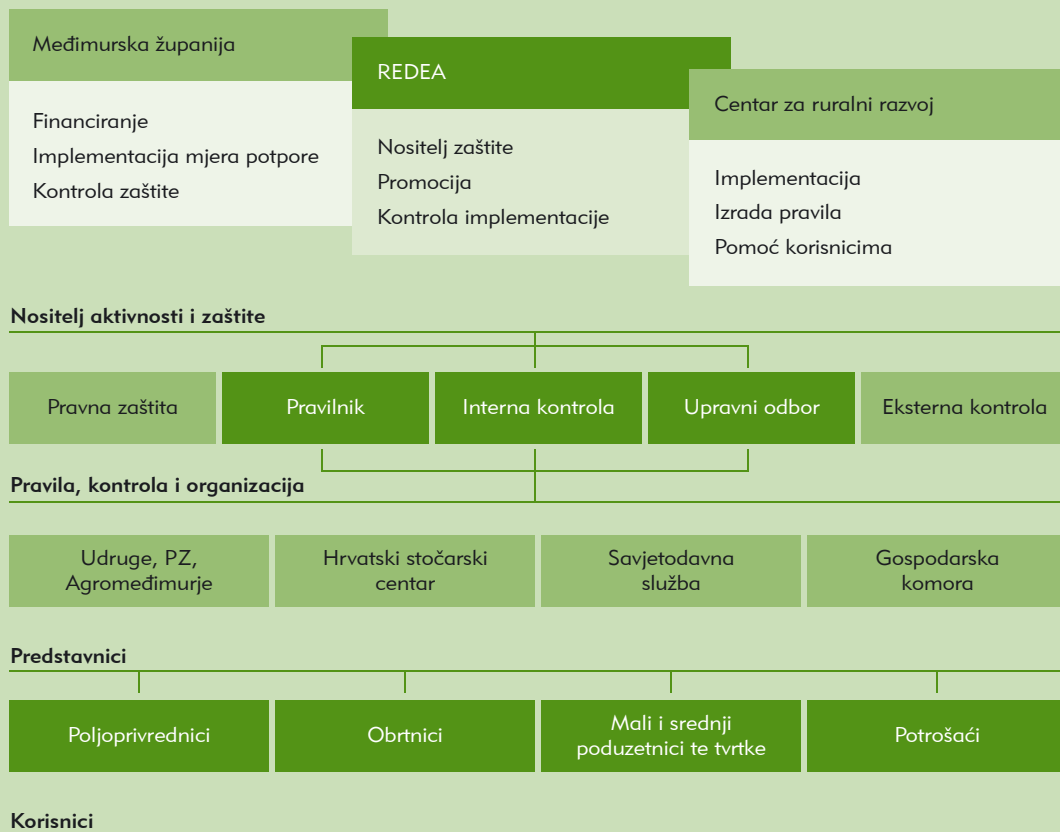
Specifični ciljevi

- Unaprjeđenje ekološkog područja i ekološke svijesti povećanjem površina pod integralnom proizvodnjom
- Unaprjeđenje organiziranosti proizvođača
- Promocija Međimurja

Opis programa

- Uspostaviti sustav kvalitete s robnom markom („Kvalitetno iz Međimurja“, „Najbolje iz Međimurja“, „Svježe iz Međimurja“ i sl.), koji će karakterizirati:
- Viša razina standarda u proizvodnji od postojećeg hrvatskog standarda, koji može obuhvaćati integrirane ili standarde slične GlobalGap standardu
- Vrlo transparentna kontrola kako interna, od strane lokalnih proizvođača i lokalne komisije, tako i vanjska, od strane respektabilne institucije kao što je fakultet, konzultantske kuće, državne regulatorne institucije i sl.
- Važne aktivnosti koje bi financirala Županija vezane:
 - za organiziranje proizvođača i njihovu edukaciju o načinima proizvodnje, prodaje i kontrole
 - za subvencioniranje neizbježnih proizvodnih i prodajnih elemenata koristeći metodu JPP (javno - privatno partnerstvo), kao što su pakirnice, male (HACCP standardizirane) kuhinje za proizvodnju pekmeza, sireva i sl. (koje mogu biti u partnerstvu s udrugama ili pojedincima koji bi iznajmljivali opremu i prostor na sat ili dan)
 - za unajmljivanje prodajnog prostora u većim hrvatskim gradovima u kojima bi se otvarale specijalizirane prodavaonice za prodaju međimurskih proizvoda s oznakom međimurskog brenda
 - za promociju brenda i Međimurja korištenjem različitih načina predstavljanja - od konferencija za tisak i priopćenja, do reklamnih panoa, radijskih i TV reklama, promocija na sajmovima, publikacija i sl.
- tipovi proizvoda koji bi bili obuhvaćeni, u prvo bi se vrijeme odnosili na hranu, s tendencijom na proširenje i na ostale proizvode. Također bi se u restoranima mogli zaštititi obroci proizvedeni od svih glavnih sastojaka dobivenih od proizvoda s oznakom, čime bi se u menijima nalazila posebna kategorija (pravilnikom bi se detaljnije propisao način dobivanja certifikata, provedbe i kontrole).

Organizacijska shema

Aneks 10: Uspostava Centra za ruralni razvoj Međimurske županije

Poboljšanje profitabilnosti poljoprivrednika i stanovnika ruralnih područja u Međimurju uspostavom sistemske potpore poljoprivrednicima osnivanjem Centra za ruralni razvoj Međimurja (CRRM)

1. Postojeće stanje

U Međimurju je tijekom posljednjeg desetljeća stvorena konkurentna poslovna klima za poduzetnike i investitore, a stanovništvu je omogućena kvalitetna usluga lokalnih institucija. Razvoj u proteklim godinama i ostvareni rezultati u privlačenju investicija i smanjenju nezaposlenosti imali su i imaju utjecaj i na razvoj ruralnih područja. Taj utjecaj i procesi događali su se dobrim dijelom spontano i samo su djelomično bili vođeni i usmjeravani aktivnostima koje je poduzimalo Ministarstvo poljoprivrede. Županija je također, u okviru svojih mogućnosti, sa svojim službama i sredstvima pokušavala usmjeravati procese u poljoprivredi i ruralnom razvoju, ali do sada nije imala aktivniju ulogu u planiranju ruralnog razvoja i sektora koji se oslanjaju na njega, kao što su poljoprivreda i ruralni turizam. Osnovni je razlog taj što se agrarna i ruralna politika definiraju u Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja i Ministarstvu regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, dok je županijska nadležnost u domeni poljoprivrede vrlo ograničena. U isto su vrijeme županijski i općinski predstavnici prvo izabrano tijelo vlasti. Upravo njima kao takvima, iako često potpuno nenadležnima, ljudi najprije dolaze da bi se informirali, potražili pomoć ili se požalili. Znači, ne postoji zakonska nadležnost općine i županije nad definiranjem ili provođenjem agrarne politike, međutim, postoji jasna potreba i želja da se omogući razvoj poljoprivrede u svakoj općini ili županiji.

Upravo zato Međimurska županija želi preuzeti aktivnu ulogu u razvoju poljoprivrede u ruralnim područjima, zasnovanu na planskom i institucionalnom djelovanju, osnivajući Centar za ruralni razvoj Međimurja (CRRM) i prihvaćanjem dugoročnog programa potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju u Međimurju.

Dosadašnja organizacija potpore poljoprivredi u Međimurju odvijala se kroz Ured za gospodarstvo i aktivnosti REDEA-e te drugih stručnih slubi. Prijedlog za osnivanje CRRM-a sadrži nekoliko važnih promjena, koje su napravljene potpuno u skladu s potrebama Međimurja i trendovima u EU-u, čime se omogućuje potpuno usklađivanje sa zahtjevima koje treba ispuniti za korištenje sada pretprikladnih, a poslije strukturnih fondova namijenjenih ruralnom razvoju.

2. Centar za ruralni razvoj Međimurja – CRRM

Zašto sada?

Poljoprivrednici u Međimurju, kao i ostali poljoprivrednici u Hrvatskoj, suočavaju se s različitim izazovima i promjenama okruženja u kojem danas posluju, kao što su:

- otvaranje granica kroz proces priključivanja EU-u i članstva u WTO-u, koje uvjetuje još veću tržišnu utakmicu na domaćem tržištu i potrebu za povećanjem cjenovne konkurentnosti vlastitih proizvoda
- povećani zahtjev i potražnja za proizvodima koji su konkurentni kvalitetom, a gdje je ta kvaliteta dokazana certifikatom – integrirana proizvodnja, organska proizvodnja, zaštita imena porijekla, zaštita oznake porijekla i sl.
- promjena tržišnih lanaca u pravcu veće potrošnje u supermarketima i koncentracija u nekoliko prerađivačkih kapaciteta koji traže veće količine i poboljšanu kvalitetu
- sve zahtjevniji standardi, posebno vezani za izvoz (kako u EU tako i u ostale zemlje), ali i na domaćem tržištu
- pojačanje zahtjeva za sljedivost u proizvodnji (obilježavanje životinja ili biljni pasovi)
- povećano ulaganje u ruralna područja raznim programima središnje vlasti i korištenjem fondova EU-a, prije svega fonda IPARD.

Kao odgovor na te izazove mijenja se i još će se više mijenjati struktura te će se javljati određeni trendovi u poljoprivrednoj proizvodnji i ruralnim područjima:

- smanjenje broja poljoprivrednika
- povećanje broja staračkih domaćinstava u ruralnim krajevima
- zbog jačanja tehnologije u proizvodnji hrane sve je manja potreba za radnom snagom u poljoprivredi i sve je veća diversifikacija aktivnosti na poljoprivrednom domaćinstvu u pravcu turizma, zanatstva i usluga
- sve veća migracija za poslom u gradovima
- sve veća urbanizacija ruralnih krajeva i povećanje potražnje uslužnih zanimanja u ruralnim područjima, što zahtijeva specifična znanja ljudi koji žive u ruralnim područjima
- smanjenje poljoprivrednih površina na račun izgradnje industrijskih zona i parkova
- poljoprivredno domaćinstvo koje mijenja svoju ulogu jer nije više samo ono koje proizvodi hranu nego su potrebna sve šira znanja o ekonomiji, marketingu, menadžmentu...

Cilj je Međimurja da poljoprivrednici što uspješnije prođu kroz sve te procese i da Međimurje zadrži maksimalan broj poljoprivrednika i poljoprivrednih domaćinstava koja svojim aktivnostima doprinose njegovu ruralnom razvoju.

Brojni su načini kojima se trendovi smanjenja broja poljoprivrednika mogu zaustaviti ili usporiti, i poljoprivrednicima za to treba potpora ne samo Vlade nego i lokalne zajednice.

Zašto Centar?

Depolitizirana organizacija u obliku centra ili agencije u EU-u je prepoznata kao najdjelotvorniji način za organiziranje institucija potpore ruralnom razvoju. Nekoliko je razloga koji to definiraju:

- zato što je kroz rad centra moguće u procese odlučivanja uključiti one koji su najviše zainteresirani za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja – predstavnike poljoprivrednika, prerađivače, savjetodavne službe, općine i druge,
- zato što se centar može natjecati za projekte kod vlade i donatora, a time povećava sredstva koja bi se usmjeravala ruralnom razvoju i poljoprivredi,
- zato što je centar oslobođen izravnog političkog odlučivanja o raspodjeli sredstava i aktivnostima koje bi se obavljale,
- zato što je centar brži u donošenju odluka i lišen kompliciranih birokratskih procedura,

zato što je centar pod kontrolom osnivača, gdje Županija kao osnivač kroz cjelokupni sustav odlučivanja (županijsko vijeće i skupština) kontrolira rad i usmjerava njegove aktivnosti.

Zašto Centar za ruralni razvoj, a ne samo za razvoj poljoprivrede?

Poljoprivredna politika bavi se postizanjem ciljeva za poljoprivredni sektor, obično predstavljenim u povećanju prihoda, efikasnosti i konkurentnosti. Ruralna politika bavi se postizanjem ciljeva za ruralna područja koja obuhvaćaju širok spektar različitih socioekonomskih aktivnosti. Ruralna ekonomija u Hrvatskoj uvelike ovisi o poljoprivredi jer u njoj dominira poljoprivredna aktivnost; zato je neprijeporno da CRRM svoje aktivnosti u najvećem dijelu temelji na razvoju poljoprivrede. Međutim, veza između poljoprivredne i ruralne politike jest u tome što postizanje politike u jednoj sferi u velikoj mjeri ovisi o uspjehu u drugoj. Upravo će zato CRRM koristiti koncept razvoja koji primjenjuje EU - koncept multifunkcionalne poljoprivrede koji podrazumijeva aktivnosti koje nisu usmjerene samo na povećanje proizvodnje nego i na ostale koristi života na selu, kao i pronalaženjem alternativnih izvora prihoda izvan poljoprivrednih djelatnosti ili djelatnosti koje se oslanjaju na poljoprivredu.

Opis rada Centra

Rad CRRM-a bit će organiziran tako da s jedne strane podupre napore Županije i REDEA-e u obavljanju redovnih djelatnosti u domeni poljoprivrede i ruralnog razvoja, da bude veza između korisnika, općine, REDEA-e, Županije, ministarstava i donatora, da se brine o koordiniranju aktivnosti vezanih za ruralni razvoj i njihovu strateškom planiranju, a da pri tome osnovna djelatnost bude pružanje ključnih usluga krajnjim korisnicima (poljoprivrednicima, poduzetnicima, prerađivačima, onima koji se bave ruralnim turizmom i ostalima).

CRRM će podupirati Županiju i općine u obavljanju njihovih aktivnosti, a to su:

- prikupljanje podataka o proizvodnji, prodaji, investicijama, problemima, mogućnostima i ostalom važnom za ruralni razvoj
- definiranje i izrada trogodišnjeg operativnog programa potpore ruralnom razvoju
- izrada i provedba godišnjeg programa potpore ruralnom razvoju
- predstavljanje poljoprivrede i ruralnih područja županije donatorima i središnjoj razini vlasti
- podupiranje županijske administracije u domeni njezine nadležnosti vezane za poljoprivredu i ruralni razvoj, kao što su: procjena štete od elementarnih nepogoda i vođenje baze podataka o nastalim štetama, pretvaranje poljoprivrednog u građevinsko zemljište, potpora u provedbi Zakona o poljoprivrednom zemljištu, potpora u provedbi komasacije zemljišta i sl.
- organiziranje pripreme i/ili pripremanje projekata i tehničke dokumentacije za potrebe Županije u domeni izrade ruralne (seoski vodovodi, kanalizacija...) i poljoprivredne (navodnjavanje, poljski putovi, tržnice...) infrastrukture
- priprema projekata za potrebe općina kod Vlade i donatora iz domene poljoprivrede i ruralnog razvoja promocija poljoprivrede, ruralne turističke ponude i ruralnih područja Međimurja.

CRRM će podupirati poljoprivrednike i ostale zainteresirane za ruralni razvoj:

- provedbom programa potpore ruralnom razvoju kojim će se poljoprivrednicima omogućiti izravna pomoć
- pripremanjem i provedbom dugoročnog programa edukacije poljoprivrednika, što će se temeljiti na sljedećim principima:
 - pružanju tržišnih i ostalih potrebnih informacija poljoprivrednicima
 - pomaganju poljoprivrednicima prilikom popunjavanja dokumentacije ili prilikom registracije
 - osiguranju potpore u pripremi projekata i poslovnih planova korisnicima u Međimurju u domeni poljoprivrede i ruralnog razvoja, a koji se odnose:
 - na potporu pri izradi poslovnih planova za konkuriranje za kredite kod banaka
 - na potporu za natjecanje za sredstva Ministarstva poljoprivrede
 - na potporu za izradu projekata za natjecanje za IPARD sredstva (prepristupna sredstva namijenjena ruralnom razvoju)
 - na potporu u pripremi međugraničnih projekata i potporu potencijalnim korisnicima tih projekata u njihovoj provedbi
- potporom u nalaženju novih tržišta:
 - unutar Međimurja osiguranjem lokalne potrošnje u školama, vrtićima, tvrtkama i sl.
 - izvan Međimurja promocijom lokalnih proizvoda na sajmovima, otvaranjem specijaliziranih prodavaonica u kojima će se prodavati i promovirati proizvodi iz Međimurja.

Financiranje CRRM-a

Financiranje CRRM obavljat će se na nekoliko načina:

1. Sredstvima Županije i ostalih osnivača

Županija će svojim odlukama povjeravati sredstva CRRM-u za njegovo funkcioniranje, koje se odnosi:

- na aktivnosti vezane za razvoj, kao što je izrada strateških i operativnih dokumenata
- na aktivnosti vezane za provedbu operativnih programa potpore poljoprivrednicima i ruralnom razvoju na aktivnosti koje su obveza Županije, a koje CRRM odraduje za potrebe općina i Županije, kao što je provedba Zakona o poljoprivrednom zemljištu, procjena štete, promocija, upravljanje poljoprivrednim zonama, priprema projekata i tehničke dokumentacije i sl.
- na aktivnosti koje CRRM provodi radi potpore poljoprivrednicima i ruralnom razvoju, a temeljeno na projektnom pristupu, kao što je edukacija poljoprivrednika, osiguranje tržišnih informacija, potpora prilikom popunjavanja registracijskih formulara, potpora pripremi poslovnih planova i ostalih projekata koje će pripremiti CRRM. CRRM će pažljivo birati projekte koje će financirati općine, vodeći računa da to budu projekti koji će:
 - imati najveći učinak na ekonomsku, socijalnu i zaštitu životne okoline
 - koji će oslikavati potrebe lokalne zajednice
 - ostvariti najveći sinergijski učinak, tj. uspjeti privući sredstva ministarstava, donatora ili privatnih investitora
 - projekti koji neće imati samo kratkoročnu dobit nego će biti u skladu s dugoročnom vizijom definiranom Strategijom ruralnog razvoja Međimurja.

2. Sredstvima Vlade Republike Hrvatske

- CRRM će konkurirati za sredstva Ministarstva poljoprivrede i ostalih ministarstava, koja su namijenjena izgradnji ruralne i poljoprivredne infrastrukture i potpori ruralnom razvoju
- CRRM će postati autorizirani centar za ruralni razvoj od strane Ministarstva poljoprivrede

3. Donatorskim sredstvima

- CRRM će moći konkurirati za projekte namijenjene ruralnom razvoju ili povezane s njim, i to:
 - IPARD fondove
 - IPARD
 - Cross Border cooperation
 - bilateralne fondove od različitih donatora.

4. Privatnim sredstvima

- CRRM će pružati usluge tvrtkama (pravnim osobama) i poljoprivrednicima, za koje će moći primati određenu naknadu, kao što su:
 - priprema poslovnih planova
 - priprema projekata i tehničke dokumentacije
 - pružanje tržišnih informacija.

Aneks 11: Detaljni pregled poljoprivrednih tržišnih lanaca u Međimurju

1. Tržišni lanci u poljoprivredi Međimurja

Međimurje je najmanja županija u Hrvatskoj, s razvijenom poduzetničkom klimom i malom stopom nezaposlenosti. K tome, značajno sudjeluje s proizvodnjom koza u Hrvatskoj, proizvodnjom jabuka, znatnom proizvodnjom povrća, naročito krumpira, jednom od najbrže rastućih proizvodnji - vina, konkurentnom proizvodnjom mlijeka i mesa na razini Hrvatske i ostalim proizvodnjama koje, u najmanjoj mjeri, ne zaostaju za ostalim hrvatskim proizvođačima.

Prije dvadesetak godina, kada su se podizali mnogi postojeći kapaciteti, razvoj se prvenstveno temeljio na četiri stupa: Agromedimurju, Poljoprivrednoj zadruzi, Mesnoj industriji Vajda i Čakovečkim mlinovima. Danas osim njih znatno veći udio u razvoju imaju obiteljska gospodarstva koja su se morala prilagoditi novim, tržišnim uvjetima i razviti nove prodajne lance. Procesi kao što su supermarketizacija prodaje, liberalizacija tržišta kroz pristup WTO-u i EU-u, razvoj poduzetništva u Međimurju, povećani zahtjevi za sigurnošću hrane, razvoj kontinentalnog turizma i sl., još će i više oblikovati ove tržišne lance.

2. Izazovi u razvoju tržišnih lanaca

Brojni su izazovi s kojima se suočava ili će se suočiti tvorcii agrarne politike bilo na državnoj bilo na lokalnoj razini. Promjene koje donosi povećanje konkurencije uslijed priključivanja Hrvatske Europskoj uniji u mnogome će promijeniti poslovno okruženje medimurskih proizvođača. Zato bi oni trebali biti u stanju prilagoditi se novim uvjetima i u njima biti konkurentni, a kreatori politike trebali bi im olakšati prilagodbu na novo okruženje. Najvažniji izazovi u nadolazećem razdoblju jesu:

- uključivanje malih proizvođača u moderne tržišne lance,
- povećanje konkurencije na razini prerade stvaranjem atraktivnog okruženja za investiranje,
- implementacija EU standarda.

Pred kreatorima politike na državnoj razini brojni su zadaci, koji osim ekonomskog razvoja trebaju voditi brigu i o socijalnom, regionalnom i ruralnom razvoju. Ovu politiku nije moguće provesti bez suradnje s lokalnim sudionicima razvoja kao što su općine, županije i regionalne razvojne agencije.

Zato bi državna razina, u suradnji s lokalnom zajednicom, trebala svoje aktivnosti u razvoju tržišnih lanaca u Hrvatskoj, a samim tim i u Medimurju, fokusirati:

- na prihvaćanje i provedbu standarda koji omogućavaju proizvođačima ostvarivanje dodatne vrijednosti od njihovih proizvoda (integrirana, organska, biodinamička proizvodnja, zaštita geografskog porijekla i sl.)
- na osiguranje pravne zaštite i stvaranje uvjeta za njezino provođenje tako da se ne favorizira ni jedna grupa unutar lanca
- na eliminaciju sivog tržišta, koje u osnovi stvara nejednake uvjete za sve
- na razvoj politike i legislative koja će stvoriti konkurentno poslovno okruženje za investiranje kako na razini države, tako i na razini lokalnih zajednica u Medimurju
- na razdvajanje poljoprivredne i socijalne politike radi izbjegavanja tržišnih distorzija
- na razvijanje fizičke i tržišne infrastrukture u suradnji s proizvođačima i ostalim stakeholderima
- na osnivanje zastupničkih organizacija
- na osiguranje tržišnih informacija duž tržišnog lanca.

Sektori prerade i veleprodaje trebaju prije svega biti orijentirani na povećanje potrošnje snižavanjem cijene i pronalaženjem novih tržišta. U tom bi smislu oni trebali svoje aktivnosti usmjeriti:

- na prihvaćanje standarda i uvođenje sustava gradacije kvalitete
- na poboljšanje organizacije unutar tržišnog lanca
- na investiranje u postrojenja i u razvoj unutar cijelog lanca
- na izgradnju dugoročnih odnosa s proizvođačima, zasnovanih na povjerenju i partnerstvu
- na poboljšanje promocije i pristupa drugim tržištima
- na poboljšanje horizontalne suradnje s kolegama u dosezanju zajedničkih ciljeva.

Proizvođač mora gledati prema tržištu prije nego prema državi i učiti o tržišnim pravilima i tržišnom poslovanju, te ako želi poboljšati svoju poziciju na tržištu, mora:

- unaprijediti znanje i pristup informacijama
- prilagoditi investicije potrebama
- unaprijediti suradnju s prerađivačima i ostalim proizvođačima.

Spremnost potrošača da plati za određeni proizvod moć je kojom on definira čitav tržišni lanac. Zato je on ne na kraju lanca nego na početku, i treba:

- ohrabrivati razvoj sustava klasifikacije kvalitete svojim i ponašanjem svoje organizacije
- inzistirati na proizvodnji zdravstveno sigurne hrane i hrane više kvalitete
- lobirati za smanjenje kartelskog i monopolskog ponašanja.

3. Ruralno financiranje

Općenito, Hrvatska se ne može pohvaliti razvijenim tržištem financiranja ruralnog razvoja. Situacija je u Medimurju čak nešto lošija nego u ostalim dijelovima Hrvatske, jer nisu sve banke, inače prisutne u većim sredinama, zainteresirane za Medimurje, a zbog orijentacije k poduzetništvu u Medimurju ne postoji bogato iskustvo u financiranju poljoprivrednih projekata. Međutim, ovaj se nedostatak u Hrvatskoj nadoknađuje brojnim subvencijama na državnoj i općinskoj razini, radom HBOR-a, a u novije vrijeme i korištenjem fondova Europske unije kao što su SAPARD i IPARD.

Zahvaljujući brojnim mogućnostima javnog financiranja komercijalno tržište ruralnih kredita razvija se sporije, ali s druge strane, razina je investicija znatna u usporedbi s CEFTA regijom, što medimurskim proizvođačima daje regionalnu konkurentnu prednost, ali ne i prednost na razini Hrvatske ili EU-a.

TABLICA: Neke od proizvođačima dostupnih mogućnosti financiranja investicija

Institucija	Komercijalni krediti u bankama	HBOR	Ministarstvo poljoprivrede
Tip financiranja	Kredit	Subvencionirana kamata na kredite	Povrat djela sredstava prilikom investicija (kapitalna potpora)
Uvjeti	Kamata od 6,5 do 9,75% (uglavnom promjenjiva i vezana uz EURIBOR, LIBOR) Rok otplate promjenjiv, ali ne duži od 10 godina	Kamata od 2% (program za kreditiranje SAPARD projekata) 4% operativni programi, ostali programi do -15% Rok otplate do 12 godina (uključujući i poček)	Pravo na potporu imaju fizičke i pravne osobe koje su komercijalno poljoprivredno gospodarstvo (komercijalni poljoprivredni proizvođač)
Ograničenja	Kreditna sposobnost klijenta i osiguranje, tj. kolaterala	Limitiran iznos kredita (operativni programi)	Najniži iznos investicije za koji se može dobiti potpora: 40.000 kn Najviši iznos potpore godišnje: 500.000 kn (za jednostavne investicije) - 3.500.000 kn (za složene investicije)
Karakteristike i korištenje	Poljoprivrednici se odlučuju kada iscrpe sve ostale mogućnosti Kompliciranija administracija nego za HBOR, županijske i poticaje ministarstva	Dugotrajno zbog procedure koja predviđa da zahtjev prođe nekoliko instancija (odnosi se na operativne programe)	Najpopularnija potporna mjera Ministarstva Interes višestruko povećan nakon što je povećan postotak kapitalne potpore na 40, odnosno 50%)

ANEKSI

Institucija	Međimurska županija	SAPARD / IPARD
Tip financiranja	Subvencija kamate ili plaćanje troškova administracije (ukinuto 2008.)	Povrat sredstava nakon investicija
Uvjeti		<p>Prije ulaganja moraju biti zadovoljeni minimalni nacionalni standardi vezano uz okoliš, veterinu i dobrobit životinja</p> <p>Izvršena prethodna procjena projekta od strane nacionalnih mjerodavnih tijela vezano uz okoliš, veterinu</p> <p>Poslovnim planom dokazana ekonomska održivost projekta</p> <p>Minimalni kapaciteti vezano uz ulaganje u pojedini sektor</p>
Ograničenja		<p>Mogućnost predfinanciranja projekta, tj. kreditna sposobnost</p> <p>Povrat do 50% prihvatljivih troškova investicije bez PDV-a (u IPA i NPC)</p> <p>Maksimalni iznosi povrata</p> <p>Minimalni postojeći kapaciteti i „financijska povijest“</p>
Karakteristike i korištenje	<p>Početno veliko zanimanje smanjeno je nakon što je Županija prestala sufinancirati kamate, a HBOR je ponudio kredite s kamatom od 4%</p> <p>Velik broj korisnika javljao se zato što nije bilo obavezno da budu u sustavu PDV-a, tj. da imaju „financijsku povijest“</p> <p>S obzirom na limit od 500.000 kn, kredit su koristili uglavnom za manje investicije „manji“ poljoprivredni proizvođači, kao i početnici</p>	<p>Vremenski, financijski i administrativno zahtjevan proces te relativno mali broj „odobrenih“ projekata smanjuju interes</p> <p>Poljoprivrednici nemaju kapacitet za provođenje projekata na ovaj način (zato se odobreni projekti uglavnom odnose na tvrtke, a ne na OPG-e)</p> <p>Interes dodatno smanjen nakon što je povećan postotak kapitalne potpore po investiciji</p>

Cilj: Povećati pristup sredstvima za ruralno financiranje u Međimurju

Brojne su mjere kojima se ovaj cilj može ostvariti. Detaljan prikaz može se pronaći u Strategiji ruralnog razvoja Međimurske županije, ali osnovne akcije trebaju biti usmjerene na sljedeće mjere:

- Osnivanje Garancijskog fonda za ruralni razvoj
- Nefinancijskim mjerama unaprijediti pristup kreditima (kreditni sajmovi, poboljšanje znanja poduzetnika i farmera o financijskom upravljanju, priprema poslovnih planova poljoprivrednim domaćinstvima, edukacija bankara o poljoprivrednim kreditima i ostale nefinancijske mjere)
- Stvaranje okruženja pogodnog za investiranje i ostale mjere

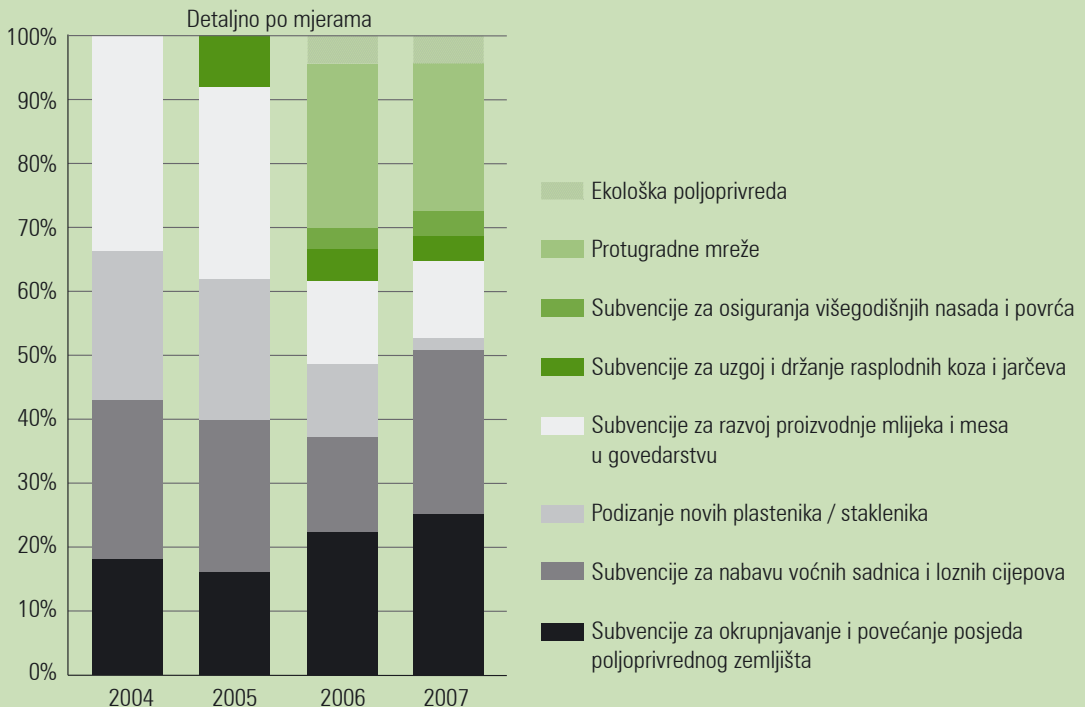
Osim mogućnosti financiranja poljoprivrednih poslovnih planova međimurski poljoprivrednici imaju i mogućnosti korištenja brojnih subvencija koje pruža Ministarstvo poljoprivrede ili Županija, a koje su usmjerene na: i) investicijsku

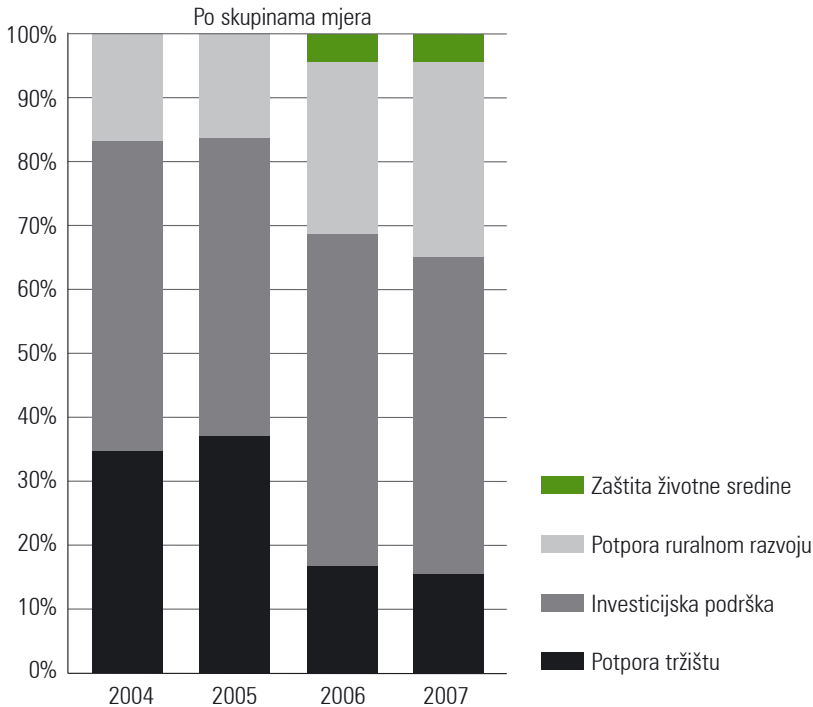
potporu (povrati za sadnice, nepovratna sredstva za investicije, subvencije za kupnju zemljišta...), ii) potporu proizvodnji (potpora po grlu stoke ili potpora po hektaru zasijane površine, subvencije inputa...), iii) potporu cijenama (cjenovna potpora za otkup jabuka, pšenice, svinja i sl.), iv) institucionalnu potporu (Savjetodavna služba, Hrvatski stočarski centar i sl.) i v) potporu dohotku. Sve ovo stvara povoljnu sliku za investiranje u poljoprivredu i ruralna područja u Međimurju, ali i u priličnoj mjeri prikriva pravu konkurentnost proizvodnje.

Tablica: Detaljan pregled raspodjele županijskih poticaja za poljoprivredu (2004. – 2007.)

Poticaji Županije za poljoprivredu	2004.	2005.	2006.	2007.
Subvencije za okrupnjavanje i povećanje posjeda poljopr. zemljišta	177.375	190.145	540.350	637.760
Subvencije za nabavu voćnih sadnica i loznih cjevova	249.975	286.059	349.801	599.112
Podizanje novih plastenika/staklenika	223.855	256.630	249.961	58.000
Subvencije za razvoj proizvodnje mlijeka i mesa u govedarstvu	343.200	353.600	320.000	300.000
Subvencije za uzgoj i držanje rasplodnih koza i jarčeva		93.200	99.990	100.007
Subvencije za premije osiguranja višegodišnjih nasada i povrća			91.832	100.000
Protugradne mreže			599.400	553.000
Ekološka poljoprivreda			100.512	100.000
Ukupno poticaji	994,405	1.179,634	2.351,846	2.447,879

Grafikon: Raspodjela županijske potpore po mjerama

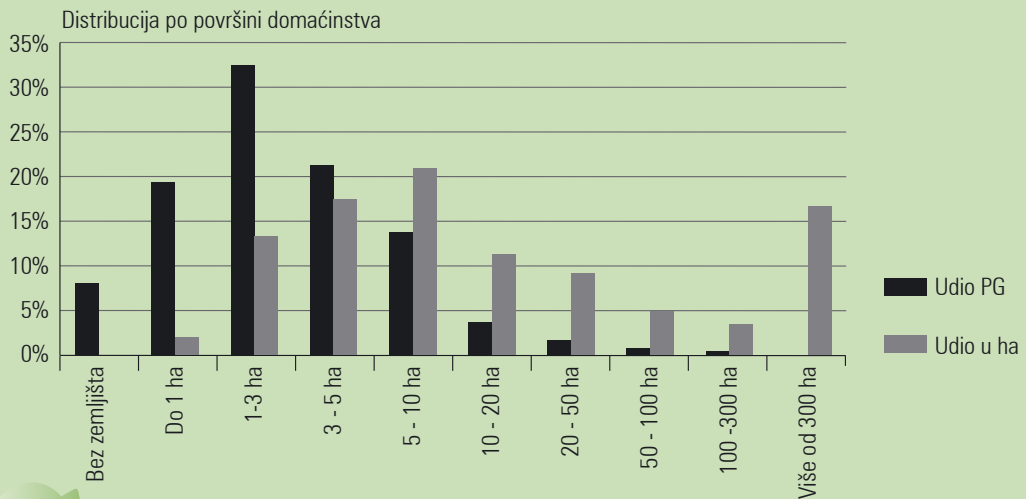
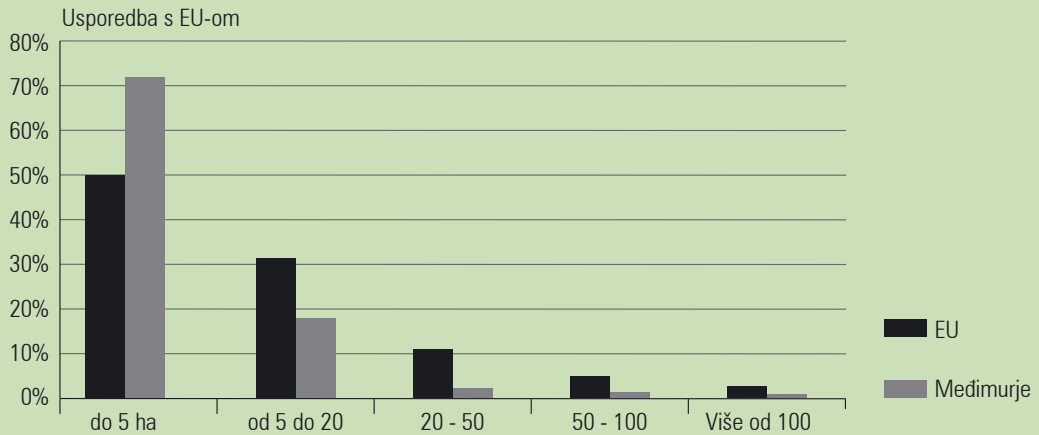
Pravci koji bi trebali karakterizirati buduću potporu Županije jesu:

- nastavak trenda rasta povećanja proračuna;
- nastavak povećanja investicijske i potpore ruralnom razvoju;
- nastaviti i dodatno unaprijediti dobru praksu uključivanja korisnika u definiranje mjera potpore;
- uvođenje investicijske potpore za one investicije koje mogu predstavljati limitirajući faktor u proizvodnji nakon priključenja EU-u;
- definirati mjere koje bi bile usmjerene na grupne aktivnosti kao što su zadruge ili strojni prstenovi;
- kreirati mjere koje će promovirati i ostvarivati sinergijski učinak i time privući dodatna sredstva i investicije (projekti koofinanciranja);
- što više koristiti projektni pristup prilikom provođenja mjera, koji će ostaviti određenu slobodu korisnicima u definiranju njima najpotrebnijih mjera i aktivnosti;
- unaprijediti sustav kontrole poticaja i provjere rezultata pojedinih mjera;
- povezati i uvjetovati određene mjere potporom uvođenju kvalitete.

4. Tržište zemljišta

Tržište zakupa zemljišta u Međimurju je aktivnije od tržišta prodaje zemljišta. Prema popisu iz 2003. godine domaćinstva koja imaju preko 20 ha, preko 56% zemljišta koje obrađuju uzimaju u zakup, dok domaćinstva koja imaju manje od 0.5 ha u 65 % slučajeva izdaju zemlju u zakup. Postoji nekoliko razloga zašto nije razvijenije tržište prodaje, a kao najvažniji sudionici radionica i intervjua navode tradicionalnu vezanost za zemlju. Sudionici radionica kao i intervjui s udrugama i pojedincima u pravilu su identificirali problem malih posjeda i fragmentirane čestice zemljišta kao najvažniji ograničavajući faktor razvoja sektora poljoprivrede kojim se oni bave. Pored ovog kao vrlo važan istaknut je i problem nesređenog stanja u katastru koje nije uzrokovano administrativnim nemarom lokalnih samouprava, nego nesređenim praćenjem promjena imovinskih odnosa za koje su odgovorni građani.

Tablica: Raspodjela površine zemljišta između EU-a i Međimurja te distribucija po površini domaćinstva

Cilj: Omogućiti razvoj aktivnih tržišta zakupa i prodaje poljoprivrednog zemljišta u Međimurju

Županija je identificirala ovaj problem i od 2004. subvencionira okrupnjavanje i povećanje posjeda. Godine 2006. udvostručen je iznos razine poticaja s 2.000,00 i 1.500,00 kuna na 4.000,00 i 3.000,00 kuna.

Povećanje i okrupnjavanje	2004.		2004.		2004.		2007.	
Subvencije za okrupnjavanje	53,43ha	106.920	53,83ha	107.660	72,8ha	291.200		
Subvencije za povećanje posjeda poljoprivrednog zemljišta	63		74		108		132	637.760
	46,97ha	70.455	44,99ha	82.485	83,05ha	249.150		

Strategija ruralnog razvoja u ANEKSU 10. Situacija vezana uz zakup zemljišta: analiza, preporuke i mjere - daje detaljan prikaz mjera koje se mogu poduzeti u Međimurju kako bi se ostvario navedeni cilj. Različite se mjere mogu svrstati pod sljedeće pristupe, pri čemu je najvažnije:

- podupirati okrupnjavanje koristeći tržišni i individualni pristup;
- pilot-aktivnostima vezanim za komasaciju zemljišta podići svijest o potrebi i načinima komasacije.

5. Tržišni lanac voćarstvo (jabuka)

Voćarstvo Međimurja gotovo se potpuno temelji na proizvodnji jabuka. Osim jabuka postoje male površine na kojima su zasadene breskve (cca 16 ha) i nekoliko hektara novih nasada krušaka. Zato kada govorimo o voćarstvu u Međimurskoj županiji, prije svega mislimo na proizvodnju jabuka. Ta proizvodnja ima tradiciju, a pravi procvat doživljava tijekom osamdesetih godina kada je počelo podizanje intenzivnih nasada na podlozi M9, u društvenom i privatnom (obiteljska gospodarstva) sektoru. Iako se organizacija tržišnog lanca mijenjala tijekom godina od izravne prodaje na veletržnicama i tržištima širom Hrvatske do organizirane prodaje za supermarkete, međimurski proizvođači jabuka nikad nisu imali većih problema s prodajom, jer su uspjeli izgraditi imidž Međimurja kao regije koja proizvodi kvalitetne jabuke. Orijentacijom na integralnu proizvodnju, uz potporu Savjetodavne službe, ovaj trend kvalitetne konkurentnosti jabuke iz Međimurja postaje još više izražen. Danas Međimurje ostvaruje znatnu vrijednost proizvodnje od proizvodnje jabuke, od oko 38 milijuna kuna, ali se ta vrijednost treba povećati ulaganjem u znanje, nove tehnologije, eliminacijom ili smanjenjem posljedica mraza, tuče i suše, zatim boljim marketingom jabuke, okrenutim na produženje tržišnog lanca jabuke s jedne strane, te ostvarenjem veće prodajne vrijednosti zbog prepoznavanja kvalitete s druge strane.

Cilj: Povećati dodanu vrijednost proizvodnje jabuka u Međimurju

5.1. Organizacija unutar tržišnog lanca u voćarstvu

Omogućavanje inputa

Zbog otvorenosti hrvatskog tržišta, jasno uspostavljenih trgovačkih pravila i blizine susjednih konkurentnih tržišta (slovenskog, mađarskog, austrijskog) proizvođači u Međimurju nemaju problema s nabavom inputa za voćarsku proizvodnju. Dostupni su im svi inputi s dovoljno konkurencije koja će jamčiti kvalitetu i konkurentnu cijenu. Međutim, zbog nedostatka organizacija u tipu zadruga koje bi mogle, zbog zajedničke nabave inputa, ostvariti povoljniju cijenu, znatna mogućnost povećanja profitabilnosti zbog snižavanja proizvodne cijene - ne ostvaruje se. Zato bi napori proizvođača, uz potporu Županije, trebali biti usmjereni na osnivanje zadruga koja će barem u početku djelovanja imati samo cilj zajedničke nabave, a poslije razvijati zajedničku prodaju i ulaganja u skladišne i preradačke kapacitete te marketing.

U Međimurju postoje četiri registrirana rasadnika: Agromedimurje, "Žižek", "Horvat" i "Poljak". Njihova proizvodnja rasada prelazi međimursku potrošnju, tako da je Međimurje neto izvoznik rasada. Od ukupno 58 rasadnika koji su proizvodili sadnice tijekom 2006. godine, tri rasadnika (EGP Poljak d.o.o. nije 2006. godine imao proizvodnju) s međimurskoga područja proizvela su 18% svih sadnica u Hrvatskoj ili ukupno 528.678 sadnica, što daleko prelazi potrebe Međimurja. Međutim, znatan se dio sadnica i uvozi, prije svega iz

Poduprijeti, edukacijom i osiguranjem prostora za rad, novoosnovanu zadrugu proizvođača jabuka u Međimurju

Promovirati kvalitetu sadnog materijala proizvedenog u Međimurju

Poboljšanjem istraživanja i certifikacije unaprijediti proizvodnju plemki podloga

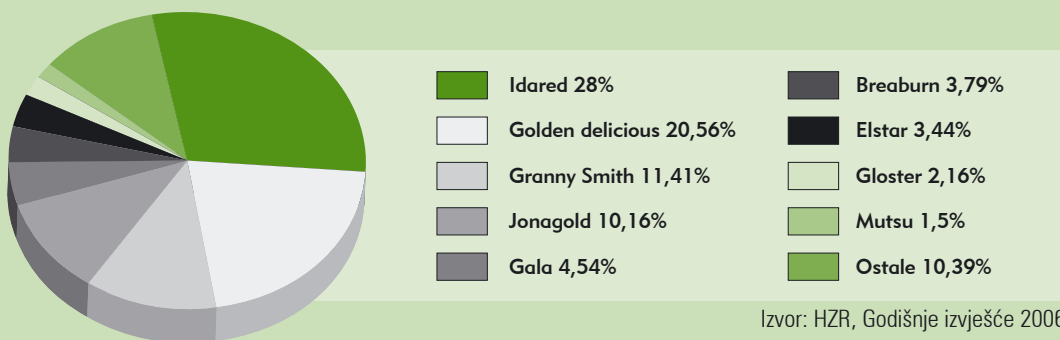
ne zbog cjenovne konkurentnosti nego zbog povjerenja u kvalitetu i s obzirom na uspostavljeno povjerenje tijekom prethodnih nabava sadnog materijala. Očigledno je da u Međimurju proizvodnja sadnica jabuka ima tradiciju, postoji znanje o proizvodnji, a postoji i prepoznata kvaliteta izvan Međimurja, koju treba promovirati.

Osim razvoja rasadničarske proizvodnje posljednjih godina, kao i sustava certificiranja koji je uspostavljen, hrvatski rasadničari još uvijek uvelike ovise o uvozu plemki, koje se uvoze iz Nizozemske, Mađarske i Italije.

Proizvodnja

Međimurje je jedna od najvažnijih proizvodnih regija jabuke u Hrvatskoj, s izraženom lokalnom specifičnošću i prepoznatljivošću na razini Hrvatske. Na Međimurje otpada oko jedna četvrtina jabuka proizvedenih u Hrvatskoj. U 2007. godini proizvodnja je iznosila 17.000 – 18.000 t (14.000 t I. klase). S prosječnim urodima od 35 - 45 tona po hektaru, od čega 65 - 75% prve klase, proizvođači jabuka iz Međimurja u hrvatskom su vrhu. Prvi intenzivni nasadi jabuke podižu se tijekom osamdesetih godina na podlozi M9, zahvaljujući prvenstveno poljoprivrednom kombinatu Agromediurje i Poljoprivrednoj zadruzi, koji donose i promoviraju nove tehnologije uzgajanja jabuka. Poslije se proizvodnja širi u obiteljskim gospodarstvima, ali je većina proizvođača svoja prva iskustva stjecala radeći u društvenom sektoru. Nasadi se tada zasađuju pretežito sortom idared, koja, iako sve manje zastupljena u Europi, u Međimurju daje dobre rezultate jer se lako čuva, postoji potražnja za njom i iskustvo u uzgoju. Mnogi proizvođači i potrošači ističu posebnu kvalitetu sorte idared proizvedene u Međimurju. Danas je ta sorta još uvijek najzastupljenija, zauzima oko 50% površina, a u sortimentu se nalaze i ostale sorte, kao što su zlatni delišes klon B I, renders, gala, braeburn, jonagold i druge. Takav je sortiment zastario i treba ga osuvremeniti novim sortama koje mogu postići bolju cijenu. Međutim, proizvođači jabuke ističu da još uvijek idaredom postižu odlične financijske rezultate i stabilnu proizvodnju.

Tablica: Zastupljenost sorti jabuka u nasadima u Hrvatskoj tijekom 2006. godine

Jabukom je u Međimurju, prema podacima Udruge voćara, zasađeno ukupno oko 550 hektara, od čega Agromediurje ima 213, a obiteljska gospodarstva više od 300 hektara. Nekoliko proizvođača ima više od 15 hektara, desetak njih više od 10, a najviše ih raspolaže s dva-tri hektara. Do 2000. godine podizalo se prosječno 20 – 30 ha novih nasada godišnje, a poslije nešto više (30 – 40 ha).

Prema procjenama HPZSS-a, 50% površina u sustavu je navodnjavanja, a za Međimurje je specifično i to što je znatna površina voćnjaka, oko 100 hektara, zaštićena protugradnim mrežama. Uvođenjem županijskih poticaja tijekom 2006. godine ta se površina naročito povećava. Tako je poticaj od 20.000 kuna po hektaru za podizanje protugradne mreže koristilo 40 korisnika tijekom 2006. i 2007. godine, u ukupnom iznosu od 1.152.400 kuna, i tako je mrežama zaštićeno još 57 hektara. Podizanjem novog sustava navodnjavanja, započetog 2007. godine, pretpostavka je da će se povećati i navodnjavane površine.

Razina tehnologije proizvodnje najviša je u Hrvatskoj i samo 5% nije u standardu koji podrazumijeva integriranu proizvodnju, što tu proizvodnju jabuka čini jedinstvenom ne samo na hrvatskoj razini nego i šire. Sustav informiranja i davanja preporuka za integriranu proizvodnju od strane Savjetodavne službe odlično je organiziran, čime se proizvođačima omogućuje korištenje kvalitetne usluge bez plaćanja dodatnih troškova. To je osobito važno za male i srednje proizvođače, dok veći proizvođači imaju iskustva, pa i savjetnike, ali isto tako i odličnu suradnju sa Savjetodavnom službom.

Postoje iskustva u organiziranju proizvodnih strojnih prstenova, koje treba promovirati jer su odličan način za smanjenje troškova u proizvodnji i dobra polazna osnova za proširivanje suradnje među proizvođačima.

Prerada i skladištenje

Ukupni skladišni kapaciteti u Međimurju iznose oko 13.000 tona od čega 3500 pod ULO sustavom. Tih 3500 t predstavlja 10.6% od ukupnih hrvatskih kapaciteta pod ULO sustavom (33.000 tona).

Distribucija skladišnih kapaciteta je sljedeća:

- Agromedimurje 6000 tona (1500 t ULO)
- Poljoprivredna zadruga 2000 tona (2000 t ULO)
- Privatna hladnjača u Sv Martinu 2000 tona
- Pet-šest obiteljskih gospodarstava ima hladnjače od oko 100 tona (500 – 1500 tona)

Ovi kapaciteti omogućuju da se gotovo potpuno uskladišti rod prve klase. Događa se čak da je hladnjača PZ-a u određenim godinama neiskorištena u svom punom kapacitetu. Hrvatska je svojim Planom za ruralni razvoj u okviru korištenja SAPARD i IPARD sredstava kao jedan od prioritetnih programa odredila i povećanje skladišnog prostora za voće i povrće (uključujući i ULO sustave), čime se stvara mogućnost za podizanje dodatnih kapaciteta za čuvanje jabuka na prostoru Međimurja. Međutim, potrebno je prije podizanja novih kapaciteta:

- iskoristiti postojeće kapacitete;
- utvrditi isplativost novih kapaciteta, naročito u sustavu najmanje zajamčene cijene;
- unaprijediti organiziranje proizvođača u tipu kooperativa koji bi omogućio da profit od čuvanja i pakiranja ostaje proizvođačima.

Cijena i prodaja

Cijene jabuka u Hrvatskoj su u proteklim godinama bile na razini koja je proizvođačima osiguravala pristojnu zaradu, što je rezultiralo povećanjem površina zasadenih jabukom u Međimurju. Politika Ministarstva poljoprivrede jest osiguravanje minimalnih zajamčenih cijena, tako da Ministarstvo omogućuje cjenovnu premiju svakom otkupljivaču koji isplati određenu razinu cijene. Tako se tijekom 2007. godine isplaćivao poticaj od 0,50 kuna svakome tko je jabuku platio 2,4 kune. Zbog intervencije države teško je potpuno odrediti tržišnu cijenu, ali je neprijeporno da su proizvođači njome bili zadovoljni.

Hrvatska je neto uvoznik jabuka, što otvara prostor za daljnje povećanje proizvodnje jabuka, naročito u područjima kao što je Međimurje koje ima dovoljno tradicije i znanja u proizvodnji.

Najveći dio jabuka proizvedenih u Međimurju završi u supermarketima. Tako se gotovo sva proizvodnja Agromedimurja plasira preko trgovinskog lanca KONZUM, pri čemu se prodaje sukcesivno, jer se jabuka skladišti u hladnjačama Agromedimurja. Jabuka prve klase proizvedena na obiteljskim gospodarstvima ili se skladišti u privremenim hladnjačama koje su u vlasništvu proizvođača, ili se nakon otkupa otkupljivača izravno prodaje ili skladišti u hladnjače pa sukcesivno prodaje. Najvažniji otkupljivači su: Poljoprivredna zadruga koja u sustavu svoje robne marke REGINA ima 25 kooperanata koji

Kreirati mjere i educirati proizvođače u pravcu diversifikacije proizvodnje voća

Razviti mjere koje bi osigurale investicijsku potporu i edukaciju za proizvođače u sustavu strojnih prstenova

Podupirati osiguranjem pomoći za izradu poslovnih planova one proizvođače ili pravne osobe koji žele koristiti dostupne fondove za izgradnju skladišnih i preradbenih kapaciteta za voće

Županijskim sredstvima poduprijeti male preradbene kapacitete temeljene na sustavu „malih standardiziranih preradbenih radionica“ u kojima bi se iznajmljivao EU- standardiziran prostor za izradu proizvoda od voća - džemova, sokova i sl.

Nadalje diferencirati, u odnosu na konkurenciju, kvalitetu međimurske jabuke proizvedene u integriranom sustavu

Uključiti iskusne proizvođače u sustav edukacije, koji bi prvenstveno pružali usluge onima koji ulaze u ovu proizvodnju i onima koji zasad ne ostvaruju zadovoljavajuće rezultate

Unaprjeđivati rad Udruge uključivanjem novih proizvođača i razvojem kapaciteta i menadžmenta članova Udruge

Redefinirati županijske mjere potpore za podizanje novih nasada u pravcu povećanja investicijske potpore

proizvode jabuke na oko 50 ha, FRAGARIA Zagreb, Brana Virovitica koja radi u sustavu Agrokora, poduzeće TMR d.o.o. i ostali. Sitniji proizvođači prodaju svoju jabuku na zelenoj tržnici u Zagrebu ili na regionalnim zelenim tržnicama.

Ovako organizirani tržišni lanci rezultiraju time što proizvođači nemaju problema s prodajom svog proizvoda, čak je potražnja znatno veća od ponude. Međutim, ovako organizirani prodajni lanci mogu biti unaprijeđeni:

- boljom promocijom međimurske jabuke, njezine prepoznate kvalitete i integrirane proizvodnje;
- organiziranjem proizvođača u zadruge i stvaranjem mogućnosti ostvarivanja dodatnog prihoda;
- povećanjem skladišnog kapaciteta za dugo čuvanje jabuke.

Godine 2005. u okviru projekta Marketinška priprema međimurske jabuke nastala je robna marka međimurske jabuke "Regina" koja je pod okriljem PZ-a Čakovec.

U okviru promoviranja međimurske jabuke pokrenuta je manifestacija "Dani jabuke", koju treba nastaviti, proširiti i uključiti u sustav promocije kvalitete iz Međimurja, čime bi se ne samo promovirala jabuka i ostvarivala dodatna vrijednost nego i stvorila mogućnost ostvarenja prihoda od te kulturne manifestacije.

5.2. Službe potpore

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu

Jedna od najvećih prednosti međimurskih proizvođača jabuka u odnosu na ostala područja jest izrazito kvalitetna savjetodavna služba. Stalno osiguranje pružanja vrijednih savjeta, prije svega u području zaštite bilja, rezultiralo je time što su međimurski proizvođači postali vodeći u integriranoj proizvodnji, ali isto tako i što, zbog odgovarajuće i

ekonomične zaštite voća, ostvaruju znatne proizvodne rezultate.

Osim Savjetodavne službe važniji su pružatelji savjetodavnih usluga i otkupljivači, kao što je Fragaria, koja, koristeći slovenska i austrijska iskustva i stručnjake, svojim partnerima omogućuje savjete i treninge, prvenstveno o proizvodnji. Nadalje, preko Udruge voćara se također organizira velik broj predavanja.

Aktivnosti Županije sve češće uključuju organiziranu i stalnu potporu, primjerice prilikom registriranja, osiguranja određenih dokumenata i ostalih, više birokratskih, aktivnosti poljoprivrednika. U osnovi, edukacija poljoprivrednika i nije nadležnost Županije nego Savjetodavne službe. Međutim, edukacija je učinkovit i najbrži način da se unaprijedi stanje u određenom sektoru, zato ova potpora treba biti temeljena na „jasnom planu“, a ne na „pruženoj prilici“.

Općenito govoreći, u Međimurju postoji veliko iskustvo i znanje u proizvodnji i prodaji jabuka. To iskustvo stručnjaka, ali i proizvođača, potrebno je proširiti na sve proizvođače. Zato treba pronaći modele stalnog poboljšanja sustava znanja bilo preko Udruge bilo individualno.

Međimurska udruga za integriranu proizvodnju voća

Više od 90% međimurskih proizvođača jabuke članovi su Udruge proizvođača. Ona ima oko 150 članova, od kojih stotinjak njih plaća članarine, a redovne aktivnosti ima njih oko 50. Osnovna uloga Udruge jest širenje znanja i borba za zajedničke interese. U toj su udruzi aktivna pretežno obiteljska gospodarstva i bilo bi svrhovito u njezine aktivnosti uključiti i Agromedimurje te Poljoprivrednu zadrugu.

REDEA i Županija

Aktivnosti REDEA-e svode se prvenstveno na potporu proizvođačima u pripremi poslovnih planova, određivanju strateških pravaca vezanih za lokalni ekonomski, regionalni i ruralni razvoj te promociju aktivnosti. K tome, u REDEA-i proizvođači mogu doći do određenih informacija.

Agrarna politika na županijskoj razini vezana za unaprijeđenje voćarstva limitirana je, jer se politika kreira, provodi i kontrolira na državnoj razini. Međutim, županija je obično predstavnik vlasti koji je najbliži proizvođačima i upravo zato oni često drže da ih ona treba poduprijeti i pružiti im informacije. Županija ima svoj proračun za poljoprivredu kojim još od 2002. pomaže proizvođače jabuka subvencijama za podizanje novih nasada. Iznos poticaja je 3 kune po sadnici. Od uvođenja mjere ona ima stalni rast broja korisnika i količine sredstava. Ova je mjera, osim državnog poticaja od 24.000 kn/ha i 12 kn/sadnici, uvedena u većini županija te ne daje neku naročitu konkurentnu prednost proizvođačima u Međimurju u odnosu na ostale županije. Za podizanje novog nasada potrebno je oko 250.000 kuna/ha, pa županijski poticaj (3 kn x 3300 sadnica po hektaru = 10.000 kuna) nije ekonomski važan u smislu da bi imao presudnu ulogu u podizanju novih nasada. Tijekom 2006. uvedena je mjera potpore nabavi protugradnih mreža od 20.000 kuna po hektaru, koja je znatno povećala podizanje protugradnih mreža.

Tablica: Županijski poticaji za podizanje novih nasada

Mjera	2004.		2005.		2006.		2007.	
	Korisnika	Kuna	Korisnika	Kuna	Korisnika	Kuna	Korisnika	Kuna
Sadnice	34	249.975	30	286.059	50	349.801	69	599.112

5.3. Očekivani trendovi u proizvodnji jabuka u Međimurju

- Otvaranje granica kroz proces pristupanja EU-u koje uvjetuje još veću tržišnu utakmicu na domaćem tržištu i potrebu za povećanjem cjenovne konkurentnosti vlastitog proizvoda.
- Povećani zahtjev i potražnja za jabukama koje su konkurentne kvalitetom, a gdje je ta kvaliteta dokazana certifikatom – integralna, organska ili biodinamička proizvodnja.
- Promjena tržišnih lanaca u pravcu veće potrošnje u supermarketima i koncentracija u nekoliko prerađivačkih kapaciteta koji traže veće količine i unaprijeđenu kvalitetu.
- Sve zahtjevniji standardi, naročito vezani za izvoz (kako u EU tako i u ostale zemlje), ali i na domaćem tržištu.
- Pojačanje zahtjeva za sljedivost u proizvodnji.

5.4. Usporedna tablica analize konkurentnosti proizvodnje jabuka u Međimurju

Mjera	Međimurje	Hrvatska	CEFTA regija	EU
Pristup inputima	XXXX	XXXX	XXX	XXXXX
Pristup radnoj snazi	XX	XXX	XXXX	XX
Trošak radne snage	XXX	XXX	XXXX	X
Dostupnost zemljišta	XX	XXX	XXXX	XXX
Ruralno financiranje	XXX	XXX	XX	XXXX
Znanje	XXX	XX	XX	XXXX
Pristup pratećim uslugama	XXXX	XXX	XX	XXX
Suradnja među proizvođačima	XX	XX	X	XXX
Pristup novim tehnologijama	XXX	XXX	XX	XXXXX
Potpora lokalne i središnje vlasti	XXXX	XXXX	XX	XXX
Razina konkurentnosti	XXXX	XXX	XX	XXXX

X - najmanje XXXXX - najviše

Opis voćarskog proizvodnog i tržišnog lanca Međimurja

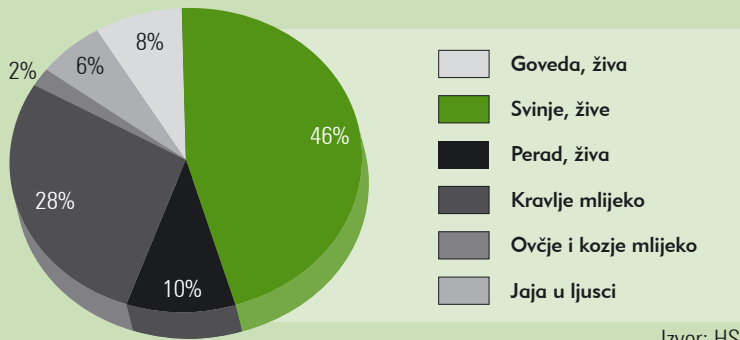
Tržišni lanac	Problemi / izazovi									
<p>Inputi i radna snaga</p> <p>Sadnice Gnojiva Irigacijski sustavi Gajbe Radna snaga Pesticidi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Cjenovno i kvalitetno razvijeno tržište inputa koje nije ograničavajući faktor razvoja proizvodnje izuzevši tržišta sadnica gdje je prisutan nedostatak kvalitetnih domaćih sadnica ■ Bolje organiziranje u prodajno-nabavne zadruge omogućilo bi jeftiniju nabavu inputa ■ Nedostatak radne snage 									
<p>Proizvodnja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Mali do 3 ha</th> <th>Srednji do 10 ha</th> <th>Veliki 10 - 15 i više ha</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">Proizvođači</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">15</td> <td style="text-align: center;">15</td> <td style="text-align: center;">70</td> </tr> </tbody> </table>	Mali do 3 ha	Srednji do 10 ha	Veliki 10 - 15 i više ha	Proizvođači			15	15	70	<p>Problemi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Mala investicijska sposobnost voćara ■ Usitnjeni posjedi ■ Mala pokrivenost sustavima za navodnjavanje ■ Rizik od tuče <p>Izazovi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Povećati proizvodnju I. klase ■ Unaprijediti sortiment ■ Nastaviti s poticajima za protugradne mreže ■ Dalje unaprjeđivati stručnu službu ■ Dalje unaprjeđivati integriranu proizvodnju
Mali do 3 ha	Srednji do 10 ha	Veliki 10 - 15 i više ha								
Proizvođači										
15	15	70								

<p>Skladištenje</p> <p>ULO hladnjače (3500 tona) 20%</p> <p>Privatne hladnjače (4000 tona) 45%</p> <p>Skladišta (3500 tona) 35%</p>	<p>15</p>	<p>Problemi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nedovoljno poznavanje poboljšanja tehnologije čuvanja različitih sorti u ULO uvjetima
<p>Prerada</p> <p>Proizvodnja rakije 20%</p> <p>Prerada u sokove 45%</p> <p>Skladišta 35%</p>	<p>15</p>	<p>Izazovi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Povećati skladišne kapacitete ■ Unaprijediti znanje o čuvanju jabuka, naročito u ULO uvjetima <p>■ Nepostojanje važnijih preradbenih kapaciteta za jabuke u regiji, koje uvjetuje da veliki dio industrijske jabuke završava izvan Međimurja, ali uz dobru cijenu</p>
<p>Prodaja</p> <p>Vlastita potrošnja</p> <p>Prodaja na lokalnim tržnicama</p> <p>Veletržnice</p> <p>Zagrebačke tržnice</p> <p>Prodaja od kuće</p> <p>Supermarketi</p> <p>Izvoz</p>	<p>70</p>	<p>Problemi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nemogućnost definiranja tržišne cijene i razine konkurentnosti zbog utjecaja države na formiranje cijene jabuke ■ Nedovoljna prepoznatljivost jabuke proizvedene u integriranoj proizvodnji ■ Nepostojanje sistemskog rješenja za certifikaciju jabuke proizvedene u integriranoj proizvodnji <p>Izazovi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Diferencirati kvalitetu dobivenu integralnom proizvodnjom ■ Unaprjeđivati zajednički nastup na tržištu ■ Promovirati kvalitetu međimurske jabuke
<p>Projekti</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Razvoj privatne savjetodavne službe uspostavom potpore osnovane na tržišnom pristupu ■ Promocija jabuke iz integrirane proizvodnje ■ Definiranje dugoročnog plana edukacije voćara 		
<p>Tri glavna izazova</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Promocija kvalitete ■ Poboljšanje tehnologije uzgoja i čuvanja jabuke ■ Udruživanje proizvođača radi organiziranijeg nastupa na tržištu 		

6. Stočarska proizvodnja u Međimurju

Stočarstvo se u Međimurju prvenstveno temelji na proizvodnji kravljeg i kozjeg mlijeka, svinjskog, govedeg i kozjeg mesa, kao i peradi. Ovčarstvo i ostale grane u stočarstvu slabije su zastupljene.

Tablica: Udio vrijednosti proizvodnje pojedinih stočarskih proizvodnji u ukupnoj vrijednosti proizvodnje u stočarstvu

Stočarstvo nepobitno ima iznimno važnu ulogu u razvoju ruralnih krajeva u Međimurju, i to ne samo zbog stvaranja novog dohotka i zapošljavanja ljudi nego i zbog utjecaja na okoliš i na suživot s ovom proizvodnjom u međimurskim selima i općinama. Pažljiv razvoj ove grane i njegovala regulacija, koja će s jedne strane omogućiti povećanje profitabilnosti i razvoj sektora, a s druge pozitivan utjecaj na ruralni razvoj i zaštitu okoliša, postavlja se kao velik izazov, naročito u nadolazećim integracijskim procesima u EU. Poznato je da je ova proizvodnja u EU-u, čak i više nego ostali sektori, pod posebnom regulativom i da se pred nju postavljaju posebni zahtjevi glede standarda vezanih za sigurnost hrane i očuvanje okoliša. Ako se žele baviti ovom proizvodnjom, međimurski se proizvođači moraju prilagoditi tim trendovima i uvjetima. U isto vrijeme trenutna potpora koju dobiva proizvodnja mlijeka u Hrvatskoj znatno je (oko 70%) veća od one koju dobivaju proizvođači mlijeka u EU-u.

Cilj: Prilagoditi proizvodnju mlijeka i mesa u Međimurju standardima EU-a i omogućiti dovoljnu razinu konkurentnosti, koja jamči opstanak i poboljšanje proizvodnje nakon priključenja Hrvatske EU-u

Nema sumnje da će proizvodnja mesa i mlijeka doživjeti znatne promjene u idućim godinama. Te će promjene ići u pravcu:

- smanjenja broja proizvođača i još veće specijalizacije
- smanjenja potpore proizvođačima kravljeg mlijeka nakon ulaska u EU
- zahtjevnijih standarda, naročito vezanih za odlaganje stajnjaka i ostalog životinjskog otpada
- zahtjevnijih standarda vezanih za sigurnost hrane
- povećanja liberalizacije trgovine stočarskim proizvodima do njezina potpuno slobodnog protoka s EU.

Svi se ti trendovi već događaju, a koliko će oni biti ubrzani ili usporeni, ovisi o odgovoru države, lokalne samouprave i proizvođača na dolazeće izazove - uspostavom i provedbom agrarne politike, tj. sustava poticaja i legislative koja regulira ta pitanja. Tržišni lanci koji su uspostavljeni bit će dodatno poremećeni nadolazećom promjenom okruženja. Zato je potrebno naći odgovore na probleme koji opterećuju cjelokupnu stočarsku proizvodnju, ali i na one koji su specifični za određene proizvodnje.

Okvir 1: Rezultati s radionice u stočarstvu

Osnovni problemi koje su identificirali sudionici u radionici o stočarstvu

- Međimurje je prenaseljeno područje s malo obradivog zemljišta
- Problem zemljišta - imovinskopravni odnosi, nisu izjednačeni podaci katastra i gruntovnice
- Problem konkurencije između stočara i ratara za zakup poljoprivrednog zemljišta, kako državnog, tako i privatnog
- Pravni položaj OPG-a nije kao onaj ostalih gospodarstvenika
- Izgled ruralnih područja ondje gdje je prestalo bavljenje stočarstvom
- Problem premještanja farmi zbog velikih troškova komunalnih naknada
- Problem općinskih propisa u vezi s držanjem životinja u naseljenim mjestima

Prijedlozi ispitanika s radionice o stočarstvu

- Mogućnost proizvodnje domaćeg autohtonog proizvoda koji je moguće kontrolirati, jer sve klaonice imaju sljedivost u proizvodnji
- Uvesti kaznene mjere za neobrađeno zemljište
- Planirati gospodarske zone i premjestiti farme iz naseljenih mjesta
- Ne zanemariti uzgoj simentalnog goveda
- Razviti kreditnu liniju za mala domaćinstva koja se bave stočarstvom
- Okupljanje u strojne prstenove
- Rješavanje otkupa teladi
- Zbrinjavanje uginulih životinja

Tablica: Analiza tržišnog lanca u stočarstvu, te proizvodnje mlijeka i mesa

Pristup inputima i proizvodnja stočne hrane	
<p>Problemi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nedostatak zemljišta za proizvodnju stočne hrane znatno ograničuje proizvodnju i smanjuje profitabilnost sektora ■ Nepostojanje zajedničke nabave kod malih proizvođača koja bi trebala smanjiti nabavne cijene stočne hrane i ostalih inputa zbog zajedničke kupovine 	<p>Izazovi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Poboljšanje pristupa zemljištu koje treba omogućiti sniženje cijene stočne hrane ■ Poboljšanje rasnog sastava ■ Poboljšanje tehnologije proizvodnje stočne hrane investiranjem u opremu, mehanizaciju i znanje o novim tehnologijama
Proizvodnja mlijeka i mesa	
<p>Problemi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Pravni položaj OPG-a nije kao u drugih gospodarstvenika ■ Problem premještanja farmi, visoke komunalne naknade ili općinskih propisa definiranih za držanje životinja (90 m² za farmu ili najveći dopušteni broj do 10 krava) ■ Znatno broj malih proizvođača koji ne proizvode po standardima EU-a ■ Zbrinjavanje uginulih životinja ■ Izgled ruralnih područja gdje je napušteno stočarstvo 	<p>Izazovi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Povećanje konkurentnosti proizvođača mlijeka i mesa koji će omogućiti da farme opstanu i u uvjetima nižih cijena koje su u EU-u ■ Ispunjavanje ekoloških standarda po pravilima EU -a ■ Poboljšanje proizvodnje poboljšanjem znanja ■ Definiranje jednakih i logičnih općinskih propisa za držanje stoke u naseljenim mjestima ■ Zbrinjavanje uginulih životinja na ekonomski i ekološki prihvatljiv način

Osnovne županijske mjere

- Omogućiti investicijske poticaje za prilagođavanje standardima EU-a na razini Županije
- Pripremom poslovnih planova poduprijeti investicije u stočarstvo
- Upoznavanje sa situacijom i pravilima proizvodnje koje će proizvođači zateći nakon ulaska u EU
- U suradnji s Hrvatskim stočarskim centrom, Savjetodavnom službom i udrugama definirati dugoročni program edukacije proizvođača mesa i mlijeka prema identificiranim potrebama od strane korisnika
- U općinama napraviti poljoprivredne zone za izgradnju farmi

Prodaja mlijeka i mesa

Problemi

- Mala konkurencija na razini otkupa mesa i mlijeka
- Neizvjestan i neorganiziran otkup teladi

Izazovi

- Povećanje preradbenih kapaciteta
- Povećati potrošnju lokalnih proizvoda zaštitom geografskog porijekla i višom razinom standarda kvalitete

Osnovne županijske mjere

- Podržati proizvodnju proizvoda sa zaštitom geografskog porijekla i organsku proizvodnju

6. Govedarska proizvodnja u Međimurju

Kao ni u jednoj drugoj proizvodnji, u Međimurju je prisutan proces povećanja proizvodnje kravljeg mlijeka po farmi. Iako se broj proizvođača i broj krava smanjuje, proizvodnja se ne smanjuje. Tako se u 2007. godini proizvodnjom kravljeg mlijeka bavilo 668 proizvođača s ukupno 5367 krava, dok je u 2006. godini bilo 783 proizvođača i 6160 krava. Ovaj je trend rezultat politike okrupnjavanja koju nameće tržište, ali i politika mljekara s progresivnim sustavom plaćanja prema otkupljenoj količini mlijeka.

Zbog približavanja RH Europskoj uniji i stanja na tržištu mlijeka, u Hrvatskoj se, a posebno u Međimurskoj županiji, uvelike smanjuje broj farmi muznih krava. Pad broja krava za 15% bilježi se jedino u našoj županiji. Proizvođači mlijeka vide nedostatke na farmama, pa u skladu s financijskih mogućnostima ulažu u njih ili ih zatvaraju.

Tablica: Broj proizvođača i grla goveda u Međimurju

	2006.	2007.	Promjena
Broj proizvođača	783	668	-14,8%
Broj proizvođača	6160	5367	-14,7%

Domaćinstva koja proizvode mlijeko prosječno imaju oko 8 krava, i time se bitno ne zaostaje za farmama u EU-u gdje taj prosjek iznosi oko 12 krava. Uspoređujući s ostatkom Hrvatske, može se zaključiti da se u Međimurju procesi okrupnjavanja događaju brže nego u ostatku Hrvatske, ali se ipak znatno zaostaje za zemljama članicama EU-a u kojima mljekarstvo ima važnu ulogu u poljoprivrednoj proizvodnji.

Ako bi se za specifične sireve iz Međimurja uspostavila geografska oznaka porijekla, mogla bi se postići i bolja cijena.

Tablica: Broj proizvođača i grla goveda u Međimurju

Proizvodnja					
1 - 2 krave	3 - 5 krava	6 -10 krava	11 -15 krava	16 i više	ukupno
Broj držalaca					
138	188	189	74	79	668
Ukupan broj krava					
144	797	1.400	860	2.166	5.367
Proizvodnja mlijeka (litara)					
0,7 milijuna	4 milijuna	7,5 milijuna	5 milijuna	12,7 milijuna	30 milijuna
Prodaja (litara)					
Svježe mlijeko od kuće i sir			Mljekara otkup		
13 milijuna			17 milijuna		

Prosječna proizvodnja po grlu iznosi 4.700 litara kod simentalke pasmine i oko 6.000 litara kod pasmine holstein, pri čemu je Međimurje nešto ispod prosjeka u odnosu na EU, ali iznad hrvatskog prosjeka. O tome koliko se brzo odvijaju procesi okrupnjavanja i prilagodbe standardima EU-a govori podatak da se za samo dvije-tri godine postiglo to da je više od 60% otkupljenog mlijeka ekstra I. klasa, 20% II i III klasa, što govori da su već danas tri petine mlijeka spremne za prodaju u EU. Otkup se obavlja u nekoliko mljekara, gdje Vindija otkupljuje oko 80% otkupljenoga mlijeka, dok mljekara "Hamer" Čakovec dnevno otkupljuje 5.000 litara, a "Bohnec" Ludbreg oko 3.000 litara. Većina laktofrizava je vlasništvo mljekara i nalaze se na gospodarstvima većih proizvođača. Otkupna cijena mlijeka je 2,4 – 2,8 kn ekstra klasa, subvencija 60 lipa/l i tvornička premija od 5% (količinska premija).

Osim poticaja po grlu, koje osigurava Ministarstvo poljoprivrede, Županija je 2004. godine počela dodjeljivati potporu u iznosu od 400 kuna za grlo u prvom pripustu. Visina poticaja nije se mijenjala tijekom protekle četiri godine, ali se smanjivao broj korisnika poticaja poslije 2005. godine kada je uveden maksimalni iznos poticaja. Od tada se udio ovog poticaja smanjuje po broju korisnika, a i ubrzava se trend smanjenja udjela iznosa ovog poticaja u ukupnom iznosu poticaja sa oko 35% na 12% u 2007. godini.

U Međimurju je organizirana Udruga proizvođača mlijeka. Ona okuplja 130 OPG-a/300 članova, koji su u 2006. posjedovali 2500 krava. Ukupna proizvodnja članova Udruge je 17 milijuna litara mlijeka i 700 teladi u organiziranoj prodaji. Članovi Udruge imaju od 8 do 80 krava, a prosjek je 20 krava. Upravni odbor Udruge čini 11 članova. Udruga je članica Saveza proizvođača mlijeka Hrvatske, koji okuplja 15 udruga.

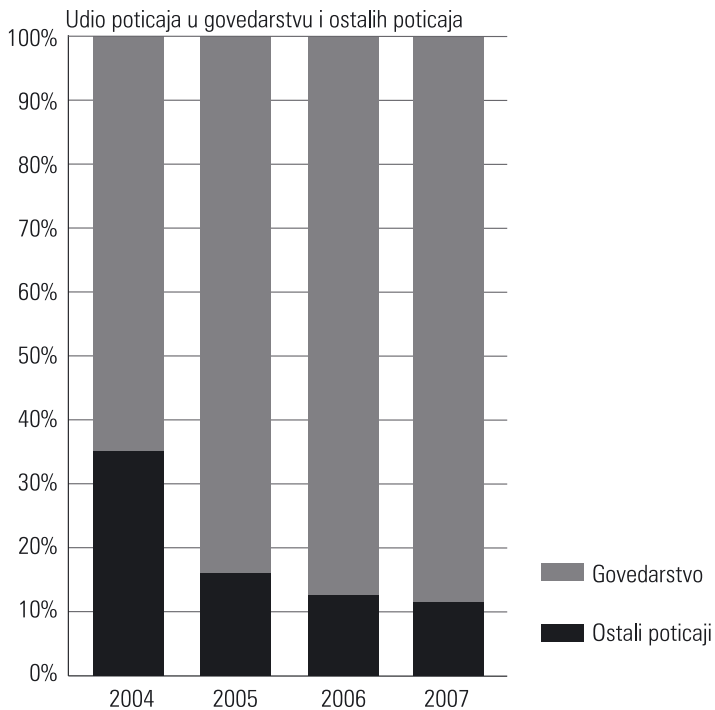
Posljednjih godina proizvođači nailaze na probleme koji se tiču standarda iz prostornih planova koje donose općine. Pojedine općine ograničavaju bavljenje stočarstvom u urbaniziranim dijelovima ograničavanjem broja krava (10) ili povećanjem komunalnih doprinosa. Iako su proizvođači svjesni da će sve farme

Preusmjeriti poticaje s cjenovne potpore na potporu investicijama

Definirati lokacije i uvjete za izgradnju farmi

Osigurati stimulativnu investicijsku potporu za ispunjenje ekoloških standarda

u skorašnjoj budućnosti morati ispunjavati ekološke i druge standarde, ipak je potrebno, osim administrativnih ograničenja, ponuditi i rješenja.

8. Proizvodnja svinjskog mesa

Po vrijednosti proizvodnje, u Međimurju se na prvom mjestu nalazi proizvodnja svinjskog mesa. Od ukupno oko 78.000 tisuća svinja, nešto više od 50% nalazi se u proizvodnji na obiteljskim gospodarstvima. AgromediMurje d.d. je sa svojom proizvodnjom od 1200 krmača na staroj i 1000 krmača na novoj farmi najveći proizvođač svinja i svinjskog mesa.

Osim toga, AgromediMurje ima kooperaciju s OPG-ima, s kojima godišnje proizvodi oko 20.000 svinja i proizvodnju prašičića od 22.000 grla, koja bi se izgradnjom nove farme trebala povećati na 40.000 grla. Poljoprivredna zadruga Čakovec ima u kooperaciji oko 5000 svinja godišnje. Osim proizvodnje i kooperacije znatna je i proizvodnja na OPG-ima koji su udruženi u Udrugu uzgajivača svinja koja ima oko 100 članova s proizvodnjom od prosječno 20 krmača. Nekoliko proizvođača, njih 5, na svojim farmama ima više od 20 krmača.

Ovakva proizvodnja i tendencija povećanja svrstava Međimurje u važne regije po proizvodnji svinja i svinjskog mesa u Hrvatskoj. Najznačajniji otkupljivač mesa je Mesna industrija "Vajda", koja otkupljuje najveći dio proizvodnje, ali bez dugoročnih ugovora, što u znatnoj mjeri otežava planiranje proizvodnje proizvođačima svinjskog mesa i Vajdi, a potrošači su izloženi znatnom variranju cijena zbog svinjskog ciklusa.

Županija do sada nije imala mjere potpore u svinjogojstvu, ali su trendovi pozitivni. Došlo je do znatnog okrupnjavanja proizvodnje, a izgradnjom nove farme AgromediMurja i do povećanja proizvodnje, te samim tim i povećanja konkurentnosti. Mjere Županije na poboljšanju proizvodnje svinjskog mesa trebalo bi usmjeriti:

- na osiguranje povoljnih uvjeta za one koji žele farme premjestiti izvan naseljenih mjesta
- na investicijsku potporu, prije svega u dostizanju standarda EU-a
- na potporu organiziranju kroz Udrugu i potporu organiziranju manjih proizvođača u zadruge
- na potporu poboljšanju rasnog sastava uvođenjem u međimursku proizvodnju svinja visokokvalitetnih mesnih grla
- na poboljšanje znanja dugoročnim programima edukacije
- na potporu proizvodnji proizvoda sa zaštićenim geografskim porijeklom (meso iz tiblice) i malim obiteljskim prerađivačkim kapacitetima
- na potporu organskim proizvođačima svinjskog mesa.

9. Kozarstvo u Međimurju

Početkom osamdesetih godina mljekara Vindija, koja ima sjedište u Varaždinskoj županiji, započela je program poboljšanja proizvodnje kozjeg mlijeka. Uvezena su matična grla iz Francuske i proizvođačima je osiguran plasman mlijeka kroz mljekaru. Kako proizvođači nisu imali iskustva s tom proizvodnjom, mljekara je za njih organizirala brojne seminare i edukaciju. Tako je sve počelo, a danas je to intenzivna proizvodnja koja pruža egzistenciju za 70 obitelji i proizvodnja koja ne zaostaje za proizvodnjom u EU-u. Ovaj primjer organiziranja tržišnog lanca, koji je okarakteriziran dobrom suradnjom između prerađivača i proizvođača, kao i podjelom troškova prilikom investiranja i edukacije, primjer je dobro uspostavljenog tržišnog lanca. Znajući da u EU-u ne postoji ograničenje vezano uz držanje koza, a ni proizvodna kvota za kozje mlijeko, ova proizvodnja ima velike razvojne šanse.

CILJ: Povećati proizvodnju, profitabilnost i konkurentnost proizvodnje kozjeg mlijeka i mesa u Međimurju

9.5. Organizacija unutar tržišnog lanca u kozarstvu

Proizvođači kozjeg mlijeka i mesa u Međimurju većinom sami proizvode hranu za svoje potrebe, mada je zbog problema s radnom snagom i nedostatkom zemljišta nekoliko njih prisiljeno kupovati i upotrebljavati gotovu, koncentriranu hranu, koja znatno umanjuje profitabilnost takvih gospodarstava. Kao važna potpora u uklanjanju tih nedostataka i poboljšanju

proizvodnje stočne hrane, zajedno s Vindijom započet je program izgradnje silosa koji treba proizvođačima omogućiti bolje skladištenje, a samim tim i jeftiniju i kvalitetniju hranu za stoku. Prosječno, jedno gospodarstvo obrađuje između 10 i 12 hektara zemljišta, na kojem proizvode hranu za hranidbu koza, i to: kukuruz, ječam, zob, djetelinu i travne smjese. Međutim, problem nedostatka zemljišta i radne snage ostaje i treba ga rješavati).

Ukupno se 72 gospodarstva u Međimurju bave ovom proizvodnjom, pri čemu veličina gospodarstva varira od 40 do 160 koza. Ukupan je broj koza oko 4300. Prosječna mliječnost po kozi iznosi 595 litara mlijeka godišnje, po čemu je Međimurje u prosjeku EU-a. Broj grla konstantno se povećava, a broj proizvođača ostaje isti. Pretežno je zastupljena pasmina alpina (90%) te sanska koza. Tijekom proteklog razdoblja postignuti su važni uspjesi u ovoj proizvodnji:

- 50% svih umatičenih koza u Hrvatskoj nalazi se u Međimurju
- proizvodnja kozjeg mlijeka u Međimurju čini 37% od ukupne hrvatske proizvodnje
- 97% mlijeka prve je klase koja potpuno zadovoljava standard EU-a
- od službeno proglašanih 100 najboljih koza u Hrvatskoj na poljoprivrednom sajmu, 70 ih se nalazi u proizvodnji u Međimurju
- povećana proizvodnja u posljednjih pet godina za više od dva puta.

Tablica: Proizvodnja kozjeg mlijeka u Međimurju

Godina	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Proizvodnja u 000 litara	669	833	1382	1123	1489	1590	1783

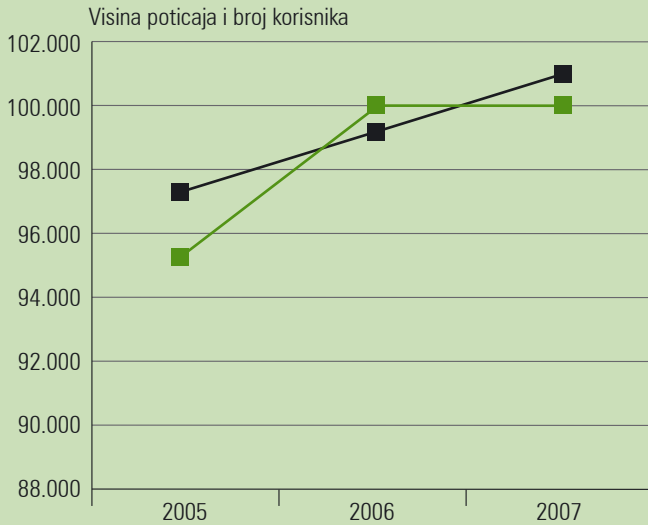
Izvor: DZS

Osim jednog proizvođača, koji na svojem imanju proizvodi i plasira kozji sir, svi ostali kozari prodaju mlijeko mljekari Vindija. Čitava proizvodnja kozjeg mlijeka u Hrvatskoj znatno prelazi domaću potrošnju, jer u Hrvatskoj ne postoji navika potrošnje kozjeg sira. Zbog toga je proizvodnja kozjeg sira pretežno okrenuta prema izvozu, i to u zemlje EU-a. Cijena na domaćem tržištu iznosi oko 80 kuna po kilogramu sira i prodaja zahtijeva dosta napora, dok prerada i ispunjenje standarda koji podrazumijevaju obiteljsku siranu, stoje oko 20.000 - 30.000 eura. Upravo se zato gotovo svi proizvođači odlučuju za prodaju mlijeka mljekari Vindija, koja 90% svoje proizvodnje kozjeg sira izvozi.

Tijekom 1998. godine proizvođači kozjeg mlijeka osnovali su Regionalnu udruhu kozara i ovčara Međimurja „RUKA“. Udruga okuplja 53 od ukupno 72 proizvođača i osnovana je s ciljem okupljanja kozara u Međimurju radi edukacije, poboljšanja suradnje s mljekarom i drugim institucijama te zajedničke promocije na različitim izložbama. Udruga je do sada ostvarila vrijedne rezultate ne samo vezano uz edukaciju radi poboljšanja proizvodnje nego i u lobiranju kod mljekare i lokalnih institucija, koji su omogućili: povoljnije vrijeme otkupa, zajedničke programe izgradnje silosa, potporu za edukaciju, potporu za odbijanje izravnih plaćanja po grlu i sl.

Zajedno s Pučkim otvorenim učilištem u Čakovcu i najeminentnijim stručnjacima iz područja kozarstva, a potpomognuta i od strane Vindije, proizvođača stočne hrane i Županije, ali i uz znatan ulog vlastitih sredstava, udruga RUKA je organizirala edukaciju za zanimanje FARMER KOZAR, koju je uspješno završilo 39 proizvođača. Primjer zajedničke edukacije zbog prepoznatog zajedničkog interesa i sudionika u tržišnom lancu i lokalnih institucija, pokazuje kako se planskom edukacijom mogu postići vrijedni rezultati.

Županija na različite načine podupire proizvođače kozjeg mlijeka i mesa u Međimurju. Osim potpore Udruzi "RUKA" za njezine aktivnosti, Županija omogućuje i izravnu potporu proizvođačima plaćanjem 50 kuna po kozi i rasplodnom jarcu.

Godina	Korisnika	Kuna
2005.	38	93.200
2006.	47	99.990
2007.	56	100.007

—■— Kuna godišnje
—■— Broj korisnika

Tablica: Analiza problema i preporuke u kozarskoj proizvodnji

Pod-sektori	Problemi	Prijedlozi
Proizvodnja stočne hrane	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nedostatak zemljišta za proizvodnju stočne hrane ■ Nedostatak radne snage ■ Potreba za poboljšanjem konkurentnosti u proizvodnji stočne hrane povećanjem investicija i unaprjeđenjem znanja 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Poboljšanje tržišta zemljišta (vidi Aneks 11)
Proizvodnja mesa i mlijeka	<ul style="list-style-type: none"> ■ Potreba za ulaganjem u poboljšanje kapaciteta i standarda na farmama ■ Nedostatak operativnog programa za razvoj kozarstva na razini Hrvatske ■ Edukacija o novim tehnologijama u kozarstvu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Investicijska potpora za poboljšanje konkurentnosti u proizvodnji
Osiguranje inputa	<ul style="list-style-type: none"> ■ Neravnomjerna distribucija poticaja za dizel u odnosu na govedarsku proizvodnju (po kozi 3 litre dizela, po kravi 120 litara) ■ Nedostatak kvalitetnih rasplodnih jarčeva 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uvesti investicijsku potporu kroz kofinanciranje za unaprjeđenje rasnog sastava uvozom kvalitetnih rasplodnih jarčeva ■ Kroz nacionalno udruženje lobirati za povećanje poticaja za dizelsko gorivo
Prerada i potrošnja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Poduprijeti dugoročne napore za uspostavu brenda kozjeg sira iz Međimurja ■ Neskklad između otkupnog vremena koje nameće mljekara i potreba proizvođača ■ Nepostojanje ovlaštenih klaonica za koze ■ Mala potrošnja kozjeg sira na razini Hrvatske 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Promocija potrošnje kozjeg sira ■ U dogovoru s mljekarom uskladiti vrijeme otkupa

9.1. Zaključak i očekivani trendovi

Osim stalnom edukacijom, Vindija proizvođačima pomaže i potporom investicijama na farmama izgradnjom silosa te ulaganjima u opremu za mužnju. Gotovo svi proizvođači imaju spremnik za hlađenje koji je u vlasništvu Vindije. Također, svi proizvođači imaju dugoročne ugovore koji im jamče mjesto prodaje. Unatoč ponudi da se mlijeko isporučuje drugim mljekarama, kroz udругu je postignut dogovor da se nastavi s prodajom mlijeka Vindiji, što upućuje na partnerski odnos.

Očito je da je prerađivač započeo tržišni lanac i da je sve počelo prepoznavanjem potencijala kako na razini proizvodnje tako i na razini prodaje finalnog proizvoda. U međuvremenu su proizvođači shvatili da je potrebno horizontalno se čvršće povezati i pokušati unaprijediti svoju proizvodnju i profitabilnost produbljanjem međusobnih partnerstava i s dobavljačima te prerađivačima. Ovaj model može predstavljati primjer dobro organiziranog tržišnog lanca koji očito daje rezultate.

Međutim, kozarstvo u Međimurju naći će se pred brojnim izazovima, koje treba rješavati zajedno sa sudionicima u tržišnom lancu, i zato je potrebno predvidjeti određene trendove u proizvodnji mlijeka i mesa od koza, koji, osim onih općih trendova za cjelokupno stočarstvo Međimurja, mogu biti:

- još veća potreba za rasplodnim jarčevima
- povećanje konkurencije na razini prodaje mlijeka s ulaskom u EU
- ukidanje županijskih subvencija po grlu nakon ulaska u EU.

10. Proizvodnja povrća i krumpira u Međimurju

Iako je intenzivnija proizvodnja povrća u Međimurju počela tek prije petnaestak godina - inicirala ju je Poljoprivredna zadruža - može se reći da sada ova djelatnost ima važno mjesto u poljoprivredi Međimurja. To što se od samih početaka povrtlarske proizvodnje u Međimurju inzistiralo na kvaliteti, danas omogućuje prepoznatljivost ove proizvodnje širom Hrvatske. Iako najmanja, Međimurje je prva županija po proizvodnji luka, salate, mrkve, celera i peršina, a važan je i proizvođač rajčica u platicima, kupusa i zelja. Međutim, najpoznatiji povrtlarski proizvod je krumpir, i potrošači ga prepoznaju po kvaliteti.

Preporuka:

Ulagati u razvoj sustava za navodnjavanje

Poduprijeti investiranje u skladišne i preradbene kapacitete, po mogućnosti udruženim naporima više proizvođača, i time ojačati svoju prodajnu poziciju.

Jedna od najvećih prednosti proizvođača povrća u Međimurju jest Savjetodavna služba, čijim je radom postignuto to što je gotovo sva proizvodnja integrirana. Proizvođači su svjesni potrebe za takvom proizvodnjom, jednako kao što je i Savjetodavna služba sposobna pružiti im edukativni i informacijski servis (koristeći različite načine širenja informacija - telefaksom, SMS-om, preko radija ili pisanih uputa) koji jamči integriranu proizvodnju. Nažalost, nepostojanje jasnih pravila integrirane proizvodnje onemogućuje dobivanje žiga, ali važno je da potrošači prepoznaju ovu kvalitetu.

Povrće u Međimurju, izuzevši krumpir, zauzima 400 – 500 hektara (2007. godine 470 ha), na kojima se proizvede od 1700 do 1800 vagona povrća godišnje, od čega oko 1400 vagona prve klase. Povrtlarstvo je najrazvijenije u području "Alpske pete", gdje je zemlja kvalitetna, ali je teže doći do vode – Pribislavec, Sveti Rok, Belica. Voda se na tom području nalazi na dubini od 4 do 26 metara, pa su ulaganja u dobivanje vode iz podzemnih izvora znatna. Ovakav bunar daje 15 litara vode u sekundi i može navodnjavati od tri do pet hektara. Ulaganje u poljoprivrednu infrastrukturu je dobrodošlo i ima ekonomski efekt u smanjenju troškova proizvodnje, naročito uspostava sustava navodnjavanja u područjima koja su tradicionalno orijentirana na kulture za koje postoji ekonomska isplativost navodnjavanja.

Iako gotovo svi inputi koji se koriste u povrtlarskoj proizvodnji (sjeme, gnojiva, zaštitna sredstva, ambalaža i sl.) dolaze iz uvoza, ne postoji problem nabave kvalitetnih inputa po konkurentnim cijenama, i to zato što postoji dobra distributivna mreža, blizina granica i dovoljno konkurencije na razini prodaje. Međutim, proizvođači nisu udruženi u nabavno-prodajne zadruge koje bi im omogućile pristup jeftinijim inputima radi zajedničke nabave, ali i olakšane prodaje.

Prosječni urodi koji se ostvaruju kod tipova povrća koji se mogu lako čuvati, kao što su korjenjašice i kupusnjače, iznad su prosječnih uroda u Hrvatskoj.

Tablica: Prosječna godišnja proizvodnja odabranih povrtlarskih kultura u RH i Međimurju

	Prosječna proizvodnja po županiji (tona)	Proizvodnja u Međimurju (tona)	Prosječan urod u Hrvatskoj (t/ha)	Prosječan urod u Međimurju (t/ha)
Luk i češnjak	1.191,15	1.835,96	17,44	22,12
Rajčica	1.451,54	281,96	28,63	20,14
Kupus i kelj	2.333,75	419,02	24,45	29,93

Glavno tržište je zagrebačka veletržnica, ali je promet na njoj opao za 80% u odnosu na razdoblje od prije pet godina. Danas sve više povrća (oko 20%) završava u supermarketima i postoji stalni trend rasta prodaje tim kanalom. Supermarket zahtijeva znatne količine, dobro upakiran proizvod i stalnost u prodaji, što većina međimurskih proizvođača u ovom trenutku ne može ispuniti i zato se okreću veletržnicama i lokalnim tržnicama. Međutim, i na tim se tržištima prodaje upakirani proizvod, a ne u rinfuzi. Ovdje, osim povećanja konkurentnosti u proizvodnji, sigurno postoji najveći prostor za poboljšanje povrtlarstva u Međimurju.

Uprava Međimurske županije među prvima je, još 2004. godine, uvela potporu podizanju plastenika i staklenika. U početku se ta potpora ogledala u dobivanju 5 kuna po četvornom metru postojećeg plastenika, a 2007. godine prešlo se s te izravne potpore na investicijsku potporu od 20 kuna po četvornom metru za one koji podižu plastenik bez cjelokupne opreme i 40 kuna za one koji uvode i opremu. Ova je promjena pozitivna jer ima znatno veći ekonomski učinak, odnosno jer stimulira one koji žele investirati.

Tablica: Broj korisnika i dodijeljenih sredstava mjere za podizanje plastenika i staklenika (2004. – 2007.)

Mjera	2004.		2005.		2006.		2007.	
	Korisnika	Kuna	Korisnika	Kuna	Korisnika	Kuna	Korisnika	Kuna
Plastenici i staklenici	51	223.855	49	256.630	48	249.961	4	58.000

Ovi županijski pokušaji poboljšanja plasteničke i stakleničke proizvodnje dali su određene rezultate, prije svega šaljući signal da je to proizvodnja za koju predstavnici Županije drže da ima potencijal u Međimurju i da je zato potiču. Međutim, ako bismo usporedili proizvodnju određenih tipova povrća u plastenicima, vidjeli bismo da Međimurje znatno zaostaje u proizvodnji u zatvorenom u odnosu na hrvatski prosjek, što s jedne strane upućuje na potrebu povećanja ove proizvodnje, a s druge strane na to da očito postoje razlozi koji onemogućuju razvoj ove proizvodnje, a koje treba tražiti:

- u nepostojanju znatnije tradicije u ovim proizvodnjama i nepostojanju iskustva i znanja, pa samim tim i konkurentnosti u proizvodnji korjenastih kultura
- u relativnoj udaljenosti od velikih tržišta, naročito u sezoni prodaje ovih kultura
- u klimatskim uvjetima koji onemogućuju ranije dozrijevanje i povećavaju troškove grijanja.

Tablica: Distribucija proizvodnje u zatvorenom određenih tipova povrća – procjena

Područje	Rajčica	Paprika	Krastavac	Ostalo povrće
Hrvatska - ukupno hektara	202	136,5	133,4	241,8
Međimurje - ukupno hektara	3,5	1,2	1	0,7
Prosjeck po županiji	10,1	6,825	6,67	12,09

Izvor: CAEI, 2006.

Krumpir je proizvod po kojem je Međimurje poznato širom Hrvatske, i to kako po kvaliteti, tako i po opsegu proizvodnje. Razlozi su u tradiciji u ovoj proizvodnji, povoljnim uvjetima i znanju proizvođača. Tako je urod krumpira u Međimurju znatno veći od hrvatskog prosjeka. Osim zbog proizvodnih rezultata, koji pokazuju da Međimurje, iako najmanja županija, proizvodi čak 28% krumpira u Hrvatskoj, ova je proizvodnja važna i zbog prepoznate kvalitete na kojoj se može dalje razvijati ne samo u današnjim uvjetima nego još više ulaskom Hrvatske u EU. Tome doprinosi i dobro organiziran tržišni lanac od strane tvrtke Dodlek d.o.o. Belica, koji ugovara proizvodnju i kreditira je. Najveći dio krumpira danas završava u supermarketima, za razliku od prodaje prije nekoliko godina, koja je bila usmjerena na veletržnicu u Zagrebu. Ovaj oblik prodaje zahtijeva kvalitetnu proizvodnju, skladištenje i pakiranje, pa postoje inicijative za udruživanje proizvođača i korištenje zajedničkih pakirnica, međutim, većina prodaje ide preko tvrtke Dodlek d.o.o. Desetak skladišta s modernim ventilacijskim sustavom omogućuje kvalitetno čuvanje i ostvarenje bolje cijene u prodaji, no to ipak nije dovoljno. Urodi se kreću od 30 do 40 tona/ha, premda pojedini manji proizvođači još uvijek imaju niske urode.

Tablica: Pregled površina, uroda i ukupne proizvodnje kasnog krumpira 2006. g.

Usjev	Republika Hrvatska			Međimurska županija			Udio	
	Površina (ha)	Urod (t/ha)	Proizvodnja (t)	Površina (ha)	Urod (t/ha)	Proizvodnja (t)	Po površini	Po proizvodnji
Kasni krumpir	16.759	16,36	274.177,24	3.694	20,57	75.985,6	22%	28%

Tablica: Analiza problema i preporuka u povrtlarskoj proizvodnji

Podsektori	Problemi	Preporuke županiji
Osiguranje inputa	<ul style="list-style-type: none"> ■ Visok komunalni doprinos na podizanje plastenika i potreban zahtjev za dozvole za plastenike veće od 600 m² ■ Nepostojanje nabavne zadruge 	<ul style="list-style-type: none"> ■ PZ ili neka druga zadruga treba preuzeti važniju ulogu u organiziranju proizvodnje, a samim tim i u nabavi inputa ■ Poduprijeti lokalnu inicijativu za osnivanje zadruge
Proizvodnja povrća i krumpira	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nedostatak slobodnog zemljišta ■ Nedostatak sustava za navodnjavanje ■ Povećanje kvalitete 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Potpora analizama tla ■ Povećanje površina pod navodnjavanjem
Prerada i skladištenje	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nedovoljno skladišnih kapaciteta 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Poduprijeti izgradnju skladišnih kapaciteta

Podsektori	Problemi	Preporuke županiji
Cijena i prodaja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Siva ekonomija jer se nelegalno uvoze proizvodi iz Bosne i Hercegovine ■ Nepostojanje robne marke unatoč prepoznatoj kvaliteti od strane potrošača 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izgraditi brend međimurskog povrća i krumpira ■ Uspostaviti sustav kvalitete koji je lako prepoznatljiv potrošačima ■ Smanjiti sivu zonu u prodaji ■ Poduprijeti male prerađivačke kapacitete viših faza prerade

11. Vinogradarstvo i vinarstvo

Dugogodišnja tradicija proizvodnje vina u Međimurju dodatno je poboljšana posljednjih godina kada bilježi rast površina i profitabilnosti, kako od prodaje vina, tako i od oslanjanja na turističku ponudu, poboljšanje kvalitete i marketinga vina. Međimurska vina imaju identitet i specifičnost, pripadaju Vinogorju Međimurje (Štrigova, Selnica, Sv. Juraj na Bregu) koje je dio vinogradarske podregije Zagorje – Međimurje. U njemu postoje 47 registrirana vinara od kojih svaki u prosjeku ima oko četiri registrirana vina. Vino se proizvodi na 1200 hektara, a prisutna je i stalna tendencija rasta površina. Najzastupljenija su vina graševina i rajnski rizling. Međimurski su vinari 1992. godine osnovali DRUŠTVO VINOGRADARA I VINARA «HORTUS CROATIAE» radi promocije vina, kulture vina i vinske ceste, ali i da edukacijom poboljšaju svoje znanje o proizvodnji grožđa i vina. Vinari su obavezni pohađanjem gospodarske škole unaprijediti svoje znanje, ali i steći certifikat za vinara.

Županija je podupiranjem nabave loznih kalemova poticala proizvodnju vina, ali je i na različite načine promovirala ovu proizvodnju (osnivanje vinskih cesta), te time povećavala potrošnju.

Aktivnosti Županije na poboljšanju vinarstva u Međimurju trebaju biti usmjerene:

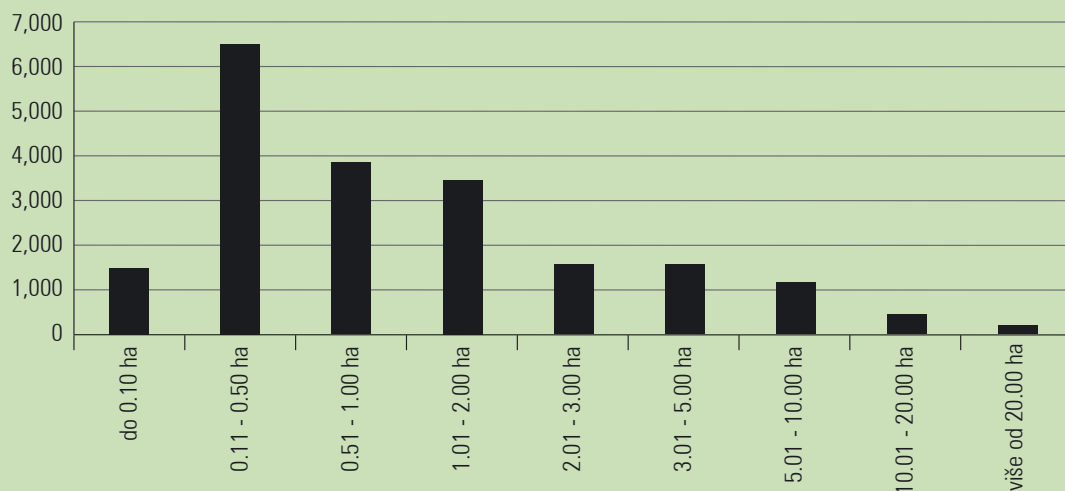
- na nastavak investicijske potpore proizvođačima vina poticajima za podizanje novih nasada i unapređenje čuvanja i pakiranja vina
- na edukacijsku potporu kroz Udruhu i Savjetodavnu službu
- na promociju vina iz Međimurja na lokalnom, hrvatskom i izvoznom tržištu:
 - potporom nastupima na sajmovima
 - zakupom prostora u većim gradovima gdje bi se prodavalo i promoviralo vino iz Međimurja
- na potporu Udruzi i njezinim aktivnostima
- na izgradnju poljoprivredne infrastrukture (putova, sustava za navodnjavanje i mjesta prodaje) koja je proizvođačima prijeko potrebna
- na pomoć u pripremi poslovnih planova za konkuriranje za komercijalne kredite i nepovratna sredstva ministarstava i IPARD fondova.

ANEKS 11: Stanje vezano uz zakup zemljišta: analiza, preporuke i mjere koje je potrebno poduzeti

Stanje vezano uz zakup zemljišta u Međimurskoj županiji

Polazno stanje vezano uz zakup zemljišta u Međimurskoj županiji, kao i u ostatku Hrvatske, vrlo je složeno i povezano s mnoštvom čimbenika. Na osnovi Popisa poljoprivrede iz 2003. g., jedan od glavnih problema poljoprivrednog sektora u Međimurskoj županiji jest mala površina poljoprivrednih gospodarstava te rascjepkanost zemljišta, kako je to i prikazano u tablici u nastavku: 40% gospodarstava manje je od 0,5 ha, a 77% manje je od 2 ha.

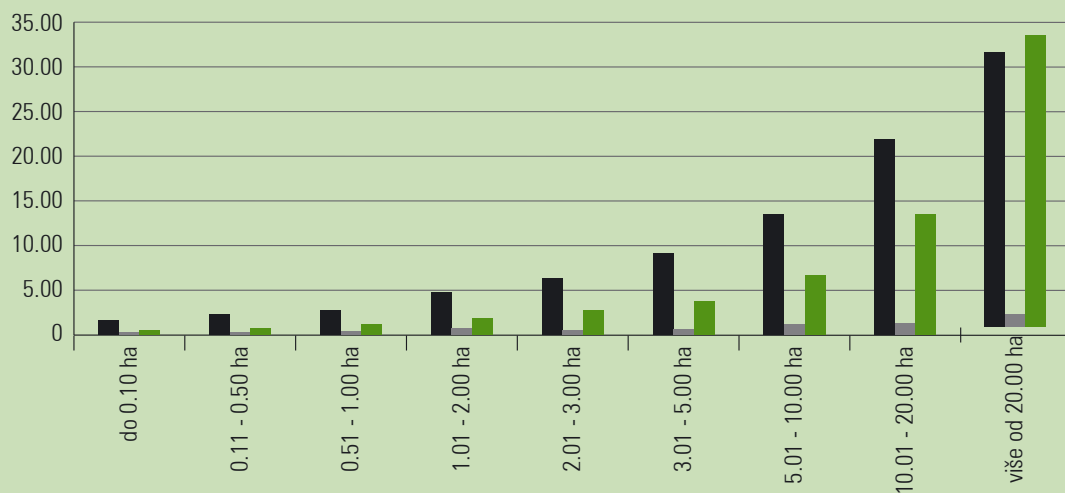
Tablica: Distribucija kategorija površina unutar Medimurske županije

Izvor: Popis poljoprivrede iz 2003.g.

Navedena struktura malih razmjera nadalje je ugrožena rascjepkanošću zemljišta, kao što se to može vidjeti u tablici. Naime, broj zemljišnih čestica povećava se usporedno s površinom poljoprivrednog gospodarstva, npr. za površine između 0.11 i 0.50 ha (32% svih poljoprivrednih gospodarstava) prosječna površina zemljišne čestice iznosi 0.09 ha; za površine iznad 20 ha (0.5%) prosječna površina zemljišne čestice iznosi 1.01 ha. Ovo znači da čak i najveća obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju velik problem s rascjepkanošću zemljišta.

Tablica: Prosječan broj zemljišnih čestica, površina zemljišnih čestica i površina gospodarstava u Medimurskoj županiji

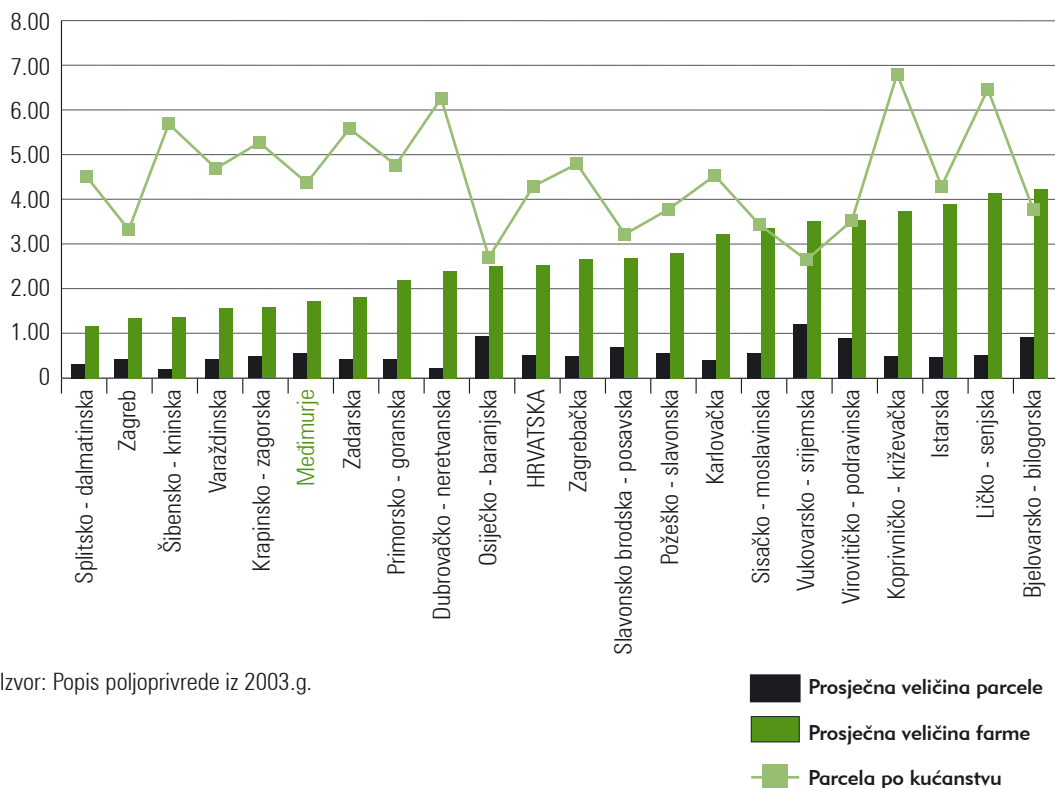

Izvor: Popis poljoprivrede iz 2003.g.

- Parcela po kućanstvu
- Prosječna veličina parcele
- Prosječna veličina farme

Međutim, usporedba sa sveukupnim stanjem s tim u svezi u Hrvatskoj i ostalim županijama, pokazuje da je ovaj problem općenito karakterističan za poljoprivredni sektor unutar zemlje. Koristeći podatke iz Popisa poljoprivrede iz 2003. g., stanje u Međimurju, u usporedbi s onim u Hrvatskoj i ostalim županijama, nalazi se na sredini ljestvice - vidi tablicu. Prosječna površina poljoprivrednog gospodarstva, od 1.72 ha po domaćinstvu, ispod je hrvatske razine, koja iznosi 2.59 ha po domaćinstvu (72% državnog prosjeka); za razliku od toga prosječan broj zemljišnih čestica po kućanstvu za 4 je posto (4.43) veći od hrvatskog prosjeka, koji iznosi 4.28 (66%); prosječna površina zemljišne čestice čini sa svojih 0.32 ha/čestica također 66% hrvatskog prosjeka, koji iznosi 0.45 ha/čestica.

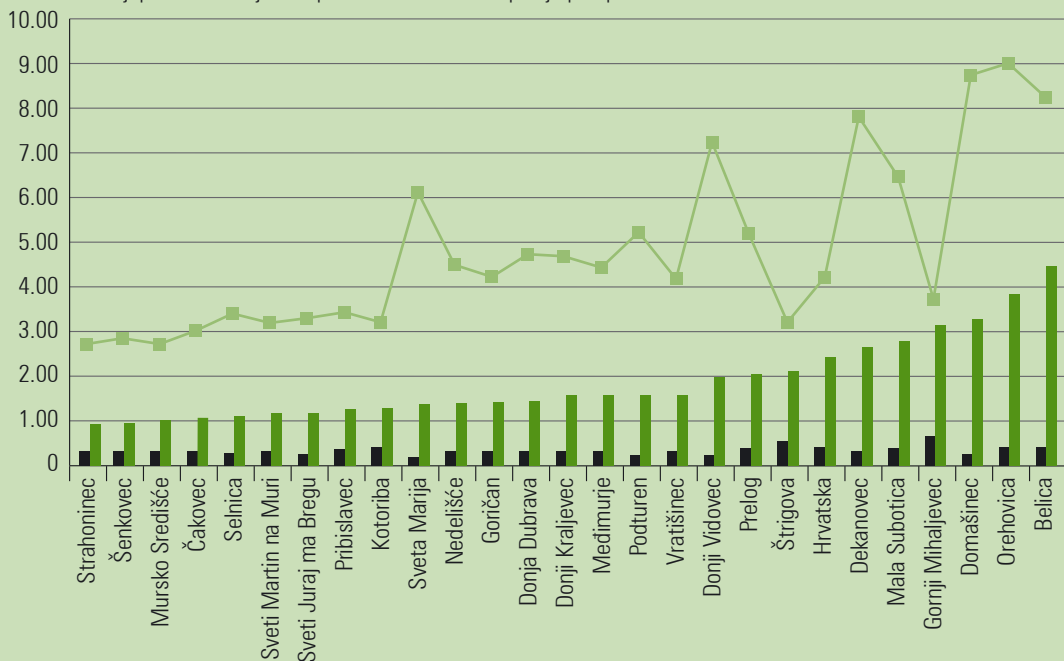
Tablica: Zemljišna rascjepkanost po županijama

Izvor: Popis poljoprivrede iz 2003. g.

Promatrajući općine u Međimurju, možemo uočiti nekoliko krajnosti; u općini Belica prosječna površina poljoprivrednog gospodarstva iznosi 4.52 ha, što je više nego dvostruko u odnosu na županijski prosjek (1.72 ha); s druge strane, najmanja prosječna površina poljoprivrednog gospodarstva jest u općini Strahoninec (0.88 ha). Broj zemljišnih čestica najveći je u općini Orehovica (8.99) i dvostruko je veći od županijskog prosjeka (4.43); a najmanji u općini Mursko Središće (2.67), gdje je upola manji od navedenog županijskog prosjeka. Prosječna površina zemljišne čestice kreće se između 0.649 ha u općini Gornji Mihaljevec i 0.226 ha u općini Donji Vidovec. Dakle, riječ je o vrlo raznolikoj slici, koja ne pokazuje nikakvu vidljivu korelaciju sa zemljopisnim položajem u donjem ili gornjem Međimurju, ali ni korelaciju s ostalim društveno-ekonomskim pokazateljima; vidi tablicu u nastavku

Tablica: Rascjepkanost zemljišta – prikaz Međimurske županije po općinama

Izvor: Poljoprivredni popis iz 2003.g.

Prosječna veličina parcele
 Prosječna veličina farme
 Parcela po kućanstvu

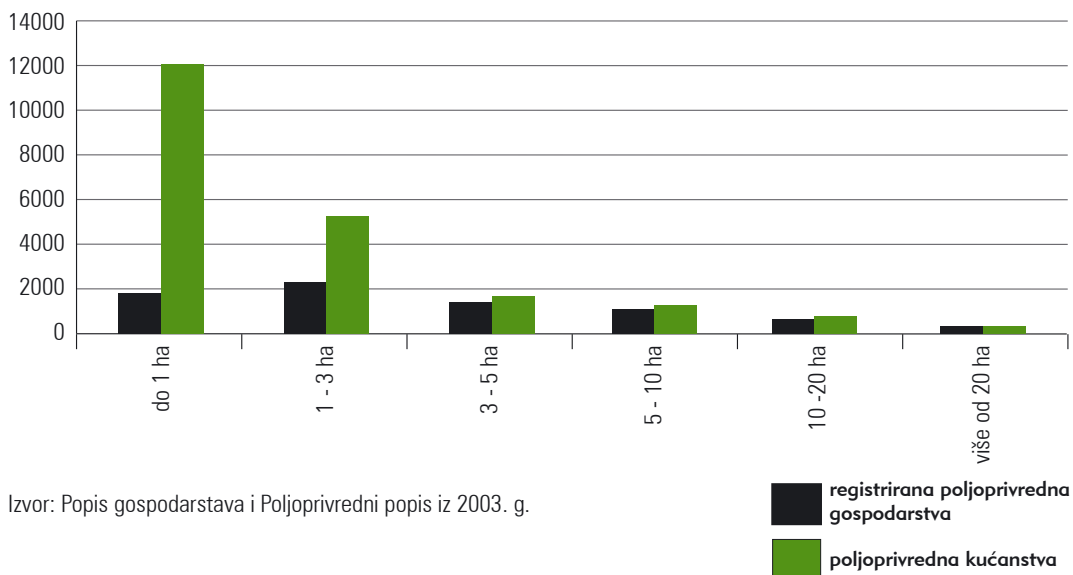
Intervju i radionice s interesnim skupinama potvrdile su gore navedenu procjenu te omogućile dodatni uvid u navedeni problem. Prema izjavama i mišljenjima sudionika radionica i intervjuja, male površine zemljišta i rascjepkanost nalazili su se na visokom mjestu na listi pitanja kojima se treba baviti. Interesne skupine spominjale su manjkavost katastra i zemljišnih knjiga – da nisu ažurirani ni koordinirani, a kao drugi razlog navele su presnažnu povezanost sa zemljištem, i to je zapravo jedna od glavnih prepreka pri rješavanju problema rascjepkanosti zemljišta. Taj bi problem mogli riješiti oni sami (npr. kupnjom zemljišta).

Međutim, ako pogledamo podatke iz Popisa poljoprivrede iz 2003. g., uočit ćemo da je najam zemljišta vrlo česta pojava (19 % iskoristivog poljoprivrednog zemljišta unajmljuje se, a 13 % se iznajmljuje); nadalje, potrebno je naglasiti da se zemljišta površine veće od 5 ha (33%) najčešće unajmljuju, a zemljišta manja od 2 ha najčešće iznajmljuju (31%). Kad je riječ o zemljištu površine veće od 20 ha, unajmljuje se oko 56% iskoristivog zemljišta, a u slučaju zemljišta površine manje od 0.5 ha iznajmljuje se 65% ukupne površine privatnog zemljišta.

Na temelju gore navedene analize može se zaključiti da postoji zemljišno tržište (u smislu najma). Međutim, očito je da navedeno tržište ne rješava problem rascjepkanosti zemljišta.

Tijekom 2003. godine (Popis poljoprivrede iz 2003. g.) Međimurska je županija imala ukupno 20.350 poljoprivrednih gospodarstava. Tijekom 2008. godine 6595 poljoprivrednih gospodarstava bilo je registrirano kao komercijalni posjedi; što znači da takvi posjedi imaju pravo na potporu glede poljoprivrednog i ruralnog razvitka. Pritom se ostatak kućanstava smatrao kućanstvima s poluosnovnim potrebama, što je značilo da takva kućanstva imaju pravo na društvenu potporu te na nekakvu potporu u smislu ruralnog razvitka. Izvješće o stanju zakupa zemljišta vrlo je slično onome koje je navedeno za opću grupu poljoprivrednih posjeda, međutim, podaci pokazuju da registrirana poljoprivredna gospodarstva spadaju u grupu velikih gospodarstava. Nije bilo raspoloživih podataka o rascjepkanosti gore navedenih poljoprivrednih gospodarstava (npr. broj zemljišnih čestica).

Tablica: Raspodjela registriranih poljoprivrednih gospodarstava u 2008. g. prema kriteriju površine te poljoprivrednih kućanstava na temelju Poljoprivrednog popisa iz 2003. g. u Međimurskoj županiji

Izvor: Popis gospodarstava i Poljoprivredni popis iz 2003. g.

Također postoje određene mjere koje bi mogle potaknuti spajanje zemljišnih čestica. Županija osigurava subvenciju za spajanje i povećanje poljoprivrednih zemljišnih čestica¹⁹, međutim, sveukupni iznos (637.760 kuna odobrenih u 2007. g., i 800.000 u proračunu za 2008. g.) premali je da bi imao značajniji učinak. Primjerice, tijekom 2007. g. okrupnjeno je 105,91 ha zemljišta, a povećano je 92,26 ha, što se može usporediti s ukupnim iznosom od 26.000 ha u županiji. Stoga se predlaže revizija gore navedene subvencije te eventualno korištenje sredstava za neke druge mjere koje bi mogle poboljšati strukturu vezanu uz zakup zemljišta, primjerice mjere u svrhu primjene dobrovoljnog spajanja zemljišnih čestica

¹⁹ 4.000,00 kn/ha za spajanje postojećih zemljišnih čestica te 3.000,00 kn/ha za povećanje poljoprivrednog gospodarstva; minimalna jedinična površina zemljišne čestice iznosi 0.20 ha; maksimalno 15.000,00 kn po poljoprivredniku; ukupan godišnji iznos županijskih subvencija po gospodarstvu iznosi 100.000,00 kn; u obzir dolaze samo registrirana poljoprivredna gospodarstva.

Preporuke i mjere koje je potrebno poduzeti²⁰

Očigledan problem malih površina posjeda te rascjepkanost zemljišta, kao što je poznato, sprečava razvoj učinkovitih i održivih posjeda u Međimurskoj županiji. Stoga, radi postizanja cilja koji se odnosi na održivi razvitak poljoprivrede preko pojačane konkurencije među proizvođačima prehrambenih proizvoda, županijska strategija o ruralnom razvitku trebala bi uključivati preporuke i mjere koje je potrebno poduzeti da bi se nadvladala gore navedena ograničenja.

Pristupi koji se temelje na tržištu ("individualno" spajanje zemljišnih čestica)

Lokalno zemljišno tržište u županiji daleko je od savršenoga, međutim, županijska vlast može omogućiti poticaje za sudjelovanje na tržištu, olakšanje administrativnih postupaka za lakše sudjelovanje na tržištu te također može pokušati poboljšati transparentnost.

PREPORUKA 1: Poboljšanje u pogledu funkcioniranja zemljišnog tržišta u županiji

MJERA 1.1.: Davanje poticaja za sudjelovanje u tržišnim aktivnostima:

- sheme prijevremene mirovine
- potpora mladim poljoprivrednicima prilikom kupnje gospodarstava (ove dvije mjere već su postale dijelom mjera ruralnog razvitka koje podupire središnja vlast; one međutim, ako je to potrebno, mogu biti potpomognute i županijskim fondovima. Bilo kako bilo, shema prijevremene mirovine ne prisiljava umirovljenike da se odreknu svog zemljišta, pa bi stoga Županija mogla povećati iznose mirovine pod uvjetom da umirovljenici odustanu od obrađivanja/iznajme zemljište)
- povećanje i stvarno primjenjivanje poreza na neiskorišteno zemljište
- ukidanje subvencije za kupnju zemljišta, ako se ne pokaže učinkovitim.

MJERA 1.2.: Olakšavanje administrativnih postupaka koji su uobičajeni za zemljišne transakcije:

- kreiranje standardnih formata i ugovora za korištenje, kupnju, najam i razmjenu zemljišta
- olakšavanje registracije koja se odnosi na ugovore i izmjene glede pitanja vlasništva
- stvaranje jedne "univerzalne postaje" za sve administrativne postupke.

MJERA 1.3.: Poboljšanje transparentnosti zemljišnog tržišta, koje bi moglo uključivati:

- stvaranje fizičke (u poljoprivrednim uredima pojedinačnih općina) oglasne ploče za postavljanje ponuda i zahtjeva vezanih uz zemljište
- stvaranje virtualne (temelji se na internetu i geografskom položaju) oglasne ploče za objavu ponuda i zahtjeva vezanih uz zemljište (ovo uključuje proviziju za internet unutar općinskih/poljoprivrednih upravnih ureda)
- stvaranje virtualne zemljišne aukcije/deponiranja zemljišta radi razmjene
- stvaranje virtualne zemljišne banke po modelu španjolske Galicije (vidi Aneks 12., odlomak 1.3., Burza zemljišta Galicije – inovativni pristup okrupnjavanju zemljišnih čestica).

Stvaranje svijesti putem eksperimentalnih aktivnosti spajanja zemljišta

Usprkos tome što je većina interesenata ocijenila rascjepkanost zemljišta kao jedan od važnijih problema, nijedan od njih ne provodi aktivno rješenje koje podrazumijeva dobrovoljno sjedinjenje zemljišta. Postoji mnoštvo razloga koji se

²⁰ Preporuke i mjere također se nalaze u sažetom obliku unutar tablice XII.A

skrivaju iza toga, poput, primjerice, iskustava vezanih uz obvezatna sjedinjenja zemljišta koja su se provodila u prošlosti, dok je Hrvatska bila dio Jugoslavije. Mogući su razlozi i strah od prevare ili gubitka zemljišta, pripajanje zemljištu predaka, zemljište kao „društvena sigurnost“ itd.

Stoga se osviještenost interesenata u pogledu koristi i prednosti sjedinjenja zemljišta i jednostavnosti tog postupka, vlasničkih prava, točne procjene zemljišta itd., tek treba stvoriti, odnosno poboljšati. Da bi se to postiglo, Županija bi trebala pokrenuti dobrovoljno sjedinjenje zemljišta na eksperimentalnoj osnovi.

PREPORUKA 2: Primjena eksperimenta glede spajanja zemljišta te s tim povezanih mjera pomoći

MJERA 2.1.: Primjena eksperimentalnog spajanja zemljišta, uključujući

- odabir eksperimentalnih zajednica/općina
- kampanju o javnoj osviještenosti
- procjenu stanja unutar eksperimentalne zajednice
- pripreme za korištenje zemljišta i razvojni plan područja za dotičnu zajednicu
- preraspodjelu zemljišnih čestica.

MJERA 2.2.: Određivanje postupaka, mjera potpore te kapaciteta za opću primjenu/ proširenje dobrovoljnog spajanja zemljišta (temelji se na eksperimentu), uključujući:

- priručnik za eksperimentalne projekte vezane uz dobrovoljno spajanje zemljišnih čestica,
- priručnik za participativne pristupe za korištenje zemljišta i planiranje razvoja dotičnog područja
- razvoj administrativnih postupaka i općinskih, županijskih (i državnih) mjera potpore
- razvoj mehanizama financiranja i identifikiranje izvora financiranja
- uvježbavanje osoblja u pogledu dizajna i primjene projekata i programa koji se odnose na spajanje zemljišnih čestica.

Kao dodatak eksperimentalnom spajanju zemljišnih čestica, Županija bi također unutar toga trebala predvidjeti strategije gospodarskog razvitka, generalne urbanističke planove te planove prostornog uređenja, radi uključenja odredbe koja će povezivati veće infrastrukturne projekte (autocesta, željeznica, razvoj zemljišta radi industrijskog ili kućnog korištenja, sustavi drenaže i navodnjavanja itd.), koji opet utječu na korištenje zemljišta na županijskom području; sve to spada u sveobuhvatni postupak spajanja zemljišnih čestica na dotičnom području, koji je uvelike pod utjecajem projekta.

PREPORUKA 3: Povezivanje velikih infrastrukturnih projekata s obveznim spajanjem zemljišnih čestica

MJERA 3.1.: Uključivanje odredbe o povezivanju velikih infrastrukturnih objekata sa spajanjem zemljišnih čestica, i to unutar županijskog Prostornog plana i/ili ostalih zakonskih dokumenata:

- definiranje opsega i veličine infrastrukture tamo gdje je potrebno uključiti obavezno spajanje zemljišnih čestica
- određivanje odgovornosti i postupaka potrebnih za primjenu obaveznih spajanja zemljišnih čestica.

Spajanje šuma i poljoprivrednog zemljišta

Većina vlasnika obiteljskih posjeda ujedno su i vlasnici šuma, za koje također vrijedi ista situacija glede rascjepkanosti. Stoga bi aktivnosti, osim onih vezanih uz spajanje zemljišnih čestica, trebale također uključivati i šume; za šume su prikladniji „mekši“ pristupi, primjerice zajedničko upravljanje šumama.

PREPORUKA 4: Potpora za uspostavu zajedničkog korištenja zemljištem i upravljačkih udruženja za šume

MJERA 4.1.: Potpora za utemeljenje privatnih upravljačkih udruženja vezano uz šume, uključujući

- pružanje financijske pomoći za uspostavu navedenih privatnih upravljačkih udruženja
- prilagodavanje zakona udruženjima, što će omogućiti da ona budu na istoj zakonskoj razini kao i privatne tvrtke
- osiguravanje zgrade koja će biti sjedište upravljačkih udruga itd.

Strateški pristup glede spajanja zemljišnih čestica

Na poslijetku, spajanje zemljišnih čestica vrlo je složen problem koji utječe na seosko gospodarstvo, stoga je potrebna koordinacija s nacionalnim, regionalnim i lokalnim razvojnim strategijama; prema tome, spajanje zemljišnih čestica treba biti planirano u skladu s tim. Međutim, sljedeća preporuka trebala bi se koordinirati na nacionalnoj razini, tamo gdje trenutno ne postoji nikakva strategija vezana uz spajanje zemljišnih čestica, ali se primjenjuje velik broj eksperimentalnih spajanja zemljišnih čestica koje financiraju donatori. Odluka o tome želi li Županija nastaviti s elaboracijom takve strategije ili pak treba pričekati nacionalnu razinu, pitanje je koje se treba pažljivo razmotriti.

PREPORUKA 5: Elaboriranje županijske strategije koja se odnosi na spajanje zemljišnih čestica je eksperimentalna primjena

MJERA 5.1.: Priprema strateškog prijedloga za spajanje zemljišnih čestica, uključujući:

- analizu političkog i zakonskog okvira koji se odnosi na spajanje zemljišnih čestica
- analizu organizacijskih aranžmana koji se odnose na spajanje zemljišnih čestica
- analizu ključnih pitanja koja se odnose na spajanje zemljišnih čestica
- prijedloge vezane uz strategiju spajanja zemljišnih čestica.

MJERA 5.2.: Dizajn i primjena spajanja zemljišnih čestica unutar odabrane eksperimentalne zajednice, uključujući:

- odabir eksperimentalnih zajednica
- kampanju radi javne osviještenosti
- procjenu stanja unutar eksperimentalnih zajednica
- pripremu razvojnog plana za područje tih zajednica
- preraspodjelu zemljišnih čestica.

MJERA 5.3.: Određivanje postupaka, mjera potpore za dobrovoljno spajanje zemljišta (temelji se na eksperimentu), uključujući:

- priručnik za eksperimentalne projekte vezane uz dobrovoljno spajanje zemljišnih čestica
- priručnik za participativne pristupe za korištenje zemljišta i planiranje razvoja dotičnog područja
- razvoj administrativnih postupaka i općinskih, županijskih (i državnih) mjera potpore
- razvoj mehanizama financiranja i identificiranje izvora financiranja.

MJERA 5.4.: Razvoj kapaciteta neophodnih za provođenje postupka spajanja zemljišnih čestica, uključujući:

- uvježbavanje osoblja u pogledu dizajna i primjene projekata i programa koji se odnose na primjenu postupka spajanja zemljišnih čestica.

ANEKS 12: Okrupnjavanje zemljišta kao instrument za ruralni razvoj – načela okrupnjavanja zemljišta

1. Okrupnjavanje zemljišta i ruralni razvoj

Okrupnjavanje zemljišta je tradicionalno instrument poboljšanja lokalnih poljoprivrednih struktura povećanjem površine gospodarstava i smanjenjem rascjepkanosti zemljišta. U tom kontekstu mora biti istaknuto da većina poljoprivrednih gospodarstava posjeduje šume, gdje postoji isti problem rascjepkanosti parcela. Zbog toga je jasno da se pri okrupnjavanju zemljišta moraju uključiti zemljišta sa šumama u privatnom vlasništvu, što vrlo često i nije uključeno u aktivnosti okrupnjavanja zemljišta. Međutim, svrha okrupnjavanja zemljišta mijenjala se u posljednjih 20 godina prema integriranom i multifunkcionalnom pristupu; cilj okrupnjavanja više nije fokusiran samo na povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i smanjivanje demografskih promjena u smislu odlaska ljudi iz poljoprivrednih i ruralnih područja i prestanak obrađivanja zemljišta nego se više koristi kao jedan od instrumenata za integrirani ruralni razvoj, izradu planova za zaštitu prirode i okoliša i implementaciju infrastrukturnih projekata (ceste, autoceste, željezničke pruge itd.).

Zbog toga okrupnjavanje zemljišta mora biti fokusirano na lokalne razvojne aktivnosti ruralnih područja, i tako pokušati postići prostornu rekonstrukciju rascjepkanog zemljišta i/ili prava korisnika, temeljena na pravnim postupcima glede uredjenja zemljišta (evidencija i katastar).

Financiranje okrupnjavanja zemljišta važno je pitanje koje se mora riješiti, a ovisno o izabranom pristupu može biti vrlo skupo. Korisnici mogu samofinancirati okrupnjavanje ili se ono može financirati od strane jedinica lokalne samouprave, države ili kroz EU potporne instrumente za ruralni razvoj (EAFRD za države članice, IPARD u ograničenoj mjeri za države kandidatkinje).

1.1. Pristupi u okrupnjavanju zemljišta

Postoje pet pristupa u okrupnjavanju zemljišta:

1. Sveobuhvatno okrupnjavanje zemljišta
2. Okrupnjavanje zemljišta kao dio investicijskog projekta
3. Dobrovoljno okrupnjavanje zemljišta
4. Tržišni pristup („individualno“ okrupnjavanje zemljišta)
5. Zajedničko upravljanje korištenjem zemljišta („uvjetno“ okrupnjavanje zemljišta).

1. Sveobuhvatna konsolidacija zemljišta

Ciljevi su realokacija parcela, optimizacija zakupa zemljišta i širok raspon prethodno navedenih mjera za ruralni razvoj. To može uključivati projekte za obnovu sela, gradnju cesta, irigacijski/drenažni sustav, finalizaciju, ponovno naseljavanje, mjere za kontrolu erozije, zatim zaštitu okoliša, prirodne resurse i turističku i socijalnu infrastrukturu (npr. sportski tereni, javni objekti).

Glavno obilježje sveobuhvatnog okrupnjavanja zemljišta određene administrativne jedinice jest to što u proces mora biti uključena cijela populacija i svi sudionici. To se može postići masovnim javnim kampanjama informiranja javnosti, skupom propisanih i ciljanih postupaka u nekoliko faza, i aktivnim posredovanjem i rješavanjem sukoba kroz cijeli proces.

Ovaj pristup zahtijeva vrlo jaku pomoć vlade i pružanje potpore za olakšano poslovanje, uključujući burzu zemljišta (npr. korištenje državnog rezervnog zemljišta, aktivna kupnja i prodaja zemljišta), kao i omogućavanje lakšeg korištenja hipoteke i mikrokreditnih linija.

U svakom slučaju, ovaj je pristup okarakteriziran kompleksnom valorizacijom i problemom kompenzacije, ovisno o topografiji, infrastrukturi, kvaliteti tla, dostupnosti irigacijskog/drenažnog sustava, postojanju nasada vinograda, voćnjaka, maslina itd. Nadalje, ovaj je pristup vrlo skup, sa dugim razdobljem otplate i vremenom potrošnje.

2. Okrupnjavanje zemljišta kao dio infrastrukturnog projekta

Ovaj se pristup primjenjuje pri provedbi velikih infrastrukturnih projekata (autocesta, željeznička pruga, korištenje zemljišta za intenzivnu i ekstenzivnu proizvodnju, drenažni i irigacijski sustav itd.), pri gradnji koja utječe na zakupničku strukturu zemljišta, tj. parcele su korištene za gradnju i nakon toga se više ne mogu koristiti u proizvodnji, dok su druge parcele odsječene i odvojene jedna od druge i od seoskih kuća. U ovom slučaju okrupnjavanje zemljišta uključit će samo zemljište i vlasnike koji su izravno pod utjecajem projekta. Dakako, bit će jednostavnija i jeftinija te vremenski kraća.

3. Dobrovoljno okrupnjavanje zemljišta

Jednostavno dobrovoljno okrupnjavanje zemljišta uključuje provedbu zajedničkih aktivnosti temeljenih na zajedničkom dogovoru između vlasnika zemljišta, bez ikakvih zakonskih obaveza. Kako se program ovog modela temelji na potpuno slobodnoj volji, svi sudionici okrupnjavanja zemljišta moraju potpuno prihvatiti uvjete definirane unutar predloženog programa ili projekta o okrupnjavanju zemljišta.

Pristup se temelji na jednostavnoj razmjeni parcela i/ili realokaciji, na zajedničkom dogovoru bez ikakve prisile, i ima manji doseg područja i smanjen broj sudionika. Također, dobrovoljno okrupnjavanje zemljišta može uključiti aktivnosti u obnovi i izgradnji ruralne infrastrukture. Međutim, Vlada može također olakšati poslovanje na način opisan pod prvim pristupom. Kako bi potaknula konsolidaciju zemljišta, Vlada bi trebala promicati tu ideju kampanjama za podizanje javne svijesti i upućivati na prednosti konsolidacije zemljišta te započeti pilot-projekte dobrovoljne konsolidacije koji će služiti kao uspješni modeli.

4. Tržišno baziran pristup („individualno“ okrupnjavanje zemljišta)

Posljednji se pristup također može opisati kao jednostavno djelovanje transparentnog i otvorenog tržišta zemljišta bez državne intervencije, i liberalni ekonomski stručnjaci složiti će se da je ovo jedini valjani pristup. Međutim, u stvarnosti ne postoji savršeno tržište, najčešće je tržište zemljišta vrlo rascjepkano/atomizirano, netransparentno; i ne postoji protok informacija ili je taj protok loš. Realno stanje procesa okrupnjavanja zemljišta karakteriziraju neformalne, sporadične i spontane aktivnosti (zahvati) prodaje i kupnje te često korištenje najma zemljišta, a manje često, direktna zamjena zemljišnih parcela (čestica).

Kao što je već rečeno, tržište je nesavršeno i Vlada ga može pokušati poboljšati provođenjem mjera koje će poboljšati transparentnost (npr. stvoriti stvarnu ili virtualnu oglasnu ploču s objavama ponude i potražnje zemljišta, stvoriti virtualni registar zemljišta slijedeći model razvoja u Galiciji u Španjolskoj), osigurati potpore za tržište (npr. prijevremeni odlazak u mirovinu, poticati mlade poljoprivrednike na kupnju zemljišta, provoditi porez na neobrađeno zemljište itd.) i

olakšati administrativne postupke (npr. osigurati standardne sporazume o korištenju zemljišta, standardne ugovore, olakšano korištenje leasinga, olakšano uknjiživanje podataka o promjenama vlasništva – „sve na jednom mjestu“ itd.).

5. Zajedničko upravljanje korištenjem zemljišta („uvjetno“ okrupnjavanje zemljišta)

Zajedničko korištenje i upravljanje zemljištem ne predstavlja „okrupnjavanje zemljišta“ u pravom smislu te riječi, s obzirom na to da se to ne tiče prava vlasništva. Međutim, može se nazvati „uvjetno“ okrupnjavanje zemljišta jer je utjecaj na efikasnost korištenja zemljištem jednak kao i da parcelu posjeduje jedan vlasnik. Postoje različiti oblici zajedničkog upravljanja, od velikih proizvodnih zadruga do jednostavnih poljoprivrednih udruga koje koriste veliku poljoprivrednu površinu sastavljenu od parcela u vlasništvu pojedinaca.

To može uključivati samo jednu zajedničku aktivnost (npr. pripremu/rekultivaciju, oranje, sjetvu, žetvu itd.), ali može i uključiti cjelokupni proizvodni ciklus. Međutim, u poljoprivredi ova praksa nije toliko učestala i prikladnija je za industrijsko bilje; u šumarstvu je ona učestalija, posebice u Zapadnoj Europi.

Cijeli je proces potpuno na volonterskoj osnovi i vlada može dati poticaje za uspostavljanje takvih zajedničkih korištenja zemljišta. To može biti dijelom u pružanju financijske potpore, prilagodavanjem legislativne za osnivanje udruga (npr. udruženja = pravna osoba) i infrastrukturnih potpora za osnivanje udruga. S druge strane, mogu se koristiti i represivne mjere, kao što je npr. oporezivanje i sankcioniranje za neobrađivanje i napuštanje zemljišta i šuma.

1.2. Strategija konsolidacije zemljišta – okvir za konsolidaciju zemljišta

Raznolikost društvenih zajednica u ruralnom prostoru i njihovi različiti interesi, postojanje velikih gospodarstava, obiteljskih gospodarstava, mješavina poljoprivrednih, šumarskih djelatnosti i djelatnosti nevezanih za poljoprivredu u obiteljima koje žive u ruralnim sredinama, za sve to potreban je postupan i integriran pristup, s obzirom na to da rascjepkano zemljište nije svugdje problem i prioritet. Postoje situacije gdje je rascjepkanost zemljišta prednost ili potreba, npr. u vinogradarskoj proizvodnji, različite čestice s različitim ekspozicijom i tlom mogu biti prednost u smislu kvalitete i prevencije rizika. U tu svrhu moraju se pronaći raznovrsna rješenja na lokalnoj razini i primijeniti postupni pristup, počevši s pilot-projektom, strategijom i okvirom za okrupnjavanje zemljišta, uključujući jačanje kapaciteta i konačno, implementaciju, planiran program i mjere.

Brojna su pitanja kojima će se strategija baviti; ona obuhvaćaju institucionalne odrednice i dogovore, razinu lokalne participacije, oblike financiranja (samofinanciranje, državna ili EU potpora, investitor infrastrukturnog projekta), pravni okvir (pilot-projekt može se odvijati unutar aktualnog pravnog okvira i tržišta zemljištem, ali sveobuhvatno i volontersko okrupnjavanje zemljišta traži specifičnu legislativu), jačanje kapaciteta na tržištu vrijednosti zemljišta, posredničke i komunikacijske vještine potrebne za primjenu participativnog pristupa, uključujući sve razine, itd. Strategija također mora odlučiti o jasnom planu aktivnosti za okrupnjavanje zemljišta, postaviti prioritete i identificirati izvore financiranja.

Priprema strategije za konsolidaciju zemljišta mora biti popraćena implementacijom pilot-projekta za konsolidaciju zemljišta, kako bi se uspostavili i preispitali pristupi koji trebaju biti korišteni u samom programu konsolidacije zemljišta, a definirani su strategijom. Služiti će također za povećanje stručnosti u novim područjima vezanim za administraciju zemljišta te kao uspješan model za ostale zajednice

1.3. Burza zemljišta u Galiciji – inovativan pristup okrupnjavanju zemljišta

1. Postoje dva tijela:

- BanTeGal – javna kompanija (u vlasništvu Vlade Galicije, Španjolska) odgovorna za upravljanje burzom zemljišta
- Tehnička komisija za cijene i procjenu vrijednosti – sastavljena od predstavnika različitih tijela u Galiciji (poljoprivredne udruge i zadruge, politička tijela odgovorna za mjere burze zemljišta, katastar itd.). Komisija je zadužena za uspostavu referentnih cijena od strane BanTeGala.

2. Funkcija BanTeGala:

- biti posrednik između vlasnika zemljišta i korisnika/poljoprivrednika
- mobilizirati zemljište promovirajući leasing i provoditi jamstva za sve uključene strane, s obzirom na:
 - imovinska prava vlasnika
 - vraćanje posjeda nakon isteka iznajmljivanja u normalnom/dobrom stanju pod uvjetom da se zemlja primjereno koristila
 - redovitu otplatu zakupa
 - korištenje prava (zakupa) s definiranim trajanjem i cijenom

3. Aktivnosti BanTeGala:

- Vlasnik zemljišta preda BanTeGalu pravo na korištenje njegova/njezina zemljišta kroz pravni ugovor, dajući mu pravo da izajmi parcelu trećem korisniku na razdoblje od 5 godina, pod uvjetom da BanTeGal osigura gore navedene garancije.

4. Glavne mjere potpore BanTeGala:

- GIS-Web alat (zvan SITEGAL) povezuje vlasnike i zainteresirane korisnike zemljišta; njegova je glavna funkcija:
 - za vlasnike zemljišta naznačiti njihove parcele koje su voljni dati u zakup i ponuditi ih BanTeGalu;
 - za korisnike zemljišta identificirati parcele koje su dostupne za najam;
 - dostupan je od studenoga 2007. (<http://www.bantegal.com/sitegal>);
- odgovarajuća legislativa koja uvodi kazneni sustav u kojem uprava može sankcionirati one parcele zemljišta koje su napuštene:
 - zakonom su propisani uvjeti u kojima se parcele mogu smatrati napuštenima (npr. zaraslo grmljem, opasnim za širenje šumskog područja itd.);
 - kako bi se izbjegle sankcije, vlasnik mora zemlju čuvati u dobrom stanju (koristiti, čistiti); ili proslijediti prava na korištenje BanTeGalu;
 - to je također način promoviranja BanTeGala jer nijedna parcela uključena u BanTeGal neće biti sankcionirana, dok postoji obveza održavanja parcele.

5. Glavne prednosti ovakvog modela burze zemljišta jesu smanjenje troškova informiranja i ugovaranja. Prilikom teškoća na koje nailaze poljoprivrednici ili budući poljoprivrednici u traženju određene zemlje, ali i teškoća na koje nailaze vlasnici posjeda kada traže zakupca, stvaraju se troškovi, tzv. „troškovi informiranja i ugovaranja“. Ti su troškovi veliki jer je rascjepkanost zemljišta u Galiciji znatno veća. Velik je broj vlasnika zemljišta, a veći dio njih živi daleko od svojih posjeda pa je onemogućen kontakt između poljoprivrednika koji su zainteresirani za najam ili kupnju zemljišta i vlasnika spremnog da izajmi ili proda svoje zemljište.

6. BanTeGal će uključiti i nadgledati sljedeće vrste parcela:

- parcele ili prava na korištenje koja mu je dodijelilo vlasnik (privatna ili pravna osoba);
- zemljište koje je kupio u ruralnom području na temelju zakonskih ovlasti na kupnju željenog zemljišta;
- fondovi zemljišta nastali konsolidacijskim projektom i zemljišta koja nisu bila označena kao zamjenske čestice jednu godinu nakon isteka konsolidacijskog ugovora, osim u slučajevima kada takva zemljišta imaju drugu namjenu.

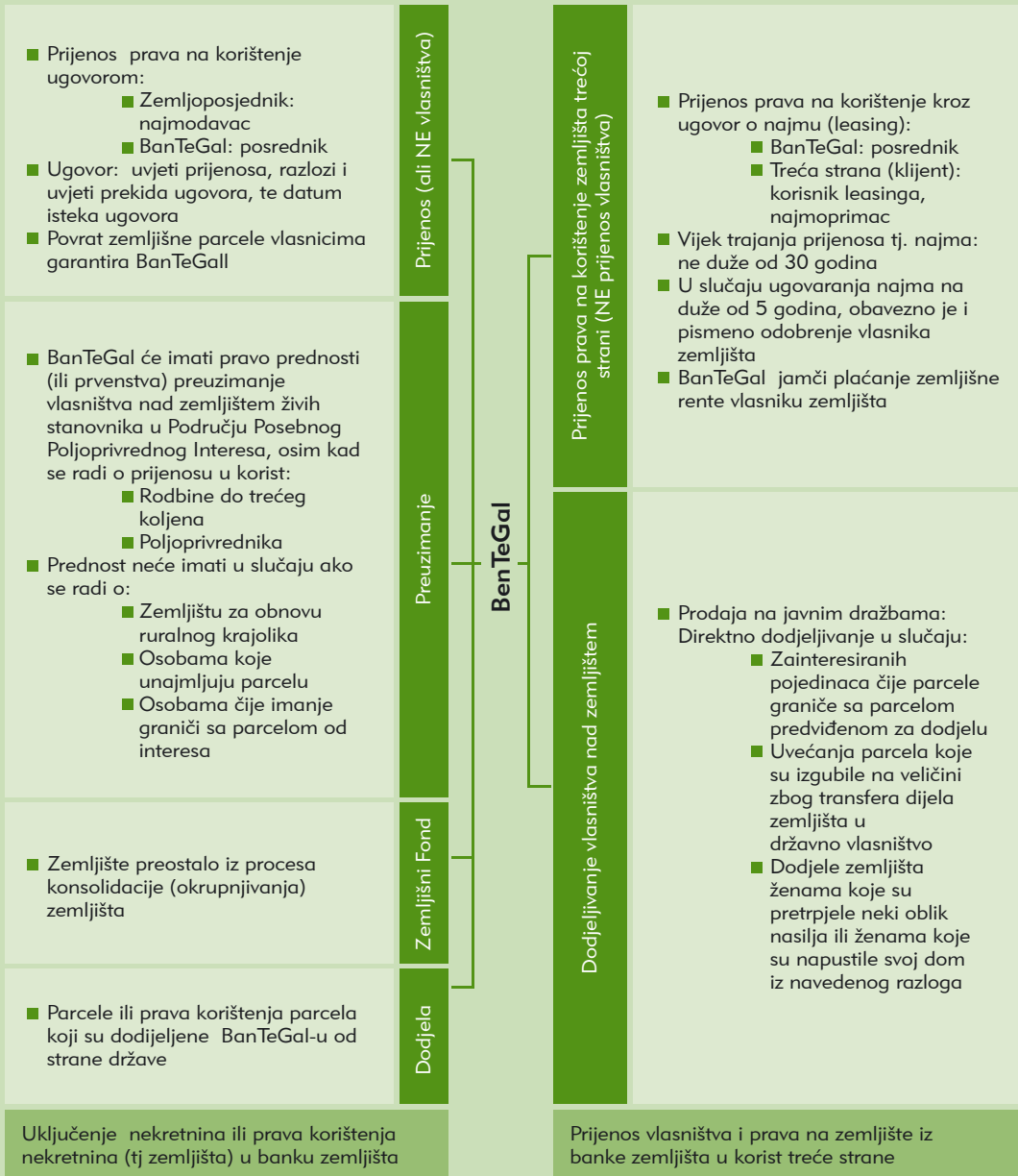
7. Zakon također definira korištenje tih parcela:

- širenje postojećih gospodarstava
- prva djelatnost mladih gospodarstvenika, posebice u slučaju žena
- osnivanje novih naselja, posebice u područjima koja su vrlo pogođena zastarom i odlaskom ljudi iz tih sredina
- davanje zemljišta za istraživačke projekte u poljoprivredi od strane vlade ili koje druge neprofitne fizičke ili pravne osobe

ANEKSI

- utemeljenje javnog vlasništva radi zaštite okoliša nakon potpisivanja deklaracije od strane tijela mjerodavnih za pitanje okoliša ili zbog drugih razloga od posebne socijalne važnosti
- promoviranje raspoloživosti zemljišta za žene koje se žele baviti proizvodnjom, a koje su žrtve spolnog nasilja, i koje su zbog toga morale napustiti svoj dom i zemlju. BanTeGal će dati prednost tim prijavama za raspolaganje zemljištem.

Procedura BanTeGal pristupa prikazana je u sljedećoj shemi:

REDEA

Regionalna razvojna agencija
Međimurje - REDEA d.o.o.
Bana Josipa Jelačića 22
HR - 40 000 ČAKOVEC

tel: + 385 40 395 560
fax: + 385 40 395 142
e-mail: reda@ck.t-com.hr